

24228

ARISTOPHANES VIGJÁTÉKAI.

FORDITOTTA

ARANY JÁNOS.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA ÁLTAL GR. KARÁCSONYI JUTALOMMAL KITÜNTETETT
FORDÍTÁS.

ELSŐ KÖTET:

A LOVAGOK. — A FELHŐK. — A DARÁZSOK. — A BÉKE.

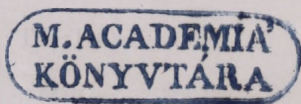
BUDA-PEST, MDCCCLXXX.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA.

295348

Eupolis atque Cratinus, Aristophanesque poëtae,
Atque alii, quorum *comoedia prisca* virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod *malus*, aut *fur*,
Quod *moechus* foret, aut *sicarius*, aut alioqui
Famosus, *multa cum libertate* notabant.

Horat. Serm. I., 4.

ELŐSZÓ.

A gróf Karácsonyi, 1871-ben négyszáz aranyra emelkedett, drámai jutalom, az akadémia ügyrendi szabályai szerint, két ízben kitüzetvén, 1877-ben sem adatott ki, mert a pályaművek között nem volt drámai, színi és nyelvi tekintetben becses, s így jutalomra méltó mű, minélfogva az akadémia rendelkezése alá esett a ki nem adhatott négyszáz arany, mely ily esetben az I-ső osztály javaslata alapján a drámai irodalom emelését eszközlő művek díjazására vagy utólagos jutalmazására fordítandó.

Az I-ső osztály 1877. május 23-án tartott értekezleti ülésében egy öt tagú bizottságot nevezett ki, mely az ügyrendi szabályok értelmében vizsgálja meg: vajon a négyszáz arany esedékessé váltát megelőző években jelent-e meg vagy adatott-e elő oly színmű, melyet utólagosan négyszáz arannyal lehetne megjutalmazni, vagy ha ilyen nincs, adjon véleményt a négyszáz arany hová fordításáról. Az osztálynak 1878. ápril 6-án tartott értekez-

leti ülésben az öt tagú bizottságnak a következő jelentése olvastatott föl:

«A tisztelt osztály múlt évi június 23-án az alúlirottakat megbízván 1877-ben az akadémia rendelkezése alá esett gróf Karácsonyi négyszáz arany hova fordítása felől véleményadásra, van szerencsénk ez ügyben a következő jelentést nyújtani be: Minthogy az e négyszáz arany jutalom esedékessé váltát megelőző öt évben (1871—1876) nyomtatásban megjelent oly drámai művet, nagyobb drámai műfordítást vagy dramaturgiai munkát, mely e nagy díj odaítélésére teljesen méltó volna, nem találtunk, bátrak vagyunk ajánlani, hogy négyszáz arany tiszteletdíj mellett Arany János bízássék meg Aristophanes vígjátékainak fordításával, annyival inkább, mivel, a mint tudjuk, ezzel már több év óta foglalkozik. Budapest ápril 4-én 1878. Zichy Antal, Gyulai Pál, Greguss Ágost, Szász Károly, Vadnai Károly.

Az osztály, valamint az akadémia is, elfogadván e javaslatot, Arany János felszólítottatott Aristophanes vígjátékai fordításának bevégzésére, vagy ha már kész, beadására. Arany János a felszólításra 1878-dik november 25-dikén a következőkép válaszolt:

«Én Aristophanes összes fönmaradt tizenegy darabját még 1871—1874-ben lefordítottam, az igaz. Hanem e fordítással egyelőre semmi irodalmi czéлом nem volt, csupán beteges állapotomban szórakozást s mintegy szellemi gymnastikát kerestem benne. Így is azonban, híre menvén foglalkozásomnak, nem megvetendő ajánlatot vettem egy kiadó részéről; de én, bár a munka (a meny-

nyiben Aristophanes puszta szövegét illeti), már készen volt, elhárítottam ez ajánlatot, következő okokból:

1. Mert, mielőtt kiadásra gondoltam volna, pár évig a szöveget hevertetni, s azután, mintegy *idegen* munkát vévén elő, a fordításon még egyszer javító és simító kézzel akartam végig menni.

2. Mert a kellő bevezetéseket (összesen is, az egyes darabokhoz is) valamint a kimerítőbb tárgyi jegyzeteket, az aristophanesi irodalom tüzetes tanulmánya után s *önállóság* akartam elkészíteni.

3. Mert nem óhajtottam, hogy Aristophanes kiadása *üzleti zajjal* történjék, s ez által a vegyes nagy közönség kezébe jusson. Ugyanis az oly szép görög életnek nagyon rút oldalai is voltak; s ezek épen az őskomœdiában fordulnak leginkább kifelé. Általában a mai és kivált a magyar közönség nincs szokva ilyeneket olvasni könyvben. A hol ugyan csak *szóban* volt a dísztelenség, azon igyekeztem valamely népies euphemismussal (melyet úgy sem ért mindenki) segíteni, vagy legalább *kéértelművé* tenni a nagyon is *egyértelmű* kifejezést. De mikor egész jelenetek (például: *Béke* 1—75 vers; *Lysistrata* 758—911), sőt úgy szólván egész darabok (*Nők ünnepe* s általában mind a három női darab) fordulnak meg ily obscenumon: mit tegyen velök a szegény fordító?

Most miután a két első pontban érintett munkálatra — szemeim közbejött megromlása miatt — képtelenné váltam, sőt arra is, hogy a nyomdaívek revisióját magam vigyem, nem tudom hogyan történhetnék meg a kiadás. Így is azonban, a mint van, hódolva az akadémia végzésének, szerencsém van bemutatni. Ha netalán a tisztelt osztály dolgozatomat, szabályszerű bírálat után, (melyhez philolog mellé a sthetikust is óhajtanék) kiadásra, így is

a minő, érdemesnek s a kiadást a harmadik pontban tett megjegyzés daczára is *opportunosnak* vélné; ha továbbá útját-módját találná annak, hogy a még hátralevő fölszerelés (habár egyszerű *compilatio* vagy fordítás útján) pótolva legyen: részemről meghajolnék az akadémia tetszése előtt; bár megvallom, hajlandóbb vagyok az egész *dilettans* munkát kéziratban hagyni, mint «becses anyagot» valamely szerencsésebb és *bátrabb* fordító használatára.

Még csupán egyet. Én az eredetinek versformáit igyekeztem követni magyarban is; de a *folyó* dialógban a lomha jambicus trimetert a modern ötös jambussal cseréltem föl. Tudom ezért az iskola nagyon kárhozzatni fog; de kísérlet után úgy találtam, hogy amabban majdnem lehetetlen magyarul a párbeszédnek komikai fürgeségét s élénkségét adnom.»

Az osztály örömmel vétén e választ s a benyújtott fordítást, bírálókúl Szász Károly r. és Thewrewk Emil l. tagokat kérte föl, kik az 1879. márczius 8-án tartott értekezleti ülésen a következőkben adták elő véleményöket:

«Alúlírt, mint Arany János magyar Aristophanesének a nyelv- és széptudományi osztályból megbízott egyik bírálója, örömmel jelenti, hogy soha készségesebben nem fogadta a rá nézve megtisztelő megbízást, mint ebben az esetben. Jól tudta, hogy a mit rá bíztak, nem munka, hanem élvezet, hogy itt irodalmi kinesről van szó, melynek értékéről előre meg voltunk győződve, s ennélfogva bírálatra nem szorúl, de a szerző maga kívánta a bírálatot, s e kívánság oka, hogy fordításáról a következőket jelentjük:

1. Arany János fordítása a teljes Aristophanest, azaz mind a tizenegy vígjátékot foglalja magában.

2. A fordítás tösgyökeres magyar nyelven szól: itt-ott furesa alkotású új szóval is találkozunk, például *gondolkozda*, de az olvasó igenis érzi, hogy az egyenesen a komikum fokozására szolgál.

3. A versek kitűnően vannak rhythmisálva. De meg kell jegyeznünk, hogy költőnk a dialogusban trimeter helyett a Lessing óta közkeletűvé vált formát választotta; jöllehet meg vagyunk győződve, hogy mesteri keze a trimetert is úgy alkotta volna, hogy e napjainkban szokatlan mérték nem bántotta volna az olvasót.

4. A fordítás szellemi voltát illetőleg költőnk a *ponere totum* sikerét vallja: «der ungezogene Liebling der Grazien,» a mint Gøethe Aristophanest oly találóan nevezi, teljes épségben áll előttünk, azaz a mennyiben a jelenkor ízlése megtűri, mert azt a bizonyos Ungezogenheit-ot okvetlenül szelidíteni kellett. Végre

5. A fordításhoz jegyzetek is vannak csatolva, de ezek a mint költőnk maga jelenti, nem elégségesek, s azért óhajtja, hogy e hiányt más valaki pótolja.

Alulírt azzal a nyilatkozattal végzi e remek fordításról szóló jelentését, hogy az egyes darabokhoz való rövid bevezetések s a még netalán szükséges jegyzetek megírását készörömest magára vállalja. Buda-Pesten 1879. márczius 8-án Ponor Thewrewk Emil.»

«A fönnebbi jelentéshez mindenben hozzájárulok, kivéve természetesen az utolsó pontban foglalt ajánlközást. Buda-Pest 1879. márczius 8-án Szász Károly.

Az osztály köszönettel fogadván Thewrewk Emil l. t. ajánlatát, az első kötet kinyomatása

elhatározottatott, melyet a két másik kötet lehető gyorsan fog követni. E szerint kiadásunkban az Aristophanes életrajzát, valamint az egyes darabok bevezetéseit Thewrewk Emil írta, azonban a jegyzetek az Aranyéi, mert Thewrewk a szöveg megértésére elégségeseknek tartotta azon rövid jegyzeteket, a melyeket Arany, részint fordítás közben, részint közvetlen a nyomtatás előtt, az olvasó számára mintegy odavetni jónak látott.

Megjegyezzük még, hogy a fordító, görög szövegül, Bothe Fr. H. lipcsei (1845) kiadását, segédül pedig egyelőre a Droysen (1869) és Donner (1862) német fordításait használta.

Az I-ső osztály rendeletéből

Buda-Pest, márczius 15-én 1880.

Gyulai Pál,
osztálytitkár.

ARISTOPHANES ÉLETE.

A görög vígjáték, valamint a szomorújáték is, a Bacchus-tiszteletben gyökeredzik. Neve *χομφοδία* *χομος*-ból és *χοδον*-ból vált. Amaz vidám ünnepi menetet jelent, ez meg annyi, mint énekelni. Mások szerint *χώμη* = falu szótól van elnevezve; mert a vígjáték eredetileg falusi mulatság volt.

Nem az attikaiak, hanem a dórok voltak e költői faj fölatalálói. Az ő vidékeiken termettek legelőször különféle nevű s különböző fajta bohózatok, melyek többnyire helyi, de itt-ott általánosabb irodalmi érdekűek is voltak. Az attikai vígjátékot megelőző komikus költészet főképviselőjének Epicharmost tekinthetjük, ki főleg Megarában s később Syrakusában élt, s kinek vígjátékai a görögöknél s rómaiaknál állandó becsülésben részesültek. De valamint a tudomány és művészet egyéb ágai, úgy ez is csak Athén földjén indult virágzásnak.

Az attikai vígjáték történetében három korszakot szokás megkülönböztetni; az ó, a közép és az új vígjáték korszakát; de elégséges és történelmileg teljesen igazolt, ha a közép és új kort egynek vesszük, s egyszerűen régi s új vígjátékról szólunk.

A régi vígjáték legkorábbi kísérleteit Chionidesnek tulajdonítják, ki a 80-ik olympias körül élt, de Krates volt az első, ki többé nem rögtönzésre, hanem szilárd tervre

alapított vígjátékkal állt elő. Az első korszakban, mely a peloponnesusi háború végeig terjed, vagy 40 vígjátékiró nevével s 365 vígjáték czimével találkozunk. Legnevezetesebb költői Kratinos, Eupolis, Phrynichos s mindenekelőtt Aristophanes.

Az új vígjátékba való átmenetnek, az úgynevezett közép vígjátéknak legkitünőbb képviselői, Alexandrides és Alexis. Alexandridesnek tulajdonítják azt a darabot, mely után a Plautus-féle *Captivi* készült.

Az új vígjáték költői közül, a régiék ítélete szerint, Menander a legkiválóbb. (Élt Kr. e. 342—290.) Kivüle még említésre méltók Philemon, Diphilos, Karystosi Apollodoros és Poseidippos. Egész vígjátékokat ezektől csakis a Plautus és Terentius-féle átdolgozásokban bírunk.

A régi vígjáték a legsürgöbb politikai élet korába esik. Onnan van, hogy az akkori vígjátékirók egész figyelme a közügyek felé fordult, s nem magánügyeket s magánviszonyokat, hanem országos embereket s országra szóló dolgokat tettek tréfa s nevetség tárgyává.

E vígjáték tehát a szó szoros értelmében véve politikai. A mi szerkezetét, drámai szabását illeti, egyes sajátosságok kivételével, egészen a tragödia nyomdokaiba lépett, a mely nemesak formai mintaképül, hanem sokszor parödia tárgyául is szolgált.

Valamint a tragödiában, úgy a komödiában sincs felvonásokra való fölosztás: azt csak az alexandrin korszak óta vették szokásba. Különös sajáttsága a vígjátékoknak a *parabasis*: a mostani «felvonásköz»-nek megfelelő karének, melylyel a költő — a mint a neve is mondja — egyenesen a néző közönséghez fordul. Hét részből áll, a mely kétfelé oszlik. Az első felében van a Kommation, a tulajdonképeni Parabasis és a Pnigos vagy Makron. A má-

sik felében a Strophe, Epirrhema, Antistrophos és Antepirrhema. Az első három részt az epirrhemával és antepirrhemával együtt a karvezető, a strophát és antistrophost az egész kar adta elő. Ritkán van meg mind a hét rész, mint például Aristophanes *Lovagjaiban*. Rendszerint rövidebb a parabasis; néha pedig egészen is hiányzik. Az első felében a költő magáról, költői céljairól, érdemeiről, versenytársairól stb. beszél. A másik fele politikai tartalmú. Vádolja tréfásan a nyilvános életet, a kiváló embereket, a népet stb. Újabb időben a németeknél Platen utánozta *Die verhängnissvolle Gabel és Der romantische Oedipus* című darabjaiban a régi attikai vígjáték parabasisát.

A peloponnesusi háború szerencsétlen vége, a mely megtörte Athén büszke erejét, fordulópont az attikai vígjáték történetében. A politikai állapotokon nem volt mit örvideni többé, s így az irántok való érdeklődés is elenyészett. Egyéb, nevezetesen anyagi érdekek kerekedtek felül. A vagyonában megfogyott nép ugyan megadta most is a vígjátékok előadására szükséges kari személyzetet; de úgy látszik, nem volt hajlandó többé pompára s tanításra költeni. Aristophanes *Plutosa*, mely fönmaradt 11 darabja közül az utolsó, a Kr. e. 388-ik évbéli átdolgozásában már ezt az átmenetet mutatja. A vígjátékhoz tartozó kari részeket könnyen megtanulható, talán már ismeretes, másunnal vett dallal pótolták.

Az új attikai vígjáték, mely csak a Kr. e. IV-ik század utolsó harmadában jelen meg teljesen kifejlődve, a régi vígjátékhoz képest tetemes fogyatkozást mutat. Szelid családi vígjáték, mely az akkori kor viszonyainak és törekvéseinek határai közt mozog. Nincs meg benne a dionysusi mámor; a nyilvános élet bajairól majdnem

semmi szó; a költő ostora csak lopva érinthette a hatalmaskodókat; csak tyikus alakok, teszem a kérkedő katoná stb. vannak nevetség tárgyává téve. Az új vígjáték nem örökölte a réginek gazdagságát; de a helyett más jeles tulajdonokra tett szert: kifejlődött benne a finom lélektani észlelés, a részletes jellemfestésben való következetesség s a drámai terv szabatosága. Mily szapora lehetett az új vígjáték-irodalom, onnan sejthetjük, hogy az Aristophanes utáni korból 111 vígjátékíró neve s 1000-nél több vígjáték czime maradt fenn.

Valamint az új attikai vígjátékot csakis a Plautus és Terentius-féle átdolgozásokból: úgy a régi vígjátékot csak azokból a darabokból ismerjük, melyeknek remek fordítását ezennel magunk előtt üdvözölhetjük.

Költőnk életéről csak keveset tudunk, s abban a kevéssében annyi a kétséges és valótlan, hogy az igazat bajos kifejtteni belőle. Némely adatok azt mondják, hogy Aristophanes aeginai, és pedig azért, mert atyja Philippos odavaló volt, vagy azért, mert ő többnyire Aeginában mulatott, vagy azért, mert ott volt neki birtoka. E birtokos voltának bizonyítékául veszik közönségesen azt, a mit Aristophanes az *Acharnaiak* parabasisában mond; de a kritika kiderítette, hogy a parabasis szavait nem Aristophanesre, hanem a vígjáték színrehozójára, Kallistratosra, kell vonatkoztatni. Más adatok Aristophanest a rhodusi Lindos vagy Kameiros vagy az aegyptusi Naukratis városából valónak mondják, s hogy az attikaiak csak utóbb adták meg neki a polgárjogot. A magyarázók úgy képzelek magoknak a dolgot, hogy Philippos talán kereskedő volt, s hosszabb ideig Rhodosban és Aegyptusban tartózkodott, s hogy fia ott született az említett városok valamelyikében. Az a hiedelem is van, hogy Philippos beván-

dorlott, s fia vele együtt lett athéni polgárrá. Azért panaszkodott Eupolis, a kinek Aristophanes versenytársa, hogy az athéni közönség többre becsüli az idegent, mint a belföldit, azért vádolhatta Aristophanest Kleon, a hatalmas demagogus, ki a tőle szenvedett bántásokért bosszút akart állani, hogy idegen, s a polgárjogot bitorolja. Aristophanes csak nagynehezen szabadult föl a vád alól, s pedig a mint a mese mondja, azáltal, hogy a törvényszék előtt Telemachosnak eme szavait idézte:

Édes anyám őt mondja atyámnak: nem tudom, ő-e;
Mert maga származtát soha senki se tudja magától.

Annyi bizonyos, hogy Aristophanes igaz polgár voltában nem szabad kételkednünk, és semmi hitelt nem érdemel a mit Suidasnál olvasunk, hogy t. i. Aristophanes született rabszolga volt.

Se születése, se halála évét biztosan meg nem határozhatjuk. Írói működése Kr. e. 427-től 388-ig terjed, s kétségtelen, hogy 427-ben, a mikor első darabját adták, még nem volt 20 éves. E szerint talán 444-ben született, s mert utolsó két darabja holta után 378 körül került színre, körülbelől 380-ban halt meg.

Három fia volt: Araros, Philippos és Nikostratos (vagy Philetairos?). Ezek is vígjátékírók, de nem sokat értek.

Aristophanes nagyon fiatal volt, mikor első darabjai színre kerültek, olyan korban, a melyben még nem volt szabad színiköltőül nyilván föllépnie. Azt csak húsz éves korában tehetette, a mikor már beiktatták a nagykorú polgárok lajstromába. Azért is első darabjait t. i. a *Lakmározókat* (Kr. e. 427-ben) Philonidessel, a *Babyloniakat* (426-ban) s az *Acharnaiakat* (425-ben) Kallistratosossal

adatta elő. E két emberrel alighanem szorosabb viszonyban állott. Még később is őket kérte egyik-másik darabjának elvállalására. A felelőség természetesen mindig az elvállalót érte; de a közönség utóbbi időben mindenesetre tudta, hogy kinek a művével van dolga. Philonides és Kallistratos bizonyosan nemcsak színészek, hanem színiköltők is voltak, jóllehet költői működésükről tüzeteset nem tudunk.

Eupolis, ki a régi vígjáték egyik mestere, egyideig szintén Aristophanes barátjai közé tartozott. Később, hogy meghasonlottak, azzal dicsekedett az Alkibiades ellen intézett *Baptai* című vígjátékában, hogy ő annak a kopasznak (t. i. Aristophanesnek, ki nagyon korán kopaszodott) segítségére volt a *Lovagok* megírásánál, s a maga verseit neki odaajándékozta. Kratinos is csúfolta Aristophanest, hogy Eupolis-féle verseket szavalt. Efféle segítségen nincs mit fennakadnunk. Hogy a politikával foglalkozó vígjátékírók a néha nagyon is gyors eseményektől el ne maradjanak, darabjaikon lehetőleg az utolsó perczig kellett dolgozniok és változtatniok. Világos tehát, hogy a költő sürgős alkalomkor másnak a segítségét szívesen vette.

Platon személyesen ismerte Aristophanest, és szorgalmas olvasója volt. Azt, hogy a maga *Symposionjában* őt is szerepelteti, némelyek a legnagyobb megtisztelésnek nézik, a mi Aristophanest Platon részéről érhetne. Vannak azonban mások, a kik a Platon-féle lakomában nemcsak a platonikus szerelem elméletét, hanem Sokrates legszebb apologiáját is látják, s azok nem hogy megtisztelésnek magyaráznák a dolgot, hanem ellenkezőleg a legfinomabb módon való megszégyenítésnek. Az egyik épen olyan szélsőség mint a másik. A középút itt is a legbátorságosabb.

Aristophanes fenmaradt vígjátékai időrend szerint a következők: az *Acharnaiak* (Kr. e. 425.), a *Lovagok* (424.), a *Felhők* (423.), a *Darázsok* (422.), a *Béke* (421.), a *Madarak* (414.), *Lysistrate* (411.), a *Nők ünnepe* (410?), a *Békák* (405.), a *Nőuralom* (392?), *Plutos* (408 és 388.). Összes darabjainak száma némelyek szerint 54 volt, mások szerint 44. Most legfőlebb 43-ról van tudomásunk, s csak 37 címet ismerünk. Az elveszett vígjátékokból összesen 700-nál több idézet jutott reánk.

Az ókor majdnem egyhangúlag Aristophanest tiszteli Görögország első vígjátékírójának. Ép oly tetszést aratott kortársainál Athénben, mint az utókornál Alexandriában és Rómában. A görög Anthologia több helyütt dicsőíti őt, mint például e gyönyörű epigrammájával, melyet a hagyomány Platonnak tulajdonít:

Fennmaradó szentélyt keresének a Charisok egykor,
S íme Aristophanes lelkibe szálltak alá.

Vagy Antipater Thessalonicensisnek eme soraival:

Sűrűn hinti le zöld lombját az acharnai repkény
Rátok, Aristophanes könyvei, égi művek!
Minden lap teli van Bacchussal: minden igéből
Félelem-indító, Charisok éneke zeng.
Nagy szellem, Hellas erkölcesei hű megírója!
A nevető kedvnek s gúnynak a mestere vagy.

Quintilianus az ékesszólásra való utasításában (X. 65.) így nyilatkozik a régi attikai vígjátékról: «A régi vígjáték részint csaknem egyedül tartja fenn az attikai társalgási nyelv valódi kellemét, részint szókimondó beszédessége miatt főleg a hibák ostromozására való ugyan, de azért más-különbben is sok erővel bír. Mert nagyszerű, ízletes és bájos: és aligha van valami — természetesen Homeruson

kívül, a ki, valamint Achilles, mindig méltó kivétel — a mi vagy a szónoki beszédhez hasonlóbb, vagy a szónok képzésére alkalmasabb volna. Többen vannak az e nem-beli írók; mégis a legkiválóbbak Aristophanes, Eupolis és Cratinus.»

Aristophanes ugyanis nemcsak a költői tartalom, hanem a forma dolgában is kitűnő helyet foglal a görög irodalomban. Mind irálya, mind verselése az attikai szellem és ízlés remekei. A későbbi sophisták csodálják e szellemes beszéd szépségeit, szavajárását eltanulják és használják, a grammatikusok pedig legfőbb mintának ismerik el, s a tudományos kérdésekben ő rá hivatkoznak mint döntő példára.

Az ókor ítéletei közt van egy pár nem kedvező is, de egy sem kevésbé az, mint Plutarchosé. Hevesen meg-rója a régi vígjátékban az illetlen hangot s a finom jellemfestés hiányát, s többre becsüli Menandernek szemérmesebb s a későbbi kor viszonyaihoz közelebb álló családi vígjátékait Aristophanes vígjátékainál. Kész-örömet elismerjük, hogy Menander a maga nemében elsőrangú költő; de azért mégsem szeretnénk igazságtalanok lenni Aristophanes iránt, kinek drámái nem a családi, hanem az országos életből veszik tárgyukat, s oly korból valók, melyben más volt az illendőség fogalma, mint a hogy azt a későbbi családi élet conventionalis viszonyai megállapították.

A múlt és a jelen század írói sokfelé ágazó ítéleteket mondtak Aristophanesről. Akadtak olyanok, mint tesszem Voltaire, a kik Aristophanest még nem is tartották költőnek. A többség azonban annyira idealizálja őt, hogy még hibáit is jóra magyarázza. De jelenleg már higgadtabb ítélet kap lábra, mely Aristophanest a világ egyik

legremekebb költőjének vallja ugyan; de fényes tulajdonai mellett fogyatkozásait is észreveszi.

Aristophanes helyes megítéléséhez szükséges, hogy ne a magunk illedelmi s erkölcsi fogalmaihoz mérjük vígjátékait, hanem hogy bele képzeljük magunkat ama korba, melynek költője volt. Szükséges továbbá, hogy értsünk tréfát, s vegyük eszünkbe, hogy a vígjáték, ha tükre is az életnek, de nem hű tükre; mert céljainak elérésére túlzást, torzítást, sőt ráfogást is alkalmaz: tehát történeti dolgokban hiteles kútfőül nem szolgálhat. Tudnunk kell, hogy Aristophanes nem olyan vígjátékíró, mint a minők egyébkor és egyebütt éltek, nem olyan mint Menander és kortársai Athénben, s ezeknek utánzói Rómában, nem olyan mint Shakspere, Calderon, Molière, Lessing és nálunk Szigligeti s mások, a kik a családi életből veszik tárgyukat: hanem ép úgy mint a régi attikai vígjáték egyéb költői, ő is politikai költő, a ki országos embereket s országra szóló dolgokat visz a színpadra, a ki saját néző közönségét, magát az athéni népet, teszi költészete tárgyává. Látnivaló tehát, hogy Aristophanest csak az akkori politikai élet kellő fölfogása s az akkori történet részletes ismerete teszi előttünk teljesen érthetővé.

Ha Aristophanes darabjait olvasva a kendőzetlen, meztelen valóság mesteri vázolásába kissé bele szoktunk, s a mostani élet külformáiból kibontakozva, a régi Athén színházában képzeljük magunkat, lehetetlen, hogy e megkapó nyer-erős költői alkotásokon meg ne érezzük a valódi lángész ihletét. Nemcsak a magasztosnak, hanem az aljasnak is megvan a maga költészete, és ez senkinél sem mutatkozik szellemesebben, művésziebben és tökéletesebben, mint Aristophanesnél. Ő korának a fia, s e korban más határai voltak az illendőségnek, mint most. Ne-

vezetesen a nemi dolgokat még a fiatal leánykák előtt sem palástolták, a miről bizonysgot tesznek a mozgó phallossal ellátott terra cotta törpék, s hogy a körmeneteknél a phallosvivők mellett hajadonok vitték a szent holmival teli kosarakat. Hát még a színpadon, Dionysos ünnepein, mikor az emberek a köznapi élet kerékvágásából kizökkentek, a tréfát ugyancsak szabadjára bocsátották. S az athénieknek bizony nem volt mit megütközniök rajta. A milyen a közönség, olyan a színházi mulatság. A közönség tette lehetségessé, hogy a vígjátékíró a dionysosi mámor idejében mindent fölforgatott, mindenről minden leplet leránczigált, s akármit is a tréfának s a gúnynak vethetett oda prédául.

Sokan vannak, a kik nemcsak Aristophanes költői geniusát csodálják: hanem nagy erkölcsi becset, szeplőtlen hazafiságot s mély politikai elmét tulajdonítanak neki. A darabjaiban előforduló ocsmányságot úgy akarják mentetgetni, hogy Aristophanes kénytelen volt vele, mert a közönség ízlése úgy kívánta; mert undort akart gerjesztetni; mert nem volt szabad a köznép tisztátalan ízlésétől egészen eltérnie, ha csak a pályázat sikeréről lemondani nem akart. Nem veszik észre, hogy ha ilyen indító okokat tukmálnak a költőre, az nagyon furcsa alakot vált előttünk.

Aristophanest eleven, víg czimborának kell képzelnünk, a ki a bordélyjeleneteket stb., melyeket ábrázol, tapasztalásból ismerte. De az afféle dolog csak úgy menthető, ha nem a fent elősorolt okokból, hanem naiv pajkoságból, kicsapongó életörömből származik, ha nem egymaga, hanem jó pajtásokkal teszi e tanulmányait, szilaj ficzkókkal, a kik pajzánságban egymással vetekednek. Hogy kik voltak ezek, azt Aristophanes nem mondja, ő

csak olyan alakokat mutat be nekünk, melyeket nevetségessé tesz, vagy ostorozni akar. Barátait tehát azok sorában kell keresnünk, a kiket nem igen bánt, jöllehet egyik is másik is közülök a gúny ostorát nagyon is megérdemelte volna, tehát az oligarchák, az aristokraták, a lakónbarátok, szóval a demokraczia ellenfelei sorában.

Ezzel az is ki van fejezve, hogy micsoda politikai párthoz tartozik Aristophanes. De nem kell ám hinni, hogy következetesen ennek a pártnak érdekében szólott volna. Ő Sokratest és Euripidest, az új műveltség és a korszerű költészet képviselőit, kik korántsem demokraták, ép úgy üldözi, mint Kleont, a hatalmas demagogust. Gúnyolódik Nikias, az antidemokratikus párt vezére fölött; kikel a hetairiák (clubbok) uras tagjai s az új rhetorikai iskola szónokai ellen; a lovagokat, a kik védik, s a kiket a róluk elnevezett darabjában dicsőít, más alkalommal gúnyolja fényűzések, divatoskodásuk, különféle szenvedélyük miatt.

A régi attikai vígjáték mindennek, a mi van és dívik, természeténél fogva oppositíója. Aristophanes ellenzi a háborút, a míg béke nincsen, ellenzi a költészetet, mely jelenleg tetszést arat, ellenzi a nyilvános élet módját, a mely most dívik, ellenzi Kleont, mert hát ez a leghatalmasabb. S bezzeg jól érti, hogyan kell azt, a kit megtámad, nevetségessé tenni, vagy valami bosszantót ráfogni. A kit ő gyűlöl, meg van az gyűlölve. Bosszúja határt nem ismer. Nem éri be vele, hogy ellenségét egyszer pellengerre állítja, üldözi a mikor csak szerit teheti, üldözi még holta után is: annyira haragtartó. Kell-e ennél nagyobb bizonyosság arra nézve, hogy a történelem nem használhatja hiteles kútfőknek Aristophanes vígjátékait.

Legnagyobb politikai és személyes ellensége volt

Kleon. Gyűlöletének egész dühével ront e hatalmas demagogusnak, a támadás oly szenvedélyes, a túlzás, a ráfogás néhutt oly kézzelfogható, hogy sokszor a valódi költészet csorbát szenved miatta. Nem esoda tehát, hogy Kleon bosszút forralt Aristophanes ellen. A veszedelmes pört, melyet már föntebb említettünk, költőnk szerencsésen megnyerte ugyan; de ha nem sikerült is Kleonnak Aristophanes igaz polgár voltát elvitatni, annyiban mégis bosszút állhatott rajta, hogy becsületesen elverette. Aristophanes maga panaszojja el a *Darázsok* 1233—1241. verseiben.

Van, ki nekem azt veti, hogy íme megadám magam'
 A mikor úgy zaklata és megfenyegetett Kleon,
 Sőt gonoszúl összetöre. Ámde, mikor nyúztanak,
 A ki kívül állt, kaczaga hangos üvöltésemem;
 Gondja ugyan nem vala rám semmi se, csak leste, ha
 Mondok-e az ütleget alatt jóra való éleket.
 Látva ezeket, legyezém egy kicsit az ellenem':
 Most, íme, a venyigét cserbe hagyá a karó.

Aristophanes botrányt okozott volt azzal, hogy a *Babyloniak* című darabjában, a nagy Dionysiákon, a mikor a szövetségesek követei is jelen vannak a színházban, Kleont és az athéni népet megtámadta. E miatt Kleon indítványára azt a törvényt alkották, hogy a nagy Dionysiákon, a szövetségesek követei jelenlétében senkit névleg gúnyolni nem szabad. E törvény ellen vétett Aristophanes a *Holkasok* című darabjával, mely valószínűleg a 424. év Lenæa ünnepén előadott *Lovagok* után, az ugyanazon év nagy Dionysiáin, került színre; s Kleonból meg Lamachosból, kik a békét ellenezték, csúfolt üzött, úgy hogy az ütleget igazolva volt. E keserves jelenet, — a mint helyesen okoskodnak — nem az útczán, hanem

a *Holkasok* előadásakor legott a színházban történt, s a színházi rendőrök voltak azok, a kik a törvény megszegését mindjárt helyben megtorolták.

Athénnek majdnem valamennyi nagy írója öntudatos és határozott ellentétben áll a maga korával, panaszkodik a jelen elvetemültségéről s dicsőíti a multat s azt tartja követésre méltó például a jelen kor szeme elé. Aristophanes is így tesz, csakhogy a maga módja szerint. Az ő ideálja a perzsa háborúknak, a marathoni hősöknek korszaka. Szemében a jelen csupa hanyatlás. Nemcsak a kül és belpolitika, hanem a nevelés és magánélet, a bölcsészet és szónoklat, a költészet és zene is mind a hanyatlás nyomait mutatja. Aristophanes azonban nem az az ember, a ki a bajnak orvoslásával is gondolna: legalább azok az eszközök, melyeket alkalmaz, nagyon is kétesek, s azoktól sikert maga sem várhatott. A rágalmazókat rágalommal bünteti, a demagogusok szemtelenségét még szemtelenebb szájassággal korholja, csupa istenkáromlás, pedig hát a vallásosság csökkenését kesergi, a legocsmányabb erkölcstelenségben gyönyörködik, holott erkölcstelen polgártársait annyiszor leczkézteti stb.

Mindebből az következik, hogy Aristophanest nem szabad valami jellemes erkölcsbírónak gondolnunk, a ki azért tartja maga elé a nevető álarczot, hogy mely, erkölcsös komolysággal jó tanácsokat osztogasson. Unalmas komika volna biz az, mely csak erkölcsi oktatásokat szándékoznék adni, s kétszeresen rosszul járna az erkölcs, ha csak oly papjai akadnának, a kik az erényt csak a gonoszság példáján s az abba való gyönyörködtetésen akarnák tanítani. Igen, de nem mondja-e ismételten maga Aristophanes, hogy mennyire komolyan veszi a dolgot. Mondja bizony, de az a dolgon semmit se változtat. Ő a legszebb

a legfenségesebb érzelmekre képes; de érzelme csakhamar színét hagyja, s az ellenkezőbe csap át. Némelyek megbotránkoztak azon, hogy költönket e tekintetben Heinehoz hasonlították; pedig e hasonlítás nem igazolatlan. Nem pusztá véletlen, hogy a minek Gœthie a *Madarak* fordításához írt epilógusában Aristophanest mondja, ugyanazt az elnevezést újabb időben Heinéra is alkalmazták. Ez is, az is hibáival együtt kedves, szellemes és korának megfelelő költő. Mind a kettő ein ungezogener Liebling der Grazien.

A mi Aristophanes külsejét illeti, csak annyit tudunk, hogy nagyon korán kopaszodott. A *Béke* című darabjában, melynek színre hozatalakor még nem volt harmincz éves se, már is így szól magáról (733—735. v.):

Nosza hát tartson velem a gyermek, s a férfi az *én* részemen álljon, Sőt a *kopaszoknak* is ajánlom igen, diadalra segíteni most engem; Mert a lakomán és asztalnál, ha ma *én* győzök, sokan azt mondják: «Nesze, vidd a kopasznak eme csemegét; adj a kopasznak, tőle ne sajnáld:

Mert nála is im a mi legjelesebb nagy költőnk homloka díszlik!»

Flórenczben van egy szobor, melynek aljára ez van írva: Ἀριστοφάνης Φιλίππιδου Ἀθηναῖος azaz Aristophanes, Philippides fia, Athenből való. Welcker egy szépen kidolgozott kettős hermát talált Tusculumban, a melyet ő Aristophanes és Menander szobrának néz, de ez a magyarázat kétséges.

Mielőtt e sorainkat befejezzük, nem akarjuk említetlenül hagyni azt, hogy Aristophanesnek ezen életrajza, s az egyes darabjai elé iktatott bevezetések nem a philologus, hanem a közönség számára vannak írva. Azért az Aristophanesre vonatkozó irodalmat, a kútföket, melyek-

ből adatainkat többnyire szószerint merítettük, szándékosan nem idéztük. A ki Aristophanest, darabjainak kiadásait, fordításait, magyarázatait stb. tüzetes tanulmány tárgyává akarja tenni, annak útmutatóul dr. Kont Ignácznak a Franklin-Társulatnál megjelent *Aristophanes* című füzetkékét ajánljuk.

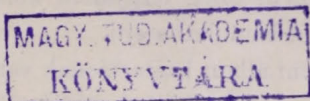
A LOVAGOK.

SZEMÉLYEK.*

DEMOSTHENES }
NIKIAS } szolgák Démosnál.
AGORAKRITOS, hurkaárus.
KLEON, szolgák felügyelője Démosnál.
Lovagok kara.
DÉMOS.
Néma személyek.

Előadatott a 88-dik olympias 4-dik évében, Kr. e. 424-ben.

* Nem rang szerint, hanem felléptök rende szerint, mint az ó klasszikus drámairóknál szokás.

BEVEZETÉS.

A Lovagok a peloponnesusi háború hetedik évében, Kr. e. 424. febr. havában a Lenaea nevű Dionysos-féle ünnepen kerültek színre. Ez volt Aristophanes első darabja, melyet ő saját neve alatt mutatott be a közönségnek. Már azelőtt három darabot írt volt, melyek közül az elsőt, a Dózsölőket, Kr. e. 427. Philonides, a másodikat, a Baby-loniakat, 426. Kallistratos, a harmadikat, az Acharnaiaikat, 425. szintén Kallistratos által adatta elő. A Lovagok az akkori vígjáték-versenyben az első díjt nyerték: a másodikat Kratinos Satyrjainak, a harmadikat Aristomenes Fahordozóinak (vagy Panaszainak?) ítélték oda.

Aristophanesnek e vígjátéka tisztán politikai jellegű. Hevesnél hevesebb támadás az akkor mindenható demagogus Kleon ellen, ki a népet, költőnk szerint, veszedelembé sodorja, mert önző szítója a háborúnak. Tudjuk bár, hogy Aristophanesnek személyes oka is volt Kleont gyűlölnie, mert sok üldözést szenvedett tőle; de még inkább gyűlölte mint az oligarcha pártnak az embere, mely párt mindenképen békére, azaz Spárta iránti engedékenységre hajlott.

Aristophanesnek egy darabja sem halad oly szigorú terv szerint, oly fokozódó erővel mint épen ez. Nyelve szabatos, verselése mintaszerű; de nemcsak klasszikus

formája, hanem főleg tárgyának költői megalkotása az, mi az olvasót bámulatba ejti.

Az athéni állam háztartásnak van gondolva: gazdája a vén Demos (a nép), kit szolgálí — különösen Kleon — örökös gyámság alatt pórázon tartanak. A Paphlagoniai szererepében Kleonra ismerünk. Az első szolga Demos-thenes hadvezért, a másik Nikias hadvezért ábrázolja. Már a régi magyarázók a Hurkásban is valami történeti személyt gyanítottak; de ezt a gyanítást semmi sem támogatja. Aristophanes keserű ironiája szerint a rosszat csak a még rosszabb bírja megbuktatni, de mert Kleonnál nagyobb gazembert nem ismer, maga alkot egy aljasság ideálját, hogy legyen, a ki a timáron Kleonon is túltegyen, s a nép megdöbbenve azon vegye észre magát, hogy mennyire sülyedett.

A lovagok alatt nem szabad az athéni polgárok második vagyoni osztályát értenünk, mely a lovagok osztályának neveztetett, hanem az attikai állandó lovasság tagjait. Ezek mint a jómódú előkelő családok fiai politikai pártot képeztek Kleon és az ochlokratia ellen.

Végre megjegyezzük, hogy az 1187—1208. verseket régi adat szerint Eupolis írta. Eupolis dicselkedett is vele, s Kratinos csúfolta Aristophanest, hogy Eupolis-féle verseket szavalt.

A LOVAGOK.

Démos háza előtt.

I.¹

DEMOSTHENES.²

Ejhaj, keservét a bajának! ejhaj!
Hogy Paphlagont,³ az újanvett gonoszt,
Pusztitná el, tanácsostúl, az isten!
Mert, a mióta ez házunkba pottyant,
5 Ütleg miatt vész itt el a cseléd.

NIKIAS.

Pusztuljon el, vádaskodásival,
E fő-fő paphlagon!⁴

DEMOSTHENES.

Hogy' vagy, szegény?

NIKIAS.

Ebül, miként te.

¹ A szakaszokat, hol némi nyugpont és gyakran *időhaladék* is van, csak számokkal jeleljük, mert a görög drámában nem voltak *felvonások*. A *színváltozások* sincsenek megjelölve, *színpadi utasítás* is szerfelett ritka, az is későbbi betoldás. ² *Demosthenes*, *Nikias* a később Siciliában, oly nagyszerű hadjárat után, elveszett hadvezérek. Itt szolgaként szerepelnek. ³ *Szolganév*, Kleont érti alatta. (= Paphlagoniai, szó szerint *tajtékozó, pöfögő*). ⁴ *Pöfögő*, szájas, gögös ember.

DEMOSTHENES.

Jöszte hát elő:

Sirjunk, Olympos ¹ nótájára, egyet.KETTEN (*sírnak*).

10 Ühün, ühün, ühün, ühün, ühün!

DEMOSTHENES.

De mit pityergünk? nem jobb-é menekvést
Keresni, mint csak sírni szüntelen?

NIKIAS.

S mi lenne az? szólj.

DEMOSTHENES.

Szólj te, hogy véled
Vitázzam aztán. ²

NIKIAS.

Apollóra! én nem;

15 Csak mondd ki bátran, aztán szólok én is!

DEMOSTHENES.

«Bár mondanád ki, a mit mondanom kell!» ³

NIKIAS.

Nincs bennem a «mersz». Hogy is mondanám csak,
Euripides-czifrásan valahogy?

¹ Szomorú dalok szerzője, zenész. ² Mert a heves Demos-
thenes vezér sokat vitázott Nikiással. ³ Euripidesnél mondja
Phaedra.

DEMOSTHENES.

Ne, csak ne turbolyázd ¹ a szót nekem,
 20 Hanem találj egy tánczszökést — az úrtól.

NIKIAS.

No, hajtsad ezt hát szüntelen: «szokunk».

DEMOSTHENES.

Mondom: «szokunk, szokunk».

NIKIAS.

Most tedd utána

«Szokunk»-nak: «el».

DEMOSTHENES.

«Szokunk, el».

NIKIAS.

Jó, nagyon jó.

Most, mintha *bőrt* ² gyúrnál, szép halkán ejtsd
 25 Elébb: «szokunk» s utána: «el» sebessen.

DEMOSTHENES.

«Szokunk el szokunk elszökünk» —

NIKIAS.

No hát?

Nem jól esik?

¹ Vágás Euripidesre, hogy anyja zöldségkofa volt. ² Kleonra vágás. Alább untig ismételi.

DEMOSTHENES.

Zeüsz uecese! csakhogy a bőrt
Féltem, ha így mutatnak a jelek.

NIKIAS.

Mitől?

DEMOSTHENES.

Hogy elkallódik rólam a bőr.

NIKIAS.

30 Legjobb tehát, így lévén a dolog,
Az istenek szobrához menekülni.¹

DEMOSTHENES.

Szo—szo—szoborhoz? Hát hiszesz te istent?²

NIKIAS.

Igen.

DEMOSTHENES.

S mi a bizonyosságod reá?

NIKIAS.

Tulajdon engem vert meg, de nagyon.

DEMOSTHENES.

35 Jól megmutattad. De máskép segítsünk. —
Elmondjam a nézőknek, hogy mi baj?

¹ Szökött szolgák a Theseus templomába menekültek. ² D. nem igen hisz az istenekben; Nikias ellenben, Thukydides bizonyossága szerint, a babonássáig vallásos volt.

NIKIAS.

Nem árt; de jó lesz egyre kérni őket:
Adják jelét, hogy a játszó személyek
Beszéde és játéka tetszik-e? ¹

DEMOSTHENES.

- 40 Mondom tehát. Van egy gazdánk nekünk,
Bab-rágicsáló,² mérges, pórias,
A pnyxi³ Démos,⁴ zsémbes, álsüket
Vén emberecske. Ujholdkor minap
Megvett ez egy bőrvarga Paphlagont
45 Szolgául, a legeselszövőbb ravaszt
S árulkodót. Ez a bőrpaphlagon
Hamar kileste gyöngéjét urának,
S hízelgve, farkesóválva, csúszvamászva,
Bőrhulladékkal kedveskedve, agg
50 Urát befonta, és így szólt neki:
«Oh Démos, egy⁵ pert eldöntvén, fürödj meg,
S egyél-igyál, van három obolod.
Tálaljak ételt?» Akkor, ha melyikünk
Ebédet készít, elragadja, és
55 Az úrnak ő kedveskedik vele.
Minap is, hogy én lakón⁶ pitét habartam,
Ármányosan körülfut, elrabolja
S ő adja fel az én habartomat.

¹ Valószínűleg *taps*; aztán folytatja a másik szolga a mi következők. ² Babot, bor mellett, rágcsálni szokás volt. ³ *Pnyx* a népgyűlés helye egy sziklás dombon. ⁴ Személyesítve az athenaei *Nép*. ⁵ T. i. *egy* nap csak egyet, hogy minden napra jusson per és három obol. Lásd: *Darázsok*. ⁶ Demosthenes hadvezér pylosi győzelméről van szó, a spártaiak ellen. Lásd alább: 368. v.

- Szolgálni mást az úrnak ő nem enged,
 60 Bennünket elhajt; ott áll, míg ebédel,
 Legyezve róla *bőr*csapóval a
 — Szónokhadat. Majd jóslatot zeneg
 Fülébe (mert sibyllás¹ az öreg),
 S látván, mi együgyű, mesterkedik,
 65 A háziakra rágalmat kohol,
 Mi korbácsot kapunk, a Paphlagon
 Pedig körülfut a szolgálak között,
 Zsarol, zavar, ajándékot vesz, és mond:
 «Látjátok? én csapattam meg Hylast:»²
 70 Ha nem fizettek, meghaltok ma mind!»
 És mi — adunk; ha nem, hát az öreg
 Úgy ránk tapos, hogy nyoleczannyit — nyögünk.
 Most hát sietve hányjuk meg, barátom,
 Mi útra lesz jobb fordulnunk, s kihez.

NIKIAS.

- 75 Legtöbbet ér az a «szokunk», öcsém.

DEMOSTHENES.

- De Paphlagontól nincs titkolni mód:
 Mindent lát és tud az. A lába, egyik
 Pylosban, másik a gyűlésben itt.
 S a mint a lábát így széllyelveti,
 80 A ~~se~~ e épen *Furtánál*³ esik,
 Keze *Kapjonban*, és esze *Lopádon*.

¹ Vakbuzgóan szereti a jóslatokat. (Mint: *bibliás*.) ² Egyik szolgát. ³ A szintén ily czélzatos igazi görög nevek helyett.

NIKIAS.

Legjobb ha meghalunk ; csak azt találj ki,
Mi lenne a legférfiassal halál?

DEMOSTHENES.

Mi lenne a legférfiassal ? mi csak ?

NIKIAS.

85 Legjobb, bizony, ha bikavért iszunk :
Themistokles halála legnemesb.¹

DEMOSTHENES.

Zeüsz uccse, azt : piros jóféle szinbort,
Akkor, tudom, megjö a jó tanács.

NIKIAS.

Hogy is ne ? szinbort ! mindig az ivás !²
90 Hogy' tudna jó tanácsot részeg ember ?

DEMOSTHENES.

Ugyan úgy-e, hé ? Vízkannalocska vagy.
Gyalázod a bort, hogy nem ád eszet ?
Mi hathatóssabb a bornál, ugyan ?
Nem látod : az ember, hogyha jót iszik,
95 Mily dús, pörét megnyerte, végrehajt
Mindent, barátját fölsegéli ; boldog.
Hozz hát ki egy kancsóval : az eszem'
Hadd áztatom meg s mondok egy okost.

¹ A görögök azt beszélték róla, hogy számkivetésében bika-
vért ivott, úgy ölte meg magát. ² Úgy látszik, hogy az igazi D. is
szerette a borocskát.

NIKIAS.

Oh jaj, hová juttat még italod!

DEMOSTHENES.

100 Hát jóra. Csak hozd, én ledőlök itt;
Ha én becsípek, ontom a tanácskát,
Cselecskét, tervecskét, szintúgy szakad.

NIKIAS (*elment s visszatér*).

Ezer szerencse, hogy rajt' nem kapának
Míg loptam a bort!

DEMOSTHENES.

Mit csinál a Paphlagon?

NIKIAS.

105 Jóllakva köz-lepénynyel, a czudar,
Hanyatt a bőr közt horkol részegen.

DEMOSTHENES.

Tölts hát nekem bort, vastagon, sokat.

NIKIAS.

Áldozz kehelyt «a jó szellemnek»¹ elsőbb,
Húzd, húzd meg Pramnion² jó szellemének.

DEMOSTHENES (*ivott*).

110 Te tanácsod ez, jó szellem, nem enyém!

¹ Ebéd után, mikor a vegyített bort elvitték s a *szinbort* feladták, az első ital a *jó szellemé* (agathu daimonos) volt. ² Bortermő hegy Smyrna körül.

NIKIAS.

Kérlek, mi az? szólj.

DEMOSTHENES.

Csend ki csak hamar
És hozd ki a Paphlagon jóslatit
Míg föl nem ébred!

NIKIAS.

Megteszem, de félek
Hogy a «jó szellem» rosszszá változik. (*El*).

DEMOSTHENES (*tölt, iszik*).

115 Szolgálok addig is magam magamnak.

NIKIAS.

Hogy horkol Paphlagon! hogy' durrogat!
Nem sejti, hogy kiloptam féltve őrzött
Jóslásait.

DEMOSTHENES.

Bölcs férfi, hozd elő,
Hadd olvasom; te meg tölts innom addig.
120 Hamar hát! addszí csak, hadd lám hogyan szól.
Ha! jóslat — add csak a kupát hamar! (*Iszik.*)

NIKIAS.

Ne! mit mond a jóslat?

DEMOSTHENES.

Tölts másikat.

NIKIAS.

A jóslat mondja, hogy «tölts másikat»?

Oh Bákis! ¹

DEMOSTHENES.

NIKIAS.

No, s mi az?

DEMOSTHENES.

Kupát hamar!

NIKIAS.

125 Beh sok itallal élt Bákis, a jámbor!

DEMOSTHENES.

Gaz Paphlagon, ezt őrized tehát
Oly rég, remegve a tenjóslatodtól!

NIKIAS.

Mi az?

DEMOSTHENES.

Itt van, benne van, hogy' vész el ő!

NIKIAS.

No, hogy?

DEMOSTHENES.

Megmondja a jóslat kereken:

130 Először egy kóczárus ² lesz, ki az
Állam-hatalmat a kezére játszsza.

¹ Híres jós. ² *Eukrates*, kinek lenüzllete volt. Perikles halála után, mint demagog, ez jutott fő hatalomra. Ajándékláruló, idegen, a comoediák szerint.

NIKIAS.

Egy már az «árus». Hát aztán? tovább!

DEMOSTHENES.

Utána birkaárus¹ lesz megint.

NIKIAS.

Kettő az «árus». — Ennek sorsa mi?

DEMOSTHENES.

135 Uralkodik, míg nála undokabb
Ember kerül helyette. Akkor elvész.
Az lesz pedig bőrvarga Paphlagon,
A kapzsi, kurjanes, vízroham² szavu.

NIKIAS.

S a birkaárus a bőrvarga által
140 Kell hogy pusztuljon?

DEMOSTHENES.

Isten uccse.

NIKIAS.

Jaj!

Honnan kerül még egy «árus», csak egy még?

DEMOSTHENES.

Van még, van egy: a mestersége pompás!

¹ Ez *Lysikles*, ki a híres *Aspasiát* nőül vette és, talán ennek segélyével is, Athenae élére került. ² Valami olyas rekedt, mégis lármás hang, mint a hegyről lerohanó vízé.

Miféle, kérlek?

NIKIAS.

DEMOSTHENES.
Megmondjam?

NIKIAS.
Biz' isten.

DEMOSTHENES.
Egy hurkaárus fogja ezt kitolni.

NIKIAS.
145 Egy hurkaárus? phí, uram Poseidon,
A mestersége! — Hol kapunk ilyet?

DEMOSTHENES.
No majd keressünk. — Itt jön egy, fel a
Piaczra, mintha isten küldené. —
Oh boldog hurkaműves, erre, erre!
150 Hágj fel,¹ galambom, te ki megjelentél
E várost s minket is megmenteni.

HURKÁS.
Mi baj? minek hívsz?

DEMOSTHENES.
Hallgasd meg, gyere,
Mily boldog ember vagy, minő szerencsés.

¹ A szinpadra az orchestrumból.

NIKIAS.

Menj, vedd el asztalát, s így a hogy itt áll,
 155 Tudasd az isten jóslatát vele ;
 Én azalatt majd Paphlagont lesem.

DEMOSTHENES.

No, rakd le hát a földre holmidat
 S mondj egy imát a földhöz, istenekhez.

HURKÁS.

Megvan. Mi baj hát ?

DEMOSTHENES.

Oh te boldog ! oh dús !

160 Oh még ma semmi, holnap szörnyü nagy !
 Oh, boldog Athenae dicső feje !

HURKÁS.

Mért nem bocsátsz, hogy mossam én a bendőt
 S áruljam a hurkát ? miért nevensz ki ?

DEMOSTHENES.

Miféle bendőt, kuksi ? nézz oda :
 165 Látd-é a nép tömött sorait ? ¹

HURKÁS.

Igen.

DEMOSTHENES.

Te mindezek főkormányzója lésszsz,
 Meg a vásáré, Pnyxé, kikötőé.

¹ A nézőket.

Tanácsot lábbal tiprasz, hadvezért
 Lehordasz, lánczra és börtönbe vetsz,
 170 A prytaneionban ¹ — latorkodol.

Én?

HURKÁS.

DEMOSTHENES.

Te bizony. De még nem látsz be mindent:
 Hanem kapaszkodj' fel csak asztalodra
 És nézz körül a sok szép szigeten.

Látom.

HURKÁS.

DEMOSTHENES.

No mit? a sok raktárt? hajót?

175 Igen.

HURKÁS.

DEMOSTHENES.

No, s még se' vagy boldog nagyon?
 Vesd Káriára most a jobb szemed,
 A másikat meg Karchedon felé.

HURKÁS.

S boldog leszek, ha a szemem kifordul?

¹ Hol *érdemes* nagy férfiak ingyen étkeztek, a nép hálájából. De aztán a *Kleon-félék* kerültek oda — latorkodni.

DEMOSTHENES.

Nem úgy ; de mindezt egykor te fogod
 180 — Eladni.¹ Mert ama jóslatbeli
 Nagy férfiú te lélszsz.

HURKÁS.

De, hogy' lehetnék,
 Hurkás létemre, oly nagy ember én ?

DEMOSTHENES.

Hisz ép azért lehetsz nagy, mert olyan
 Alávaló, vásári, s vakmerő vagy.²

HURKÁS.

185 Ily polczra én nem méltatom magam.

DEMOSTHENES.

Mi a menykőre hát ! talán bizony
 Furdál a lelked valami — nemessel ?
 Talán előkelő vagy ?

HURKÁS.

Nem biz én !

Alólkelő vagyok.

DEMOSTHENES.

Ezer szerencséd !

190 Hogy' rászülettél a közügyre hát !

¹ Azt várnök : *kormányozni* ; de mivel a mostani kormányzók *házaárulók*, a költő hirtelen erre fordítja : *eladni*. ² Mint ezek a *mostani* nagy emberek.

HURKÁS.

De, jó ember, hisz' én nem is tanultam,
Csak a betűket, még azt is rosszul.

DEMOSTHENES.

Az benned a kár, hogy még rosszul is.
A népvezérlet, nem tanult, nevelt
195 Emberhez és mívelt erkölcsühöz,
Hanem tudatlanhoz, pimaszhoz illik.
De ne szalaszd el a mit isten a
Jóslatban ád.

HURKÁS.

Hogy' mondja hát a jóslat?

DEMOSTHENES.

Jól, isten uccse! foglyosan, de tisztán :
200 «Ámde midőn kampó-esőrrel horogújjzatu børsas
Megragad egy oktondi kigyót, a vérnek ivóját,
Akkor a Paphlagonoknak előmlik hagymalevesse,
Hurkaszatócsoknak pedig isten nagy diadalt ád,
Hogyha nem a kolbászt árulni tovább is akarják.»

HURKÁS.

205 Hogy illik ez rám? értesd meg velem.

DEMOSTHENES.

No, hát a «børsas» Paphlagon, ez itt.

HURKÁS.

Hát a «horogújjzatú» mi?

DEMOSTHENES.

Mintha mondaná,
Hogy görbe újja mindent elrabol.

HURKÁS.

Hát a kígyó minek?

DEMOSTHENES.

Világos az.

210 Hosszú a kígyó, a hurka is az,
A hurka vérszopó, az a kígyó is.
Azt mondja hát, hogy a bórsast a kígyó
Meggyőzi, — ha le nem csepüli szóval.

HURKÁS.

Csiklándoz a jóslat. Csak azt csudálom,
215 Hogy én népet tudnék kormányzani.

DEMOSTHENES.

Hisz' az potomság. Tedd, a mit teszesz most :
Keverj, gyúrj össze minden közügyet
Gömböczbe, hódítsd a népet, magadhoz
Édesgetvén szakácsi méz szavakkal.
220 Egyéb kolompos érdemed van immár :
Otromba hang, pimaszság, kofanyelv,
Van mindened mi a kormányra kell,
A jóslat összevág, s a Pythia.
Tégy hát koszorút s áldozz a Butaságnak,
225 S légy rajta, hogy leküzdöd az embered.

HURKÁS.

Ki lesz segítöm? mert fél tőle ám
A gazdag, a szegény meg csak — poszog.

DEMOSTHENES.

Van itt lovás jó férfiú ezer,¹
 Kik öt gyüölölik, majd segítnek ök,
 230 Meg a polgárok színe és java,
 Meg im e nézők közt is a művelt,
 Meg én velök, s az isten is velünk.
 Te csak ne félj: nincs ábrázolva képe²
 Nem merte ábrázolni féltiben
 235 Álarczcsináló egy se; mindazáltal
 Ráismer a közönség, mert ügyes.

NIKIAS.

Oh jaj nekünk, jön már a Paphlagon!

KLEON.

Nem fogtok, a tizenkét istenekre,
 Örülni mindjárt, ti néparulók!
 240 Hát e chalkisi kancsó mit keres?
 Hogy Chalkis elszakadjon, abba' jártok?³
 Dögöljete, ti gaz nép, veszzetek!

DEMOSTHENES.

Hé, hé, hová futsz? Nem maradsz? ne hagyd el,
 Nemes barátom, hurkás,⁴ az ügyet! —
 245 Lovag férfiak, segélyre! itt az óra. Hej, Simon,
 Hej, Panaitios,⁵ ti a jobb szárny felé vonuljatok! —

¹ A *lovagok*. ² Kleonnak színészi álarczát senki sem merte megcsinálni. Aristophanes *maga* játszotta el, befestve arczát. ³ Azon csekély körülményből, hogy (tiltott) chalkisi kancsóból isznak, azt a nagy vádat süti ki, hogy összeesküdtek Chalkis fellázítására Athenae ellen. ⁴ Megszeppent és futni indult. ⁵ *Simon, Panaitios*, a lovagok hadnagyai.

Már közelegnek : fordulj vissza, küzdj' erősen, védekezz',
 A fölvert por is mutatja érkező csapatjokat.
 Szembe hát, és nyomd erősen, és verd vissza Paphla-
 gont.

KAR.

250 Üssed, üssed a gaz embert, a lovagrendzavarót,
 Kapzsi vámost, pénz-sülyesztőt, martalék Charybdisét
 A gazembert, a gazembert, — többször is kell monda-
 nom :
 Mert gazember ő mindennap, és napjában többször is.
 Hanem üssed és szorítsad, és zavard meg és kavard,
 255 Köpj szemébe, mint mi teszszük, és üvöltve menj neki.
 Ám vigyázz, hogy el ne fusson, mert van egerútja sok,
 Mint Eukrates egyenest a korpa közé menekült.¹

KLEON.

Oh, öreg törvénytevőim, háromoblos véreim,²
 Én hizlallak, kurjongatva mind jogost mind jogtalan :
 260 Védjetek hát, mert megvernek ímez összeesküvők!

KAR.

Méltán is, mert a köz földet nyilhuzatlan³ elnyeled,
 S bizgatván a számadókat, újjal egyre nyomdosod,
 Hogy melyik a vaczkor köztük, melyik érett, zsendülő ;
 S azt vigyázod, hol egy polgár a ki gazdag s együgyű,
 265 Jó családból származott, de perpatvartól rettegő :

¹ Vádoltatván e demagog, lisztet osztott ki, s újra lekenye-
 rezte a népet. V. ö. 130. v. ² Ez apostrophe a Bírákhoz szól, kik
 nincsenek jelen a színpadon, de ott ülnek a nézők közt. ³ A köz
 földet a polgárság közt nyilas számra ki kellett osztani. *Nyilas* :
 kleros.

S ha találsz egy szájatáti perkerülőt, messziről
Cherzonézből is horoggal ide rántod s leszeded,
A ki éretlen, hagyod még, ezt, hogy érett, bekapod.

KLEON.

Hát ti is mind rajtam estek? Értetek bánt engem ez,
270 Mikor indítványt akartam tenni épen, férfiak,
Hogy vitézségért a város néktek állítson szobort.

KAR.

Nézd a nyeglét, síma *irhát!* hogy' rászédne minket is,
Mint a vén naposbírákat¹ megtréfálna csúfosan.
De, ha győzne álnoksággal, itt az öklünk, megveri,
275 Vagy ha ettől félrekushad, lábbal is felrugjuk őt.

KLEON.

Ohhaj, város! ohhaj, népem! mily vadak gyomroznak itt?

KAR.

Ilyen ordítással szoktad tönkre tenni városunk.

HURKÁS.

Hanem én meg túlordítlak, s hangommal kergetlek el.

KAR.

Ha legyőzöd ordítással, úgy az «Éljén!» te leszesz,
280 Szemtelenségén ha túljársz, mindnyájunké a lepény.²

¹ Heliastákat. Különböztetnek nem a *naptól* (helios), hanem a helytől neveztetnek így, a hol bírászkodtak. De *napidíjat* kaptak (3 obol) s így a *naposbíró* nem helytelen. ² A jutalom. Némely zeneversenyben lepényt kapott a győztes.

KLEON.

Ezt az embert én bevádlom, hogy titkon a spártai Gályákon kolbászkötéllal¹ úzi a csempészetet.

HURKÁS.

Be, biz isten, én meg ötöt, hogy üres hajóval a Prytaneionba evezvén,² tele hassal távozik.

DEMOSTHENES.

285 Isten uccse! tiltott árut visz ki: húst és kenyeret,
S drága halneműt, minőre Periklest se' méltaták.

KLEON.

Itt dögöljeteK meg mindjárt.

HURKÁS.

Háromszorta túlkiáltlak.

KLEON.

Én ordítva ordítlak le.

HURKÁS.

Én károgva károglak le.

KLEON.

Légy vezér csak: hogy' feladlak!

HURKÁS.

Orját metszek a hátadból.

¹ *Hadiszert*, tehát hajókötelet is, az ellenséges spártaiaknak eladni tilos volt. ² Lásd fentebb 170.

KLEON.

290 Letöröm még hetyke szarvad.

HURKÁS.

Görbe útjaid bevágom.

KLEON.

Nézz szemembe hát, s ne pillants!

HURKÁS.

En is a piacon nőttem! ¹

KLEON.

Szélyeltéplek, hogyha mukkansz.

HURKÁS.

S én lerondítlak, ha csácsogsz.

KLEON.

Én lopok, s bevallom; te nem.

HURKÁS.

Hermes ² uccse, a vásári!

Én elesküszöm, ha látják.

KLEON.

Sarlód' a máséba vágta d:

295 Én feladlak a prythanoknak,

Hogy nem adsz az isteneknek a belekből tizedet. ³

¹ Azaz ő is tud szemtelen lenni. ² Az *agorán*, mely vásártér is volt, álló Hermes. ³ Erre, úgy látszik, megdöbben a hurkás, kell hogy a Kar biztassa.

KAR.

Oh te gonosz, oh gyűlölt
 Szájaló! vakmerőségeddel
 Mind egész föld telyes, mind egész népgyűlés,
 300 Vám-, adóhivatal s a bíróságok, oh pocsolya-lubiczkoló!
 Ki egész városunk összevissza habarád,
 És ki Athenaét süketté ordította, mialatt
 Szirten állva, tinnhal módra lested jöni az adót.¹

KLEON.

Tudom én, e dolgot régen honnan tákolják nekem!

HURKÁS.

305 Ha te *bört* tákolni nem tudsz, én se hurkát tölteni.
 Te, ki hitvány marha bőrére rézsut metszve árulod
 A paraszt népnek csalárdul, hogy mutasson vastagot,²
 Melyet egy nap sem viselve, két tenyéryívvel kinyúlt.

NIKIAS.

Hát biz isten, velem tette, — hogy nevetség tárgya volt
 310 A falumban és barátim közt egészen a dolog,
 Pergasosba³ még nem értem, s úsztam a bocskorba
 már.⁴

KAR.

Szemtelenségedet nem kitüntetted-é, melybe bíznak
 csupán
 A vezér szónokok?

¹ Mint ki szigonnyal-lesi mikor jó a heringféle sereges hal: úgy leste az adót. ² Ma is így tesznek. ³ Egy attikai *község* (demos). Állítólag odavaló volt Nikias vezér. ⁴ Úgy kitágult a rossz vékony bőr.

S melybe bízodban, te, mint fő, a «társak» kövérjeit ¹
 815 Úgy fejed, hogy könnyes szemmel nézi Hippodam fia.²
 Ámde jelen van e férfi, nálad ezerszer is a ki gonoszb,
 örömemre,
 S ez letorkol, túltesz rajtad (a szeméből látom én)
 Ravaszsággal, merénynyel, és
 Hízegő beszédével.

820 De most te, ki onnan származál, honnan főfő vezérink,
 Mutasd meg, hogy kutyát sem ér az a finom műveltség.

HURKÁS.

No, halljátok tehát minő országos férfiú ez.

KLEON.

Nem hagysz megint...?

HURKÁS.

Nem, uccsegen! én is csak oly selejtes
 Vagyok...

KAR.

S ha nem tágít, feleld: «Csak oly hitvány szüléktől».

KLEON.

825 Nem hagysz megint...?

HURKÁS.

Nem, uccsegen!

¹ A szövetséges városok gazdagabb polgárait. ² Az alább is előforduló *Archeptolemos*, egyike Athenae nagyjainak, ki elvonulva rosszalta a demagogia rakonczállanságát, de tenni nem mert ellene.

KLEON.

De, uccsegen . . . !

HURKÁS.

Poseidon-

Szentuccse ! az *első* szóért¹ verekszem meg elébb is . . .

KLEON.

Oh jaj ! bizony megpukkadok.

HURKÁS.

Nem engedem, azért se !²

KAR.

Engedd, engedd az istenér', hadd pukkadjon meg itt helyt.

KLECN.

Miben bízol, hogy énvelem csak szóba állni is mersz ?

HURKÁS.

330 Hát, mert beszélni jól tudok, savát-borsát³ megadni.

KLEON.

Beszélni, lám ! Igen, ha egy silány ügy rád szorúlna,
Nyersen felaprítnád, tudom, s százjízre megcsinálnád.Ha egy zsellér, külföldi, vón' ellenfeled, s te éjjel
Magolva, nappal úton-útfelen motyogva mindig,

335 Csak vízzel élve, s próbakép úntatva ismerősid,

Nagy szónoknak hinnéd magad.⁴ Bohó, mily esztelenség !

¹ Azért, hogy ő beszélhessen elébb. ² Hurkás a *szót* nem engedi, a mit a Kar furcsán elfordít. ³ Mint hentes. ⁴ Kezdő szónokok gyötrődését festi. *Később* Demosthenesnek is ilyet hánytak szemére.

HURKÁS.

S minő itallal élsz te, hogy kivitted, hogy e város,
Egyes-egyedül teáltalad lenyelveltetve, hallgat?

KLEON.

Állíts velem hát szembe még egy férfiút, velem, ki
340 Rántott hallal ha jóllakám s egy kanna bort megittam,
Pylosban a vezéreket megnyagatom hazulról.

HURKÁS.

Én meg, ha marha bendőből vagy disznó gömböczésből
Bevertem és ráítottam a levét is, meg se' mosdva
Letorkolok minden rétort, s lefőzöm Nikiást is.

KAR.

345 A többi csak mehet, csupán az nem fér a fejembe
A dolgodból, hogy a levét hogy' szüresölöd magad ki?

KLEON.

Azért ám, hogy csukát eszel,¹ meg nem töröd Miletust.

HURKÁS.

De sódarral ha jóllakám, kincses bányát találtam.²

KLEON.

Én ám, berontva, szétütök erővel a Tanács közt.

¹ Miletusnál sok (tengeri) csukát fogtak. Miletus lázzadni kezdett s Kleon most épen abban fáradoz vala, hogy megtartsa őket az Athenae iránti hűségben. Azt mondja hát Hurkásnak: könnyű miletusi csukát enni, de nehéz Miletust megzabolázni. ² Olyan úr vagyok, mintha kincset találtam volna.

HURKÁS.

350 Én meg neked az alföld¹ d megtöltöm, hurka helyett.

KLEON.

Én meg kitollak innen, a farodnál fogva, két-rét.

KAR.

Poseidon uccse, *engem* is kidobj akkor, ha ezt ki!

KLEON.

Bitóra kötlek, szemtelen.

HURKÁS.

Feladlak gyávaságodért.

KLEON.

A bőröd cserzőpadra jut...

HURKÁS.

Lenyúzom tolvaj-zsákodat.¹

KLEON.

355 A földre kiszegeztetem.²

HURKÁS.

Tokányhússá³ aprítalak.

KLEON.

Lekoppasztom szemszőreid.

¹ A bőrödet, mely tolvajzsák, mert lopottat eszel. ² Mint száradni a bőrt. ³ Paprikás.

HURKÁS.

Kimetszem a zuzádat én!

DEMOSTHENES.

Zeüsz uccse, hentes módra, fölfeszítve
Száját peczekkel és kihúzza nyelvét,
Megnézzük, a szájátul alf... éig,
360 Nem borsókás-e,¹ mint disznó szokott.

KAR.

Van melegebb, látom én, mint a tűz, — s van beszéd
Szentelenebb, mint e városban a mi szentelen.
Látd-e, nem megy rosszúl a dolog:
Rajta hát és kalold, és ne félig nagyold; már derékon
fogád: ²
365 Most, ha még egy támadással megpuhítod emberül,
Gyávának fogod találni; ismerem szokásait.

HURKÁS.

Teljes életén keresztül ilyen volt ez, és midőn
Embernek mutatkozott is, más vetését hordta be.³

¹ Egy sertés nyavalya. ² Mint a birkozó. ³ A pylosi dolog. Röviden ez. A peloponnesusi háború alatt az atheneiek, Demosthenes vezérlete alatt, Peloponnesus nyugati partján, Pylos elpusztult város mellett, erődöt rögtönöztek. A spartaiak ezt szárazon ostrom alá vették, vizen pedig az athenei hajóhad blokade alá vette a szemközti Sphakteria szigetét, hova 400-on felül levő spártai csapat beszorult. Kleon Athenaeben rágalmazta a hadvezéreket, hogy e maroknyi spártait nem bírják elfogni, s azt a *bolond* ígéretet tette (Thukydides is *maniá*-nak nevezi) hogy ő két hét alatt elhozza. Szaván fogták, s bár szabadkozott, elküldték. Csakugyan — nem Kleon, hanem Demosthenes — kemény csata után elfogott a 400-ból vagy 300-at, s azokat Kleon nagy diadallal Athenébe vitte. A többi elesett.

Most pedig fán szárogatja a hozott kalászokat,
 870 El akarván őket adni s jó váltsággra tenni szert.

KLEON.

Töletek semmit se' félek a míg él a böles Tanács,
 S az öreg Nép álszemélye ottben együgyűsködik.

KAR.

Lám, minő szemtelen egy dög ez, még csak a színe sem
 változik,

A mi volt, az marad!

875 Ám legyenek, ha nem gyűlöllek, a Kratinos¹ matracza
 S Morsimos² tragoediáját énekelni kénytelen.

Oh te, ki minden ajándokos ügyre leszállsz, kirabolni
 virágai mézét,

Bár kihánynád, ép oly könnyen mint bevetted, falatod!
 Hadd énekelném mindig ezt:

880 «Jó sorsban igyál, igyál!»

Jó kedviben az Iuliszi öreg³ gabnakufár is

Tudom «Paeánt» dalolna rá és vidám «Bacchebacchoszt».

KLEON.

De szemtelenségben rajtam ki nem fogtok, biz isten!
 Vagy Zeüsz oltárlakomáiban többé ne részesüljek.⁴

HURKÁS.

885 S én, a pofoncsapásra, mit gyermekkoromtól óta
 Soknál is többet kaptam, és a hány vágást a késsel,

¹ Vigjátékszerző. Öreg volt és részeges. Lakomán nem tart-
 hatta vizét, matracza tehát nem volt tiszta. ² Gyenge tragoediákat
 írt. ³ Azokkal tartok, kik e helyet *Simonidesre* értik. V. ö. *Béke*:
 665 v. ⁴ Azaz, legyenek eltiltva a szentségektől.

Mindarra esküszöm, hogy túlteszek rajtad e részben,
Vagy hát hiába nőttem vón' ily nagyra, hulladékon?

KLEON.

Eh, hulladékon mint az eb! gaz állat, hát hogyan mersz,
390 Ebkoszton hívva, ebfejű majommal ¹ szembe szállni?

HURKÁS.

Zeüsz uccse, sok csinyt tettem én gyermekkoromban
ilyet:

Rászedtem a bölléreket, magam el-elkiáltva:
«Ni, fecske, fecske! gyermekek, látjátok-é? tavasz van!»
Felnéztek, és míg bámulák, elloptam tőlük a húst.

KAR.

395 Ej, csintalan egy húsdarab! furfangosan kilelted:
Mint a csalánévő,² te is «fecske előtt» oroztál.

HURKÁS.

Még rajta sem kaptak bizony; s midőn egy észrevette,
Vápámba dugtam hirtelen, s esküdtem mennyre-földre,
Úgy hogy, ki látta tettemet, egy szónok, felkiálta:
400 «No, e kölyökből nincs eset, hogy népvézér ne váljon!»

KAR.

Jól is hozzávetett; hanem könnyű volt azt belátni,
Ki a rablást elesküvéd, s hús volt az alföldben.

¹ Mely erősebb is ravaszabb is. Magát érti. ² Vagy *csalán* vagy *tengeri puhány*, melyről azt tartották, csak addig jó enni, míg a fecske haza nem jő.

KLEON.

Én vakmerő szád bétömöm, vagy mindkettőtökét is,
 405 Kírontok, mint zúgó vihar, s lecsapván a magasból
 Mind összevissza földet és tengert felháborítok.

HURKÁS.

Én meg szedem-veszem hamar hurkáimat, s a vízen
 Jó széllel útra indulok, kiáltva hogy «gebedj meg!»

DEMOSTHENES.

Én meg, ha rést kap a hajó, a szivattyúhoz állok.

KLEON.

410 Déméter uccse, szárazon el nem viszed Athenae
 Sok ellopott talentumát.¹

KAR.

Vigyázz! le a vitorlát!
 Északkeletről támad egy árulkodó hamis szél.

HURKÁS.

Te tiz talentumot kaptál Potidaeából, tudom jól.

KLEON.

No s aztán? *egy* talentoméért nem hallgatnál belőle?²

KAR.

415 Elvenné, látom, szívesen. — Le a vitorla-póznát!
 A szél lohad.

¹ Vádolja olyannal, a mit Hurkásnak még alkalma sem volt tenni. ² Hurkás gondolkozóba esik.

KLEON.

Négy pert varrok nyakadba, száztalentumost.

HURKÁS.

Én, harczkerülésért, huszat ; lopásért többet mint ezert.

KLEON.

Én meg feladlak, hogy templomfertőztetők¹ az őseid.

HURKÁS.

Fel én téged, hogy nagyapád csatlósa volt

KLEON.

Kinek? beszélj.

HURKÁS.

420 No, *Bürszinának*,² *Hippias*² nejének.

KLEON.

Gaz vagy.

HURKÁS.

Róka vagy.

KAR.

Üss rá csak, emberül.

KLEON.

Jaj, jaj! hogy vernek az össz'esküvők

¹ Az úgynevezett *kyloni* szentségtörés. (*Thuk.* I. 126. stb.)

² *Hippias* zsarnok ; a neje *Mürsina* volt, de a *börre* czélozva, ferdít (*bürsza* : bőr, tájilag : *bür*).

KAR.

Üsd emberül, gyomrozd agyon, taposd ki a belét, meg a Szádrétüjét is ; jól megintegesd ám !

Oh, czímeres nagy húsdarab, vitézebb lelkü mindnél,

425 Ki megjelentél, városunk' megvédni és magunkat,

Mily bölesen és ármányosan kiforgatád beszéddel !

Hogyan dicsérhessünk fel úgy, a mily nagyon örülünk !

KLEON.

Nem volt előttem ez titok, Déméter uccse ! hogy mit Faragnak itt : tudtam, mikor enyveztek és szögezték.

KAR.

430 Ej, hát te már kerékgyártó munkát semmitse' mondasz ?

HURKÁS.

Argósi teted nálam sem titok :

Békítve színleg az argívokat

Valóságban Spártával fújsz követ.

Azt is tudom, miről fújsz ; a rabok ¹

435 Felől koholtok s pörölyöztök ott.

KAR.

Derék, derék ! ha ő enyvez : kovácsolj.

HURKÁS.

S majd összeforrasztják, onnanvalók, itt.

De nem adhatsz annyi pénzt, aranyt, ezüstöt,

Küldözve hozzám czimboráidat,

440 Hogy el ne mondjam Athenaenek ezt.²

¹ A pylosi rabok kiszabadítása felől. ² Hogy a haza ellenivel titkon czimborálsz.

KLEON.

Én meg repülök a Tanácsba rögtön,
 Feladni a ti árulástokat:
 Hogy czimboráltok a városban éjjel,
 A méd¹ királylyal hogy' esküdtök össze,
 445 S Boeót turóval² mit ragasztatok.

HURKÁS.

Hogy' kél Boeótiában a turó?

KLEON.

Herakles uccse! mindjárt leterítlek. (*El.*)

KAR.

No, most mutasd ki, hé, minő eszed
 Minő fortélyod van, nemesak mikor,
 450 Mint mondod, a húst a vápádba dugtad:
 Fuss a Tanácsba, száguldj és rohanj,
 Hová betörve most elvádol az
 Bennünket egyig és ordítva ordít.

HURKÁS.

Megyek hát, így a mint vagyok; csupán
 455 A kést rakom le s a hurkát előbb.

KAR (*hájat adva*).

Ne, kend meg ezzel a nyakad' körül,
 Hogy majd kicsúszhass a sok vád alól.

¹ Persa. ² Boeotia híres volt turójáról. Kl. csak metaphorbán beszél, hogy Boeotiával is trafikálnak; a Hurkás kérdése aztán kihozza sodrából.

HURKÁS.

Jól mondod, és mint tornamester,¹ ezt.

KAR.

Ne, kapd be még e fokhagymát.

HURKÁS.

Minek?

KAR.

460 Hogy mérgesebben harczolj, mint kakas.²
De már siess.

HURKÁS.

Futok.

KAR.

S eszedbe jusson

Hogy csipj, harapj, rúgj, a búbját kitepd,³

Megedd taréját — vagy vissza se jőj. (*Hurkás el.*)

[*Kommation.*]

Menj csak örömmel, s végezd a miként én óhajtom,

465 Órizzen a vásárbeli⁴ Zeüsz, hogy győztesen ismét

Térj vissza mihozzánk a harczból s koszorúktól elbo-
ritottan. —

Ti meg itt anapaestusainkra figyeljetek, oh minden

Zenemértékben már magatoktól gyakorolt izlésü kö-
zönség.

¹ Ki a vívókat megkente, hogy birkozásban könnyebben ki-
csúszhassanak az ellenfél kezéből. ² A kakasviadal meg volt már
Athenaeben; s a viadort fokhagymával mérgesítették fel. ³ Kleönt
is mint kakast képzei. ⁴ Az *agorán* álló.

[Parabasis.

- Ha előbb minket fölkér valamely régebbi komoedia-
szerző,
470 Hogy a nézőkhöz fordúlva, saját szavait tolmácsolani
jőjünk :
Bizony egykönnyen meg nem nyeri azt. De ma költőnk
érdemes erre,
Mert gyűlöli a kiket épen mi, s igazat mer mondani
szembe,
És bátran síkra kiszáll a Typhón, az üvöltő vészvihar
ellen.
De mivel, mint mondja, közületek őt bámulva sokan
keresik fel
475 S faggatják, mi okon nem kért már régen kart,¹ maga
névében :
Ránk bizta, hogy erről is szóljunk. Nem esett, úgymond,
hülyeségből
Rajta, hogy ezt halogatta, hanem, mert az volt a véle-
kedése,
Hogy minden munkánál nehezebb a vígjáték-betanítás²;
Mert járnak utána sokan, de kegyét ritkának nyújtja
közülök.
480 Ismerte továbbá a ti muló, egy-évi³ szeszélyteket, és
hogy
Kedvencz íróitokat ti mikép hagyjátok cserbe, ha vénül;
Tudta, hogyan járt Magnés költő, haja immár őszbe
borulván,
Ki pedig diadaljeleit oly sok versenyben győzve üté fel,

¹ A színeköltő *kart* kért, ha darabját elő akarta adatni. A költséget egy gazdag vállalkozó ingyen fedezte: a *choregus*. Azután a költő maga *tanította be* darabját a színészeknek. ² *Kart* kérni, v. *darabot tanítani* tehát annyi, mint föllépni a művel.

³ Egyik előadástól másikig.

Mindennemü hangot utánozván nektek: lantolva, re-
 pesve,
 485 Lydizálva, gubóbogarazva, magát békának zöldre be-
 festve,¹
 Nem elégített ki, s azon végzé aggkorban — mert soha
 ífjan —,
 Hogy vénségére kipisszegték, elfogyván csintalan élcze.
 Aztán jut eszébe Kratínos² is, a ki olyan dícséretes
 árral
 Hömpölyg vala a sík földeken át, s álltokból mosva ki,
 vitte
 490 A tölgyeket, a platanuszt, s minden versenyfeleit, gyö-
 kerestül:
 Lakomán sem hangzott más dal, mint: «Dóró figetalpu
 czipője...»
 És a «Remek ének mesteri»-nél,³ úgyannyira élte vi-
 rágját.
 Most elnézitek őt eszelősen támolygani, senkise' szánja,
 Miután a lant tekerője kihullt s idegében semmi fe-
 szesség,
 495 Összhangja pedig szétbomladozott; maga lézeng őszén
 alá s fel,
 Mint Konnas,⁴ hervadt koszorúval, s mindig szom-
 jazva veszettül,
 Kinek annyi babérja után most a prytanok⁵ közt kel-
 lene innya,
 S nem firkálni, de *nézni*⁶ kenetten Dionysos szobra
 tövéből.

¹ Vigjátékai czímeiből. ² Lásd: 375. ³ Dalok kezdetei Kr. vigjátékaiban. ⁴ Konnas, jeles zenész, de vénségére hitvány csavargó, kinek *szava* nem jár. ⁵ V. ö. 170. ⁶ *Nézni*, a szinkörben, fő helyről.

Mennyi boszantást állott ki Kratés¹ s fitymálást töle-
 tek, ámbár
 500 Kicsi költséggel² titeket gyakran megvendégelve bo-
 csát el,
 Józan ajakkal rágesálva elő sok finom városi éleztet;
 Ez az egy még birja ugyan valahogy, hol bukva sze-
 gény feje, hol nem.
 Ettől³ borzadva halasztá ő felléptét mindig; azonkül
 Evezősnek kell lennie,⁴ mondá, mielőtt kormánypadon
 ülne,
 505 Azután örködve hajó orrán, a széljárásra figyelni,
 Úgy végre vezetni magára hajót. Nosza hát, mind en-
 nek okáért
 Hogy ilyen józan vala, és dörén tengerre,⁵ locsogni, ki
 nem szállt:
 Riadozzon most neki a hullám! tizenegy dísz-sajka kö-
 vesse
 Lenaeusi⁶ nagy zajjal haza, hogy szíve szerénti
 510 Vágya betelvén, hadd távozzék ragyogó arczával a költő!

FÉL KAR.

[Strophe.

Lovag király Poseidon, kinek érczpatájú ménék
 Nyerítése, robajja tetszik, és a

¹ Ez is komoedia-szerző. ² Kevés szellemmel. ³ A vígjáték-
 írók ily sorsától. ⁴ Alantibb fokon kell kezdeni. ⁵ Folytatja a ha-
 jós hasonlatot. ⁶ Bacchusi. A *dionysiák* (Bacchus ünnepei), melye-
 ken színi előadások is voltak, kétszer tartattak évenként: *tavas-
 szal* (ezek *nagy* v. *városi* dionysiáknak mondattak) és *őszszel*,
 melyek *kis* v. *mezei* dionysiáknak, többnyire pedig *lenaecák*-nak
 (*sajtó*- azaz *szüreti* dionysiák) nevezettek. Ez utóbbiak olykor
 Attika más községében folytak le, a színi előadás azonban való-
 színüleg mindig Athenaeben volt, hová a kis Attikából könnyen
 berándulhatott az ünneplő sokaság.

Sereget vivő kékorru sebes hajók,
 S a fiatalság versenye,
 515 Mely harczzekerén begyeskedik,
 S futtat — tönkrejutásig,¹
 Jer, jer, légy ma velünk, te aranyszigonyu,
 Csellék ura, Sunium öre,
 Kronosfi, Geraistios, kedveltje Phormionnak²
 520 S Athenaenek, valamennyi isten közt, mostani harcán.

KAR.

[2. *Parabasis.*

Emlegessük dicsérettel, hős apáinkat, hogy ők
 Férfiak, s e honhoz méltók — s a palástra³ — voltak.
 Kik gyalog csatában úgy, mint gályavértes harcokon
 Mindenütt és mindig győzve, városunkat emelék.
 525 Mert közülök soha egy is, látva ellenink hadát,
 Nem számlálta, sőt megannyi «Győző»⁴ lett a kebelök.
 Vagy, ha olykor vállra estek volna, egy vagy más csatán,
 Hát leverték szépen a port, eltagadták a bukást,
 És birokra mentek ismét. Egy vezér se' kért bizony
 530 Tartást azelőtt magának, sürgetvén⁵ Kleinetost.
 Most, bezeg, ha ingyen tartást nem kap és előülést⁶
 Úgy nem harczol, mind azt mondja. Ámde mi készek
 vagyunk
 Városunkat, isteninket védni bátran, díj ne'kül;
 És ezért semmit se' kérünk, azt kivéve, hogy, ha majd
 535 Béke lessz és fáradalmink kipihenni jó idő:
 Ne gyülőljetek hajunkért⁷ és ha nyalkán öltözünk.

¹ Lótartással, vagyonilag. ² Tengeri hadvezér. ³ Athena istennő pepluma, melyre a haza iránt érdemesek nevei behímezettek. ⁴ Tulajdon név, kétértelműleg. ⁵ Kl. írt törvényt a pryta-neumi ebédek szabályozására, s valószínű, hogy őt bízták meg az engedély-adással. ⁶ Színházban, gyűlésben stb. ⁷ A lovagok finomul gondozott nagy haját viseltek. A törvény csupán nekik engedte.

FÉL KAR.

[*Antistrophe.*]

Oh városőre Pallás, te ki e, csatákon úgy, mint
 Dalokban s hatalomra mindenek közt
 Kitünő hazának gondviselője vagy,
 540 Jer, jer elő, hozván veled
 A táboron és csaták között
 Minket célrasegítő
 Níkét¹ mely kegyelője a karbelinek
 S győzelmet ad elleneinken!
 545 Jelenj' meg azért ma itt; mert ím e férfiaknak
 Mindenképen diadalt szerezned, ha valaha, most kell.

KAR.

[*Antepirrhema.*]

A lovak dicséretéül mondjuk el, ha mit tudunk.
 Méltók a magasztalásra: mert sokat túrték velünk,
 Sok rohamban és csatában helyt állottak hősileg.
 550 Szárazföldön a mit tettek, még nem oly bámúlatos,
 Mint midőn a ló-hajókra béugráltak *emberül*,
 Véve korsót harczi módra, és fokhagymát és vöröst.²
 Azzal evezőre kaptak, épen mint mi emberek,
 S hozzálátva felnyihogtak: «Ihhahah! ki nem mozog?»
 555 «Jobban meg kell fogni! Rajta! Mért nem húzod, te
 kesely?»
 Majd Korinthusban kiszállva, ottan a csikófogúk
 Almot ástak körmeikkel, s szalmahozni mentenek;
 Enni meg, a táskarákat³ úgy evék, mint lóherét,
 Partra hogyha mászott egy-egy, sőt a mélyből kivonák;
 560 Úgy hogy, mint Theóros⁴ mondá, így szólt egy ko-
 rinthi rák:

¹ Győzelem istennője. ² Útravalót, mint a katonák. ³ Korinthusiak gúnyneve. ⁴ Valami hízelgő hitvány ember, Alkibiades körül. Lásd: *Darázsk.* 40. és 405.

«Borzasztó ez, oh Poseidon, hogy menekvésem sehol,
Szárazon sincs, tengeren sincs, már e lovagok miatt!»

II.

KAR. (*Hurkásnak, ki már jő vissza a Tanácsból.*)

Legkedvesebb, legbátrabb emberünk,

Oh mint aggaszta távollételed!

565 De most, hogy itt vagy ép bőrrel megint,

Tudasd velünk, hogy' folyt le a vita?

HURKÁS.

Hogyan folyt volna? «Győző» a nevem.

KAR.

Strophe.

Méltó hát ujonganunk most. Oh te jó-hír mondó,

S tettel a híredet messze túlszárnyaló!

570 Hogyha elmondanád részletesen nekem mind egész
dolgodat,

Messze útat is megtennék, úgy kívánom hallani.

No, csak bátran kezd el tehát, hogy örvendjünk neked
mi mind.

HURKÁS.

Méltó is e dolgot meghallani.

Menék utána innen egyenest:

575 Ő már kitört volt benn, s mennydörgedelmes

Beszédben szórta rémkép-vádjait

A lovagokra, szirtdobálva, és

- Nevezve őket összeesküvőknek
 Mint bizonyost már. A Tanács ¹ fülelt,
 580 Lelkébe' fölburjándzott a gyanú,
 S felvont szemölddel mustárt pislogott.²
 Én, látva hogy bevette a beszédet
 S a nyegleséggel rá van szedve már :
 «No, Gazság és Csalás — mondok — Hazudság,
 585 Otrombaság és szentelen Pofa,
 S Piacz, te, hol nevelésemet nyerém,
 Pergő, merész nyelvet most adjatok
 S trágár beszédet!» — E fohászkodásra
 Jobbról nagyot durrant egy táglikú :³
 590 Én jó jelnek vevém s a rácskaput
 Belökve farral, és kitátva számat
 Rikolték : «Oh Tanács, jó hírt hozok
 S először is tinektek mondom el :
 Miót' a háború kitört, soha
 595 Olesőbbnak a szárdellát nem tudom.»
 Egyszerre árczuk síma lön, s nekem
 Koszorút szavaztak e jó híremért ;
 Én meg, nagy-titkolózva, sebtiben
 Mondám : vehetnek ob'lával ⁴ csomóját,
 600 Csak foglalják le az edényesek
 Minden csanakját.⁵ Tetszés-zaj riadt
 S mind rám vigyorgtak. Ő meg, Paphlagon,
 Élvén gyanúval, és tudván minő
 Beszédeken kap a Tanács leginkább,

¹ Ne valami 12 tagú testületet, hanem a *nagy néptanácsot* képzelje az olvasó. (Bulé.) ² Azaz csipősen, mérgesen. Más helyen *tormanézés* fordul elő. ³ Mennydörgés helyett, mely jó omen volt *jobbról*. ⁴ Egy obolusért egy egész csomót. ⁵ Minden edényt, hogy a halakat hazavihessék. *Csanak* : roszféle, v. törött cserépedény.

- 605 Indítványozza rögtön: «Férfiak!
Ezen szerencsés hírre, áldozatkép
Vágjunk az istennőnek ¹ száz ökört.»
Ráhagyta ezt is a Tanács megint.
Én, látva hogy legyőztek «marhasággal»,
- 610 Kétszáz ökörre csaptam fel legott,
És Artemisnek ezrivel javaslám
Kecskét levágni holnap áldozatra,
Ha piszka-halból száz lesz egy obol.
Most újra énrám bámult a Tanács.
- 615 Ó, hallva ezt, vadat beszélt ijedten,
S már vonszolák ki prytanok, poroszlók;
S felállva mind, zajongtak a halon;
Ó esdekelt: csak kissé várjanak
És hallgassák ki Spárta hírnökét,
- 620 Mert újra békét jött ajánlani.
De mind egy szívvel-szájjal ráriadtak:
«Most emlegetni a békét, bolond?
Megsejtették, hogy olesó a halunk; ²
Nem kell a béke: csak hadd folyjon a harc!»
- 625 S kiáltozák, hogy őket a pry tánok
Bocsássák szélyel, egyszersmind, körül,
Ugrálva már ki a rostélyzaton.
Én meg, kiszökve, megvevém a téren
A kóriándrom és párhagyma félet
- 630 Mind a mi volt, s kedveskedém nekik
A szárdinához ingyen fűszerül.
Nagyon köszönték és megéljeneztek,
Úgyhogy az egész Tanácsot megvevém
Egy obol-ára kóriándromért.

¹ A város védje, Athena. ² T. i. van eleség bőven a városban: hogy békülnénk most!

KAR.

Antistrophe.

635 Megtevével hát mindent, a mi a sükerre kellett,
 S a ravasz, nála ravaszabbra s olyanra lett
 Ki csalárdsággal és síma beszéddel önála még ékesebb.
 Most ahoz láss, hogy vitézül küzd le a mi hátra van :
 És mi régi jó' karattal bajtársid leszünk, tudod.

HURKÁS.

640 De íme itt jő már a Paphlagon,
 Egy hömpölygő, kavargó néma hullám,
 Elnyelni kész. Júj, múmus-adta dolyfe!...

KLEON.

Ha meg nem öllek — lévén bennem egy csöpp
 A régi eselből — pukkadjak meg itt!

HURKÁS.

645 Fenyegetsz : örülök ; dolyföd kaczagom,
 És tánczolok rá, kukorékólok !

KLEON.

Déméter uccse, egy napig se éljek
 Ha ki nem eszlek az országbul is.

HURKÁS.

Egyél ki hát no ! én meg hát kiüszlak,
 650 Ha mindjárt meggebednék is belé.'

KLEON.

Pylosban nyert előhelyemre ¹ mondom :
 Elvesztelek.

¹ A pylosi győzelemért nyert előülés jogára a színházban.

HURKÁS.

Előhelyedre? hogyne!

Megérem: a kakasülőre jutsz.

KLEON.

Bitóra kötlek, isten úgy segéljen.

HURKÁS.

656 Mi pulykaméreg! mit eszel, fiam?

Mit adjak enned? jó lesz pénzes erszény?¹

KLEON.

Kitépem a körmömmel a beled.

HURKÁS.

Kikörmölöm prytanni étkedet.

KLEON.

A *Nép*² elé hurczollak: ott lakolj.

HURKÁS.

660 Oda én téged, s még jobban elgyalázlak.

KLEON.

De az neked semmit se' hisz, czudar,
Én meg kis újjon forgatom, nevetve.

HURKÁS.

Oh, beh tiednek tartod már a népet!

¹ A szó eredetiben egy erszényalakú pogácsát vagy bélest tesz.² *Népgyűlés* (ekklésia) elé, mely a Tanácstól megint különböző volt, hol maga a *felsőleges nép* döntött.

KLEON.

Mert szája ízét én tudom leginkább.

HURKÁS.

665 S úgy bánsz, mikép a rosz dajkák, vele :
Rágtodbul egy kicsit szájába téssz,
Saját poklodba hárommannyi megy.

KLEON.

Zeüsz uccse, én fortélyljal megteszem,
Hogy a nép ünge hol tág, hol szoros.

HURKÁS.

670 E tudománynyal az én ~~sem~~ is bír.

KLEON.

Nem a Tanácsban piszkolsz most, ne gondold!
Jerünk a Néphez.

HURKÁS.

Ott az út, eredj,
Ne tartson vissza semmi akadály.

KLEON.

Hej, Démos,¹ jer ki csak!

HURKÁS.

Jer, jer, apám!

KLEON.

675 Galambom Démikém, jer csak ki, jer:
Lásd, mint gyaláznak érted, kedvesem!

¹ Ez személyesíti a Népgyűlést, az összes népet.

DÉMOS.

Ki lármáz? Mentek az ajtóim elől!
 Lediboljátok a szent gallyamat.¹
 Ki bánt, jó Paphlagon?

KLEON.

680 Ez, és az ifjú lovagok.

DÉMOS.

Miért?

KLEON.

A mért szeretlek, kedvesed vagyok.

DÉMOS.

Te meg ki volnál?

HURKÁS.

Én: vágytársa ennek,

Mert rég szeretlek, s jódat akarom
 Sok más derék, mívelt emberrel együtt;
 685 De nem tehetjük, e miatt. Te meg
 Úgy tézsz, mint a fiúkedves szokott:
 Megvetve a nemest, előkelőt,
 Mécsárulókhoz, birkabél-kupeczhez,
 Vargák- s timárokhoz adod magad.

KLEON.

690 Mert jót tevék a néppel.

¹ Minden ajtó felett ki volt téve az *eiresione* szentelt galy.
Ledibol: czivódás vagy hancúzás közben lever s összetapos. V. ö.
Plutos: 1053. v.

HURKÁS.

Mit ugyan?

KLEON.

Hogy gyors hajón megleptem a vezért¹
Pylosban, s elhozám a foglyokat.²

HURKÁS.

Én meg, hogy egy műhely körül csavargék,
Elloptam a másfözte fazekat.³

KLEON.

695 Tarts hát, oh Démos, most mindjár' ülést,
(Tudod, hol) és ítélj: melyik közöttünk
Jobb szívü hozzád, aztán azt szeresd.

HURKÁS.

Úgy, úgy, ítélj; csak a Pnyxen⁴ ne, kérlek.

DÉMOS.

Másutt nem ülök népgyűlést soha;
700 Elöttem a Pnyxen kell megjelenni.

HURKÁS (*félre*).

Jaj hát nekem! végem van! az öreg
Otthon legokosabb ember a világon,
Hanem mihelyt ama sziklára⁵ ül
Eltátja száját, s csak néz mint⁶ a sült hal.

¹ Demosthenest. ² A *Sphakteria* szigeten körülzárolt 300 spár-
tait. Lásd fentebb: 368. v. ³ «Ez ép oly érdem, mint a tied.»
⁴ Lásd: 42. v. ⁵ A pnyxre, mely sziklás domb volt, s rajta a szirt-
ből kifaragott szószék. ⁶ Az eredetiben: *mint a ki kocmányánál*

KAR.

[Strophe.

705 Most kell neked minden hajóköteled kieregetni,
 Hős elszántsággal birnod és öldöklő szavakkal,
 Hogy ezt velök legyőzhesd, mert álnok ám az ember,
 S nincs oly zsákúteza, honnan ez kijárót ne találjon.
 Ronts rá tehát egész dühvel és tüzzel emberedre,
 710 Hanem őrizkedj', s mielőtt hozzád ő férne közel, meg-
 előzve,
 Vaskapcsaidat te hajítsd által, s fűzd össze hajód' az
 övével.

KLEON.

Városom ótalmához, Athena úrnőmhöz esengek elő-
 ször,
 Haugyan az athénei nép körül én vagyok érdemeimre
 legelső
 Férfi, Lysikles és Kynna után, s majd oly nagy, mint
 Salabaccho,¹
 715 Úgyhogy mai nap, semmivevésért, kapom a prytanéumi
 tartást:
 Hogy, ha gyűlöllek, s egyedül érted ki nem állok harcra,
 ne éljek;
 Fűrészseljenek el derekon, vagy hasogassák szíjnak a
 bőröm.

HURKÁS.

Engem is, oh Démos, ha szivemből nem imádva sze-
 retlek, azonnal

fogva fűgét kötöz fel, aszalni. E tollfosztás-szerű pepecselő mun-
 kán eltátja száját az ember.

¹ Lysikles birkakupez, Kleon előde. L. 133. v, haszonta-
 lan ember. Kynna, Salabaccho kéjhölgyek.

Aprítsanak össze tokányhússá; ha pedig most sem hi-
szed, akkor
720 Itt gyúrjanak össze tojás-eczetes-hagymás-túrós domi-
kának ¹
S erszényemnél fogva, horoggal hurezoljanak a teme-
tőig.

KLEON.

Hogy' volna lakos több szeretettel, mint én, oh Dé-
mos, irántad,
Ki, mihelyt kezdék adni tanácsot, kincset tártam fel
előtted,
Közjóra, csigázva egyet, fojtván mást, mástól meg ku-
nyorálva, ²
725 Mit se' törődvén egyesekével, ha neked hízelgeni tudtam.

HURKÁS.

Ez még, oh Démos, nem nagy dolog: ezt én is meg-
teszem érted:
Elrablom a más kenyerét, aztán neked úgy teszem
enni elődbe.
Hogy pedig *ez* nem szeret és nem jó-akaród, csak a
mennyiben és míg
Élvezi a te piritott haladat: most mindjár' megbizo-
nyítom.
730 Ugyanis téged, ki Marathonnál a hazáért kardot emeltél,
S győzve, nekünk nyelvelni jogot szerzél s fennyen di-
csekedni,

¹ A *myttotos* nevű görög étel; *moretum* a rómaiaknál. *Domika*, egy alkalmasint tótos-magyar étel, szintén túróval, de egyszerűbben csinálva. ² T. i. a kibe másképp belé nem köthetett, hogy adós.

Nem sajnál, mikor e durva kövön, úgy mint most, fölve
nyomorgasz,

S nem varr neked ezt, a mit én hoztam. (*Vánkost ád.*)

Hanem egy kissé emelintsd csak
Magad', és aztán úgy ülj le, puhán; ez nem töri a Sa-
lamínit.¹

DÉMOS.

735 Ember! ki vagy? a Harmodiosok maradéka talán, a
dicsőké?..

Legalább e teted most igazán gyöngéd és népszerű
tett.

KLEON.

Mily kicsi farkcsóválása után jó hajlammal vagy iránta!

HURKÁS.

Mert te nem apróbb csali étkekkel fogtad meg horgo-
don őtet!

KLEON.

No tehát, ha van ember, ki a népet jobban védelmezi
nálam,

740 Vagy téged nálam jobban szeret: én a fejemet teszem
arra!

HURKÁS.

Hát úgy szereted, hogy látva miként lakik ez, már
nyolczadik éve,²

¹ A salamiszi ütközetkor, evező padon ülés miatt, feltört
rész. ² A peloponnesusi háború kezdetén egész Attika vidéki népe
Athenaeba költözött, hol alig talált helyet.

Hordókban, odúkban, bástyazugon : nem esik meg rajta
a szíved,
Hanem itt megzárva, ölöd füsttel; s mikor a békét
haza hozta
Archeptolemos, te meg' elzavarád, s a fegyvernyugtot
ajánló
745 Küldötteket is farbarugád és a városból kidobattad! —

KLEON.

Hogy *egész* Hellas feje légyen,¹ azért. Meg van jósolva,
hogy ennek
Öt obolért kell Arkadiában még bíraskodni naponkint,
Ha kitart; én öt minden esetre táplálom s ápolom
addig,
Igazán-hamisan kieszelve, mikép juthasson a három
obolhoz.

HURKÁS.

750 Nem, hogy *ez* úr legyen Arkadiában, Zeüsz uccse, de
arra tekintél,
Hogy' lophass magad, és kenyereztesd² inkább a vá-
rosok által,
A nép pedig, a harczy zavarban, cseleidnek utána ne
nézzen,
De szorultságból, s a napidíjért, rád kelljen tátani
száját.
Mert, ha vidékre vonulva *ez*, egyszer békében töltheti
napját,
755 S pörkölt új búzán megerősödik, és törkölylyel szóba
eredhet:

¹ T. i. a város, Athenae; most már az ezt személyesítő
Démós. ² Ide is értendő a *magad'* szó.

Akkor veszi észre, minő jóktól fosztá meg bér-adományod ;

Akkor, ha bejő mint durva paraszt, leteremt mérges szavazattal.

Ezt jól tudod, és csalod a népet, álmot hüvelyezve magadnak.

KLEON.

Nem rettenetes, hogy rólam ilyet mersz mondani, szembe gyalázva

Athenae előtt s az egész népnél, ki bizony több jót cselekedtem —

760 Déméterre — Themistoklesnél, e város előmenetére!

HURKÁS.

«Argos városa, hallod-e mit mond!»¹ te Themistokleshez akarnád

Mérni magad, ki szinig tölté a várost, mely volt szoros-aljig²

S reggelijéhez még a Piraeust is hozzágyúrta lepénynek, És régi halából semmit is el nem vétén, tálala újat!?

765 Te meg Athenae lakosit kurta polgárokká teszed, itten Befalazván s jóslatokat zengvén, te Themistoklessel egyenlő! . . .

Hanem ő számkivetett lón, te pedig falod a prytanéumi lángost.

KLEON.

Hát nem szörnyűség, nekem *ettől*, oh Démos, hallanom illyet,

A miérthogy imádlak!

¹ Euripidesből. ² A magyar gazdasszonyok talán még fogják érteni, mikor van az edény *szinig*, s mikor *szoros-aljig*?

DÉMOS.

Elég, hagyd el; gonoszúl káromlani szűnj meg:
 770 Már is igen rég üzöd az ármányt titkon, nem sejtve,
 mögöttem.

HURKÁS.

Istentelen ez, oh Démika, és minden gonosz elkövetője:
 Mikor elbámulsz, ez tördeli a számadolások üde hajtásit¹
 S elnyeldesi, a város vagyonát meregetvén mind a két kezivel.

KLEON.

Ezt nem köszönöd meg, elárullak, feladom: loptál harmincz ezeret.

HURKÁS.

775 Mit eviczkélpsz, mit zavarod a vizet, te ki leggonoszabb
 vagy az Athenae
 Népe iránt? *Én* adlak fel előbb, Déméter anyám ucse,
 úgy éljek,
 Hogy ajándékot Mytilénéből, több mint negyven minát
 beszédél!²

KAR.

Oh te, ki minden emberek javára megjelentél,
 Szeretlek éles nyelvedért, mert, ha így letiprod,
 780 A legnagyobb Hellen te léssz; egymagad kezében
 Lesz városunk, s a társakon uralkodol szigonynyal,

¹ Mint valami ehető növénynek a fris hajtását, mely legizletesebb. ² A Kleon vádja nem volt igaz, a Hurkásé, úgy látszik, az.

Mely sok vagyont szerez neked, ha zurbolod keményen.
Csak *most* ne tágíts rajta, hogy marokra csípted egy-
szer,
Hiszen könnyen lebírod őt, ily vaskos oldalakkal.

KLEON.

785 Jó emberek, Poseidon a bizonyosságom, nem úgy van:
Oly tettet vittem véghez én, mely képes egytül egyig
Betönni száját minden én ellenségimnek, a míg
Lesz a pylosi martalék-pajzsok közül csak egy is.

HURKÁS.

Megállj csak a *paizs* szónál: épen kapóra jöttél.
790 Nem kellett vón' e pajzsokat, ha a népet szeretnéd,
Szándékosan *fogantyústól* oltárra tenni hagynod.¹
De csselfogás ez, oh Démos, hogy a midőn ez embert
Büntetni lenne szándokod, ebben ne boldogulhass.
Mert látod-é, mily nagy csapat timárlegénye van kész,
795 S ezeknek a szomszédjai, a mézesbáb-sütők, a
Sajtárusok; mind ez pedig mellette egy követ fú:
Hogy majd, ha mérgebben szemed ostracismusra állna,
Ők éjjel e kész pajzsokat rohammal elrabolván,
Elfoglalják a liszt-tárok bejáróit mitőlünk.

DÉMOS.

800 Oh én szegény! hát rajtok a fogantyuszíjj? Gazember,
Mióta koppaszthatsz te már az ilyen népcsalással! . .

¹ Az ellenségtől elvett s tropaeumként felakasztott paizsok fogantyúit leszedték, nehogy államcsiny esetén könnyen használhassák a nép ellen.

KLEON.

De, balgatag, ne hígy minden beszédnek, és ne gondold
Hogy nálam jobb barátira lelsz, ki magam, egy sze-
mélyben,

Elnyomtam az össz'esküvést,— s előttem rejtve semmi
805 Búvóka nincs a városban, hogy tüstént ne kiáltsak.

HURKÁS.

No, egy húron pendülsz tehát az ángolna-halászszal.
Ez is bizony semmit se' fog mikor szép csöndes a tó;
De, hogyha elsőbb a sarat fel és alá habarja,

Akkor fog: ép' így fogsz te is, a várost fölkevervén.
810 Egyet kérdek tőled csupán: hogy, annyi bőrt eladván,
Atdál-e *ennek* valaha, csak egy bocskorra, talpat,
Kit a száddal mindig szeretsz?

DÉMOS.

Apollon uccse, ő nem!

HURKÁS.

Tudod hát már, kinek hívják: de íme én neked most
Pénzen vevém e pár sarut; egészséggel viseljed.

DÉMOS.

815 Tudtomra, legjobb férfiú a nép iránt, s e város
Legelső jó'karója vagy s az én lábujjaimnak.

KLEON.

Nem szörnyü, hogy pár lábbeli ennyit tehet tenálad,
Azt meg felejtet, a mi jót *én* eszközöltem, a ki
Elnyomtam a latorkodást, Gryttost¹ ki is töröltem?

¹ A polgárok közül. Szónok volt, hihetően Kleon ellenfele
s a mellett *cinaedus*.

HURKÁS.

820 Nem szörnyü az, hogy effélék körül alfelleső vagy
 S a latrokat megfékezed (bár nem hiszem, hogy őket
 Gyanúból nem nyomád el, hogy majd *szónok lesz* be-
 lölök):

Ezt meg, ruhátlanul látván, elnézed ily korában

És soha még egy ujjásra se' méltatád e Démost

825 Télvíz időn? De ímhol én ezt néked szántam, ingyen.

(*Köntő-t ad.*)

DÉMOS.

No, már ilyet Themistokles sem ért soha föl észszel,

Ámbár elég okos az is, a Piraeus; de nékem

Úgy tetszik, hogy még sem nagyobb találmány e ze-
 kénél.

KLEON.

Ohjaj, minő majomsággal szorítsz engem sarokba!

HURKÁS.

830 Sőt úgy teszek, mint borivó ember, ha dolga ráért:

A te saját erkölcsidet használgom papucsnak.¹

KLEON.

De rajtam a hízelgésben ki nem fogsz, mert reá én

Ím *ezt*² adom; te meg, czudar, dögölj meg!

DÉMOS.

Píha, píha!

Nem pusztulsz a manóba rút, fertelmes börszagoddal?

¹ A borivó, ha kiment, tévedésből vagy szándékosan szomszédja lábbelijét rántotta fel. ² A scholiasta szerint ez is köntöst (chitón).

HURKÁS.

835 Ládd, ezt se' másért adta rád, csak hogy lefojtson a
 bűz,
 Előbb is tört már ellened; tudod mikor minálunk
 Oly olesó lett ama növény, a búzaszat? . . .¹

DÉMOS.

Tudom hát.

HURKÁS.

Ez tette olyan olesóvá szándékosan, hogy inkább
Vegyék s egyék a bíráink; aztán, ha összegyűlnek,
 840 *Miközben a törvényt teszik, egymást f . . . gal megöljék.*

DÉMOS.

Poseidon uccse, nekem is ép ezt mondá Ganajdi.²

HURKÁS.

Hát nem kipállott nektek a sok szél miatt vörösre?

DÉMOS.

Zeüsz uccse, abban is ez a Vörösdi volt a mester.

KLEON.

Minő bohóc fogásokkal zaklatsz engem, gazember!

HURKÁS.

845 Az istennő rendelte, hogy pofával győzzelek le.

¹ Assa foetida. ² Nehéz, nem is szép magyarázni; a bohócokat (scurra) ganajszedőknek mondták.

KLEON.

De mégse' fogsz. Mert én neked, oh Démos, azt igé-
rem
Hogy, munka nélkül, a díjat kapod, hörbölni tállal.¹

HURKÁS.

Én meg szelenczét és irat fogok tenéked adni
És drága jó kenőcsöket súlyös lábszáraidnak.

KLEON.

850 Én meg kitepem ősz hajad s megifjítlak egészen.

HURKÁS.

Ne, fogd ez a nyulfark: evel töröld fájó szemecskéd.

KLEON.

Oh Démos, itt az én hajam, ha orrod kell törülni.

HURKÁS.

Itt az enyém!

KLEON.

Itt az enyém! (*Hurkáshoz:*)

Hajót állítatok veled!² rozzant hajót szereltetek,
855 Hogy mindened ráköltve is,
Akármennyit fűrsz és faragsz, sehogyse boldogulj
vele;
Azt is kiviszem, hogy neked rohadt vitorlát adjanak.

¹ Böven, mint valami levét. ² Gazdag polgárokat gyakran kényszerített az állam egész hadihajót felszerelni saját költségeken, büntetésképp, vagy a nélkül is.

KAR. (*Kleonra* :)

Ni, hogy' bugyog.¹ Megállj, megállj, mindjárt kifutsz! . . .
 Szedjék ki alóla a tüzet!
 860 Fenyegetésiből ki kell meríteni!

KLEON.

Busásan meglakolsz ezért, ha majd szorít a nagy adó:
 Mert én a gazdagok közé sietek beírni a neved.

HURKÁS.

Én nem fenyegetlek semmivel, csak eztimádkozom reád:
 Sistergve álljon tintahal a sergenyőben, te pedig —
 865 Milétusért² beszédet fogván mondani
 És egy talentumot keresni, hogyha nyersz —
 Siess, hogy a mint hallal megtöméd magad'
 Korán a népgyűlésbe érij: aztán, előbb mint enni fogsz³
 Jöjön be a küldött; te meg, midőn már a talentumot
 870 Akarod elvenni: evés közben fuladj meg!

KAR.

Zeüsz uccse, jó! Apollon uccse jó!
 Déméter uccse, jó!

DÉMOS.

Nyilván előttem is nagyon derék
 Polgár ez, a minő nem volt soha
 875 Egy férfi még az *ob'los* nép iránt.
 Te, Paphlagon, pedig, szájjal szeretve,
 Hagymával ölsz. Add vissza gyűrűmet:
 Nem léssz tovább sáfárom.

¹ Mint forró víz az edényben. ² Mely város t. i. megvesztegette. ³ Evéshez fogsz. Régies.

KLEON.

Itt van. Ámde

Tudd meg, ha nem hagysz gazdálkodni, más,
880 Még álnokabb jó helyettem megint.

DÉMOS (*nézi a gyűrűt*).

Lehetetlen, hogy az én gyűrűm legyen :
Egészen másnak látszik a czimer,
Ha vaksi nem vagyok.

HURKÁS.

Hadd lám ; mi volt

A czimered ?

DÉMOS.

Egy marhafaggyuval

885 Töltött fügelevél.¹

HURKÁS.

Az nincs rajta.

DEMOS.

Nincs

A töltelék ? Mi hát ?

HURKÁS.

Csüllőmadár,

Mely tátott csőrrel sziklán szónokol.

¹ Olyanforma tréfa, mint a mely Magyarország czimerében töltött káposztát keres. Figefa levelet, megtöltve holmival, ettek az athenaebeliek.

DÉMOS.

Ajбай nekem! . . .

HURKÁS.

Mi lelt?

DÉMOS.

Vidd, vidd előlem:

Nem az enyém volt: Kleónymusé.¹ (*Más gyűrűt adva:*)

890 Ezt én adom, ne: gazdálkodj' nekem.

KLEON.

Ne még, könyörgök oh uram, ne még!

Csak a míg jóslatim meghallgatod!

HURKÁS.

Az enyéim' elsőbb.

KLEON.

Ha *ennek* hiszsz,

Megfej bizonynyal.

HURKÁS.

És ha *ennek*, úgy895 Egész a myrtuszágadig² meredsz.

KLEON.

Az enyéim azt mondják, hogy egykoron te léssz

E földnek rózsakoszorús ura.

¹ Sokszor előfordúl, mint nagytestű, gyáva, *szodé* (falánk) ember. Tán azért hasonlítja esüllőhöz. ² A homlokán levő koszorúig. (Egyike a nem magyarázható rút helyeknek.)

HURKÁS.

Az enyéim meg, hogy himzett bársonyodban,
Koszorús fővel s arany kocsin fogod
900 Üldözni, mind férjestül, Smikythést.¹

KLEON.

Menj, hozd elő hát, hogy hallgassa meg.

HURKÁS.

Jól van, hozom.

DÉMOS.

Eredj, hozd el te is.

KLEON.

Megyek. (El.)

HURKÁS.

Megyek, Zeüsz uccse, mért ne mennék! (El.)

KAR.

Boldog nap ragyog akkor a most élőkre, de még a
905 Későbbben születőkre is, a' midőn Kleon elvész.
Ámbár a kikötőhelyen² perpatvarba' megőszült
Vénektől akadékosan hallom az ellenmondást:
«Ne lett volna ez a Kleon Athenaeben ilyen nagy:
Most nem volna *mozsárütő* s *köpülő*, két hasznos esz-
köz.»³

¹ Thrák király. Itt asszonyisággal csúfoltatik, hogy *ferje* van.

² A Piraeusban, hová kijártak időtölteni az athenaeiek, s üzleti *czé-*
lokból is, mert ott, az érkező árukból, *börseféle* volt. (*Deigma*: mu-
tatvány.) ³ T. i. Kleon mindenben *közköpü*.

910 De bámúlom ezenfölül még disznó zenekedvét :
 Mondják iskolatársai, kik együtt vele jártak,
 Hogy lantját csupa *dórxai*¹ öszhangokra szerelte,
 S fogni mást nem akart sehogy ; mígnem mestere végül
 Elkergette boszúsan őt, mondván : « e gyerek épen
 915 Nem tud *fogni* egyéb *fogást*, csak *dórt* markol örökké.

III.

KLEON (*egész teher jóslattal*).

Ehol, nézd ; nem hozom még mind' pedig.

HURKÁS (*szintén úgy*).

Mindjárt alám megy ! bár még nem hozom mind'.

DÉMOS.

De hát mi az ?

KLEON.

Mind jóslat.

DÉMOS.

Bámulok.

KLEON.

De még, bizisten, egy ládám teli !

HURKÁS.

920 Egy kamra nálam, s két oldalszoba !

¹ Szójáték : *dórxai* és *dóron* (ajándék).

DÉMOS.

Hadd lám; kitől valók e jóslatok?

KLEON.

Az enyém Bakistól.¹

DÉMOS.

Hát a tieid?

HURKÁS.

Glanistól, a ki Bakis bátyja volt.¹

DÉMOS.

S miről beszélnek?

KLEON.

Athenaeről, Pylosról,

925 Terólad, énrólam, minden dologról.

DÉMOS.

Hát a tieid?

HURKÁS.

Athenae, lencse, Spárta

Van bennök, és tinhal, frisen fogott,

Meg a hamissan mérő lisztkofák,

Meg én is, meg te is. (*Kleonnak* :) Öklöm beléd!

DÉMOS.

930 Na, olvassátok el hát most nekem,

¹ *Bakis* néven több jósló volt. Leghíresebb a kyrenei. *Glanis* csak a Hurkás ötlete.

Rólam kivált azt, melynek úgy örülök,
Hogy «fellegekben szálló sas» leszek.

KLEON.

Hallgasd meg ezt hát, és figyelj reám.
«Értsd meg Erechtheusnak fia,¹ jóslatom, a mit Apollon
935 Zeng szentélyeiből csodatévő triposza által.
Védned rendeli szent ebed',² a fogsorvicsoritót,
Mely tátongva üvölt, ugat érted retteneteskép,
S díjjal gédelget. Ha te nem védelmezed, elvesz,
Mert sok irigy varjú³ károgja le szüntelen ötet.

DÉMOS.

940 Déméter uccse, nem t'om, mit beszél:
Mi köze Erechtheusnak varjúval, ebbel?

KLEON.

Eb én vagyok, mert érted csaholok;
Azt mondja Phoebus, védj engem, kutyádat.

HURKÁS.

Nem áll a jóslat, mert hát e kutya
945 Lerágta szélét,⁴ mint a kapunak.
Nálam *ez* ebről a valódi jóslat.

DÉMOS.

Mondd hát; — csak elsőbb egy követ veszek,
Hogy meg ne marjon e sok kutyajóslat.

¹ A. m. athenaei, Erechtheus régi királytól. ² T. i. öt magát, Kleont. ³ Eredetiben *szejhó*, de így jobban talpra esik magyárul.

⁴ A jóslatnak.

HURKÁS.

«Értsd meg, Erechtheúsnak fia, rabló Cerberus ebről,
 950 Mely farkat csóvál ha ebédelsz, s azt lesi mindig,
 Hogy' habsolja fel ételedet, míg félre tekintesz.
 Nem veszed észre, hogy a konyhába kapott, s kutya
 módra
 Éjjel tálaid' és — szigetid¹ tisztára kinyalja.»

DÉMOS.

Poseidon uccse, sokkal jobb Glanis!

KLEON.

955 De, jámbor, ezt hallgasd meg, úgy ítélj.
 «Nő fog Athénæe szent városban szülni oroszlánt,
 Mely sok szúnyoggal bátran megharczol a népért,
 Mintha tulajdon kölykeiért. Légy öre te ennek,
 Védelmére falat fából, s vas tornyot emelvén.»
 960 No, érted ezt?

DÉMOS.

Apollon uccse, nem.

KLEON.

Azt mondja isten: védj engem szilárdul,
 Mert az «oroszlán» benne én vagyok.

DÉMOS.

Hát hogy' levél oroszlán,² ebanyád?

¹ Az Athenaenek alárendelt (u. n. *társ*-) szigeteket kizsákmányolja. ² Az *Antileon* szójáték fordíthatatlan.

HURKÁS.

Egyet nincs kedve, lám, megfejteni :
 965 Mért vas torony s fa fal legyen csupán
 Hol őrzened rendelte őt Apollon.

DÉMOS.

Mért mondja hát az isten ezt?

HURKÁS.

Azér'

Hogy ezt tetesd az ötlükú bitóba.¹

DÉMOS.

No, már e jóslat teljesül, hiszem.

KLEON.

970 «Ám, te ne hígy, ha irígy varjúk kárognak utána ;
 Jusson eszedbe, szeresd a sólymot, mely Lakedaimon
 Varju porontyaiból sokat elhoza összekötözve

HURKÁS (folytatólag).

«S Paphlagon ezt a merényt részeg fővel cselekedte.
 Balga tanácsú Kekropides,² mért nagyod e tettet?
 975 Terhet emelni bir asszony is, a mit férfi reátesz,³
 Harczba azért nem mén ; ha menne, alúl odamenne.»

KLEON.

«Jusson eszedbe : *Pylosnak előtte Pylos*“ hogyan
 is volt?

„*Van Pylos, annak előtte Pylos. . .*“⁴

¹ Két kéz-, két láb- és nyakszorító *hegedű*. ² Athenai ; Kekrops királytól. ³ Hát ennek sem érdem, hogy elhozta a foglyokat, mikor Demosthenes a kezébe adta. ⁴ Ezt az *igazi* régi jóslatból idézi, melyet Kleon felhasználott volt.

DÉMOS.

Mi: «Pylosnak előtte?»

HURKÁS.

Fürdőkádnak akarja *fülét* ez fogni *előtted*.¹

DÉMOS.

980 Úgy már ma én meg sem fürödhetem.

HURKÁS.

Mert ez *fülét* fogdossa kádjainknak. —

De most figyelmed e jóslatra fordítsd,

Mert ez meg a hajózásról beszél.

DÉMOS.

Figyelmezek; te olvasd: hogy' lehet

985 Hajósaimnak a bérét megadni?

HURKÁS.

«Aegéusfi,² vigyázz: be ne ránts on ama kutyaróka,

A gyorslábu, orozva máró, kitanúlt cseles állat!»

No s, tudod ezt, mi lehet?

DÉMOS.

Philostratos, a kutyaróka.³

HURKÁS.

Nem azt jelenti; ládd, *ez* gyors hajókat

990 — Adó-beszédni — kér mindenhová:

Azt mondja hát Apollon, hogy *ne* adj.

¹ Fordíthatatlan szójáték, *Pülös*z (város) és *püelosz* (fürdőkád) közt. ² Ez is annyi mint: *athenaei*. ³ Úgy csúfolták. Kerítő volt.

DÉMOS.

S mért kutyaróka a hajó? ¹

HURKÁS.

Miért?

Gyors a hajó is, meg a kutya is.

DÉMOS.

S mért van kutyához téve róka is?

HURKÁS.

⁹⁹⁵ Rókának a katonákat nevezi,
Hogy a hegyekben a szöllőt csenik.

DÉMOS.

No jó;
Honnan lesz e rókácskák bére meg?

HURKÁS.

Én szerzem azt be, három napra mindig.
¹⁰⁰⁰ «Ámde figyelj még e jóslatra, mely által Apollon
Inte: vigyázz Margosra, nehogy fortélya megejtsen.»

DÉMOS.

Hát mi az a Margos? ²

¹ Démos ostobaságát jellemzi. A hurkás pedig kap rajta, s nem világosítja fel, hanem folytatja a képtelen magyarázatot.
² E szó csak a szójáték végett van csinálva. Eredetiben: *Kyllene*, mert a *marok*: *kylle* (*cheir*).

HURKÁS.

Ennek lesz a keze Margos,
És igazán, mikor *így* teszi, mondván: «kend meg a
markom».

KLEON.

Nem helyesen mondod; mert e Margossal Apollon
1005 Csak Diopeithesnek ¹ tön czélzást kacska kezére. —
Ámde van itt rólad még *szárnyas* jóslatom is, hogy
«Felhőben sas léssz, s az egész földnek fejedelme.»

HURKÁS.

Van nekem is: «földnek, s a vöröstengernek is» —
úgymond;
«Ekbatanában itélsz,² nyalogatván sós palacsintát.»

KLEON.

1010 Én pedig álmodtam, hogy az istennő ³ maga tölte
Kincset, egészséget tölcserrel a városi népre.

HURKÁS.

Uccsegen! én magam is; láttam, hogy az Akropolisból
Jött le az istennő, vállán a szent bagoly ülven,
S úgy öntözte vederrel az ambroziát a fejedre;
1015 *Ennek* azonban sós foghagyma-levest a nyakába.

DÉMOS.

Ujjuh jujuh!
Nem volt olyan böles, mint Glanis, soha!
Most már egészen rád bízom magam',
Nevelj föl engem, másod gyermekeket.

¹ Egy hóhortos rhetor. ² Gúnyolja az athenaeiek biráskodó hajlamát. ³ Athena.

KLEON.

1020 Ne még, könyörgök : várd el, hogy neked
Mindennap árpát hozzak, s életet.

DÉMOS.

Nevét sem állhatom már ; annyiszor
Megesaltatok,¹ te és Thuphanesed.²

KLEON.

De most a lisztet már *készen* hozom.

HURKÁS.

1025 Én meg dagasztott és kisült czipót,
S az ételt főve, hogy csak enni kell.

DÉMOS.

Siessetek hát, ha valamit akartok,
Mert a melyik több jót teend velem,
Én arra bízom a Pnyx gyeplűit.

KLEON.

1030 Én nyargalok elsőbb. (*El.*)

HURKÁS.

Nem te, hanem én. (*El.*)

KAR.

Szép a te uralmad, oh Démos, kit az emberek félnek
s az egész világ, mint zsarnoki férfit ;

¹ T. i. a népnek ígért gabonát ki nem osztották. ² Irnoka vagy tisztviselője (hypogrammaticus).

Ám félrevezethető vagy, s kedveled a hizelgést, rászedést nagyon, bámúlva szünetlen a Szólóra; de távol az elméd, noha itt van.

DÉMOS.

Nincs a hajatokban ¹ ész, hogy engemet oktalannak tartatok; együgyű *színből* vagyok én csak.
 1035 Kedvem pitizálni napról-napra magamnak is van, s tartani mindig egy orgazda parancsolót:
 Mikor *tele* van pedig, földhöz csapom aztán.

KAR.

Ezt jól teszed; és ha így bánol vele, a mikép mondd, nagyon is sok ész rejlik modorodban;
 Hogy hízlalod őket a Pnyxen, közös áldozatbarmúl, s azután, mikor fogytán van az élelém,
 Közzölök, a mely' kövér, áldozni levágod.

DÉMOS.

1040 Lássátok azért, ha nem bölcsen kerülöm meg én őket, mikor azt hiszik, hogy lopva lefőznek:
 Tettetve, hogy arra sem nézek, lesem őket és várom,
 hogy orozzanak; aztán kiokádtatom
 Mind a mit oroztak, a *vedret* ² kikutatván.

IV.

KLEON (*berohan*).

Pusztúlj az üdvösségbe láb alól!

¹ A lovagok (kikből a Kar áll) nagy haját viseltek. ² Szavazó vedret. Azaz: szavazatommal tönkre tevén.

HURKÁS *(szintén)*.

Pusztulj te, veszz meg!

KLEON.

Oh Démos, mióta

1045 Itt ülök, hogy veled már jót tegyek!

HURKÁS.

Én meg tízszermióta, húszmióta,

Ezermióta, régmióta óta!

DÉMOS.

S én, várva itt harmincezermióta,

Haragszom régesrégmióta óta!

HURKÁS.

1050 Tudod hát, mit csinálj?

DÉMOS.

Tudom, ha mondd.

HURKÁS.

Nyisd fel sorompód, és ereszd neki,¹

Hogy versent jót tegyünk veled.

DÉMOS.

No hát,

Indúljatok!

HURKÁS.

Nézd.

¹ Bennünket; mint a kocsiversenyél a futtatókat.

DÉMOS.

Fussatok.

KLEON.

Ne vágj elem!

DÉMOS.

Mily boldog is leszek ma «kedvesimmel»,

1055 Zeüsz uccse, mint begyeskedem velök!

KLEON.

No lásd: először széket *én* hozok.

HURKÁS.

De asztalt én *előszörebbe* hozék.

KLEON.

Nézd, itt van a számodra egy czipó,
Pylosi áldozatlisztből dagasztva.

HURKÁS.

1060 Én kész meritő zsemlyéket hozék,¹Ivor² kezével Pallas vájta ki.

DÉMOS.

Oh, beh nagy ujjod volt, felséges asszony!³

KLEON.

Én ezt a borsópépet; szép fehér:

Pallas habarta, a *Pylosi* harczos.⁴

¹ Kanál helyett (mely nem volt) apró kivájt kenyerekkel ették a levest. ² Elefántesont, ebur. ³ Nagyon kivájta, csak a pusztá héja maradt. ⁴ Mint *harczistennő*, ott volt Pylosnál védettei, az athenaebeliek segélyére, bizonyynyal.

HURKÁS (*Démoszhoz*).

1065 Nyilván az istennő gondot visel rád :
Fölötted, im, tart egy fazék levest.

DÉMOS.

Hát azt hiszed : megtűrnők városunkban,
Ha nem látnók felettünk fazekát ?

KLEON.

E sültet adja a Seregszalasztó.¹

HURKÁS.

1070 S e lébefőtt húst az Ádázapáju,
Meg e darab hurkát, paczalt s belet.

DÉMOS.

Jól tette, nem feledvén a *palástot*.²

KLEON.

Im, *derelyét* küld a Gorgontaréjas :
Egyél, hogy birj *dereglyét* hajtani.

HURKÁS.

1075 Vedd ezt is.

DÉMOS.

Aztán mit csináljak
Ez oldalbordával ?

HURKÁS.

Szándékosan

¹ Mind Pallas melléknevei. ² A peplumot, melylyel szobrát ékesíti a város, tehát illő, hogy érte hálás legyen.

Küldé Athéna, *bordának* hajódba;
Mert a hajózást nyilván kegyeli.
Itt a bor is: háromra két vegyíték.¹

DÉMOS.

1080 Mily édes, oh Zeüs! s birja jól a hármát.

HURKÁS.

Mert Tritogeneia harmadolta meg.

KLEON.

Vedd tőlem e darab zsíros lepényt.

HURKÁS.

S tőlem fogadd, ím, ez *egész* lepényt.

KLEON.

De nyúlat nincs hogy honnan adj: nekem van.

HURKÁS (*félre*).

1085 Oh boldog isten! nyúlat hol veszek?...
Most, most találj, ész, valami bolondot.

KLEON.

Lásd *ezt*, szerencsétlen?

HURKÁS.

Mit bánom én!

Azok hozzám jönnek, amott ni!

KLEON.

Kik?

¹ Három rész víz, két rész bor. Legszokottabb vegyítés.

HURKÁS.

A pénzes erszénynyel rakott követség.

KLEON.

1090 Hol? hol?

HURKÁS.

Mi gondod rá? ereszd az embert!...

(Míg Kleon bámul, Hurkás elkapja a nyulat.)

Oh Démikám, ne a nyúl, én hozom.

KLEON.

Jaj, az enyímet rablád el, gonosz!

HURKÁS.

Poseidon uccse, így tevél Pylosban.

DÉMOS.

Hogy' is jutott eszedbe elrabolni?

HURKÁS.

1095 «Az ész istentül,¹ a lopás enyém.»

KLEON.

Hisz' én vadásztam, én sütöttem azt.

DÉMOS.

Lódulj; azé az érdem, a ki adja.

KLEON.

Oh jaj nekem: leorczátlankodott!...

¹ T. i. van. Paródiának látszik, alkalmasint Euripidesből.

HURKÁS.

Hát mér' nem ítélsz, Démos, hogy melyikünk
 1100 Jobb embered, magad s hasad iránt?

DÉMOS.

Mi legyen a jel, hogy ítéletem
 Okosnak lássék a nézők előtt?

HURKÁS.

Megmondom azt is: a szekrényemet
 Eredj kutasd ki, a Paphlagonét is,
 1105 Mi van bennök: s ne félj, majd tudsz itélni.

DÉMOS.

Mutasd, mi van hát benne?

HURKÁS.

Látd, üres,
 Atyuska, mindenem eléd rakám.

DÉMOS.

Ez a szekrény valódi népbarát.

HURKÁS.

Most jer, kutasd ki a Paphlagonét. —
 1110 No, látod?

DÉMOS.

Ejnye, mennyi drága jó!
 Mily rengeteg lepényt eldugdosott,
 Nekem csak ekkorkát csípvén belőle!

HURKÁS.

Hát másszor is csak így bánt ő veled:
 A mit zsarolt, parányit néked adván
 1115 Belőle, a nagyobb részt félrerakta.

DÉMOS.

Gazember, így loptál-csaltál te engem?
 Én meg koszorút adék s ajándokot!

KLEON.

Ha loptam, a város javára loptam.

DÉMOS.

Tüstént letedd azt a koszorut, hogy ennek
 1120 Fejére tűzzem.

HURKÁS.

Tedd le, kössenek fel!

KLEON.

Nem én, mert jóslatom van Pythiától
 Arról: *ki* győzhet engem le csupán.

HURKÁS.

Az *én* nevem van abban, szent igaz.

KLEON.

Kikérdelek hát, csak próbára, hogy
 1125 Illik-e rád az isten jóslata.

Először is csak ennyit kérdezek:
 Kihez jártál, mint gyermek, iskolába?

HURKÁS.

A hentesek közt, pofleven tanultam.

KLEON.

Hogy' mondtad? (*félre.*) Oh, mint tép belül a jóslat!

1130 (*fenn.*) No jó;

Hát a tornába' mily fogást tanultál?

HURKÁS.

Lopván, elesküdni és szembe nézni.

KLEON.

«Oh Poebus Apollon, mit művelsz velem!»¹

S mi mesterséged, hogy megemberedtél?

HURKÁS.

1135 Hurkát árúlok, és...

KLEON.

No, mit?

HURKÁS.

Kefélek.

KLEON.

Oh, én boldogtalan, végem tehát!

«Vékony reményszál tartja horgonyom.»²

Egyre felelj még: a vásárteren

Árúlod a hurkát, vagy a kapuknál?

HURKÁS.

1140 Biz' a kapuknál, hol olcsó a sóshal.

¹ Euripides *Telephosából*. ² Euripidesének mondják.

KLEON.

«Oh jaj, betelt az isten jóslata!
 Görditsetek be¹ hát, boldogtalant!»²
 Isten veled — nem önkint hagylak el
 Koszorúm! ezentúl más fog már viselni,
 1145 Tolvajnak «nem nagyobb, de tán szerencéséb.»³

HURKÁS.

«Hellásvédő Zeüsz, a diadal tiéd!»⁴

DEMOSTHENES.

Üdv, győzedelmes férfi! s ne feledd,
 Hogy ember *általam* vagy; csak kicsit
 Kérek: nevezd ki engem Phanosoddá.⁵

DÉMOS.

1150 Hogy hínak?

HURKÁS.

Agorakritos⁶ a nevem,
 Mert a vásárba' patvarkodva élek.

DÉMOS.

Agorakritosra bízom hát magam',
 S e Paphlagont ím átadom neki.

AGORAKRITOS.

És én, oh Démos, hű szolgád leszek;

¹ A színpadi géppel, miután földhöz vágta magát. ² Euripides *Bellerophon* cz. darabjából. ³ Parodia Euripides *Alcestis*éből: «más nő fog bírni, nem tisztább életü, de szerencésébb». ⁴ Ez is parodiának látszik valahonnan. ⁵ Közirnok volt, azaz *grammateus*, írknál sokszor magasb rangu tisztviselő. ⁶ Vásárbíró.

1155 Magad bevallod majd, hogy sohse' láttál
Derekabb embert *Vakhénac* városában.¹

(*El Kleon és Hurkás.*)

FÉL KAR.

Strophe.

«Dalt kezdeni szebb mi lehetne
S végzeni dalt nemesebb, mint
Zengeni a gyors paripák vezetőit?»²

1160 Semmit is Lysistratost³

Szándokosan nem bántani, vagy

Thumantist,⁴ a hajléktalant:

Bárha ez, hajh kedves Apollon!

Koplal, sűrű könnyeit ontva,

1165 S tegzedbe kapaszkodik a

Pythonban, a nyomorúságnak miatta.

KAR.

Csúffá tenni a rosz embert, gáncsra nem méltó dolog,
Sőt becsület a jobbaknak, ha ki helyesen ítél.

Ha az ember, a kiről most sok roszat kell mondanom,

1170 Ismerős vón' ön nevéről, mellőzném barátomat.⁵

Így, Arignotost nevezve, — hisz' melyőnk nem ismeri?

(Tudja ő, mi a *fehér*⁶ — s mi a keményebb hangmenet)

Mondom, ennek van egy öcsese, a ki nem ütött reá:

¹ *Athenae* helyett. Eredetiben *Kechenae* (szájtáti város), a helyett itt *vak* város. ² Pindarból van. *Paripák vezetői* itt a Lovagok. ³ Hízelkedő. ⁴ Egy szegény jós. ⁵ Nem említné Arignotost. ⁶ S mi a *fekete*, következne, de tréfásan elfordítja, mint híres zenésznek. *Automenes* fia ez, kinek három fiáról lásd: *Darázsok*, 1224. v.

Ariphrades, a rossz ember, készakarva rossz pedig.
 1175 S nem csupán, hogy semmi ember (észre sem venném
 azért),

S nem elég, hogy rosszak rossza: hozzá újat is talált:
 Mert a nyelvét bujasággal rútol megfertőzteti,
 Nyalva szerte bordélyokban a kifecsesent harmatot,
 Elkeverve a bajúszát s lötykölődve róna helyt,
 1180 És Polymnetos¹ módjára fölvevén Oiónichust.
 A ki hát az ilyen embert nem utálja rendkívül,
 Soha többé *egy* pohárból nem fog inni az velünk.

FÉL KAR.

«Oh, mennyiszor, éjjeli gond közt. [Antistrophe.
 Hányatom és tünölködöm»²
 1185 Hogy kinyomozzam, miből és hogyan élhet
 Oly vadül Kleónymus!³
 Hallom ugyan: ha zabálni bejut
 A módos emberek közé,
 Ott se' hagyná az eleségtárt,
 1190 Bár térden esengjenek is mind:
 «Kérünk, o uram, leborulva:
 Jőj már ki, és kegyelmezz asztalunknak!»

KAR.

Azt mondják, beszédbe álltak a háromsoros⁴ hajók
 Egymás közt, és egyik így szólt az idősebbek közül:
 1195 «Nem hallátok-e, mi hír van a városban, oh szüzek?»⁵

¹ Kythera-énekes; mindkettő cinaedus. ² Látnivaló, hogy paródia, mert a mi következik, nem felel meg e nagy hangnak.

³ Ismerjük már e gyáva tányérnyalót. Lásd közelebb: 889. v.

⁴ Melyeknek 3 sor evezőjök volt egymás felett, mindkét oldalon.

⁵ Mert a hajó nőnemű.

Azt mondják, hogy *százat* kíván Chalkedonba valaki
Közzülünk, — egy nyugös polgár, a fanyar Hyper-
bolus.»¹

Mind kitörtek: ez szörnyűség, túrni ezt már nem lehet!
Egy pedig szólt, a ki még csak férfihoz sem járt közel:²

1200 «Vészhárító szent Apollon! kormányomra fel nem ül,
Bárha itt kell megvénülnöm s megesz a fúrócsiga,
Sem Nauphante Nauson lánya³ kormányára — eskü-
szöm:

Oly igaz, mint hogy fenyűből s fából ácsoltak, bizony.
Hogyha *ezt* végzi Athenae, úszszunk, azt javaslom én,
1205 S ülünk fel a Theseonban,⁴ vagy az Erinnysek köré;
Mert a várost, mint vezérünk, ő bolonddá nem teszi:
Ám evezzen a manóba, hogyha tetszik, egymaga
Rosz ladikján, melyen egykor mécsárúit vontatá.

V.

AGORAKRITOS (a *volt* hurkás).

Csend és figyelem!⁵ száj zárva legyen; szünjön kiki
pörlekedéstől;

1210 Csukják be a törvény termeit is, melyeknek örül ez a
város,

S üdvözleni az új, boldog időt *paean*⁶ harsogjon a
színkör!

¹ Mécsárulóból, illetőleg fazekasból lett demagog. L. *Felhők*
535. v. ² Még *új*, tehát szűz. ³ A hajó *nőnevet* ad társának. ⁴ The-
seus templomában, hová a szökött szolgák menekültek. ⁵ Szokott
felkiáltás a szertartásos ünnepeknél (Euphemeite). ⁶ Üdvözlő v.
győzelmi ének.

KAR.

Oh fénye Athén' szent városnak! bajtárs szigetink
fejedelme!

Mi örömhírrrel közelítsz hozzánk? mire áldozunk a
küszöbnél?

AGORAKRITOS.

Az öreg Démost, újra kifőzvé, rútból széppé ala-
kítám.

KAR.

1215 És hol vagyon ő, te csodálatos új lelemény bűbájosa?
hol van?

AGORAKRITOS.

A régi Athén' ibolyakoszorús várossát lakja dicsően.

KAR.

Hogyan óhajtom meglátni, minők a díszleti, és maga
milyen.

AGORAKRITOS.

Mint mikor Aristidessel előbb, és Miltiadesszel ebédelt.
De hiszen mindjárt meglátjátok: már nyílik az ércz-
kapu zajjal.

(*Athenae a színpadon feltárul. Démos, ifjan, trónuson.*)

1220 Riadozzatok ujjongó dalokat a feltűnt régi Athénnek,
A dalzengte dicső városnak, hol uralg a nagynevű
Démós!

KAR.

Oh, hírben ragyogó és ibolya-koszorúzza szerelmes
Athenae,
Nosza láttassad mivelünk Hellas és Attika nagy fejede-
delmét!

AGORAKRITOS.

Im ő — az arany tücskök haja közt¹ — tündöklő
hajdani mezben,
1225 Nem kagylótól² szagosan, hanem a békétől s mirrha-
kenettől.

KAR.

Üdv, hellének fejedelme, neked! mi is üdvözlünk vala-
mennyin,
Mert méltó vagy ezen városhoz, s a marathoni győze-
delemhez.

DÉMOS.

Oh, jöszte, kedves drága emberem ;
Mily jót tevék velem, hogy újra főztél!

AGORAKRITOS.

1230 Hisz' nem tudod, milyen valál előbb,
Sem, hogy miket től ; máskép istenitnél.

DÉMOS.

Milyen valék hát, s mit tettem ? beszélj.

AGORAKRITOS.

Először is, ha így szólt valaki
Gyűlésben: «Imádlak, oh Démos, szeretlek!
1235 Én gondolok rád, én adok csupán
Igaz tanácsot» — ha így kezdte, mondom,
Már röpdésél, s emelted szarvad.

¹ Régi athenaei viselet, a haj közé arany tücsköket tűzni.

² A szavazó kagylót érti, s a sok biráskodásra, gyűléskedésre czéloz.

DÉMOS.

Én?

AGORAKRITOS.

Cserébe aztán rászédett, s odább állt.

DÉMOS.

Mit hallok! ezt tevél, s nem vettem észre?

AGORAKRITOS.

1240 Mert a füled, Zeüsz uccse, szét terült
Mint egy napernyő, s ismét összehajlott.¹

DÉMOS.

Öreg létemre ily oktondi voltam?

AGORAKRITOS.

Bizony; s ha két szónok felállt, az egyik
Hogy nagy hajókat kell csinálni, más,
1245 Hogy árát oszszuk el napdíj gyanánt:
A *dijas* messze hagyta a *hajó*st.
Mit bújsz? mért nem maradsz a helyeden?

DÉMOS.

Szégyellem az előbbi tévedésim.

AGORAKRITOS.

Ne búsulj; nem te vagy hibás, hanem
1250 A rászédőid. Most pedig felelj:
Ha egy árulkodó szónok felállna:
«Bírák (különben nem lesz lisztetek)

¹ Nagy füled volt: számár voltál.

Szavazzátok meg e vádat ¹ nekem!
No, mit tennél az ily vádaskodóval?

DÉMOS.

¹²⁵⁵ Kapnám derékon, s a mélységbe dobnám,
Nyakára kötve még — Hyperbolust.²

AGORAKRITOS.

Ez már okos szó, és nagyon helyes.
Hát máskülönben hogy' kormányzanál?

DÉMOS.

Először: a kik nagy-hajót ³ eveznek,
¹²⁶⁰ Ha visszatértek, a bért megadom.

AGORAKRITOS.

Sok feltörött farocskának vigasz.

DÉMOS.

Aztán, a polgár, ki hadsorba jő,
Egy sem fog átíratni ⁴ kedvezésből,
Hanem, mint volt először, úgy marad.

AGORAKRITOS.

¹²⁶⁵ Hej csípi ez Kleónym pajzsa-szíjját! ⁵

DÉMOS.

Gyűlésben a csupaszszájú ⁶ ne szóljon —

¹ Vagyonkobzást. ² Lásd legközelebb: 1197. v. ³ Hadihajó.

⁴ Magasabb rangba. ⁵ Ki a paizst elhányta, mégis tiszt volt.

⁶ A fiatal.

AGORAKRITOS.

Hát hol beszél majd Kleisthenes, Straton? ¹

DÉMOS.

Értvén a mirrha-boltokat ² leső

Ifjonezokat, kik ottan így fecsegnek:

1270 «Phaeax a szónok! meghalt volna másképp; ³

Mert kapcsolékony, mindig célfutékony,

Bölcsmondalékony, biztos és fogékony,

Zajongékony elem közt is ⁴ hatékony...

AGORAKRITOS.

Nyárs a csacsogékony bőrödbe! ⁵ s ne vékony.

DÉMOS.

1275 Zeüsz uccse, őket én leszoktatom

A szavazásról, s kergetem vadászni. ⁶

AGORAKRITOS.

Vedd most ezen dísz-széket, s hogy vigye

Utánad, ím e nem-herélt fiút:

Ha tetszik ezt is használd szék gyanánt.

DÉMOS (a székre ül).

1280 Ím, régi boldog helyzetemben ülök!

¹ Fialtal szónokok, természetesen. ² Hol az ifjak összegyűltek, mint pl. a cukrásznál ma. ³ T. i. szónoklatával egy halálos vád alól kivágta magát. Ha nem derék-szónok, meghal. ⁴ Nagy, zajos néptömegben. ⁵ T. i. annak, ki így beszél. ⁶ Mint ifjakhoz illő mulatságra.

AGORAKRITOS.

Hát még a harminczéves ¹ Béke-nőket
Ha átadom. Elő, lányok, hamar!

(Jőnek.)

DÉMOS.

Oh Zeüsz, mi szépek! Hát aztán szabad,
Az égre! — megharminczadolni őket?
1285 Igazán, hol vetted őket?

AGORAKRITOS.

Paphlagon

Eldugta volt benn, hogy rájok ne lelj.²
Most én ím átadom; eredj velök
Ki a mezőre.³

DÉMOS.

Hát a Paphlagont,
Ki ezt művelte, szólj, hogy' bünteted?

AGORAKRITOS.

1290 No, nem nagyon: mesterségem' vigye,
Áruljon ő most hurkát a kapuknál,
Ebhúst vegyítsen a szamár — ügyekkel,
Rimákkal szitkozódjék részegen,
S fürdő-csatornák moslékját igya.

DÉMOS.

1295 Jól gondolád, hogy mire érdemes:
Rimákkal és fürdősökkel koczódni.

¹ 30 évig tartó fegyverszünet. ² No hát, csak allegoria: Kleon a békének ellene dolgozott, én most hozom. ³ A háboru miatt elég soká' voltál falak közé zárva.

Helyette most jer a prytaneumba,
Hol eddig ő, az akasztófa, ült.
Im vedd e zöld palástot, és kövess ;
1300 Azt meg vigyék a mestersége mellé :
Hadd lássák herczehurezált *társaink*.¹

KAR.

(*Végdala nincs meg.*)

¹ A társ városok és szigetek.

A FELHŐK.

SZEMÉLYEK.

STREPSIADES, attikai birtokos, athenaei polgár.

PHEIDIPPIDES, a fia.

Szolgája Strepsiadesnek.

Sokrates tanítványai.

SOKRATES.

Felhők kara.

IGAZ BESZÉD } személyesített fogalmak.
HAMIS BESZÉD }

PASIAS }
AMYNIAS } uzsorások.

TANÚ.

CHAIREPHON, Sokrates barátja és követője.

Néma személyek.

Előadatott a 89-dik olympias 1-ső évében, Kr. e. 423.

BEVEZETÉS.

A *Felhők* Kr. e. 423. márczius havában a nagy Dionysziákon kerültek színre: a mint Aristophanes maga mondja (lásd az 503 s köv. verseket), nem volt sikerük. A Dionysos-ünnep örömei közt a vígjátékverseny különösen kivált. Három díj volt kitűzve. A ki az első díjt nyerte, az volt a győztes, a ki a harmadikat, az szégyent vallott. A mikor a *Felhők* pályáztak, az első díjt Kratinos *Csutorájának*, a másodikat Ameipsias *Konnosának*, a harmadikat Aristophanesnek ítélték oda. E bukás okát nem tudjuk. Aristophanes épen ezt a darabot tartotta legjobb művének: később változtatott rajta s új előadásra készítette elő; de ezek a «második» *Felhők*, úgy látszik, nem kerültek színre. A fenmaradt szöveg a darabot változtatott alakjában mutatja.

Aristophanes költői természete az ellenkedés. Ellenzi a háborút, a míg béke nincsen, ellenzi a költészetet, mely jelenleg tetszést arat, ellenzi a nyilvános élet módját, a mely most dívik stb. Mint az akkori vígjáték lényeges motívuma mindenütt túlzás, torzítás, ráfogás. De sehol sem tűnik ez annyira föl mint a *Felhőkben*, a mely vígjáték abból a férfiből űz csúfot, a ki Görögország legtisztetetreméltóbb, legnemesebb bölcse volt.

Aristophanesnek egyik darabjával sem foglalkodtak annyit a tudósok, mint ezzel: egyik sem annyira híres

vagy hirhedt, mint ez. A mi költői értékét illeti, azt jóformán minden kritikus nagyra tartja, sőt rendszerint Aristophanes legremekebb művének tekintik: némelyek azért, mert többször olvasták mint Aristophanes egyéb darabjait s ennél fogva jobban ismerik, mások azért, mert Sokrates a darab főszemélye, vagy mert Aristophanes maga is legjobb művének vallja.

De Aristophanest nemcsak remek költőnek, hanem még inkább nagy hazafinak, a politikai okosság emberének, minden jó és szép dolog védőjének, minden rosszság és elfajultság kérlelhetetlen ellenségének szeretik tekinteni. Hogy van, hogy ez az Aristophanes megtámadja Sokratest és pedig oly hevesen, a mint csak tőle telik? Hibáztassuk-e Sokrates kedvéért a költő jellemét? Pártoljuk-e a költőt a nagy bölcs ellenében?

E zavaron különféleképp ügyekeztek segíteni. Némelyek Aristophanest ítelték el: hogy «gonosz rágalmazó» — «hogy azért gyűlölte Sokratest, mert az Euripides tisztelője volt». Mások Sokrates fölött törtek pálezát: «hogy forradalmi ember volt s megérdemelte a halált» — vagy «hogy akkoriban még a sophistikában leledzett». Voltak olyanok is, a kik a középútat választották s azt mondták, hogy nem Sokrates van értve, ő csak a faj képviselője — hogy Aristophanes még nem ismerte jól, s összetévesztette a sophistákkal, — hogy nem Sokrates a darab főszemélye, hanem Strepsiades, — ha Aristophanes a bölcsészetet nevetségessé akarta tenni, azt csak a legnagyobb mester csúffá tételével tehetette stb.

Nem bocsátkozunk e különböző vélemények bírálgatásába. Csak annyit mondunk, hogy azoknak semmi esetre nincs igazuk, a kik Aristophanesben mindent szépitgetni törekszenek.

A FELHŐK.

A színpad egyik oldalán Strepsiades lakása, melynek hálószobájába láthatni, másikon Sokrates háza.

I.

STREPSIADES.

Aj, haj!

Oh Zeüsz király, mi hosszú, tenger éj!

Mi végtelen! hát nem virrad soha?

Pedig jó-régen hallom a kakast.

5 S a háznép horkol; mint nem ám elébb.

Veszsz is meg, háború, sok más okért, —

Meg, hogy cselédünk verni sem szabad.¹

E drága úrfi sem serkenne föl

Két éjen átal, hanem durrogat

10 Beburkolózva öt pokrócz közé. —

No hát, ha így van, horkoljunk mi is. —

De jaj, nem alhatom, szegény fejem!

Mar a költség, a jászol, tartozás

E szép fiúért: s ez haját növel,²

15 Lovaz, kocsiz, lovakkal álmodik;

Én meg, ha a hold³ a húszas napokba

Fordúl, vesződöm, végem van: mivel

Jön a kamat rám. Gyújts mécsset, fiú,

¹ T. i. hadi szolgálatra alkalmaztatnak, s a ki otthon marad is, kényes, ha megverik, elmegy katonának. ² Mint a lovagok.

³ Hó számra kölesönöztek, s «utolsón» fizetni kellett a kamatot.

Hozd könyvemet, hadd lám, kinek vagyok
 20 Adós kamattal s hánynak? és vetem föl
 Az összeget. — Hadd lám a tartozást:
 Tizenkét mína¹ Pásiásnak. Eh,
 Micsoda tizenkét mína Pásiásnak ez?
 Mikor vevém fel? — Úgy a *Koppa*-lóra:
 25 Bár a szemem *koppantám* vala ki!²

PHEIDIPIDES. (*álmában*).

Philó, nem igazság; hajts ön útadon!

STREPSIADES.

Ez, ez az átok, mely engem megölt!
 Álmában is lovasdit játszik ez.

PHEIDIPIDES.

Hány a futás a harezkocsin?

STREPSIADES.

No hisz'

30 Megfuttatod te, bezzeg, az apádat. —
 De «mely vész üldöz»³ Pásiás után?
 Amyniásnak három mína, egy
 Csézának ára és két kereké.

PHEIDIPIDES.

Úsztasd⁴ meg a lovat, s vezesd haza.

¹ A mi pénzünk szerint 471 for. 48 kr. ² *Koppa* v. *koppás* ló, melyen bizonyos *koppának* nevezett bélyeg volt. ³ Euripidestől. ⁴ Sajátkép homokban hengergették meg az izzadt lovakat.

STREPSIADES.

35 Elúsztattál te már engem nyakig :
 Ki elmarasztalt, ki megzálogol
 Az uzsoráért.

PHEIDIPPIDES. (*ébrén*).

Igazán, apám,
 Mit hánykolódsz egész éjtszaka ?

STREPSIADES.

Csíp itt az ágyból valamely tribún.¹

PHEIDIPPIDES.

40 Hagyj még alunni egy szikrát, apus.

STREPSIADES.

Jó, hát aludjál ; ámde tudd meg azt,
 Hogy ez adósság mind fejedre gyül. —
 Hej !

Vesztett is volna el az a banya,
 45 Ki elvétette az anyád velem ! —
 Megvolt az én víg életem falun,
 Bő, csintalan, kényelmes gazdaság,
 Méhvel, juhval, szürettel duzzadó ;
 De, hogy Megaklesi Megakles úr
 50 Húgát — paraszt létemre városít —
 Finnyás, pazarló, fényűző leányt
 Elvettem : úgy feküdtünk össze, én
 Törköly, aszalvány, gyapju, pénz szagú,

¹ Eredetiben *démarchos* ; de amazt minden olvasó könyében megérti.

Ő mirrha, balzsam, nyelvcsók, dőzsölés,
 55 Költség, szerelmi mámor illatú.
 Restnek se' mondom: *varrt* rám sok hitelt,
 És én, mutatva színből köntösöm,
 «Asszony, sokat *varrsz*» szoktam mondani.¹

SZOLGA.

A mécsbe' nincs olaj.

STREPSIADES.

Jer csak, kikapsz :
 60 Azt az iszákos mécsset gyűjtni meg!

SZOLGA.

Hogy mért kapok ki ?

STREPSIADES.

Mert vastag belet
 Tettél belé. — Hogy aztán e fiú
 Nekem s jó nőmnek a világra lett :
 Kezdénk czivódni a nevéen legott.
 65 Nőm minden áron a «hippost» (lovat)
 Toldá nevéhez : «Xanthippos», «Charippos»,
 «Kallippides» ; én a zsugorgatást :
 «Pheidonides» mint a nagyapja volt.
 Idővel összeférkezénk s neveztük
 70 «Pheidippidesnek» hogy közös legyen.
 Fiát az asszony mind becézte, így :
 «Ha majd te megnősz s hajtod a kocsit,
 Mint egy Megakles, bársonyosan» . . . én viszont :

¹ Az eredetiben használt szó *varrást* és *tékozlást* jelent.

«Ha majd a Phelleus hegyről, mint apád,

75 Kérges subában kecskenyájt terelsz»

De nem fogadta a szavam, s ezért

Futá el vagyonom *ló-sárgaság*.

Most hát, egész éjjel tünődve, oly

Útat találtam, oly fölségeset,

80 Mely lábra állít, ha rábirhatom.

De most először fel kell költenem.

Hogy költeném fel gyöngéden, vajon?

Pheidippideském! hej! Pheidippides!

PHEIDIPPIDES.

Mi az, apám?

STREPSIADES.

Csókolj meg, s add kezed.

PHEIDIPPIDES.

85 Ne hát. Mi baj?

STREPSIADES.

Mondd csak: szeretsz te engem?

PHEIDIPPIDES.

Igen, tanúm Poseidon, a lovag.

STREPSIADES.

Ne a *lovagra* esküdj: ez oka

Minden bajomnak; de, ha igazán,

Szívből szeretsz, fogadj szót most, fiam.

PHEIDIPPIDES.

90 Hát mit fogadjak?

STREPSIADES.

Hagyd el eddigi
Szokásid', és megmondom, mit tanúlj.

PHEIDIPPIDES.

Mit hát? parancsolj.

STREPSIADES.

S megteszed?

PHEIDIPPIDES.

Meg én,

Dionysosra!

STREPSIADES.

Jer hát, nézz oda:
Látd azt az ajtót s azt a házikót?

PHEIDIPPIDES.

95 Látom. Mi hát az voltakép, atyám?

STREPSIADES.

Böles szellemek *gondolkozdája* az.
Oly férfiak tanyája, kik tüzes
Kemenczének tanítják az eget,
Melyben mi szén vagyunk. Pénzért ezek
100 Úgy megtanítanak szónokolni, hogy
Ügyed megnyerve, bár igaz, hamis.

PHEIDIPPIDES.

S kik ők?

STREPSIADES.

Nevenkint meg nem mondhatom:
Elmélkedők, a színe, a java.

PHEIDIPPIDES.

Aj, baj, szegények! a nyeglék, ugy-e,
105 Sápadt mezítlábjárók, kik közül
Való szegény Sokrates, Chairephon?

STREPSIADES.

Éj! éj! te, hallgass! ne szólj mint gyerek,
Hanem, ha apád lisztzsákja érdekel,
Ezekhez állj be, hagyd el a lovat.

PHEIDIPPIDES.

110 Dionysos ucse, én nem! bár nekem
Adnád Leógorás fáczánjait.¹

STREPSIADES.

Tedd meg, könyörgök, édes jó fiam!
Eredj tanulni.

PHEIDIPPIDES.

S mit tanuljak ott?

STREPSIADES.

Mondják, ezeknél mind a két beszéd
115 Megvan, tudnillik *igaz*, és *hamis*:²

¹ Ritkaság volt még, tehát uras. ² *Rossz* ügyet a beszéd hatalma által *jóvá* változtatni: Protagorás és más sophisták tana, melyet Aristophanes most Sokratesre fog.

Ezek közül a második, ha szól,
 A leggaládabb ügyben nyertes az.
 Ha hát ezt megtanulnád, a hamist,
 A mely adósság érted nyom, biz' egy
 120 Fillért sem adnék abból meg soha.

PHEIDIPPIDES.

De nem leszek rá: hogy néznék lovag-
 Társimra vézna, satnya bőrrel aztán?

STREPSIADES.

No, Déméterre! hát nem is eszel
 Az enyimből, sem magad, sem a rudas
 125 Sem a fakó, hanem csaplak pokolba!

PHEIDIPPIDES.

Nem tűri nagybátyám Megakles, hogy lovatlan
 Maradjak. Föl se' veszek, távozom. (El.)

STREPSIADES.

Buktam, de fekve még sem maradok,
 Hanem, könyörgve istenimhez, a
 130 Gondolkozdába én magam megyek. —
 De hogy' tanulom, vén, lassú, felejtő
 Létemre, ott a szőrszálhasgatást?
 Azonban, menni kell. Mit habozok?
 Miért nem zörgetek? — Fiú! fiam! (Kopogtat.)

TANÍTVÁNY.

135 Menj a manóba! ki dübögtet úgy?

STREPSIADES.

Én, Strepsiades Kikynnosból, Pheidon fia.

TANÍTVÁNY.

Tudatlan, engem ugyse ! bárki légy,
 Hogy az ajtót ily gorombán rugdosod,
 Kivervén a talált eszmét fejünkből.

STREPSIADES.

140 Bocsáss meg : távol és falun lakom.
 De mondd : mi volt az a kivert izé ?

TANÍTVÁNY.

Azt tudni csak tanítványnak szabad.

STREPSIADES.

Úgy monddsa bátran : mert azért jövök
 Hogy, mint tanítvány, fölvétessem itt.

TANÍTVÁNY.

145 Megmondom. Ámde aztán szent-titok.
 Azt kérdi Chairephontól Sokrates :
 Hány lábat ugrik a bolha, *magáét* ?
 Mert Chairephon szemöldét csípve egy,
 Onnét a Sokrates fejére pattant.

STREPSIADES.

150 S hogy mérte azt meg ?

TANÍTVÁNY.

Igen ügyesen.
 Megfogta, és viaszt olvasztva, lábát
 Belémártotta, s a mint megfagyott,
 Csinos czipője lett ; most ezt levonva
 Megmérte a távolságot vele.

STREPSIADES.

155 Oh Zeüsz király, beh könnyü ész!

TANÍTVÁNY.

De hát-

Ha Sokratesnek egy más ötletét
Meghallanád!

STREPSIADES.

Mi az? Kérlek, közöld.

TANÍTVÁNY.

Azt kérdi tőle Chairephon, a Sphétti,
Mit gondol: a szájával énekel
160 A szúnyog, vagy hátulsó részivel?

STREPSIADES.

És mit felelt, e szúnyog-ügyben, Ő?

TANÍTVÁNY.

Azt, hogy mivel szúk a szúnyog bele,
A bэфuvó szél hátulján kironot,
S mert szúk, tekergős útja volt a szélnek,
165 Kitörve, hangot adni kénytelen.

STREPSIADES.

Kürt e szerint a szúnyog alfele.
Oh, mily szerencsés bendő-bölcsélet!
Mily könnyen boldogúl oly alperes
Ki a szúnyog belébe is belát!

TANÍTVÁNY.

170 De nagy találmányt veszte a minap
Egy gyík miatt.

STREPSIADES.

Hogyan? mondd meg nekem.

TANÍTVÁNY.

A mint keresné a hold útait
S körjáratát, szájtátva fölfelé,
Lerondította egy gyík, az ereszből.

STREPSIADES.

175 Derék, hogy a gyík Sokratessel így bánt.

TANÍTVÁNY.

Az este meg, hogy nem volt vacsoránk

STREPSIADES.

Nos, nos, hogyan tett élelemre szert?

TANÍTVÁNY.

Asztalra könnyű hamvat hinte, s egy
Nyársat horoggá hajtva, körvonót
180 Vön a kezébe, s így az áldozatból
Egy szép darab húst titkon elcsene.

STREPSIADES.

No, mért csudáljuk hát ama Thalest! —
Nyissad, hamar, nyissd böleseldéteket,
S mutasd nekem meg azt a Sokratest!
185 Mert *okhatnám* nagyon. Csak nyiss kaput.
Oh Hérakles! miféle állatok?

TANÍTVÁNY.

No, mit bámézkodol? mihez hasonlók
Előtted?

STREPSIADES.

A Pylosban elfogott
Lakónokhoz.¹ De mért néz földre mind?

TANÍTVÁNY.

190 A földalattit keresik.

STREPSIADES.

Tehát

Gumót keresnek. Ne busuljatok :
Hej szépeket tudok, hej nagyokat!
De mit csinálnak e lebókolók?

TANÍTVÁNY.

A Tartarusban «éjbuvárlanak».

STREPSIADES.

195 S mért néz az égbe mindnek alfele?

TANÍTVÁNY.

Mert csillagot vizsgálni most tanul. —
Bemenjete! nehogy itt kapjon Ő.

STREPSIADES.

Ne még, ne még! maradjanak, hogy én
A dolgaimból hadd közlök velek.

¹ Oly soványok, kiéhezettek. Lásd: *Lovagok*, 368. v.

TANÍTVÁNY.

200 De meg van tiltva künn, szabad legen
Soká időzniök.

STREPSIADES.

Az istenért,

Mi ez?

TANÍTVÁNY.

A Csillagászat.

STREPSIADES.

És ez itt?

TANÍTVÁNY.

Mértan.

STREPSIADES.

S mi ennek a használata?

TANÍTVÁNY.

Felmérni, földet.

STREPSIADES.

Lánczczal, a nyilast?¹

TANÍTVÁNY.

205 Nem, az *egészet*.

STREPSIADES.

Ej, tréfálsz velem.

No, ez közhasznu, népszerű találmány.

¹ *Nyilas*, egy osztályrész; *Kleros* a görögöknél.

TANÍTVÁNY.

Látd ezt? ez itt a föld kerülete;
Ez itt Athenae.

STREPSIADES.

Mit beszélsz? Sehol
Se látom a birákat: nem hiszem.¹

TANÍTVÁNY.

210 No már, valóban, itt ez Attika.

STREPSIADES.

Hol van Kikynnos hát, az én falum?

TANÍTVÁNY.

Ott benne lesz az is. De látod-e
Euboea itt mily hosszan nyúlik el?

STREPSIADES.

Tudom; mi nyújtóztattuk ki, s Perikles.²
215 Hát Spárta hol van?

TANÍTVÁNY.

Hol van? itt alább.

¹ Athenae 20,000 polgára közül *hat ezer* biráskodott a dikasterionokon. Ezt *Darázsok*: 671. v. után írom, bár maga Aristophanes 30 ezernél *többnek* mondja az athenaei (természetesen csak a *szavazható*) polgárok számát. V. ö. *Nőuralom*: 1130. v.).

² Euboea a pelponnesusi háború kezdetén Athenae ellen nyilatkozott, a miért Perikles és az athenaeiek bosszút álltak rajta: «kinyújtóztatták».

STREPSIADES.

Olyan közel! No, rajta legyetek,
Hogy ezt tőlünk taszítsátok tovább.

TANÍTVÁNY.

Zeüsz ugye'! nem lehet.

STREPSIADES.

Manóba hát! —

De, hé, ki lóg itt, e függő kosárban?

TANÍTVÁNY.

220 Maga.

STREPSIADES.

Ki «maga»?

TANÍTVÁNY.

Hát Sokrates.

STREPSIADES.

Hej! Sokrates! —

Menj, hé, kiálts helyettem egy nagyot.

TANÍTVÁNY.

Nem érek én rá, szólítsd meg magad.

STREPSIADES.

Hej! Sokrates!

Én Sokrateském!

SOKRATES.

Mért hívsz, egynapelő?

STREPSIADES.

225 Először is : mondd, kérlek mit csinálsz ?

SOKRATES.

Légben hajózva, nézlem a napot

STREPSIADES.

No, mégsem a földről — egy tyúkkosárból
Nézed tehát le az isteneket.

SOKRATES.

Mert nem talál föl égi dolgokat
230 Elmém, ha föl nem függesztem, s ha könnyű
Eszem a hasonló légbe nem vegyül.
Földről, alulról nézve fölfelé
Soh'sem találtam : mert a gondolat
Nedvét a föld magához vonja le.
235 A zsázsa épen így tesz.¹

STREPSIADES.

Mit beszélsz ?

Nedvét a gondolat zsázsaiba vonja ?
Jer, Sokrateském, szállj le, jer elő,
Taníts meg arra, a miért jövek.

SOKRATES.

S miért jövéel ?

STREPSIADES.

Taníts meg szónokolni:

240 Mert a kamat, meg a sok uzsorás
Hajt, kerget, üldöz, zálogol.

¹ Nedvfelszívó, s így környezetét kiszárító erőt tulajdonítottak neki.

SOKRATES.

S hogyan

Merültél így adósságokba el?

STREPSIADES.

A ló-betegség vitt belé, az ett meg.

De most taníts meg engem a soha-

245 Meg-nem-fizető beszédre, s bármi díjt kérsz,

Megllessz, az istenekre esküszöm.

SOKRATES.

Miféle istenekre esküszöl?

Először is: kimentek forgalomból¹

Nálunk az istenek.

STREPSIADES.

Mire esküsztek tehát?

250 Vaspénzre tán, mint a byzántiak?²

SOKRATES.

Kivánsz az istenekről bizonyost,

S valót tanulni?...

STREPSIADES.

Zeüszre! ha szabad.

SOKRATES.

És szóba állni a Felhőkkel, a

Mi isteninkkel?

¹ Mint a pénz. ² Dórok levén, vas pénzt használtak mint a lakónok.

STREPSIADES.

Óhajtok nagyon.

SOKRATES.

255 Úlj hát e szent nyugágyra.

STREPSIADES.

Im, leültem.

SOKRATES.

Most tedd fel ezt a koszorút.

STREPSIADES.

Minek?

Jaj, Sokrates, nehogy véráldozat
Gyanánt megöljeteK, mint Athamást!¹

SOKRATES.

Ne félj: mindenkit így szoktunk avatni.

STREPSIADES.

260 S mi hasznom ebből?

SOKRATES.

Fogsz szónoklani
Csörgettyü módra, lisztláng-finomul.
Tartsd csak, ne félj. (*Valami köporral behinti.*)

STREPSIADES.

De, Zeüszre! meg ne csalj.
Ha így belisztelsz, lisztláng lehetek.

¹ Sophokles elveszett tragoediájában. Az áldozatbarmot s így emberáldozatnál az *embert* is) koszorúsan vezették oltárhoz.

Gabnanövesztő szent anyaföldet,
 Felsőleges folyamok dala zöngzetit,
 S a zuhogó nagy tengerek árját;
 Míglen az aether alélhatatlan szeme tündököl
 285 Játszi sugáru fényben.
 Ámde, lerázva isteni lényünk
 Sűrű ködét, nosza, nézzük a földet
 Messzetekintő szemmel.

SOKRATES.

Meghallgattátok idéző szózatimat, kegyes, isteni Fel-
 hők! —
 290 Hallád-e szavok', meg az égi dörejt együtt bömbölni
 dalukkal?

STREPSIADES.

Tisztellek, imádni valók, s magam is kezdek már visz-
 szakorogni
 Dörgéseitekre, a hogy szepegek, mért úgy megijedtem
 azoktul
 Hogy, már ha szabad, ha tilos, bizony én mindjárt ide
 is rakodom most.

SOKRATES.

Ne bolondozz, hé, s ne csinálj úgy, mint ezek a komé-
 dia-szerzők,
 295 Hanem a nyelvedre vigyázz; mert, íme, az isteni raj
 dalol ismét.

KAR.

[*Antistrophe.*]

Záporadó szűzek,
 Íme jövünk Pallas dús földire, látni ma Kekrops

Férfi-lakozta kies mezeit,
 Hol mély titkok imádata van, s a Földanya ünnepin
 300 Szent rejtelmek fölmutatása,
 Kincses ajándok az égi lakóknak,
 Nagyszerű templomok, isteni szobrok,
 Oltárnál szent körmenetek sora,
 Istenek áldozatin koszorúk, és ünnepi
 305 Pompák minden időben ;
 És kikeletkor a Bacchus örömszaka,
 Zengedező karok éneki versenye
 S tárogatók mély hangja.

STREPSIADES.

Oh Sokrates, a nagy Zeüszre könyörgök, mondd kik ez
 oly gyönyörű dalt
 310 Zengedezők? tán valamely hősnék, amolyan félisteni
 lények?

SOKRATES.

Dehogy! égbeli Fellegek ők, hene bölcsek imádott
 istennői ;
 Ezek adnak eszet minekünk, eszmét, szónoklatot, és
 körülírást,
 Szemfényvesztést, csúrés-csavarást, leleményt, s jól
 tudni hazudni.

STREPSIADES.

Hát nem csoda, hogy dalukat hallván már szintén röp-
 dös az elmém,
 315 Futtatni akar s elemezni ködöt, meg hajszálat haso-
 gatni,

Eszmére szögezni az eszme hegyét, szóval czáfolni
 meg a szót;
 Ugyhogy, ha szabad, már látni ohajtom színről színre
 is őket.

SOKRATES.

Nézz hát oda Parnés hegyre: ni már lefelé szállon-
 gani látom
 Csendesesen őket.

STREPSIADES.

Hol? hadd lám.

SOKRATES.

Ott jönnek seregestül, a völgyek
 320 És bokrok közt kanyarogva.

STREPSIADES.

De hogy van az? én még most is alighogy
 Látom, ha ugyan látom igazán, a bójárat körül őket.

SOKRATES.

Most csak látod, ha szemedben egész tök nagyságú
 csipa nincsen?...

STREPSIADES.

Zeüsz úgyse', igen. — Kegyes asszonyaim!

SOKRATES.

Mert már szélt fogtak egészen.
 De te nem tudtad, s istennőknek nem is álmodtad soha,
 úgy-e?

STREPSIADES.

325 Zeüszre! nem én; ködnek, harmatnak, füstnek gondoltam először.

SOKRATES.

Zeüszre pedig, tudd meg, hogy ezen nők táplálnak
sok henye bölcseset,
Áljósokat, orvosokat, körömig-gyűrűs-pulya-hajnevelőket,
Dithyrambi dalok ficzamítóit, s minden más légi csalókat
Hizlalnak heverésre, hogy őket dalaikban zengik örökké.

STREPSIADES.

330 Ezek éneklik: «nedves felhők fényesíkjai, hadrohánása» —
«Százfejü Typhon hajfürtei» — meg: «lángörjögésü zimankó» —
«Légúszó nedves madarak, nagy, villámló görbe körrömmel» —
«Harmatozó Felhők víz-zápori» — s ezekért kölcsönbe zabálnak
Sok jó darab ízes drága halat, sok ritka madárhúst.

SOKRATES.

335 Hát nem méltán, ezekért?

STREPSIADES.

Hanem azt, mondd csak, mi okozza, ha felhők
Igazán, hogy mégis egész olyanok mint bármely női halandó?

A felhő sohse' ilyen.

SOKRATES.

Nos, ugyan milyen?

STREPSIADES.

Megmondani máskép
 Nem tudom: inkább a kiterített gyapjúhoz volna hasonló,
 Nem nőkhöz, ez áll, ennyit se, bizony! hisz lám orruk
 van ezeknek.

SOKRATES.

340 No, megállj: kérdek, s te felelj.

STREPSIADES.

Felelek szaporán, csak tedd fel a kérdést.

SOKRATES.

Láttál-e, az égre tekintve, olyan felhőt mint egy bika,
 párducz,
 Farkas, Centaurus?...

STREPSIADES.

Zeüszre, igen! s aztán?

SOKRATES.

Hát, látod, a felhő
 Az lesz a mi akar; ha tehát egy hajas úzekedőt, az
 amolyan
 Szőrös fajtából, meglát, mint Xenophant fia,¹ kapja,
 legottan
 345 Centaur alakot vesz föl, hogy az ily örültséget ki-
 gunyolja.

¹ Hieronymos, dagályos tragoediák szerzője, ki roppant sűrű nagy haját viselt. V. ö. *Acharnaebelik*: 357. v.

STREPSIADES.

Hát mikor a közvagyon-elrabló Símont¹ meglátja,
mivé lesz?

SOKRATES.

Annak az erkölcsét jelölendő, farkassá változik által.

STREPSIADES.

No biz' azért volt hát, hogy tegnap, paizs-elhányó Kleo-
nymot²

Látván, e világ-gyávája miatt mind szarvassá ido-
multak.

SOKRATES.

350 No, tehát *most* meg Kleisthént³ látták, s asszonynyá
váltak utána.

STREPSIADES.

Üdvöz legyetek hát, úrnőim, s nekem is, ha valaki
másnak,

Megereszszétek roppant hangotokat, ti világ fejedelmei,
mostan.

KAR.

Üdv, rég született öreg, a piperés szónoklat sürge va-
dásza! —

S te, a legléhább fecsegés főpapja, miért hívtál ide,
mondjad?

¹ Sophista, ki a közügyekben is forgott, s hamis esküről
hirhedett lőn. ² Gyávaságról híres. ³ Piperkőcz, ki ott ült a szin-
házban.

355 Mert meg sem hallgatnánk mi bizony más egykoru
légbeli bölcset,
Csak még Prodikost¹ bölc gondolatért; téged meg
azért, hogy az utcán
Berzenkedel és hányod-veted a szemeid, s járván saru
nélkül
Szigorogsz, sanyarogsz, s bennünk bizván, komoly
ünnepi arczczal öböngesz.

STREPSIADES.

Oh Anyaföld! e hang be' dicső! beh szent, be' csudála-
tos egy hang!

SOKRATES.

360 Mert látd: egyedül ezek istenek itt, a többi üres csa-
csogás mind.

STREPSIADES.

Hát már minekünk az olymposi Zeüsz, mondd, kérlek
az égre, nem isten?

SOKRATES.

Mit, Zeüsz! ne beszélj nekem ily vadakat. Nincs is
Zeüsz.

STREPSIADES.

Micsoda szó ez?

Ki esőzik hát? mert ezt bizonyítsd és erre felelj meg
először.

¹ Nevezetes sophista.

SOKRATES.

Magok e Felhők, valahogy ; be fogom bizonyítani győztes okokkal :

365 Mert hol láttad, felhő nélkül, hogy esett vón' bármikor
esső?

Mért nem esőzik hát derüs égből Zeüsz, és ezeket ki
nem űzi?

STREPSIADES.

Apollóra! biz' ugy van az, ezt már szépen kigyalúltad
eszeddel ;

Pedig én azt hittem előbb, hogy Zeüsz egy rostán
hullózik által.

De ki mennydörög? azt még most se' tudom ; pedig
attól reszketek egyszer !

SOKRATES.

370 Ezek a Felhők hengergőznek.

STREPSIADES.

Hogyan «oh mindent te merészlő»? ¹

SOKRATES.

Ha teleszívták magukat vízzel, s a lejtőn súlyos erővel
Természeti kényszerből tova kell gördülniök, önnehe-
züktől

Egymáshoz ütődve, kipukkannak, s támad dörgő-ro-
pogó hang.

STREPSIADES.

S e kényszerűség okozója ki? Hát nem Zeüsz henger-
geti őket?

¹ Parodia, Sophoklesből. (Oed. Kol.)

SOKRATES.

375 De nem ám! hanem az aetheri tölesér.¹

STREPSIADES.

Tölesér? no biz' ezt se' gyanítám,
Hogy Zeüsz nincs, hanem egy Tölesér² lett a minden-
ség ura immár.

SOKRATES.

Hát nem hallottad, hogy mikor a vízzel teli föllegek
össze-
Ütköznek kölcsönösen, ropogó hang támad a sűrű
nyomásból?

STREPSIADES.

De mi okra higyem már én ezt el?

SOKRATES.

Be fogom bizonyítani, magadról:
380 Panathéni³ levessel jól lakván, nem háborodott meg a
gyomrod?
S nem korgott rajta keresztül nagy csikarás egyszerre
olyankor?

STREPSIADES.

De biz', Apolló ugyse'! igen; sőt háborgott benne ve-
szettül,
Zakatolt a leves, mint mennydörgés, nagyokat szólt
retteneteskép,

¹ *Körforgás*, mely Empedokles szerint mindent súlygyen-
ben tart. ² Str. szószerint veszi. ³ *Panathenaeák*: ünnep, minden
ötöd évben, melyben egész Attika részt vett.

Csak halkán elébb: rotyroty, rotyorotty, azután gyorsítva ro-rotyroty,

885 S mikor aztán ment alul is, ropogott: rotyorotyroty, mint ama felhők.

SOKRATES.

No tehát, ha kicsiny hasad oly nagyokat volt képes, ládd-e, rotyogni:

Hát a végnélküli légtenger roppantat hogyné dörögne? (Hisz azért a név: «ropogás» «rotyogás», mint a hang, szinte hasonló.)

STREPSIADES.

Hanem a fénylő tüzes istennyila honnan jó? erre taníts meg,

890 Mely éget, ha megüt, s ha kit a szele ér is, megpörzsöli élve;

Mert ezt már csak nyilván maga Zeüsz hajigálja az esküszegőkre.

SOKRATES.

Mért hát, — te bohó, te Kronos-kori¹ és hava-járó együgyü ember,

Ha az esküszegőkre dobálja tüzét, — mért hát nem sujtja le Símont

Se' Kleonymot, se Theorost?² hiszen ezek esküszegők, a milyen kell;

895 Hanem a maga templomait veri és «Athénnek Sunium ormát»³

S a nagy cserfákat; mi okon teszi? a cser nem mond hamis esküt.

¹ Ó-divatú. ² Mint puha ember, Alkibiades barátja, csufolatik. ³ Homerosból.

STREPSIADES.

Én nem tudom; úgy tetszik helyesen mondod. De mi
hát az a villám?

SOKRATES.

Mikor a száraz levegő fölmeleg, s odafönn bészárul ezekbe,
Felfúja belül mint hólyagot, és azután, természeti kény-
szer

400 Által kirepesztve, tolul sebesen kifelé a sűrű nyo-
mástól,
Zúgó rohamával együtt maga is meggyújtva magát,
405 hogy elégjen.

STREPSIADES.

Zeüsre! tulajdon magamon történt nem rég a Dia-
siákon.¹

Rokonim számára süték bendőt, s folyvást szurkálni
feleltem;

Nosza, felfúvódik hirtelenül, és szétpukkanva, szemembe
405 Lő egyenest, az egész orczámat fertelmesen összesü-
tötte.

KAR.

Oh ember, az új nagy bölcsesség szomjas kezdője mi-
nálunk,

Mily boldog léssz te Athénben, sőt az egész Hellasban,
ezentul,

Észlelni ha tudsz, emlékezeted jó, s megvan ama szi-
gorúság

Lelkedben, hogy soha nem fáradsz, nem alélsz, sem
állva, se' járva,

¹ Zeüs innepi.

410 Fázás se nagyon csüggeszti erőd, étvágyat ebédre nem
 érzesz,
 Bor, testi gyakorlat nem kenyered, sem más afféle bo-
 londság,
 S ezt tartod legnemesebbnek, mint ügyes és bölcs fér-
 fihoz illik:
 Győzni perekben, győzni tanácsban, s a nyelveddel
 hadakozni.

STREPSIADES.

No hiszen, konok elme, nehéz álmú gond- és bánatteli
 éjek
 415 Dolgában, meg vékony ebédű, takarékos, satnya gyo-
 morra,
 Sohse' félj! efféle dologban akár hasamon hagyok én
 kalapálni.

SOKRATES.

Ugy-e tehát, tagadod mi velünk, hogy más isten volna,
 egyéb mint
 A Chaos, és e Felhők, meg a Nyelv: e három; semmi
 azontul?

STREPSIADES.

Ha beléjök botlom is, a többivel igazán már szóba sem
 állok;
 420 Nem is áldozom önekiek, sem vért, sem italt; tömjént
 se' ajánlok.

KAR.

Mondd bizvást: mit cselekedjünk hát, hogy szándékok
 sikerüljön,
 Ki csodálsz és tisztelsz bennünket, s bölcs férfiú lenni
 törekszel.

STREPSIADES.

Oh istennők! egy kicsiséget kívánok tőletek esdve:

Hogy száz mérfölddel jobb szónok legyek én valamennyi
görögnél.

KAR.

425 Legyen ez tőlünk teljesítve neked, hogy mától fogva,
ezentul

Senki vitás ügyet a községben soha többet, mint te, ne
nyerjen.

STREPSIADES.

Ne nagy, országos közdolgokban szónoklani — ezt nem
ohajtom —

Hanem a magamét csürni-csavarni, s kijátszani hite-
lezőim!

KAR.

Megnyered a mit kívánsz, mert nem nagyok óhajtásid;
azonban

430 Add át magadat mostan bizvást szolgálk rendeletére.

STREPSIADES.

Teszem azt, bizván bennetek, úrnők, mert hajt a nagy
nyomorúság:

A szürke lovak, meg a házasság, mely engem tönkre
lapított.

Most hát tegyenek velem, a mit akarnak,

Od'adom nekik ezt a rossz testem',

435 Üssék, verjék, éhen-szomjan,

Fagyon és hön; nyúzzák tömlővé,

Csak adósságimtól meneküljek,

S legyek én mindenki fölött bátor,

Nyelves, makacs, álnok, fúrakodó,

440 Fityma, hazugság-összecsirizló,
 Szóban leleményes, pörcsavaró,
 Élő törvény, róka, kereplő,
 Lyuk, olaj, szij, kétszínü, nyegle,
 Kötnivaló, fergettyü, gonosz csont,

445 Szemtelen, ingyencz; —

Hahogy engemet így nevez a ki talál,
 Cselekedjék velem, a mit tetszik,
 Sőt, ha kívánják, Déméterre!
 Akar a hurkám

450 Rakják a bölcsek elébe.

KAR.

Megvan a jó szándék, és nem lanyha, benne,
 Sőt ugyan kész. Tudd meg azért
 Hogy, mind ezt kitanúlván, égbeható hírt
 Nyersz az emberek közt.

STREPSIADES.

455 Jól hallom-é?

KAR.

Mindenkoron itt, mivelünk,
 Fogsz élni, halandók legboldogabbja . . .

STREPSIADES.

Látom-e azt, vajon? érem-e, vagy soha?

KAR.

Úgy hogy az ajtódnál sokan ülnek
 Minden időben

460 A veled értekeződni ohajtók, közleni vágyván
 Perbeli ügybajukat,

Méltót eszedhez, milliom értéküt,

Esdvén a te tanácsaidért.

Nosza hát, kezdj hozzá, öregünket bevezetni az új
tudományba,
465 Gyakorold az eszét, és kísértsd meg, ha fogékony-e
gondolatokra.

SOKRATES.

No, add elő hát észjárásodat,

Hogy azt ismerve, kellő gépezet

Alkalmazását kísértsem reád.

STREPSIADES.

Az istenért! megvívsz, mint várfalat? ¹

SOKRATES.

470 Nem, csak röviden tudni akarom:

Van-e jó emlékezeted?

STREPSIADES.

Van s nincs, bizony:

Nagyon jó van, ha más adós nekem,

De ha másnak én, nagyon feledkező.

SOKRATES.

Beszélni tudsz-e? van rá hajlamod?

STREPSIADES.

475 Beszélni, arra nincs; behúzni, van.

SOKRATES.

Hogyan tanulsz hát?

¹ Mert azt vívták gépekkel.

STREPSIADES.

Jól, engem ne félts.

SOKRATES.

No hát vigyázz, ha majd a légiekről
Bölcsen tanítlak, felfogd hirtelen.

STREPSIADES.

Mi a manó! elkapjam, mint az eb?

SOKRATES.

480 Jaj, beh tudatlan, barbár ember ez! —
Félek, veréshez kell nyúlnunk, öreg.
Hadd lám, mit téssz, ha vernek.

STREPSIADES.

Állom azt,

S ha türtem egy kissé, tanút fogok,
S kevés-vártatva pörbe hurczolom.

SOKRATES.

485 Eredj most, tedd le zubbonyod.¹STREPSIADES.²

Hibáztam?

SOKRATES.

Nem, de szabály itt pörén lépni be.

STREPSIADES.

Hájsz' nem motózni jöttem én ide.³

¹ A beavatáshoz tartozott. ² Azt gondolja, meg akarják verni. ³ A kik más házába valami ellopott tárgyat keresni belép-

SOKRATES.

Csak vesd le; mit bolondulsz?

STREPSIADES.

Monddza hát:

Ha kedvvel és buzgón tanúlok itt,
 490 Melyik tanítványhoz leszek hasonló?

SOKRATES.

Ugy Chairephontól nem különbözöl.

STREPSIADES.

Jáj, jaj nekem! oly félhalott leszek?

SOKRATES.

Nem kell csacsogni; jer, kövess hamar.
 Siess hát egy kicsit.

STREPSIADES.

Adj hát előbb

495 Mézes lepényt markomba: félek én
 Bemenni, mint Trophón barlangiba.¹

SOKRATES.

Jövel! mit sullogsz az ajtó körül.

KAR.

Menj be örömmel, s nyerje jutalmát hősi merényed!
 Kísérje szerencse e férfút,

tek, előbb magoknak is le kellett vetkezni, nehogy a köntös alatt valamit elcsenjenek.

¹ Jósbarlang Boeotiában, hová mézes lepénnyel ment be a íóslatkérő, hogy az alvilági daemonokat megengesztelje.

500 Hogy, noha életkora mélyére eljutott, nem rösteli
 Elméjét új tudományba
 Ártani, és a bölceletet gyakorolni.

[Parabasis.

Nektek őszintén az igazt, oh nézők, kimondom én,¹
 Esküszöm Bacchusra, ki engem feltáplála ünnepin.

505 Ugy legyek nyertes ma, derék költő úgy legyen nevem,
 A mint meggyőződve belül, hogy közönségem művelt,
 S hogy legbölcsebb színdarab ez minden játékim között,
 Mely legtöbb munkámba került, — elsőbb is, megízleni,
 Nektek szántam. Haj, de silány, pórias szerzők² miatt
 510 Bukva, távozáom. Panaszul rátok, ezt nem titkolom,
 Bölcs, művelt nézőkre, kikért oly művészeg dolgozám.
 Mindazáltal töletek én könnyen így sem állok el;
 Mert, mióta férfiak itt, kikhez szólni kész gyönyör,
 «Józan ifjam és a Ledért»³ kedvezően fogadák,
 (Melyet én — mert szüzi valék, s szülnöm így nem volt
 szabad —

Csak kitettem, más anya meg⁴ felfogá és elvivé

S ti feldajkálván nemesen, fölneveltétek vala)

Attól kezdve hajlamitok esküdt zálogit birom.

Most Elektraként jön elő újra e komoedia,

520 Fölkeresni, ha valahogy lelne itt oly bölceket,

Mert, hajfürtét látva csupán, a fivért megösmeri.⁵

S mily szemérmes lelkületű, lássátok, ki nagy konya

Bőr kolonezot varrva se'jő, hogy röhögjön a kamasz,

¹ A költő beszél, mint rendszeren a parabasisokban. (Parabasis, mikor a színpad üres levén, a Kar a nézők felé fordul.)

² *Kratinos* volt pedig, és *Ameipsias*. ³ Főszerepek a *Lakmározók* cz. elveszett vígjátékban, melyet Aristophanes 427. Kr. e. idegen név alatt adatott elő. ⁴ *Philonides* színész és szinköltő.

⁵ Aeschylus *Choephoroi* cz. tragoediájában.

Vastagot,¹ vörös tetejűt; sem kopasz főt nem gunyol,
 525 Fajtalán tánczot se' mutat, s a szerepmondó öreg
 Sem botozza, kit csak elér, rossz tréfát így ütni el.
 Fáklya-hordva sem jön elő, s nem rikkangat: ujjujuh!
 Csak magát hozván, szövegét: erre támaszkodva jött.
 Ily költő létemre, hajam' büszkén mégse borzoló,²
 530 Meg se csallak benneteket, kétszer és háromszor egy
 Dolgot feltálalva, hanem mindig új mesét hozok,
 Nem hasonlót semmiben a régiekhez, s mind ügyest.
 Így Kleont, hatalma tető-pontján, hasba vágtam én,³
 De nem ugrám rája megint, mikor aztán lennfeküdt;
 535 Míg ezek, hogy kézre kapák a szegény Hyperbolust,⁴
 Bezzeg aztán ütlegelik, őt s az anyját,⁵ szüntelen!
 Eupolis elsőbb «Marikást» vonzóla szinpadra így,
 Megfordítván⁶ a mi «Lovaginkat», roszt költő, rosztúl,
 Feslett tánczért részeg anyót toldva hozzá, néhai
 540 Phrynichos költötte banyát, kit meg-ett a vízi szörny.⁷
 Majd Hermippos hozta megint színre jó Hyperbolust,
 És azóta mind a világ nyúzza jó Hyperbolust,
 Majmolgatva untig az én ángolnás hasonlatom.⁸
 A ki hát ezekre kaczag, az enyéim' hagyja itt;
 545 Míg viszont, ha bennem, az én költeményimben, gyö-
 nyört
 Leltek, úgy mindenha okos férfiaknak tartanak.

[Strophe.

Minden előtt az istenek nagy fejedelmét Zeüsz királyt
 Hívja segédül e Kar;

¹ *Phallust*. De teszi bizony Ar. is másutt. ² Nem is tehetné, mert *kopasz*. ³ Főleg a *Lovagokban*. ⁴ Fazekas, demagog. ⁵ Rézsze ges sütőasszony volt. ⁶ Mint ruhát a szabó. ⁷ *Andromeda* parodiája volt, vén részeg asszony, a Phr. darabjában. Lásd *Nők ünnepe* 998. ⁸ Lásd ezt *Lovagok* 806. v.

És a hatalmas hárm-aszigonyút,
 550 S ósvizü tenger' és a föld marczona rendítőjét;
 S a mi dicső nevü, mélyen imádatos
 Aether atyánkat, a mindenek életadó-ját,
 S a ló-vezérlőt, ki ragyoglatos
 Fénnyel tölti be a
 555 Föld terét, s nagy az istenek- s halandóknak előtte.

[*Epirrhema.*]

Érdemes, tanult közönség! jól figyeljete reánk:
 Bántva tőletek, panaszszal szemrehányást hadd tegyünk.
 Mert, habár mi e várossal, minden istenek között,
 Legtöbb jót teszünk: ti mégsem áldoztok, se véreset
 560 Sem folyót — csupán nekünk nem, minden istenek
 közül,
 Bár mi örzünk a veszélytől. Mert, ha minden ész ne'kül
 Hadba készültök, mi dörgünk, vagy csepergünk ellene.
 Lám, midőn az isten-átka, bórdagasztó Paphlagont¹
 Megtevétek hadvezérré: homlokunk' beránczolók,
 565 S szörnyen bosszankodva «villám közt kitört az
 égdőrej»²

Megfogyott a hold is útján, s a nap égő mécsbelét
 Önmagába visszahúzta: ő biz', úgymond, ha Kleon
 Lesz vezértek, nem világít; mégis rászavaztatok.
 Mert veszett tanácson jár ez állam dolga, hir szerint,
 570 Csakhogy isten jóra hozza, ha ti mit elrontatok.
 Most, ez is hogy fordul jóra, megtanítlak szívesen:
 Ha lopásban, zsarolásban ti Kleont, a csácsogót,
 Elmarasztva, hurkot vettek a nyakára s hegedüt,³
 Bár hibáztatok, a régi állapotba visszatér,
 575 És e városnak javára fordul ismét, a dolog.

¹ Kleon. ² Rossz jel. A «—» hely Sophokles *Teukros*ából való

³ Ez magyar neve a kéz és nyakszorító kínzó eszköznek.

[*Antistrophe.*]

Jer, fejedelmi Délios, Phoebus urunk «ki bírod a
 Kynthosi sziklaormot» ;
 És te dicső, ki vert arany házban Ephes'
 Asszonya vagy; holott imád Lydia szűzi serge ;
 580 És e vidék honos isteni-asszonya
 Aegis-irányzó városi-védnök Athána ;
 S Parnasus ormát ki bírod, fenyü
 Fáklyákkal ragyogó,
 Delphii baccha-csoportba' díszlő, fürtös Dionysos.
 585 A midőn mi útra kelni épen készülénk ide, [*Antepirrhema.*]
 Szembe jött reánk a Hold, és azt izente általunk :
 Hogy köszönti Athen népét s mind a többi társakat ;
 Aztán, hogy neheztel rátok méltatlan bánástokért,
 Bár, mint mondja, jóltevőtök, nem szóval, de tettel, ő.
 590 Mert havonkint legalább is oszt egy drachma fáklya-
 pénzt,
 Úgyhogy este minden ember így kiált föl, ha kimén :
 «Most ne végy fáklyát, fiú, mert lám, mily szép a hold-
 világ» .
 Másban is gyakorta jóltesz ; ám ti a napok sorát
 Mégse' tartjátok jó rendben, hanem összevissza csak,
 595 Úgyhogy öt már minden isten megtámadja, hamikor
 Áldozatban megcsalódott s haza kellett mennie
 Ünnepegy és lakma nélkül, bár ő lett vón' a napos.
 Mert ti áldozó-napon is patvarkodtok s pörletek ;
 Gyakran meg, ha istenek mi böjtölünk és gyászolunk
 600 Zeüs fiát Memnont siratván, vagy Sarpedont, akkor is
 Borral áldoztok, s nevettek. Így minap Hyperbolus,
 Megválasztva szent-követnek¹, a mint onnan visszatért,

¹ Az *amphiktyoni* (leginkább vallási) *gyűlésekbe*, melyek évenként kétszer, Delphiben és Pylaeben, tartattak.

Koszorúját elvesztette,¹ elvevők mi, istenek :
Tudja másszor élte sorját szabni jobban, hold szerint.

II.

SOKRATES (a házából boszankodva kisiet).

605 No, Cháos ugyse'! Lég- s Lélekzet ugyse'!

Még ily parasztot nem láttam soha,

Sem ily ügyetlen, bamba, tökfejűt,

Ki, holmi apró hívságot tanulva,

Míg megtanulná, elfelejti mind.

610 Mégis, kihívom a napfényre őt.

Hé, Strepsiades! jer, s hozd ki vaczkodat.

STREPSIADES.

De nem bocsátja ám a sok csimasz! (*Kijő.*)

SOKRATES.

Csak tedd le gyorsan és figyelj.

STREPSIADES.

Teszem.

SOKRATES.

No hát, mit akarsz elébb tanulni, abból

615 A mit soh'sem tanultál? mondtsza csak:

Mérték, avagy vers, vagy rhythmus felől?

STREPSIADES.

Mértékrül én: nem rég is a miatt

Két mércze lisztben csalt meg a kufár!

¹ Szél elfűtta.

SOKRATES.

Nem azt beszélem én, hanem melyik szebb -
 620 Mérték: a három-, vagy négyméretű?

STREPSIADES.

Már, én szerintem, a félvéka legjobb.

SOKRATES.

Vadat beszélsz, öreg.

STREPSIADES.

No hát fogadjunk:
 Ha félvékában nem két mércze van!

SOKRATES.

Patvarba! mily paraszt s nehézfejű vagy.
 625 Így már a rhythmust könnyen felfogod!

STREPSIADES.

S mit hajt e rhythmus a konyhára?

SOKRATES.

Azt,
 Hogy társalogni tudsz-majd finomul,
 Megérzed a rhythmust: melyik a másod-
 Melyik a harmad-lábon lüktető.

STREPSIADES.

630 A harmadik láb? Ugyse'gen tudom.

SOKRATES.

Mondd hát.

STREPSIADES.

Mi volna más, mint e középső?
Gyermekkorom óta megvan ez nekem.

SOKRATES.

Otromba vagy, s paraszt.

STREPSIADES.

Mert hát ezekből
Nincsen tanulni kedvem semmit is.

SOKRATES.

635 Mit hát?

STREPSIADES.

Azt, azt a furfangos beszédet!

SOKRATES.

De még előbb mást kell tanulnod: a
Néglábuak közt mellyik hímnemű . . .

STREPSIADES.

Háj'szen tudom, ha örült nem vagyok:
Kos, bak, s bika, s kutya, s galamb . . .

SOKRATES.

No látd?

640 Nöstény galambról is így mondanád.

STREPSIADES.

Már hogy?

SOKRATES.

No, hogy «galamb», ha hím, ha nő.

STREPSIADES.

Oh szent Poseidon! s hogy kék mondanom?

SOKRATES.

Egyik galambnő, a másik galambfi.¹

STREPSIADES.

Igaz, galambnő? No, Lég-ugyise'gen!
 645 Már e tanulság érdemes, hogy érte
 Liszttel behintsem a teknőd, körösleg.

SOKRATES.

No lám, megint hibáztál: «teknő»²
 Mondád, pedig hím az.

STREPSIADES.

Hogy' mondanám
 Én nőnek a teknőt?

SOKRATES.

Világosan,
 650 Mint ezt: «szakácsnő».

STREPSIADES.

Hogy-hogy? magyarázd meg.

SOKRATES.

Teknő, szakácsnő, nálad egyre megy.

¹ Visszaadhatatlan nyelvtani szójátékok, miután a magyarban *nem* nincs. ² A tréfa azon fordul meg, hogy a *teknő* görög neve (kardopos) *os*-ban végződik, pedig nőnemű. Ilyen azonban sok van.

STREPSIADES.

Hát már ezentul hogy hívjam?

SOKRATES.

Hogyan?

Hát «tekfi», mint a «férfit» mondanád.

STREPSIADES.

A teknőt férfinak?

SOKRATES.

Mert úgy helyes.

STREPSIADES.

655 S az asszony «férjnő» lesz, mint «tekenő»?

SOKRATES.

Még a sajátnevek közül tanuld meg,
Melyik a hím-, s melyik a nőnemű.

STREPSIADES.

Hisz' már a nőneműt tudom.

SOKRATES.

Nevezz hát.

STREPSIADES.

Lysilla, Philinna, Kleitagora, Demétria...

SOKRATES.

660 És mely nevek most hímneműek?

STREPSIADES.

Ezer:

Philoxenos, Melésias, Amynias.

SOKRATES.

De, jámbor, e nevek nem hínneműek.

STREPSIADES.

Nem hínneműk tinálatok?

SOKRATES.

Nem ám;

Mert hogy' hívnád elő Amyniást?

STREPSIADES.

665 Hogyan? hát: «jöszte csak, Amynia!»¹

SOKRATES.

No lásd: nő néven hívod Amyniást.

STREPSIADES.

Hát nem méltán, mikor nem megy csatázni! —]
De mért tanuljam, a mit tud kiki?

SOKRATES.

Nem azt! Zeüsz uccse'. Jer, feküdj le.

STREPSIADES.

Mért?

SOKRATES.

670 S nézlelj saját ügyedben valamit.

STREPSIADES.

Ne fektess, kérlek, e matráczra; inkább,
Ha kell, a földön fekve nézlelek.

¹ Mert a *vocativusa* így van.

SOKRATES.

Az nem szabad. (El.)

STREPSIADES.

Jaj, jaj, szegény fejem!

Mily büntetés lesz a csimasz között ma!

KAR.

[Strophe.]

675 Észlelj tehát és tanakodjál, s eszed összeszedve
 Forgasd alá- s föl;
 Zsákútra találva pedig, legott ugorj eszeddel
 Más gondolatra; hanem kerülje
 Szemed, édes álmaid.

STREPSIADES.

680 Jajajajaj! jajajajajj!

KAR.

Mi lelt, hé? mi a baj?

STREPSIADES.

Szegény fejemnek vége van: mar e
 Vaczokból számtalan korinthusi,¹
 És a véknyam' marczongolják,
 685 És a vérem kicsapolják,
 És a tét golyóm kivonják,
 És a likam' átfurdalják,
 És éltem' eloltják.

KAR.

No csak ne jajgass oly nagyon.

1 A csimasz görög neve: *koreis* (többes), innen a szójáték.

STREPSIADES.

690 Hogyne! mikor oda a vagyonom,
 Oda a szíнем, oda a lelkem,
 Oda a lábbelim,¹ s ezenkívül,
 Kínomba' dalolva mint az őр,²
 Magam is már-már odalettem!

SOKRATES. (*Jö.*)

695 Hé, mit csinálsz? nem észlelödöl?

STREPSIADES.

Én?

Igen, Poseidon ugyse'!

SOKRATES.

Mit tehát?

STREPSIADES.

Hogy a csimasztól mi marad belőlem.

SOKRATES.

Veszsz el, ezudar.

STREPSIADES.

Hiszen már el vagyok.

SOKRATES.

Nem kényeskedni! csak beburkolózni
 700 S fortélyos ötletet találni kell,
 Ravasz kijátszást.

¹ A felső ruhával azt is le kellett vetnie. ² Az őр dalolva űzte az álmot. Lásd *Agamemnon* kezdő sorait Aeschylosnál.

STREPSIADES.

Ohhaj! hol vegyem
 Juhbőrből ¹ a fortélyos ötletet? (Szünet.)

SOKRATES.

Hadd lám először ezt, hogy mit csinál.
 Hé, alszol?

STREPSIADES.

Én? nem én, Apollon ugyse'!

SOKRATES.

705 Van már?

STREPSIADES.

Zeüsz ugyse', nincs.

SOKRATES.

Egyáltalában?

STREPSIADES.

Egyáltalában; csak markomban ez.

SOKRATES.

Mindjárt beburkolózz', s találj egy eszmét.

STREPSIADES.

De mit? *te* mondd meg, édes Sokrates.

SOKRATES.

Találj magad, s mondj, a mit te akarsz.

¹ A takaró.

STREPSIADES.

710 Ezerszer mondtam már, mit akarok :
Az uzsorát nem adni meg soha.

SOKRATES.

Csak burkolózz' be, s elméd összeszedvén,
Apróra gondold el a tárgyakat,
Nézlelve és felosztva helyesen.

STREPSIADES.

715 Jaj bőröm !

SOKRATES.

Álljad ; és ha eszme nem sül,
Hagyd abba ; majd megint fordítsd reá
Elmédet, s mérlegeld.

STREPSIADES.

Oh Sokrates !
Galambom Sokrateském ...

SOKRATES.

Mit, öreg ?

STREPSIADES.

Van már kamat-kijátszó ötletem.

SOKRATES.

720 Lássuk tehát, no.

STREPSIADES.

Mit szólnál ehhez :

Ha vennék egy thessáliei boszorkányt,¹
S a holdat ellopaván éjtszaka,

¹ Híresek voltak bűbájosságról.

Mint egy tükört bezárnám jó-erős
Fiókba, és ott örzeném becsukva . . .

SOKRATES.

725 De mit segítne rajtad ez?

STREPSIADES.

Mit-é?

Hå hold nem jőne fel, sehol, soha,
Kamatot se' kén' fizetnem.

SOKRATES.

Már miért?

STREPSIADES.

Azért, hogy újhold napján kell fizetni.

SOKRATES.

Nem rosz : de mást adok fel, még ügyesbet.
730 Ha öt talentum birságban maradnál :
Hogy' törlenéd azt? erre válaszolj.

STREPSIADES.

Hogy'? nem tudom ; de hadd gondolkozzom csak . . .

SOKRATES.

Ne mindig a magad körébe járjon
Elméd, hanem bocásd, a légbe föl,
735 Mint egy fonálra kötött cserebulyt.

STREPSIADES.

No, megtaláltam a törlést, igen jól,
Úgyhogy magad se' szólhatsz ellene.

Mikép?

SOKRATES.

STREPSIADES.

Láttál-e már kőárusoknál
 Oly szép, világos, átlátszó követ
 740 A mely tüzet gyűjt?

SOKRATES.

Láttam, üveget?

STREPSIADES.

Azt, azt.

SOKRATES.

De hát mért?

STREPSIADES.

Vennék egy olyat,
 S ha majd az írnok a birságom írja,
 Távodad állnék, így, a nap felé,
 S titkon leolvasztnám a számokat.

SOKRATES.

745 A Charisokra! bölcsen.

STREPSIADES.

Mint örülök,
 Hogy öt talentum így törlesztve van!

SOKRATES.

Még ezt találd ki hirtelen...

STREPSIADES.

No, mit?

SOKRATES.

Hogyan búnál ki a birság alól,
Ha vádlanál, s nem lenne rá tanúd?

STREPSIADES.

750 Az legkisebb és legkönnyebb.

SOKRATES.

Hogyan hát?

STREPSIADES.

Megmondom: egy pör még ha voln' előttem,
Míg sor kerülne rám, megugranék
És felkötném magam'.

SOKRATES.

Bolond beszéd.

STREPSIADES.

Nem a, biz isten! mert holtom után
755 Kivel pörölne?

SOKRATES.

Mit bolondozol!

Pusztúlj előlem, nem tanítalak.

STREPSIADES.

Már hogy ne? Sokrates, az istenért!

SOKRATES.

Ha mit tanulsz is, rögtön elfelejtet.
No, mit tanultál legelőbb? felelj!

STREPSIADES.

760 Hadd lám. Mi is volt? Mi is volt az első?
 Mi volt az, a miben lisztet dagasztánk?
 Ohjaj! mi is volt?

SOKRATES.

Pusztúlj a manóba,
 Ügyetlen, hájfejű vén embere! (EL.)

STREPSIADES.

Jaj, én boldogtalan! most mit tegyek?
 765 Végem, ha a nyelvelést meg nem tanulom!
 Hanem, ti Felhők, adjatok tanácsot.

KAR.

Adunk, öreg: ha van felnőtt fiad,
 Azt küldd elő, magad helyett, tanulni.

STREPSIADES.

Hisz' van fiam, van finom úrfiam,
 770 De mit tegyek? tanulni nem akar!

KAR.

S hagyod?

STREPSIADES.

Hagyom, mert izmos és erős,
 S Koisyra-féle ¹ nőktől származott.
 De hívom, és ha nem fogadja szómat:
 Nines mód, a háztul el nem verni őt;
 775 (Maradj itt, s várj meg ott-benn, egy kevésbé).

¹ Előkelő. *Koisyra* vagy Alkmaion neje, s a Megaklesek özsanyja, vagy Megakles leánya, Pisistratus felesége.

KAR (*Sokrateshez*).[*Antistrophe.*]

Lásd, mennyi jót nyersz, hogy egyéb isteneken kiadtál,
Csupán mitőlünk!

Mily kész ez öreg telyesíteni, lám, bármit parancsolsz.
S te a megijedt, hóbortos embert,

780 Nyilván olyannak

Tudva, csapold meg,¹ valamint csak teheted;

Mivel ily bolondság másra² szokott hamar átugorni.

III.

STREPSIADES.

Nem, a Viharra! nálam nem lakol,
Menj, edd meg a Megakles oszlopit!

PHEIDIPPIDES.

785 Mi lelt, atyám? Boldogtalan atyám,
Olympi Zeüszre! elment az eszed.

STREPSIADES.

Nézd, nézd: Olympi Zeüsz! badar beszéd!
Ily nagykorúnak Zeüszben hinni még!

PHEIDIPPIDES.

Mért ezt nevetni?

STREPSIADES.

Mert bosszankodom,
790 Hogy oly gyerkőcze vagy s oly balgatag.

¹ Jegyezzük meg: Sokrates nem vett el pénzt tanításáért.

² Más tárgyra; egy fajta bolondságból másba.

De jöszte csak, hadd mondok valamit,
Melyet ha megtanulsz, ember leszesz.
Csakhogy, te, másnak aztán el ne mondd.

PHEIDIPPIDES.

Halljam, mi az?

STREPSIADES.

Nem Zeüszre esküvél?

PHEIDIPPIDES.

795 De arra.

STREPSIADES.

Ládd-e most, mily jó tanulni?
Nincs Zeüsz, Pheidippides! csak valami
Tölesér uralkodik, elüzve azt.

PHEIDIPPIDES.

Ajaj! ne tréfálj.

STREPSIADES.

Tudd meg, nincs különben.

PHEIDIPPIDES.

Ki mondja?

STREPSIADES.

Sokrates, a mélosi,
800 És Chairephon, a bolhanyom-tudós.

PHEIDIPPIDES.

S örülségedbe már addig jutál,
Hogy ily eszeveszett emberekre hallgatsz?

STREPSIADES.

Csitt! fogd be a szád! egy rossz szót se mondj
 E böles, eszes, nagy férfiakra, kik
 805 Közöl, takarékoságból, sem haját
 Nem nyírat egy is, sem fürdőbe nem jár,
 Se' nem kenődzik: míg te, mintha már
 Halott volnék, kifürdesz vagyonomból.
 De jöj tüstént, s tanúlj helyettem ott.

PHEIDIPPIDES.

810 S mi jót tanulna tőlök valaki?

STREPSIADES.

Ugyan?... Mindent, mi böles az emberek közt.
 Megismered magad', hogy mily tudatlan
 És hájfejű vagy. Várj csak egy kicsit! (El.)

PHEIDIPPIDES.

Ohhaj! bolond apámmal mit tegyek?
 815 Panaszt adjak be rá, hogy eszelős?
 Vagy inkább a sírásóval közöljem?

STREPSIADES.

Hadd lám, hogy hívod ezt, felelj.

PHEIDIPPIDES.

Galamb.

STREPSIADES.

Jól van; de hát ezt?

PHEIDIPPIDES.

Nos, galamb.

STREPSIADES.

Mindegyiket?

Nevetséges vagy. Ez napságtól fogva
 820 Úgy mondd: galambfi, és ezt, hogy: galambnő.

PHEIDIPPIDES.

Galambnő: ezt a böles dolgod tanulád
 Az óriásoknál, hová bejársz?

STREPSIADES.

Sok mással együtt. De miket tanultam,
 Már elfelejtém a vénség miatt.

PHEIDIPPIDES.

825 Tán zubbonyod is a miatt hagyád el.

STREPSIADES.

Nem elhagyám, csak elbölcselkedém.

PHEIDIPPIDES.

Hát lábbelid hová lett, te bohó?

STREPSIADES.

Jó célra költém azt is, mint Perikles.¹
 Hanem jerünk, indulj; s ha szót fogadsz
 830 Atyádnak: költs azontul! Lásd, mikor
 Hat éves voltál, én is megfogadtam
 Síró szavad, s első napdíjamért a
 Diásiákon kis kocsit vevék.

¹ Bizonyos 20 talentommal úgy számolt be, hogy jó célra, szükségesre költötte. Ma rendelkezési alap volna az ily kiadás.

PHEIDIPIDES.

Te bánod azt meg egykor, ha megyek!

STREPSIADES.

835 Szép! szót fogadsz. Jer, jer ki, Sokrates :
Ehol a fiam! rábírvá kedve ellen,
Hozom tanulni.

SOKRATES.

Hisz' ifjúcska még,
Nem jártas itt a függő gép körül.

PHEIDIPIDES.

Volnál te jártas! rajta függenél.

STREPSIADES. (*Halkan*).

840 Patvarba innen! szidni a tanítót!

SOKRATES.

Úgy: «függenél»; no lám, mily foghegyen
S szétvont ajakkal ejti ki!
Hogy tudna ez tanulni pör-kijátszást,
Hamis idézést, csalfa czáfolást,

845 Mint — egy talentomért — Hyperbolus? ¹

STREPSIADES.

Hagyján, tanítsd. Rátermett: van esze.
Ekkorka volt még, s már művészkedett:
Házat rakott sárból, hajót kivésett,
Bőrhulladékból kis kocsit csinált

850 És dinnyehajból békát, úgy-e no?

¹ Mint H. kit, bár számár volt, egy talentomért megtanítottam.

Csak hadd tanulja mind a két beszédet :
 Az *igazt*, miben áll, s főleg a *hamist*,
 Hogy *ezzel azt* jól tudja visszaverni ;
 Ha *azt* nem : minden áron a *hamist*.

SOKRATES.

855 Maguktól az *Igaz* s *Hamis Beszéd*től
 Tanúljon.

STREPSIADES.

Én megyek. Csak, ne feledd :
 Jól visszaverjen ám bármely *igazt*! (*El.*)

KAR.

(*Éneke hiányzik.*)

IGAZ BESZÉD.

Jer elő, jer elő, bemutatni magad
 A nézőknek, — bár te merész vagy.

HAMIS BESZÉD.

860 Menj, a hova tetszik ; jobban agyon
 Ütlek szóval, sokaság közt.¹

IGAZ B.

Agyonütsz ? te ? ki vagy ?

HAMIS B.

Ki ? Beszéd.

IGAZ B.

A Hamis.

¹ Nagy közönség előtt a sophisma még hatásosabb.

HAMIS B.

Meggyőzlek azért, ki magad nálam
Igazabbnak mondod.

IGAZ B.

Ugyan mi okossal?

HAMIS B.

865 Új eszméket kitalálva.

IGAZ B.

No hiszen, mert annak ma divatja
Van az esztelenek közt.

HAMIS B.

Sőt okosak.

IGAZ B.

Agyonütlek.

HAMIS B.

Ugyan mivel aztán?

IGAZ B.

Az igaz szóval.

HAMIS B.

De ha visszaverem!

870 Sőt nincs is igazság, azt felelem.

IGAZ B.

Állítani mered, nincs?

HAMIS B.

Hol van hát?

IGAZ B.

Van az isteneknél.

HAMIS B.

Hát, ha van ott,
Hogy' nem veri meg Zeüsz, ki tulajdon
Atyját lánczokra vetette?

IGAZ B.

Hahó!

875 E káromlás is a többi után megy.
Mosdótálat ide! ¹

HAMIS B.

Eszelős vagy, öreg, s nyűgös, de nagyon.

IGAZ B.

Te meg orczátlan s férifarázná....

HAMIS B.

Csupa rózsaszavak! ²

IGAZ B.

S oltári bohócz....

HAMIS B.

880 Liliom-koszorú!

IGAZ B.

Apa- és hazagyilkos.

HAMIS B.

Tudod-é, hogy arannyal versz ki egészen?

¹ T. i. mintha hányni akarna az útálattól. ² A szidás neki még jól esik. Másutt is fordul elő ily gúny; mely úgy látszik a görög köznépnél a versengés egyik módja volt.

IGAZ B.

Vert ám bizony ólmos kancsuka, rab!

HAMIS B.

Csupa dísz nekem ez!

IGAZ B.

Sokat ér benned

A mersz!....

HAMIS B.

S benned az együgyűség!

IGAZ B.

885 A miért egy ifju se' fog hozzád
 Jární ezentul,
 Ha megismer Athéne, minő tanokat
 Hirdetsz az eszteleneknek.

HAMIS B.

Rút-pizskosan élsz.

IGAZ B.

Kényedre te, most;

890 Noha koldultál azelőtt, mondván:
 Te vagy a mys Téléphos,¹ és batyuból
 Eszegetted a Pandelet² eszméit.

HAMIS B.

Oh bölcsesség....

IGAZ B.

Oh ostobaság....

¹ Euripides drámájában. ² Szónok és sykophanta (árulkodó).

HAMIS B.

Mit elárultál!

IGAZ B.

Magadé, városodé ¹

895 Mely táplál, fiatalság mételye!

HAMIS B.

Ezt nem fogod oktatni, bolondos!

IGAZ B.

De igen! ha okólni akar igazán
S nem csak fecsegést gyakorolni.

HAMIS B.

Ide jőjj! ezt örzöngeni hagyjad.

IGAZ B.

900 Megkeserülöd, ha kezét téssz rá!

KAR.

Hagyjátok a patvart s csúnya szidalmat :
Inkább *te* mutasd meg régi tanod',
Te meg új nevelési szabályaidat,
Hogy, hallva vitátok ez ifjú,
905 Válassza meg a követendőt.

IGAZ B.

Én ráleszek.

HAMIS B.

Én is rá.

¹ T. i. ostobaság. Figyeljen az olvasó a félben szakított mondatokra.

KAR.

No, tehát :

Mellyik fog szólni először ?

HAMIS B.

Én átadom ennek,

Azután abból, a mit előad,

910 Nyilazom le szegényt új eszmékkal
 S mondatkákkal ; végre pedig, ha
 Nyikkanni tud is, arczát, szemeit
 Célba vevén, mint lódarazsaktól,
 Úgy veszszén el eszmécskéim alatt.

KAR.

Strophe.

915 Most hát mutassátok meg itt bátor, ügyes szavakkal
 S eszmékkal és mondat-kovács, szónoki elmeéllel,
 Mellyitek a kettő közül bir üdvösbet mondani.
 Mert az egész bölcselemért foly vita most köztetek itt,
 Épen azért, melyen barátim hevesen vitáznak.
 920 Szólj hát te, ki a régieket jobb erkölcsökkel koszorúzod,
 És hajlamodat s természetedet, valamint tetszik, ma-
 gyarázd meg.

IGAZ B.

Elmondom hát, miben állt hajdantan az ifjúság neve-
 lése

Mig én, igazat szólva, virágzám s törvény vala tiszta
 szerénység.

Legelőbb is : az ember az utcákon gyereket mukkanni
 se hallott,

925 Hanem úgy mentek cziterásukhoz szép rendben, sűrű
 csoportban

Az egy utczában lakozók s pörén, ha szitált is a hódara
szörnyen.

Az meg, tanítá énekre (tilos volt czombjukat összeszo-
rítani):

Vagy «Városokat dúló Pallas-» vagy a «Messzeható
riadal»-ra,¹

Kifeszítve *keményre* ² az öszhangot, mint ez rászállt az
atyáktól.

Ha pedig valamé'k pajzánságból a dalt görbére csa-
varta,

930 Mint, Phrynis után, a mostaniak ezt a sok ferde czi-
kornyát:

Megverte bizony jól, és kidobá, mint a Múzsák vesze-
delmét.

Ülvén pedig iskola földjén, a czombját a gyerekek
előre

Kellett vetni, nehogy rút dolgot szemléljenek a körül-
állók;

Aztán, ki felállt, a helyét porral meg kellett hinteni újra,

935 Nehogy a szerető számára lenyomva maradjon gyöngö
szemérme.

Kenekedni se' volt szabad a fiúnak, egynek sem, a köl-
döke táján,

Hogy harmatgyöngö pehely nőjön, mint birsalmának,
a testén.

Hangját vékonyra se váltá, hogy szeretőnek kedvibe
járjon,

¹ Dalok kezdetei. ² *Dur*. Igy értem a mit a scholiasta mond: hogy az öszhang *feszes* legyen, ne *lebocsátott* mint a mostani zene-szerzőknél. Aristoph. többször emlegeti a régi *férfiás*, *harcziás* hangrendet, (*orthios nomos*), mely a *dóroké* volt, szembe az *ión* lágy és elpuhító, asszonyias hangrenddel, mely az újabb zeneszerzőknél divatos. Ez nem lehet más, mint a *dur* és *moll*.

Se magát szem elé nem tolta, bizony, kerítő módjára,
mikor ment.

940 Étkezve pedig, hitvány retket se' szabad volt venni
magának,

Még a köményt, zellert sem idősbek elől kiragadni a
tálból,

Halat és madarat lakomázni se', vagy térdét egymásra
helyezni.

HAMIS B.

Mind régi dolog! s a Dipoliák¹ idejéből, — rakva tü-
csökkel

S Kékeidessel s¹ Búphoniákkal!

IGAZ B.

945 Ez az én rendszerem az, mely képzé a hős marathóni
Hanem e nevelésmód,
vivókat!

Te pedig a mai ifjúságot bő mezben vívni tanítod,
Úgyhogy öl a méreg, mikor a Panathénéán lejténiök
kell

S pajzsát tartja szemérme elé mind, így sértvén Trito-
genéiát.²

Engem válaszs hátra, ifju, ne félj, az Igaz s jobbféle
beszédet,

950 S gyűlölni tudod majd a gyűlést, a fürdőt messze ke-
rűlni,

Szégelyelni a rútat, az illetlent; mástól dorgálva, pi-
rulni;

¹ *Dipoliák, Búphoniák* régi ünnepek. *Kékeidas* régi lantos költő. *Tücsököt* pedig (aranyból) hajok közé tűzdeltek a marathoni kori görögök. ² *Athénát*, a város istennőjét, a paizshordozót.

Öregebb ember ha feléd közelít, székedről előtte fel-
 állni,
 Szüleid tudtán kívül is rosszat nem tenni se' rútat,
 olyasmit
 A mely tiszta szemérmed szobrát beboritná végre
 mocsokkal;
 955 Tánczosnőkhöz sem törni be, hogy, mialatt ily vágyban
 esengőt
 Almával hajigál a kéjné, jó híred örökre ne veszsen;
 Vissza se' mondani semmit apádnak, vagy Iápet¹ gúny-
 nevet adva,
 Vénségén, mely fészken táplált, boszút állani a fenýi-
 tésért.

HAMIS B.

Ezt hidd el, öcsém, s Dionys ugyse'! olyan léssz
 általa, mint a
 960 Hippokrat fiai,² s úgy hívnak, hogy: anyámasszony
 katonája.

IGAZ B.

Nem, sőt ragyogó, viruló testtel fogsz a tornákon időzni,
 S nem, mint a maiak, gyűlésben szájalni kopott hegyü
 élczcel,
 Se' pedig szörszál-hasogatva-ravas-z-perpatvaros ügybe
 vonatni;
 Hanem az Akadémiába lemégy, járkálni a tisztos olajfák
 965 Árnyán, koszorúzva fehér náddal, s bölcs kortársid
 karon öltve,
 Loneztól szagosan és nyugalomtól s az ezüst-nyár hullt
 levelétől,

¹ A Prometheus atyja, tehát igen *régi, vén*. ² Hárman vol-
 tak, ostobák és piszkosak, úgyhogy egy szójáték H. *disznainak*
 nevezi őket.

Örvendve tavasz idején, mikor a platan és a szilfa susognak.

Ha szavam fogadod, mint elmondám,

S elmédet ezekre irányozod: úgy

970 Melled ragyogó lesz minden időn,

Bőröd hősín, vállad tetemes,

Nyelved pirinyó, üleped vaskos,

Makktýúd kicsike;

Ha meg azt teszed, a mit e mostaniak:

975 Színed, legelébb is, sárga leend,

Vállad zsugorult, melled csontváz,

Nyelved igen nagy, üleped horpadt,

Makktýúd vastag, póreid hosszúk;

És elhíted *ez*, ha reá hallgatsz,

980 Hogy a szép mind rút, hogy a rút mind szép,

S hozzá meg az Antimachos¹ minden

Bujaságaival telerek!

KAR.

[*Antistrophe.*

Oh te, dicső és alapos bölceletet gyakorló,

Mily édesek, ildomosak a te szavad virági!

985 Boldogok is voltak az ős-, az előbbi korban élt

Emberek. Erre neked most, te cziczomás szónokoló,

Újitanod kell valamit, mert ez kitett magáért;

És biz' erős ellenokok fognak ahoz kelleni,

Hogy megtetézd e férfit, s nevetséget ne gerjeszsz.

HAMIS B.

990 Rég fúrja már az oldalam s régóta kínoz a vágy

Míndezt halomra dönteni ellenkező okokkal.

Hisz' a nevem: «Hamis Beszéd», is ép' azért ragadt rám

¹ Cinaedus.

A bölcselek között, hogy én első valék, ki tudtam
Törvényt s jogot ellenkező irányba elcsavarni.

995 No már pedig csak többet ér vagy tízezer aranynál,
Szándékosan, hamis ügyet felfogni, s győzni benne.
Meglásd, ama hánytorgatott nevelést hogy' ezáfolom
meg

Mely tiltja, elsőbb is, neked meleg vízben fürödni.
No, hát mik érveid, hogy a meleg fürdőt gyalázod?

IGAZ B.

1000 Mert a legártalmasb, bizony, s az embert elpuhítja.

HAMIS B.

Megállj, mindjárt nyakon foglak, hogy még moccani
sem tudsz.

Felelj! ki a Zeüsz fiai közt a legbátrabb s vitézebb?
Ki bírta, s végzé, mondd meg ezt, a legtöbb hősi
munkát?

IGAZ B.

Úgy gondolom, Hérakles az kinél nincsen nagyobb hős.

HAMIS B.

1005 No lám, ugyan hideg fürdőt «héraklesit» ki hallott!
Pedig ki volt már emberebb?

IGAZ B.

Ez a bibéje hát, ez,
Hogy naphosszanta csácsogó fiatalokkal telik meg
A fürdő, míg a tornahely üres marad napestig?

HAMIS B.

A gyűlésben tanyázást is gyalázod: én dicsérem.

1010 Ha oly rossz volna, hát bizony nem mondaná Homéros
Nestort gyűléskedőnek, és a többi bölcs vezért mind.
A nyelvre térek most, hogy azt nem illenek, szerinted,
Az ifjunak gyakorlani: én azt mondom: de illik!
S «ifju, legyen szerény» mondják. Ez a két legnagyobb
ROSSZ.

1015 Ugyan, hol láttál bármi jót mérséklet és szerénység
Által kivíve? Nos, felelj; mondj rá példát csak egyet!

IGAZ B.

Akárhanyat: Péleus csupán ez által nyerte kardját.¹

HAMIS B.

Kardját! no szép ajándokot nyert hát az istenadta!
Hyperbolus mécsáruból² több mint néhány talentum
1020 Érot kapott gazságáért: nem egy kardot, bizisten!

IGAZ B.

Nejüül is Thetist³ szerénység által nyerte Péleus.

HAMIS B.

S az, öt elhagyva, megszökött, mert nem szilaj legény
volt,
Se kéjelegve nem tudott az ágyban éjtszakázni;

¹ Péleusról, Achilles apjáról, van egy monda, mely hasonlít a József és Potifárné történetéhez. *Akastos* király neje, *Hippolyta*, megszereti, de ő nem viszonzozza, miért a nő elárulja férjének, hogy erőszakot akart tenni rajta; azért *Akastos* el akarja vésztetni; de az istenek, *Hermes* által, kardot küldenek neki, melyel kimenekszik a veszélyből. ² *H.* fazekas volt, de a görög műfazekasok agyagból ma is csodált remek mécséket, lámpákat tudtak készíteni. ³ Istennő, *Achilles* anyja. Fia megöletése után halandó férjét is odahagyta.

Asszony nyalánkságot szeret; oktondi vagy, barátom! —

1025 Nézd, ifju, mennyi bajt csinál az a józan szerénység,
És mennyi kéjet és gyönyört el fog rabolni tőled:
Fiú s leány szerelmeit, koczkat, kaczajt, tivornyát;
Pedig mi haszna éltedet mind e nélkül leélni!
No ládd-e. Most áttérek a természet ösztönére.

1030 Hibát tevél? más asszonyát szeretted s rajta csíptek?
Véged van: nem tudod magad szóval kivágni. Ámde,
Velem tartván, tánczolj, neved, ne szégyelj, éld vilá-
god!

Parázñaságon férj ha kap, nyelveld le: nem hibáztál;
Hívatkozzál magára Zeüsz istenre, és fölebbezd

1035 Ügyed hozzá, mint kit szintén legyőz a nők szerelme:
Hogyan lehetnél hát nagyobb, istennél, te, halandó!

IGAZ B.

Bezzeg, ha majd megretkelik, s megkoppasztják zsa-
ráttal!

Tud-é majd érvet hozni fel, hogy táglikú ne légyen?

HAMIS B.

S ha táglikú lesz? nos? beh nagy baj ez!

IGAZ B.

1040 Nagyobb mi volna?

HAMIS B.

S mit szólsz rá, ha ebben

Legyőzlek.

IGAZ B.

Hallgatok, mit mást?

HAMIS B.

Felelj tehát:

A sok ügyvéd kiből telik? Táglikuakból. 2

IGAZ B.

Ráhagyom.

HAMIS B.

Hát a tragédia-szerzők? Táglikuakból.

IGAZ B.

Jól beszélsz.

HAMIS B.

Meg a nép pártvezéri mind? Táglikuakból. Ládd-e
már1045 Hogy állításod mitsem ér? Meg a nézők közt is, te-
kintsd,

Melyik a több?

IGAZ B.

Látom.

HAMIS B.

No hát? Sokkal de sokkal több, bizony,
A táglikú.¹ Ezt ismerem; meg azt; meg ott a nagyhajút.
Nos, mit felelsz rá?

IGAZ B.

Megadom magam. Csirák! az istenért,
1050 Nesztek zekém,² mert hozzátok szököm.

¹ Mennyire el volt terjedve ez az ocsmányság, hogy a néző közönségnek így szemébe meri mondani Ar., melynek pedig sokszor nagyon hízeleg! E helyet vagy teljesen ki kellett hagyni, a mit nem akartam, mert egy *castrált* Aristophanes nem lenne többé Aristophanes, — vagy így meztelen lefordítani; *szépitni* egyáltalában nem lehetett. ² A csatában átszökők, úgy látszik, előbb a felső

SOKRATES.

No hát? ehez szegődjék a fiad,
Vagy én tanítsam őt szónoklani?

STREPSIADES.

Tanítsd, fegyelmezd, csakhogy emberül
Felvágd a nyelvét! egyik ajakát
1055 Az apró perpatvarhoz élesítsd,
A másikat nagyobb szónoklatokra.

SOKRATES.

Ne félj: ügyes sophistát kapsz haza.

PHEIDIPPIDES.

Sárgát, tudom bizony, s boldogtalant.

SOKRATES.

Távozzatok.

PHEIDIPPIDES (*félre*).

1060 Te bánod ezt meg, jó apám, idővel.

KAR.

Műbíráink hogy mit nyernek igazságos kedvezés
Által e darabra nézve: meg akarjuk mondani.
Földjüket ha idejében föl szeretnék szántani,
Legelőbb nekik esőzünk; minden másnak az után.
1065 Zsenge szölleik', vetésök', vesszük gondjaink alá,
Hogy se szárazság ne bántsa, sem fölötte bő esés.
Ha ki minket istennőket, bár halandó, nem becsül,
Ne feledje, mennyi kárát vallja ennek általunk:

ruhájokat dobták át az ellenséghez, zálogául hogy szöknek, s ne
hogy fegyveres ellentállásra találjanak.

Bora nem lesz, mássa sem lesz a mi csak mezőn terem ;
 1070 Mert virágzó olajfáit és szőlőgerézteit
 Mind leverjük, parittyából szórván ekkora galacsint!
 Téglát vetni meg ha sejtjük, szakadunk ; s a ház fedő
 Cserepét mind ízre porrá zúzza szörnyű jégesőnk.
 S ha menyegzőt ülné, maga, vagy barátja, rokona :
 1075 Mi eszünk egész éjjel ; úgyhogy jobb szeretne majd
 Egyiptomban lenni bár, mint hozni rossz itéletet.

IV.

STREPSIADES.

Ötöd, negyed, harmad, s úgy második,¹
 Aztán, — mitől én minden nap között
 Leginkább félek, rettegem, utálok —
 1080 Egyszerre aztán, *régi s új*: utolsó!²
 Mert esküszik mind, a hitelezőm,
 Bánatpénzt rakva, hogy elveszt, megöl,
 Hiába kérem méltányos könyörrre :
 «Jó ember, *ezt* ne kívánd vissza most,
 1085 *Ezt* még halaszd, *ezt* engedd el» — asz'ondják,
 Úgy soh'se kapnák meg ; szidnak tehát
 «Gazember» szóval, s hogy bepörlenek.
 Pörljenek hát! bánom én, ha egyszer
 Jól megtanult beszélni a fiam?
 1090 Mindjárt is megtudom : kopogtatok.
 Hé! hé! izé! mondok.

¹ Visszafelé számlálja a hó hátralevő napjait. A «második» után «elsőt várnánk, de *első* nem a hónap utolsó napja, hanem a következő hó elseje. ²Ένη καὶ βέη, a fizető nap. Lásd alább.

SOKRATES.

Légy üdvözölve

Strepsiades.

STREPSIADES.

Te is; de vedd előbb *ezt*,¹

Tanítót holmival meg kell becsülni.

Nos, a fiam, kit az imént behívtál,

1095 *Azt a beszédet megtanulta már?*

SOKRATES.

Meg....

STREPSIADES.

Ez derék; oh szent Ravaszdiság!

SOKRATES.

Úgy, hogy akármi pört megnyér neked.

STREPSIADES.

Habár tanú lesz, hogy kölcsönt vevék?

SOKRATES.

Ezer legyen bár! még annál ügyesben.

STREPSIADES.

1100 «Riadozzunk hát egeketverő
 Riadalt.»² Sirjatok filléresek,
 Magatok, s a tőke, és kamat kamatja is!
 Többé nekem ti mit sem ártatok,
 «Mert nekem e hajlék oly fiamat neveli»

¹ Zsák lisztet. ² Állítólag Euripides *Peleus* cz. drámájából.

- 1105 Kétélű nyelven zengőt,¹ «ki az én paizsom,
 Házam bástyája, ellenim baja,
 Eloszlatója atyja nehéz gondjainak».
 Fuss nosza hát hamar, s hívd ide őt nekem.
 «Oh fiam, édes, jer ki a házból,
 1110 Halld meg atyádat!»

SOKRATES.

No, ihol van, ez ő.

STREPSIADES.

Oh fiam, édesem!

SOKRATES.

Eredj tehát, s vidd őt magaddal.

STREPSIADES.

- Jaj, gyermekem, ujjujuh!
 Hogy örvendek már a szinednek is!
 Rádnézve is már olyan *tagadi*
 1115 Olyan *patvardi* vagy; s az arczodon
 Virágzik a honos: «ugyan, ne mondd!»
 S a tettetés: hogy bántva vagy, ha bántasz;
 Szemedben ül az attikai ravaszság.²
 Most hát azon légy: ments meg, ha megöltél.

PHEIDIPPIDES.

- 1120 Mi a baj, voltakép?

STREPSIADES.

A régi s új.³

¹ Ez is, valamint a következő «—» jelű helyek, tragikai művekből szedvék. ² Vagy: merészség (geckheit), szemtelenség.

³ Az a nap, melyre a hold teljes elfogyta, s egyszersemind az új hold kezdete esik. A következő nap aztán hó elseje.

PHEIDIPPIDES.

A *régi s új*, ez valami nap?

STREPSIADES.

Az ám, mikorra engem pörbe húznak.

PHEIDIPPIDES.

Veszzen meg, a ki húz! mert nem lehet
Hogy egy nap — régi s új — kettő legyen.

STREPSIADES.

125 Mi? nem lehet?

PHEIDIPPIDES.

Hogyan? ha egy banya
Egyszersmind ifju asszony nem lehet?

STREPSIADES.

Törvény pedig.

PHEIDIPPIDES.

Nem értik helyesen
A törvény mit jelent.

STREPSIADES.

Hát mit jelent?

PHEIDIPPIDES.

Szerette népét Solon, az öreg.

STREPSIADES.

1180 A *régi s újjal* ennek mi köze?

PHEIDIPIDES.

Azért tevé hát ő két napra is
 Az idézést: újra és a régire,
 Hogy a bánatpénzt *elsején* tegyék.

STREPSIADES.

Mért vette akkor hozzá az *utolsót*?

PHEIDIPIDES.

1135 Azért, te jámbor, hogy elébb jelen-
 Levén egy nappal, önkint az adós
 Kiegyezhessen, vagy ha nem, tehát
 Elüssék rajta *elsején* a port.

STREPSIADES.

Miért szedik hát a birák *utolsón*

1140 A bánatot, nem a hó *elsején*?

PHEIDIPIDES.

Mint az elővásárlók, gondolom:
 Hogy a bánatpénz mielőbb begyűljön,
 Egy nappal elébb elővásárt csinálnak.

STREPSIADES (*a nézőkhöz*).

Pompás! Mit ültök bambán, nyomorultak,
 1145 Mi barmaink, a bölcsék; kövek;
 Ti szám, juhok, rakás cserépedény!
 Mikor reánk, rám és derék fiamra,
 Dicsőítő dalt kéne zöngnetek:
 «Bölcs vagy, oh Strepsiades, boldog vagy, és
 1150 Bölcs magad; hát még minő fiat nevelsz!»¹

¹ Euripidesből (*Medea*) parodiáz.

Csodálva zengik barátim, társaim
 Ez éneket, ha majd te győzesz
 Szónoklatiddal.
 De most beviszlek és elébb dáridót csinálok. (*Indulnak.*)

PASIAS (*tanúval*).¹

1155 Aztán az ember a tulajdonát
 Odadja! Nem! Hisz jobb lett volna rögtön
 Pirúlni akkor, mint *most* húzakodni.
 Mert a sajátom végett, ím, tanúnak
 Czipellek, és még haragot veszek
 1160 Magamra, polgártársamtól, miatta.
 De, élve, meg nem csúfolom soha
 Hazámat, és bepörlöm Strepsiadest

STREPSIADES.

Ki ez?

PASIAS.

A régi s új nap.

STREPSIADES (*Tanúhoz*).

Légy tanúm:
 Két napra hívott. És mi ügybe' aztán?

PASIAS.

1165 Hát, a tizenkét mináért, melyet
 Kölesön vevél, a *Koppa* lóra²

¹ A hitelező nem léphetett adósa házába, hanem tanúval fölkereste az utcán, és úgy idézte törvény elé. A felszólított tanú meg nem tagadhatta a szolgálatot, bár haragudt is érte, mint Pasiás alább említi. ² Lásd fentebb 24. v.

STREPSIADES.

Lóra?

Halljátok? én, ki, tudva van, gyűlölök
Lovat, lovaglást!

PASIAS.

S esküvél, tanúm Zeüsz,
Az istenekre, hogy megfizeted.

STREPSIADES.

1170 Zeüsz ugyse', úgy volt; mert még nem tudá
Fiam a győzhetetlen szónoklatot.

PASIAS.

És most ezért akarnád eltagadni?

STREPSIADES.

Ne használnám fel az új tudományt?

PASIAS.

1175 Teszesz hát esküt majd az istenekre,
Ha rád szabom? ¹

STREPSIADES.

Miféle istenekre?

PASIAS.

No, Zeüsz, Hermes, Poseidon nagy nevére.

STREPSIADES.

Igen én, Zeüsz ugyse'! még ráfizetek,
Hogy esküdhessem, egy hármass-ობolt.

¹ Esküt ajánl, mint ma is.

PASIAS.

Vessz meg hát, szemtelen!

STREPSIADES.

Besózva,¹ hé,

1180 Tovább elállnál....

PASIAS.

Oh, még csúfolódsz!

STREPSIADES.

S hat mázsát nyomnál.²

PASIAS.

Jól van; esküszöm

Hatalmas Zeüszre s minden istenekre:

Ezt szárazon el nem viszed.

STREPSIADES.

Dicső!

Zeüsz? istenek? nevetség, *a ki tudja.*

PASIAS.

1185 Ezért idővel meglakolsz, bizony.

De most: adod vagy nem? felelj.

STREPSIADES.

Na, várj:

Tüstént fogok felelni biztosan. (*Kissé el.*)

PASIAS.

Mit gondolsz, mit akar?

¹ *Disznónak* mondja, vagy buta halnak (Stockfisch). ² A só megnedvesíti s nehezebbé teszi a húst, szalonnát.

TANÚ.

Talán fizetni.

STREPSIADES.

No, hol van, a ki pénzét kéri? — Szólj:

1190 Mi ez?

PASIAS.

Mi volna? teknő.

STREPSIADES.

S még ilyen

Ember zsarol pénzt! egy fillért sem adnék

Meg senkinek, ha «teknő» szóval él

A «tekfi» helyett.

PASIAS.

Hát nem fizetsz?

STREPSIADES.

Nem én,

Tudtomra. Jobb is, elpusztúlsz sietve

1195 Ajtóm elől.

PASIAS.

Megyek; de teszem is

A bánatot¹ le, vagy tovább ne éljek! (El.)

STREPSIADES.

Elveszted, a tizenkettővel, azt is! —

Egyrészt ugyan sajnálom károdat,

Ki együgyű vagy «teknőt» mondani.

¹ Bánatpénzt, melyet minden perlekedőnek előre le kellett tennie.

AMYNIAS.

1200 Jaj, jaj nekem!

STREPSIADES.

Ohó!

Ki jajgat itt? tán csak bizony nem a
Karkin manói' hangja volt? ¹

AMYNIAS.

Minek

Kérded, ki vagyok? Boldogtalan vagyok.

STREPSIADES.

Fejedre szálljon. ²

AMYNIAS.

«Oh, ádáz hatalmak! ³

1205 Oh, mén-ölő s kerékszűző szerencse!
Oh Pallas, mely igen megsemmisítsz!»

STREPSIADES.

«S mi gonoszt tőn Tlépolemos valaha veled?»

AMYNIAS.

Ne csúfolódj' hé, jobb biz' a fiadra
Jól ráparancsolsz, adja vissza pénzem,

1210 Különben is nagyon ebül vagyok.

¹ *Karkinos* tragoedia-szerzőnek három fia volt, kikkel Ar. sokat csufolkodik. Lásd *Darázsok*, 1441. v. ² T. i. a boldogtalanság. Babonás elhárítása az épen hallott rossznak, mint ma is a székely nép, ha valami rosszat emleget, hozzáteszi: «köre legyen mondva!» azaz rajtam ne teljesedjék. «Neki legyen mondva!» ³ Ez idézetek Xenoklesnek, az épen említett Karkinos egyik fiának, tragoe-diájából valók.

STREPSIADES.

Miféle pénzed?

AMYNIAS.

A mit kölesön adtam.

STREPSIADES.

Bizony rosszúl vagy hát, ha nem csalódom.

AMYNIAS.

«Lovat hajték»¹ s lebuhtam, isten ugyse'!

STREPSIADES.

Minek beszélsz hát *oly* bolondokat

1215 Mint ha számárról buktál volna le?

AMYNIAS.

Bolondokat! ha pénzem visszakérem?

Te nem lehetsz ép elmével.

STREPSIADES.

No no!

Úgy sejtem, agyvelőd megrázkodott.

AMYNIAS.

De, Hermes-ugyse'! én meg pörbe foglak

1220 Ha nem fizetsz, *úgy sejtem*.

STREPSIADES.

Monddsza csak,

Mi véleményed: Zeüs új-új esőt

Ad mindig, és mindenhová? vagy a nap

A régi nedvet szíja föl megint?

¹ Ez is valami parodia.

AMYNIAS.

Hát tudom én! vagy bánom én!

STREPSIADES.

No hát,

1225 Hogy' vón' igazság pénzed' visszakupni,
Ha a légtünettanból semmit se' tudsz!

AMYNIAS.

Ha szükiben vagy, legalább kamatját
Fizesd le.

STREPSIADES.

Kamat? Miféle állat az?

AMYNIAS.

Mi volna más, mint hogy hó- és naponkint
1230 A pénz idővel több-több lesz.

STREPSIADES.

Derék!

Nos hát, a tenger, mit gondolsz, nagyobb
Most, mint elébb?

AMYNIAS.

Zeüsz úgyse'! most is annyi;
Mert nem törvénye, hogy nagyobb legyen.

STREPSIADES.

Ha hát az nem nagyobb, boldogtalan,
1235 A sok folyamtól, mely belészakad:
Te még növelnéd tőkepénzedet!
Nem takarodsz el a házam köréből?
Ide a korbácsom!

AMYNIAS (*tanújához*).

Erre légy tanú.

STREPSIADES.

Hajrá! ne kászolódj! Czo fel, deres!

AMYNIAS.

1240 Hát nem gyalázat ez!

STREPSIADES.

Mészs sz hát? vagy ütlek,

Korbácsosal a farod', lógós! -- Szaladsz? (*Am. el.*)Majd is megoldtam vón' a kereked! (*El.*)

KAR.

Mily rossz dolog rossz dolgokon kapdosni! [*Strophe.*]

Öreg kománk is erővel

1245 Azon van, hogy ne adja meg a pénzt, melyet kölcsön
kapott,

Pedig lehetetlen

Hogy ma még oly dolog ne érje, mely megtanítsa

Ezt a bölcsét, hogy a böles

Fondorkodásu kezdemény gonoszt is hoz reá még.

1250 Mert megtalálja íziben, úgy sejtem [*Antistrophe.*]

A mit régóta keresett:

Hogy lessz igazságot hatalmasan letorkoló fia,

Ki czáfolatokkal

Minden ellenfelét legyőzi a kit előkap,

1255 Bárminő rossz ügyet véd;

Bizony, bizony, szeretné még, hogy néma lenne in-
kább!

V.

STREPSIADES. (*Kiszalad a házból.*)

Jujujj! jujujj!

Rokonim! szomszédim! polgártársaim!

Ne hagyjatok, vernek kegyetlenül!

1260 Ohjaj, szegény fejem! szegény pofám!

Nyomorúlt, apád vered?

PHEIDIPPIDES. (*Utána jő.*)

Azt én, apám.

STREPSIADES.

Bevallja, lássátok, hogy üt.

PHEIDIPPIDES.

Be én.

STREPSIADES.

Nyomorult, apagyilkos és házfeltörő!

PHEIDIPPIDES.

Mondjad még egyszer, és mondj többet is,

1265 A rossz, ha hallom is, gyönyör, tudod.

STREPSIADES.

Te semmire kellő!....

PHEIDIPPIDES.

Hüts rózsát reám.

STREPSIADES.

Apádat még vered?

PHEIDIPPIDES.

Sőt, istenugyse,
Bebizonyítom: joggal is.

STREPSIADES.

Gazember,
Apád' megverni hogy voln' jogszerű?

PHEIDIPPIDES.

1270 Megmutatom; legyőzlek érveimmel....

STREPSIADES.

Legyőzsz, te, ebben?

PHEIDIPPIDES.

És könnyen pedig.
Melyik beszéddel vítassam? te válaszsz.

STREPSIADES.

Minő beszéd?

PHEIDIPPIDES.

Igazzal? vagy Hamissal?

STREPSIADES.

Azért taníttatálak hát, bolondúl,
1275 Igazat czáfolni, hogy most rám vitázd.
Hogy apát fiúnak verni szép s jogos?

PHEIDIPPIDES.

Rád is vitázom, s úgy hiszem, magad
Se' mondasz ellent, ha meghallgatod.

STREPSIADES.

No hát, akármit mondasz, hallgatom.

KAR.

[*Strophe.*]

1280 Te gondod az most már, öreg, hogyan fogod legyőzni
ez ifjat,
Mert ez, ha más rá nem beszéli, nem lett volna ily
zabolátlan,
De van, a ki őt felbuztatá: és most ez ember czélja
világos.
De most, hogyan keletkezett először a czivódás,
Beszélj el a Karnak hiven, el nem mellőzve semmit.

STREPSIADES.

1285 Tehát, miért s hogyan kezdénk először húzakodni,
Elmondom. A mint végezők, tudjátok, az ebédet:
Előbb is azt mondom neki, vegyen lantot s dalolja
Simonides híres dalát: «hogyan nyirták meg a kost»;
Ő meg legottan azt veti: hogy ó divat, dalolni
1290 S cziterázni bor s ivás között, mint egy nő a darálón.

PHEIDIPPIDES.

Hát nem megérdemletted a verést, az összetiprást,
Ki vendéged, mint egy tücsköt, dalolni kényszerítéd?

STREPSIADES.

No lám! otthon is így beszélt, ily fenhéjazva, mint
most;
Simonides felől meg azt mondá, hogy rossz poéta.
1295 S én, bár alig, de mégis csak szenvedtem ezt először,
Majd unszolám: vegyen mirtus-galyacsját, s Aeschylus-
lusból

A ház mögé, ültetni a lábomra. Most pedig te
 Hogy fojtogattál, s jajgaték: «fáj a hasam» — te
 bezzeg

Nem vittél engem, elfajult!

A ház mögé; de kínozá, míg oda nem kevertem.

KAR.

[*Antistrophe.*

1320 Dobog, tudom — «vajh, mit felel?» — a szíve most
 nem egy fiatalnak;
 Mert hogyha ez, a mit mivel, kimutatja, hogy jól is
 cselekedte:
 Nem adnék a vén emberek irhájaért egy árva paszulyt
 se'. —

Most már terád néz, új beszéd emeltyűs mozgatója,
 Győző okot keresni, hogy igazságod kitessék.

PHEIDIPPIDES.

1325 Oh, mily gyönyör, elmés-ügyes új dolgokban forogni
 S túljárni észszel a bevett törvényen és szokáson!
 Én, míg csupán lovagláson jártattam volt az elmém,
 Alig tudék három szót is kimondani hibátlan.
 De most, apám mióta megtanított erővel,
 1330 És értem a furfangokat s a szónoklat bibéit,
 Megmutatom, hogy jogszerű megverni az apákat.

STREPSIADES.

Csak lovagolj, az istenért! inkább lovad kitartom,
 Akár négyet; jobb az nekem, mint hogy püfölj s
 agyon verj.

PHEIDIPPIDES.

Ott folytatom beszédemet, a hol szavamba vágtaal,
 1335 S azt kérdezem: vertél-e te gyermekkoromban engem?

STREPSIADES.

Igen, de jó szándékkal és javadra.

PHEIDIPPIDES.

Monddsa csak hát

Nem jogszerű-e nékem is jószándékkal s javadra
Megverni téged, hogyha már a jó szándék: az ütleget?
Mért a te tested volna csak verésnek «illetetlen»

1340 Az enyém meg nem? holott pedig szabadnak lettem
én is.

Sír a gyerek: «hogyan? s ne sirjon az apa?»¹

Ez gyermek tiszte, mondhatod, ez a törvény s igazság;
Ellenvetem, hogy *második*, hogy *kétszer-gyermek* a
vén:

Illő tehát, hogy ifjunál még többet sirjon a vén,

1345 A mennyiben vétsége is megróhatóbb azénál.

STREPSIADES.

De nem törvény, se nem szokás, apával ezt mivelni.

PHEIDIPPIDES.

Vagy tán nem ember volt az is, kí e szokást behozta,
Mint te, meg én, s az ősoket ki rábeszélte szóval?

Mivel kevesb az *én* jogom: jövőre a fiaknak

Új törvényül behozni az apák viszont-verését?

A mennyi ütleget ez új törvény előtt kiálltunk,

Elengedjük, köszönjük meg, ha ingyen vertek eddig.

Nézd a kakast, s a barmokat: nem elverik busásan

Az apjokat? pedig köztök s köztünk mi a különbség,

Kivéve, hogy szavazni ők s pörölni nem szeretnek.

¹ Euripides *Alcestis* cz. darabjából.

STREPSIADES.

1355 No hát, ha már mindenben a kakas dolgát utánzod,
Mért nem ganajt eszel te is, s miért nem hálsz az ülön.

PHEIDIPPIDES.

Nem vág, barátom, a beszéd! Sokrates sem tanítja.

STREPSIADES.

No hát, ne üss; ha mégis ütsz, magadra vess idővel.

PHEIDIPPIDES.

Ugyan miért?

STREPSIADES.

Ha most enyém a jog, fenyíteni téged:
1360. Te majd fenyíthetd a fiad, ha lesz.

PHEIDIPPIDES.

De hátha nem lesz?
Hiába szenvedtem, te meg kinevetsz bizony, ha meg-
halsz.

STREPSIADES (*a nézőkhöz*).

Öreg barátim, úgy tetszik igazság a mit ez mond;
Engedni kell, belátom azt, ezeknek, a mi illő:
Mert, lám, megiszszuk a levét, ha jogtalan cselek-
szünk.

PHEIDIPPIDES.

1365 Halld még egy másik tételtem.

STREPSIADES.

Ne! mert megpukkadok már.

PHEIDIPPIDES.

Aztán ne essék majd zokon, ha, mint elébb, kikapsz jól.

STREPSIADES.

Hogyan? mi hát, add értenem, s mi hasznom lesz
belőle?

PHEIDIPPIDES.

Anyámat is, mint tégedet, jól megverem.

STREPSIADES.

Ne szólj, te!

Ne szólj! ez még nagyobb gonosz.

PHEIDIPPIDES.

De hátha, a *hamis* szó

1370 Segélyivel legyőzlek, hogy anyát megverni szükség?

STREPSIADES.

Mit még? ha már ezt megteszed,
Aztán akár ereszkedvést ugorj
A mély örvénybe, Sokratessel s a hamis beszéddel!
Néktek köszönöm én ezt, Felhők, habár

1375 Egész valómat néktek áldozám.

KAR.

Csupán magad vagy mind ennek oka,
Ki rossz ügyekbe ártád önmagad.

STREPSIADES.

Mért hát nem ezt mondátok akkor is,
Sőt fellovaltatok, vén parlagit?

KAR.

1380 Mindenkor így teszünk mindenkivel
Ha látjuk, hogy gonosz dolgokra vágy,

Míg végre bajba ejtjük, hogy tanulja
Tisztelni, félni az isteneket.

STREPSIADES.

Oh, súlyos ez, de igazságos is :
1385 Nem kellett volna, Felhők, eltagadnom
A mit kölesön vevék. De most, édes fiam,
Veszítsük el, jer, Sokratest s gaz Chairephont
Hogy engem s téged így rászedtenek.

PHEIDIPPIDES.

De én nem bántom a tanítóimat.

STREPSIADES.

1390 Jer, jer: «féld az atyát-oltalmazó Zeüszt»! ¹

PHEIDIPPIDES.

Ni már, ni : Zeüsz? mily ódon-együgyü vagy!
Hát holmi Zeüsz van?

STREPSIADES.

Van.

PHEIDIPPIDES.

Nincs, nincs ; hanem
Tölesér uralkodik, ki Zeüsz elüzte.

STREPSIADES.

Nem üzte, ámbár én úgy gondolám,
1395 *Eme* tölesér miatt. Oh, én szegény!
Cserép vagy bár, ² istennek véltelek.

¹ Euripidesének gyanítják. ² T. i a tölesér.

PHEIDIPPIDES.

Most már bolondozz' itt s fecsegi magadnak. *(El.)*

STREPSIADES.

Én esztelen! mily örült is valék,

Hogy Sokratesért az isteneket

1400 Eldóbtam! Édes Hermes, ne boszankodj'

És el ne veszsz, sőt megbocsásd nekem

Ha csácsogásban elment az eszem;

Sőt még tanácsolj: pörbe fogjam-é

Őket? vagy a mi tetszésedre lesz. — *(Szünet.)*

1405 Bölcsen sugallod, hogy ne pörlekedjem,

Hanem tüstént gyújtsam fel hajlokát

A szájasoknak. Jer, jer, Xanthias,¹

Létrát elő, fejszét! és mászsz fel a

Gondolkozdára, vágd a födelét —

1410 Ha gazdád szereted — míg a fejükre

Nem ontod az egész épületet.

Nekem meg égő fáklyát hozzanak!

Majd meglakoltatom ma őket én,

Ha még oly nyegle kérkedők is!

TANÍTVÁNY.

1415 Júj! júj!

STREPSIADES.

No, fáklya, most gyújts, szórd a lángokat!

MÁSİK TANÍTVÁNY.

Hej, ember, mit mivelsz?

STREPSIADES.

Hát mit mivelnék?

Föllengek itt a ház tetőzetén.

¹ Szolgája.

M. TANÍTVÁNY.

Ohhaj! ki ez, ki házunk pörzsöli?

STREPSIADES.

1420 Az, a kitől a zubbonyt elvevétel.

M. TANÍTVÁNY.

Megölsz, megölsz!

STREPSIADES.

Hisz' épen abba járok,

Ha a fejszémben nem csalatkozom,

Vagy a nyakam ki nem töröm, leesvén.

SOKRATES.

Hé, mit csinálsz? te, ott a háztetőn!

STREPSIADES.

1425 «Légben hajózva, nézlem a napot».

SOKRATES.

Ohhaj, boldogtalan megfúladok!

CHAIREFHON.

S én összeégek, nyomorult fejem!

STREPSIADES.

Mert hát mi ész volt meggyalázní az
Isteneket s a hold útjait keresni?1430 Kergesd, dobáld, üsd! sok egyéb okért, de
Főkép az istenek bántalmiért!

KAR.

Immár vezess ki: elég volt a Kar éneke a mai napra.

A DARÁZSOK.

SZEMÉLYEK.

SOSIAS }
XANTHIAS } Bdelykleon szolgái.

BDELYKLEON, athenaei polgár.

PHILOKLEON, az atyja, biráskodni szerető öreg.

Darázsok (birák) Kara.

Fiúk, ezek szolgái s vezetői.

Egy kutya, mint *Vádló*, s egy másik mint *Vádlott*.

Kenyérkofa, és még egy *Vádló*.

Előadatott: Olymp. 89. 3. azaz 422. Kr. e.

BEVEZETÉS.

A *Darázsok* Kr. e. 422. januárius havában a Lenaea ünnepen kerültek színre; de csak a második pályadijt nyerték el. Az elsőt Philonides *Proagonjának*, a harmadikat Leukon *Köveleinek* ítélték oda.

Hogy e vígjátékot kellően megérthessük, egy pillantást kell vetnünk Athén alkotmányára. Sehol a világon nem uralkodott közvetlenebbül és szemelláthatóbban a közvélemény, mint Athénben. A dolog annyira ment, hogy arról is tanakodtak évenként, nincs-e valami jelentékeny ember az országban, a kitől jó volna szabadulni. A nép az ilyest az ostrakismossal számkivetésbe küldötte.

A közvéleménynek ugyanazon korlátlan hatalma nyilvánult a népbíróságokban. Évenként sorsolás útján 6000 bírót (heliastát) választottak, a kik ugyancsak sorsolás útján különböző törvényszékekre osztottak. Minden törvényszék 500 tagból állott, a kik közül mindenik napjára 3 obolost, a mi pénzünk szerint 18 krajczárt kapott. Enapi díj a heliastaságot a szegények számára jövedelmi forrássá tette, míg ellenben a jobbmóduak e térről visszavonultak. E törvényszékek nem a positiv jognak, hanem a közhangulatnak, sőt olykor a nép puszta szeszélyének voltak eszközei. Háború idejében — a peloponnesusi háború pedig 30 évig tartott — majd csupa öreg emberek voltak a bírák; mert a fegyverfogható polgárság nagyrésze oda volt a városból. A vesztegetés csakúgy járta; a míveletlen bírakat az ügyvédek furfangja vezérelte; a maga-

sabb kulturai érdekek a tudatlanságnak estek áldozatúl. Minthogy közügyekben a nép bíró is érdekelt fél is volt, mindannak, a kit állam elleni vétséggel vádoltak, okvetetlen buknia kellett. Nem volt hová fölebbeznie, nem volt kihez folyamodnia. Szabályszerű perrendtartásról szó sem lehetett; mert a bírák évről-évre változtak.

Minden munkakerülő és szegény embernek bírászkodhatnékja volt. Mulatságos példáját mutatja e vígjáték, melynek főtententiája a heliastaság kigúnyolása. Philokleonban ugyanis e szenvedély maniává öregbedett, melyből csak azután gyógyult ki, hogy a romlott úrfiak örömeit megízlelte. A mi a dolgot még nevetségesebbé teszi, az, hogy Philokleon, mihelyt eddigi dőreségét bevallani kénytelen, maga mutatja a bírászkodás parodiáját. A háznak egyik rabszolgája jelenti, hogy a Labes kutya sajtot lopott. Az öreg úr a szabályos ünnepiességgel törvényt ül. Egy másik kutya vádlónak lép fel, tanúkat is idéznek; de Bdelykleon úgy intézi a dolgot, hogy apja a vádlottat fölmenti.

E kutyaper még más tekintetben is parodia, t. i. egy valódi s politikailag igen fontos perre czéloz, melyet Kleon Laches hadvezér ellen indított, a kit arról vádoltak, hogy a siciliai háborúban zsarolást követett el. A czélzás szembeszökő. A vádló kutyát kydathenei kutyának mondja Aristophanes: Kleon a kydathenei demosból való volt. A vádlott kutyának «Labes» s a lopott sajtnek «siciliai» neve Lachesra s az ellene felhozott vádra emlékeztet.

Végül megemlítjük, hogy Racine Aristophanesnek ezt a vígjátékát *Plaideurs*-jében utánozta.

A DARÁZSOK.

Philokleonék háza, hálóval beborítva. Előtte a két szundikál, mint ör. Virradta előtt van az idő.

I.

SOSIAS.

Hé, mit csinálsz, boldogtalan fiú?

XANTHIAS.

Az ör-feloszlatást próbálgatom.¹

SOSIAS.

Nagy bajt keressz hát a két oldaladnak :
Vagy nem tudod, mely szörnyet őrizünk?

XANTHIAS.

5 Tudom ; de gunnyaszthatnám egy kicsit.

SOSIAS.

Vesd rá hát a fejed ; magamnak is
Oly édes ömlik el pilláimon. (*Szünet.*)
De hát *valóban* őrjöngsz, nincs eszed?

¹ Azaz szundikál, s akkor vége az őrségnek.

XANTHIAS.

Van, csakhogy e barbár¹ álom legyűrt.

SOSIAS.

- 10 Engem hasonló barbár vett körül :
Mint valamely mész, támadá meg a
Pilláim az imént a szunnyadás;
Már álmodám is egy csudálatost.

XANTHIAS.

- Én is, bizony, a milyet még soha.
15 Előbb *te* mondd el.

SOSIAS.

Mintha rengeteg
Sast láttam volna a köztérre szállni,
S körmével egy réz pajzsot felragadva
Az égbe vinni messze messze föl,
S mikor ledobta : Kleónym² vala.

XANTHIAS.

- 20 Ez a Kleónym hát egy kész talány :
«Mi az» kérhetnek borivás között :
«Egy állat égben, földön, tengeren
Elhányja pajzsát?»

SOSIAS.

Ohhaj ! mi baj ér,
Hogy ilyen álmot láttam ?

¹ Az eredeti szöveg itt *Sabasiost* említ. Váltig küszködnek vele a commentátorok és fordítók. Én követtem a régi görög jegyzetet, s egyszerűen *barbárnak* vevém. Nem a világ. *Sabasios* különben egy phryg isten, vagy Bacchus mellékneve Thráciában, s ezért *barbár*. ² Lásd *Felhők*, 348. v.

XANTHIAS.

Sohse félj :

25 Hisz az nem oly borzasztó, istenuccse.

SOSIAS.

Nem borzasztó, ki pajzsát elveti !

De már te mondd el a tiéd'.

XANTHIAS.

Az nagyszerű :

Az állam köz-hajóját illeti.

SOSIAS.

Mondd hát, siettesd kissé a hajót. ¹

XANTHIAS.

30 Elébb, a Pnyxen, ugy tetszett, juhok

Gyűléskedének, bottal és zekében,

És e juhoknak szónokol vala

Egy kapzsi czethal, hangja mint kövér

Koczának

SOSIAS.

Ajh !

XANTHIAS.

Mi lelt ?

SOSIAS.

Hagyd el, ne mondd

35 Fertelmes álom : rothadt bőr ² szagu.

¹ A hajóépítéstől vett eredeti metaphora nálunk ismeretlen, nincs is rá megfelelő szavunk. ² Kleonra, ki bőrvarga volt.

XANTHIAS.

S e ronda czethal, mérő-serpenyőt
Tartván kezében, mérte, osztogatta
A marha-lépet.

SOSIAS.

Oh jaj, gyötrellem!
A népet akarja hát megosztani.¹

XANTHIAS.

40 S mellette holló fővel ült Theóros²
A földön. Aztán Alkibiades
Selypítve hozzám így szólt: «Látod-e
Theólost? loppant holló olla van!»³

SOSIAS.

Igazán⁴ selypíté ezt Alkibiades.

XANTHIAS.

45 Hát nem különös ez a hollófejű
Theóros?

SOSIAS.

Nem biz a; sőt még derék.

XANTHIAS.

Miért?

SOSIAS.

Azért. Ember létére holló

¹ Halvány utánzása az eredeti szójátéknak: δημός *faggyu* és δῆμος *nép*. ² Hitvány hizelgő, Alkibiades körül. ³ Szójáték. Alkibiades a hollót (χόραξ) hizelgőnek (χόλαξ) ejti. ⁴ Hogy: *lop*.

Lett hirtelen : könnyű megfejteni :
 Felkötjük, ássa ki szemét a holló.¹

XANTHIAS.

50 Aztán ne adjak két obolt az ily
 Derék álomfejtőnek, mint te vagy !

SOSIAS.

Megállj, elmondom a nézők előtt
 Tárgyunkat, és néhány szót még előre,
 Hogy semmi nagyot tőlünk ne várjanak,
 55 Lopott furcsálkodást se Megarából.²
 Nekünk se' szolgánk nincs kettő, hogy a
 Nézők közé diót hányjon kosárból,³
 Sem ebéddel felsütött Heraklesünk,⁴
 Sem újra csuffátett Euripides ;
 60 Se', bár Kleonra⁵ napja újra süt,
 Belőle nem csinálunk vetreczét.⁶
 De van nekünk egy értelmes mesécskénk,
 Nem ugyan szellemdúsabb tinálatok,
 De bölcsebb mint a pór komédia. —
 65 Van tudniillik egy főfő urunk,
 Ki ottfen alszik a ház födelén ;
 Ez úr az apját, hogy ki ne mehessen,
 Bezárta, s most velünk őrizteti,
 Mert az öregnek furcsa szenvedélye van,
 70 Ki nem találná, még hozzá se vetne

¹ Eredetiben : elkergetjük a *hollók közé*, azaz pokolba.

² Megarába illő pór tréfákat. ³ Hatás-vadászat neme. ⁴ Falánk-sága a komikum köztárgya volt. ⁵ Gúnyolva több helyen. ⁶ Tönkretette a *Lovagokban*. *Vetrecze* a megmaradt pecsenyéből újra készült húsétel.

Egyötök is, ha meg nem mondanók.
 Ámbár találgassátok. *Ott* ugyan ¹
 Azt mondja Amynias, Pronáp fia,
 Hogy koczkakedvelő: de mitse' mond.

XANTHIAS.

75 Zeüsz uccese, nem! csak önnön szenvedélyét
 Árulta el.²

SOSIAS.

A *kedvelő* különben
 E baj nevéhez hozzátartozik.
 Amott meg Sosias, Derkyl fülébe, ³
 Bor-*kedvelő*nek mondja.

XANTHIAS.

Oh, dehogy!

80 Sok jámbor ember szenvedélye az.

SOSIAS.

Nikostrat, a skambóni, meg asz'ondja:
 Vendég-, avagy áldozat*kedvelő*.

XANTHIAS.

Ebatta!⁴ nem *vendég* — philoxenos,⁵
 Hisz férfiringyó e Philoxenos!

SOSIAS.

85 Ná, né! ki nem találjátok soha,
 Ha tudni vágytok, hát hallgassatok!

¹ A nézők felé mutat. ² T. i. ez koczkajátékáról hirhedt.
³ T. i. sugva. Mindkettő szerethette az italt. ⁴ *Kutya-uccese!*
 mondja a görög. ⁵ Itt a köznevet tulajdonnévre fordítja.

- Elmondom az öregünk nyavalyáját.
 Törvényszék-*kedvelő*, mint senki más,
 Ítélni jár, szavazni, s nyög mihelyt
 90 Nem ő az első a rostély mögött.
 Még éjjel sincsen egy mákszemnyi álma,
 Ha egy parányit szunnyad, akkor is
 Elméje ott repdes a vízi-órán;¹
 S ha ébred, három ujja összeáll,
 95 Mint a kövecskét fogni² megszoká,
 És mintha tűzbe tömjént hintene.
 S ha látja ajtón írva valahol:
*Demos, szeretlek!*³ melléírja tüstént,
 Mintha itélne: *Demos, számkivetlek!*⁴
 100 Hát a kakast, midőn *estére* szól,
 Megvesztegette — mond — az alperes,
 Későn ébreszti, bár sok dolga van.
 Vacsora után nyomban *sarut!* kiált,
 Siet föl, ott hál, a törvényteremben
 105 Az oszlophoz tapadva, mint csiga.
 S mivel mogorva, s a hosszú vonallal⁵
 Mindenkit elmaraszt: mindig tele
 A körme-alja, és mindig viaszszal
 Rakodva jár-kél, mint méh vagy darázs.
 110 Félvén pedig, hogy elfogy szavazó
 Kövecscse, már egész zátonyt behordott.
 «Ekképen örjög; s kérve, józanítva
 Mégjobban» — ítéel.⁶ Ezt őrizzük itt
 Závár alatt mi, hogy ki ne jöhessen.

¹ Melyhez a szónoki előadást mérték. ² Szavazáskor. ³ Szokott módja a szerelmi nyilatkozásnak. ⁴ Fordíthatlan szójáték helyett ez. ⁵ Viasztáblán *hosszú* vonal elmarasztás, — *rövid* felmentés jele volt. ⁶ Tragikus hely Euripidesből.

- 115 Mert a fiát bosszantja szenvedélye,
 S elébb ugyan szép szóval akará
 Lebeszélni, hogy bíró-zekét ne hordjon
 S ne menjen el hazól: de nem fogadta;
 Később füröszte, hogy kibabonázza,
 120 Mint elmekórost, egyre bővölé
 Síp-pal-dobbal:¹ de megszökött dobostul,
 Szavazni a Kainosba² egyenest.
 Nem boldogulva hát bűbájival,
 Átvitte Aeginába s Aesculáp
 125 Gyógytemplomában ott meghálatá:³
 Hajnalban ott ült a rostély mögött!
 Azóta nem bocsátók ki soha,
 De ő csatornán, kürtön megszökött,
 Miért, a hol csak nyílás, lyuk vala,
 130 Ronggyal betömtük és bedugdosók:
 Hanem szöget vert, hágsókint, a falba,
 S azon kiugrált, csóka módra, szépen.
 Hálót feszíténk hát mi az egész
 Csarnok körül, s most úgy őrizzük itt.
 135 Hívják pedig a vént Philokleonnak,
 Zeüsz uccse! s a fiát Bdelykleonnak.
 Mert dölyf-utáló a természeté.⁴

BDELYKLEON.

Hej, Xanthias! hej Sósias! alusztok?

XANTHIAS.

Áj váj!

¹ A korybant papok szertartásaival. ² Egyik *dikasterion* a négy közül. ³ Minek csoda gyógyerőt tulajdonítottak. Lásd: *Plutos*. III. ⁴ Amaz *Kleonszerető*, ez *Kleonutáló*.

SOSIAS.

Mi baj?

XANTHIAS.

Fölkelt Bdelykleon!

BDELYKLEON.

140 Nem nyargal hát egyik tüstént elő? —
 Apám bebújt a kandalóba, s ott
 Motoszkál bókolódva. Nézd, eredj,
 Hogy a kürtő lyukán ki ne osonjon. —
 S te nyomd az ajtót.

SOSIAS.

Értem, gazd' uram.

BDELYKLEON.

145 Uram Poseidon, a füst hogy' zörög! —
 Hé, hé, ki vagy?

PHILOKLEON.

Füst, kifelé megyek.

BDELYKLEON.

Füst?

Hadd lám, miféle fából?

PHYLOKLEON.

Fügefából.¹

BDELYKLEON.

Az istenuccse! mert az legmaróbb füst.
 De nem szökünk: hol a kéményfedő?

¹ Némi czélzás lehet a *sycophantiára*.

- 150 Bújj vissza. Hadd teszem rád e fatuskót.
 Így; most törd a fejed másik cselen.
 Oh én boldogtalan, mint senki más,
 Most *Kapniastól*,¹ *Füstfi* lesz nevem! —
 Hé, nyomd az ajtót; csak taszítsd erősen
 155 És emberül (én is megyek segítni);
 Ügyelj a zárra, vasrudakra is,
 S vigyázz hogy a zár makkját le ne rágja.

PHILOKLEON.

- Jaj, mit miveltek? nem bocsájtatok
 Ítélni, átkozottak, s az alatt
 160 Drakontidest fölmentik!

BDELYKLEON.

S azt te bánod?

PHILOKLEON.

Mert megjósolta Delphiben az isten:
 Mihelyt egy embert fölmentek, legott
 Elszáradok.

BDELYKLEON.

Minő jóslat! Apollon.

PHILOKLEON.

Kérlek, bocsáss ki, mert megpukkadok.

BDELYKLEON.

- 165 Poseidon uccse én, apám, soha!

PHYLOKLEON.

Fogammal rágom szét hálótokat.

¹ Görögül *kapnos* = füst.

BDELYKLEON.

Ha volna!¹

PHILOKLEON.

Jaj, jaj, nyomorult fejem!
 Hogy' öljelek meg? hogy'? Kardot nekem,
 Hamar!... vagy büntető viaszlapom!

BDELYKLEON.

170 Ez ember még valami nagy bajt csinál.

PHILOKLEON.

Nem én, bizisten! csak hát a csacsít
 Vinném eladni szerszámostul együtt,
 Mert vásár napja van.

BDELYKLEON.

Nem el tudom
 Azt adni én is?

PHILOKLEON.

Ugy, mint én: nem úgy!

BDELYKLEON.

175 Zeüsz uccse, jobban! — Hozd ki a számárt *(szolgához)*.

XANTHIAS.

No lám, minő furfangos ürügyet
 Lél, hogy bocsásd ki.

BDELYKLEON.

Csakhogy nem fogott
 Ezúttal. Észrevettem mit kohol.

¹ T. i. fogad.

Hanem magam megyek be a számarért:
 180 Ki ne surranjon mellette az öreg. —
 Mit nyögsz, füles? tán hogy eladni visznek?
 Jobban siess! Mit nyöszörögsz, talán nem
 Czipelsz Odysseust?¹

XANTHIAS.

Uccsegen! czipel:
 Ezt, a ki elbujt a hasa alá.

BDELYKLEON.

185 Hadd lám, mi félet?

XANTHIAS.

Ezt ni!

BDELYKLEON.

Hát mi ez?
 Ember, ki vagy? szólj.

PHILOKLEON.

Senki, istenuccse!²

BDELYKLEON.

Te *Senki*? honnan?

PHILOKLEON.

Ithakából, a

Szőki családból.

¹ Ismeretes, mikor Odysseus a Kyklops barlangjából egy kos hasa alatt menekül. *Odyssea* IX. ² Lásd *Odyssea*. IX.

BDELYKLEON.

No, ha *Senki* vagy,Zeüsz uccse! *semmit* érő a cseled.

190 Húzd csak ki mindjárt! ní, az istenadta,

Hová bebúvik! olyba képzelem

Ottan kuczorgva, mint szamáresikót.

PHILOKLEON.

Békével hagyjatok, mert megverekszünk!

BDELYKLEON.

Verekszel, mért?

PHYLOKLEON.

«Szamár árnyékaért.»¹

BDELYKLEON.

195 Ügyetlenül gonosz vagy s vakmerő.

PHILOKLEON.

Mit, én gonosz? mert nem tudod jelenleg

Mily jó vagyok; de megtudod, bizisten,

Ha majd a vén bíró *háját*² eszed!

BDELYKLEON.

Told a csacsit, magaddal, befelé.

PHILOKLEON.

200 Birótársim, Kleon, ne hagyjatok! (*El.*)¹ Ismert közmondás. ² Örökségét.

BDELYKLEON.

Ordíts, ha kell, a zárt ajtó megett. —

Tolj sok követ te az ajtó elé,

A makkot ejtsd le a tolóreteszbe,¹

Meg a keresztrúdhoz feszítsd oda

205 — Siess — a hengert. (El).

SOSIAS,

Júj, forgózom-atta!

Honnét esék rám e göröngy?

XANTHIAS.

Bizonynyal

Egér dobálja rád onnanfelül.

SOSIAS.

Egér? nem istenucese a! hanem

Cserép alá bújt vén padlás-biró.

XANTHIAS.

210 Oh! még verébbé válik: elröpül.

Ide a hálót, ide! hess vissza, hess!

Zeüsz uccse, könnyebb volna örzeni

Egész Skionét,² mint egy ily apát. —

Már most pedig, hogy ezt elhessegettük,

215 S nincs mód kibujnia észrevétlenül:

Miért ne alunnánk egy cseppet mi is?

¹ Néhol a népnél még ma is vannak fazarak, melyek leeső makkjait, azaz czövekeiket, a szintén fakulus makkjai fölemelik, s ez által a zárat félre lehet húzni, s az ajtó kinyílik. ² Város, mely éppen akkor szakadt el az athenaeiektől.

SOSIAS.

De, balga ember, mindjárt jönnek ám,
Hogy ezt kicsalják, bírótársai.

XANTHIAS.

Ne beszélj! alig szürkül az ég.

SOSIAS.

Bizisten!

220 Régóta ébren vannak már azok.
Éjfél után már kezdik hívogatni,
Mécis a kezökben, és dúdolván egyre
Ódonszidonphrünikhosz-éneket,¹
Hogy ezt kicsalják.

XANTHIAS.

Nos, ha arra kell,

225 Majd megdobáljuk kővel, úgy-e, őket?

SOSIAS.

De, jámbor, olyan e csoport öreg,
Mint a darázs-fészek, ha felboszantják;
Hegyes fulánkjok van, kinőve a
Hasuk végébül, és zajogva, zúgva
230 Szökдösnek és pattognak szikraként.

XANTHIAS.

Azzal ne gondolj: csak kövem legyen,
Bíró-darázsok fészket szétverem.

¹ *Phrynichos* tragoedia-író, kitől volt a *Phoeniciai nők*, s ebben *Sidon* város sokat emlegetve. Innen van összetéve ez a komikus hosszú szó.

KAR.

[Előének.

Jer, Kómiás! lépj biztosan, bátran haladj': ma késel.
Másszor nem így: szívós valál, Zeüsz uccse, mint az
irha,

- 235 Most meg ni még Charinades is jobb gyalog tenálad.
Jer Strymodór, te konthyli, te legjobb a birák közt;
De itt van-é Energides, vagy Chables, a phlyéi?
Mind jöjön a ki még amaz öltőbeli, ihajla!
Mikor Byzántot megvevök; s együtt valánk, mi ketten,
240 Órállni, és barangolás közt éjjel a sütőnek
Elloptuk a nagy teknejét, s felhasználván, tüzénél
Úgy főztük a tyúkhúrlevest,¹ vagy a mi mást találtunk.
Hanem siessünk, férfiak, ma Lachés² van a sor:
Pedig Lachés egy kincs-köpű, mindenki azt beszéli.
245 Tegnap tehát urunk Kleon meghagyta, hogy ma jókor
Talpon legyünk, háromnapi *haraggal* fölszerelve,³
Megbüntetendők vétkiért. No hát, öreg barátim,
Siessünk míg ránk nem virad, s a mécsessel vigyázva
Körültekingessünk, nehogy valaki még leüssön.

FIÚ.

- 250 Apám, apám! ezt a sarat, jól vigyázz, kerüld ki.

KAR.

Keress egy szalmaszálat és told fölebb a mécsbél.

FIÚ.

Hisz' *ezzel*⁴ is jó lesz nekem szítani a kanóczot.

¹ *Tyúkhúr*, egy növény. Nem *tyúkhús*. ² Siciliában vezérekedett. Most Kleon bevádolta sikkasztásért. ³ Mint 3 napi eleséggel a katona. Rendesen így adta ki az induló parancsot a vezér.
⁴ Az ujjával. Erre természetesen több olaj ragad mint egy szalmaszála, azért szidja s' üti pofon.

KAR.

De hol tanultad, újjal a mécsbelet piszkálni,
Mikor most is szűken van az olajunk, te töksi!

255 De nem fejed fő, venni a drága olajt, úgy-e?

FIÚ.

Ha még egyszer poflével intsz jóra, hát, biz'isten!
Eloltva mécseink, haza nyargalunk, s azontul
Majd a sötétben a sarat lámpa nélkül itten
Gázolhatod, habarhatod, mint szalonka, térdig.

KAR.

260 Büntettem én különbet is¹ már tenálad, fattyu. —

Valóban, itt a hol megyek, habarék van, érzem;
Pedig megint nincs benne mód, hogy Zeüsz negyednap
Alatt esőt ne adna, mert ordas a mécs hamva
S olyankor esni fog, tudom. Kell is jó eső még

265 S északi szél, hűs idő, a kései vetésre. —

De hát eme házban lakó társamat mi lelte,
Hogy nem mutatkozik sehol és gyűlésbe nem jár?
Nem volt elébb ily vontatott, még elüljárt mindig,
Fújván elől Phrynich' dalát, mert szeret dalolni.

270 Egyet mondok: álljunk meg itt, férfiak, s dalolva

Hívjuk ki őt, ha nétalán, énekem meghallva,
Kijőne az ajtó elé, kedve telvén abban.

Mért nem jelenik meg az ajtónál

Öregünk s nem figyel erre?

275 Tan saruját elveszté bizony, vagy megüté

Sötétben lába egyik ujját?

Vagy bokája dagadt meg szegény öregnek

S a mirigye fölfakadt?

¹ Mert *biró*.

Ő volt pedig legkérlelhetlenebb közöttünk,
 280 Rajta ki nem foga senki, vagy, ha sarokba szoríták,
 Lehúzza fejét: «Követ főzesz»¹ felelé.

Vagy a tegnapi emberért haragszik tán
 — Ki úgy rászede és kisurrana,² mondván minő
 Lelkes Athenae-barát:
 285 Ő adta fel a Sámosi dolgot³
 Legelébb — ez fáj neki tán, s az ágyat nyomja lázban,
 Mert olyan természete van.

De azért kelj már, öregem! s magadat
 Szűnj' meg emészteni, és ne boszankodj':
 290 Sorba jön egy zsiros⁴ ember
 Thrácia árulói közzül:
 Azt eltemeted majd. — No vezess hát, te fiú!

FIÚ.

[*Stroph.*

Valamit kérek, apám, úgy-e szives léssz teljesíteni?

KAR.

Biz' igen, drága fiacskám; nosza mondjad, mit akarsz
 hogy vegyek?
 295 Úgy vélekedem: tán a baraczkot⁵ szereted?

FIÚ.

Ne, ne: jobb lesz füge inkább, apa: édesebb az.

¹ Mint: szerecsent mos, sikertelen dologban fárad. ² Az itélet alól. ³ Történeti vonatkozás, midőn egy Karystion nevű elárulta a Samosiak hadi készületeit, s ezért a velök harczban levő athenaeiektől nagy jutalmat nyert. ⁴ *Gazdag*, a kit elitélhetsz, kárpótlásúl a másik helyett. ⁵ Eredetiben *koczkaféle csont*. Hogy azt sem akar *venni pénzen*, hanem adni a fejére, az alábbiakból kitetszik.

KAR.

Ha akasztva látlak, úgy se'.

Azt nem,

FIÚ.

No bizisten, ha vezetlek tapot is hát!

KAR.

Telik ebből a parányi napidijból,

300 Úgy-e, liszt, fa, paszúly s minden egyéb, harmadma-
gamnak?

Te pedig fügét kérsz!

FIÚ.

[Antistr.]

De, apácskám, ha az árkhon ma nem s tartana ülést,
Ugyan akkor hogyan ennénk ma ebédet? Mi kilátás
a mi

Számunkra, vagy «átkelni a szent Helle vizét»?¹

KAR.

305 Ajajaj', haj, ajajaj, haj! bizony isten nem tudom, hé,
Az ebéd honnan kerülne.²

FIÚ.

«Mire szültél, nyomorult édes anyám, hát,

Bajok és gond közepett hogy legelészszek?»³

«Téged» oh kicsi zsák «hasztalan ék, hordván ma-
gammal?..

310 Nosza, sírva-sírjunk!»

¹ Pindarusból parodiáz. ² A birói 3 obolra szorúlt szegénységét jellemzi a heliastáknak. ³ Euripidesből.

II.

PHILOKLEON.

Barátim, rég sovárgok itt,
 Dalotok' hallván az ablakon átal,
 De sehogyse' tudom belátni, mit cselekedjem ;
 Úgy őriznek ezek, mivel szökhetném veletek nagyon,
 315 A szó-vederhez, hogy ott valamicske gonoszt csele-
 kedjem.

De te dördülj egy nagyot, oh Zeüsz,
 S tégy nosza *füstté*¹ engem, olyanná
 Mint Proxenides, avagy Aeschines
 E hazugság-lomblugosa !
 320 Tedd, oh uram, ezt irgalmadból,
 Szánd meg nyavalyám ! s vagy nyomba' tüzes
 Villámaid hamvaszszanak el,
 Azután fújd szét a hamut rólam
 S dobj, mint sült halat, eczetes pácza ;
 325 Vagy azon kővé alakíts, melyen a
 Szavazó kagylót számbaveszik.

KAR.

Hát ki az, ki feltartóztat, a reteszt ki csukta rád ?

PHILOKLEON.

A fiam. De ne kiáltsatok úgy ; ott fön alszik : csendesen !

KAR.

S mi ürügye, oh te balga, a miért így bán' veled ?
 330 (Minek örvével teszi ezt?)

¹ *Füst* egyszrűs mind *kérkedő-hazug* értelmű volt.

PHILOKLEON.

Hogy ne járjak, oh barátim, törvényt tenni — és gonosz-
noszt.

Ennem-innom adna itthon : azt meg én nem akarom.

KAR.

Ezt meré tenni az alávaló !

Oh, Népfecsegi-Kleon,

335 Be' igaz a fiatalok felől a mit szólsz !

Soh'se mert voln' az az ifju ember illyet mondani,

Ha nem rögzött honáruló.

S mivel ez így van, ideje hát már új eselt gondolni te-
néked,

Hogy lopva s ez ember híre ne'kül szépen lejöhess ide
hozzánk.

PHILOKLEON.

340 De mi volna ez ám ? ti okoskodjatok : én mindent meg-
teszek aztán,

Úgy bánt a kíváncs : a deszkafalak közt elsétálni esi-
gámmal.¹

KAR.

Van tán valamely nyílás odabenn, mellyet bővebbre
kiáshatsz,

S melyen átbújhatsz, rongyba takartán mint egy «fur-
fangos Odysseus».

PHILOKLEON.

Mindet betömék, nincs annyi lyuk is, melyen egy
szúnyogcsa kiferne ;

345 Egyebet kell hát kitalálnotok : itt soha lyukkal nem
lyukadunk ki.

¹ A fentebbi szavazó kagyló.

KAR.

Emlékszel-e hát, mikor a Naxos szigetét hajdanta bevettük

S ott táborozánk: hogy' ereszkedtél nyárs lopni a bástyaoromról?

PHILOKLEON.

Tudom azt: de mit ér? nem olyan sor ez itt, s amához
csöppet se hasonló:

Fiatal voltam, birtam magamat, könnyű volt lopni le-
másznom;

350 Nem is őriztek; szabadon, bízvást

Jöheték-meheték. De ma fegyverezett

Csatasorban erős férfiak állnak

Őrt ellenem a kijáratokon:

S kettejük épen, mint hús-orozó

355 Macskát, nyárrsal les az ajtón.

KAR.

Mindazáltal útat-módot kell találnod hirtelen, mert
Virrad, édes méhikém!

PHILOKLEON.

Legjobb hát, ha szerterágom ezt a hálót. Megbocsáss
Artemis, ha szent hálódnak *árt emitt*¹ az én fogam.

KAR.

360 Már ez oly ember beszéde, a ki mindjárt mentve lesz.
Csak vesd neki az ínyed.

¹ Az eredeti szójáték fordíthatatlan.

PHILOKLEON.

No'jszen ez már el van rágva; csak ti ne kiáltsatok:
Jól vigyázzunk, meg ne sejtse a fiam Bdelykleon.

KAR.

Semmitől ne tarts, barátom, semmitől: ha mukkan is
365 Torkára forralom bizony, s szaladni fog
Ember-halálból, hogy tanulja meg, másszor nem tiprani
Az istennők¹ szóvedreit.
Hanem a kötelet oda hurkolván a padláslyukhoz,
ereszd le
Magadat, derekon átkötve, — szived töltvén Diopei-
thesi² hóbort.

PHILOKLEON.

370 Igen ám! de ha majd ezek észreveszik, s horgászni ta-
lálnak utánam
És fel akarnak rántani újra: mondjátok, mit csele-
keztek?

KAR.

Védünk bizony, és mind tölgyfa-kemény bátorságot
tanusítunk,
Hogy senki se bír gátolni tovább; mi mutatjuk ezt
meg, azonnal.

PHILOKLEON.

Úgy ráadom a fejemet, bizván bennetek; ám azt kikö-
töm, hogy
375 Ha talán rajtam valami esnék: vigyetek ki ti, megsi-
ratottan,
S temesetek a rostélyzat alá.³

¹ *Déméter és Persephone*. Tréfásan e helyett: «szent titkait»
(mysteria). ² Egy rhétor, s úgy látszik eszelős, hóbortos ember.

³ A törvényszék helyén.

KAR.

Ne beszélj így, bátya, ne is félj;
Csak ereszkedjél le, fohászkodván atyavédő isteneink-
hez.

PHILOKLEON.

Oh, Lykos isten,¹ hős szomszédom, ki gyönyörködöl,
énelem együtt,
A vádlottak könnyeiben s jaj-szavaiban az alperesek-
nek,
380 A miért egyenest oda költöztél, ezeket hogy halljad
örökké,
Egymagad a félisteni karból ez üvöltökhöz telepedvén:
Könyörülj rajtam s szabadíts meg most engem szom-
szédodat; imé!
Felfogadom, hogy a sövényednél soha nem vizelek,
soh'se f... gok.

BDELYKLEON.

Hé, talpra!

SOSIAS.

Mi baj?

BDELYKLEON.

Valamely hangot hallék repdesni körültem.

SOSIAS.

385 Elosont az öreg?

BDELYKLEON.

Nem még, de akar; bocsátkozik is lefelé már,
Átkötvén derekát.

¹ L. félisten temploma közel volt a dikasterionhoz, melynek szegényes környezetét a bírák felhasználták.

SOSIAS.

Ejnye, gonosz! mit akarsz? Mégy
vissza legottan?

BDELYKLEON.

Menj föl szaporán más oldalon, és hátulját üssed az
ággal,
Ha talán a révbe farolhatnók, szent lombbal verve,
hajóját.

PHILOKLEON.

Nem védetek-é hát mindnyájan, kiknek pöre dül az
idén el:

390 Hej, Smikythion és Tisiades, meg Chrémon, meg Phe-
redeiphos?

Mikor ótalmaztok, ugyan, ha ma nem, mielőtt felhú-
znak egészen?

KAR.

Nossza, mit késünk kiadni azt a mérget és dühöt
Mely felfortyan bennünk, hogyha fészünk bántja va-
laki?

Most szögezzük, most, az éles nagy fulánkot,
395 Melylyel a vétkest büntetjük, jó feszesre.

Dobjátok le csak sebessen azt a zubbonyt, hé fiúk,
S fussatok kiáltva, hírül adni nagy Kleonnak ezt,
Mondjátok: sietve jőjön,

Mert honáruló ember van itt, s akasztófa-virág,

400 Ki javasolni merészeli,

Hogy nem kell igazságtevés!

BDELYKLEON.

Jámborok, de halljatok szót, és ne ordítozzatok.

KAR.

Sőt, biz'isten, fel, az égig! mert ezt nem bocsátom én.
 Hát ugyan nem zsarnokság ez, szörnyü és nyilvánvaló?
 405 Oh városom! oh Theóros¹ istentelensége!
 S ki még előljárónk van ily — hizelkedő!

XANTHIAS.

Jé, Herakles! még fulánkjok is van; lát-d-e azt, uram?

BDELYKLEON.

Van biz', a mivel Philippost,² törvény útján, megölek.

KAR.

Most pedig téged ölünk meg. Sorba fordúlj, erre mind!
 410 Bátran öltsd ki a fulánkot, s rászögezve szúrd belé,
 Csatarendben, harczi dühvel, vad haraggal telve be:
 Tudja meg jövőre, hogy mi: háborgatni a köpűt!

XANTHIAS.

Már az, istenuccse, szörnyü, ha ezekkel vívni kell;
 Iszonyodom, látva is már borzasztó fulánkjokat.

KAR.

415 Hát ereszd a fogolyt; mert ha nem: tudd meg azt
 A tekenős béka bőrét irigyelni fogod.³

PHILOKLEON.

Rajta hős-szívü darázsok, édes bírótársaim!

¹ L. fentebb. Esküszegő és parázna is. ² Sycophanta. Így neveztettek az árulkodók, feladók, kémek. (*Füge-feladók*, kik jelentik, ha valaki tiltott fűgét árul.) ³ Hogy vastag és kemény.

Rajta, ki az alf..ébe repüljön be mérgesen,
Ki meg a szemét körösleg csípje, és az ujjait!

BDELYKLEON.

420 Oh Midas, jövel segítni, oh Masyntias,¹ ne hagyj!
Fogjátok meg jó erősen, s ne adjátok senkinek,
Mert különben vasra verlek, és nem kaptok reggelit;
Értem én, a szél honnan fú, mikor a levél zörög.

KAR.

Azt mondom, ha nem bocsátod, mindjárt kapsz egy jó
döfést.

PHILOKLEON.

425 Oh te kígyólábu Kekrops,² hős királyom és uram,
Engeded, hogy barbar szolgák kezeiket rám tegyék,
Kiket annyit abrakoltam s vékám négy mérczés kivolt?³

KAR.

Nem való hát, hogy a vénség búval-bajjal van teli?
De való! ím volt urokra kezét mernek e gazok
430 Tenni és erőszakolják, elfelejtve mind azon
Ócska zubbonyt, régi sinkót, melyet tőle kaptanak,
S mint ruházá télen át, hogy el ne fagyjon, lábukat.
De hiába, semmi hála bennök a vén bockorért!

PHILOKLEON.

Nem bocsátsz el, gonosz állat, bár eszedbe juttatom
435 Mikor a szöllőlopáson értelek, s hurezoltalak
Megkötni az olajfához, s emberül meghánytalak

¹ Szolgák, mint néma személyek. ² Athenae régi királya.

³ Azaz teljes mértékben megverte.

Hogy ezentul hű légy hozzám : mégis hálátlan levél.
De bocsáss te, és te is te, míg ki nem jó a fiam.

KAR.

Megsiratjátok, rövid nap meglakoltok ti ezért,
440 S megtudjátok : mi az olyan férfiak boszúja, kik
Hamar bőszek, s törvényt tesznek, s tormát pislant¹
a szemök!

BDELYKLEON.

Verd el, Xanthias fiam, verd, házamtól e sok darázst!

XANTHIAS.

Sz' azt cselekszem : fojtsad őket füsttel *tésis*, Sosias!

SOSIAS.

Hessetek már a manóba! nem tágítottok? bottal üsd!

XANTHIAS.

445 És te füstöld Aeschinessel,² attul bódul meg hamar! —
Elpusztúltok valahára? el győzünk-e hajtani?
Istenuccse, mind oly mérges (azért nem birunk velök)
Mintha méz gyanánt Philokles³ verseit ették volna meg!

KAR.

Hát nem látja a szegény nép ezt a tiszta zsarnokságot
450 Észrevétlenül hogy' belopózkodik,
Ha te, oh *gonddal-gonosz* te, és Arynias-haju⁴,
Már eltiltasz a törvénytől, melyet a város hozott
S magad kényúrkodol.

¹ Mérgeesen néz. ² Mert az *kapnos* (füst): kérkedő, hiú, hazug ember. ³ Tragoedia-szerző. Keserű tragoediákat írt, *epének* csúfolták. ⁴ Nagyhajú: kényencz.

470 Bár legyen nagy, bár csekély vád, mellyet felkap valaki!
 Ötven éve, a nevét se' hallám e bünöknek én,
 Most meg olcsóbb mint a sóshal, s piaczon hányják-
 vetik.

Kecsegét ha vesz az ember, *keszeget* ¹ meg nem akar:
 «Zsarnok asztalt tart!» s ha épen szárdellához fűszerül
 475 Még párhagymát is vásárol, félre sandal a kofa
 S mondja: «Még te párhagymát kérsz? zsarnok módra,
 úgye-bár?
 S azt hiszed, Athéne tűri néked a finnyálkodást?»

XANTHIAS.

Tőlem is, hogy tegnap délben a rimához bemenék,
 S lovagoljon, mondám néki, felbőszülve kérdezé,
 480 Visszaállítom talán a Hippias ² zsarnokkorát?

BDELYKLEON.

Mert ezek az ilyen vádon kapva-kapnak; engem is,
 Hogy apámat arra kérem, hagyja félben ezt a rossz
 Hajnal-járkel-árulkod-biráskod-nyomorú szokást,
 S éljen úri kényelemben, mint Morychos: ³ e miatt
 485 Vádolnak, hogy összeesküdt, zsarnok-ézelmű vagyok.

PHILOKLEON.

Zeüsre, méltán is! madártej sem kell nékem, hallod-e,
 Amaz életért cserébe, melytől most te megrabolsz;
 Rája-halnak, ángolnának sem örvendek: jobb izű
 Nékem annál, fojtott lére, ⁴ egy kis ítélethozás.

¹ Az eredetiben tengeri halak vannak. ² A szójáték *hippos* (ló) és *Hippias* (név). ³ Elpuhult kéjelgő. ⁴ Játék: a törvényes megfojtás.

BDELYKLEON.

490 Mert, bizisten, hozzászoktál kedved abban tölteni :
De, ha nyugton rám figyelnél s okaim meghallanád,
Megmutatnám, azt remélem, hogy csalódot szerfölött.

PHILOKLEON.

Én csalódom, bíró lévén?

BDELYKLEON.

Kinevetnek, s nem tudod,
Olyan emberek, kiket te csakhogy nem bálványozol ;
495 Szolga vagy, s nem veszed észre.

PHILOKLEON.

Szolgaságról mit beszélsz ?
Én parancsolok mindennek.

BDELYKLEON.

Nem bizony te, szolga vagy,
S elhiszed, hogy te parancsolsz ; mert ugyan mondd,
jó apám,
Mi előnyöd néked abból, hogy Hellast adóztatod ?

PHILOKLEON.

Hát igen sok : én bírónak hívom köztünk ezeket.

BDELYKLEON.

500 Én is. El kell öt bocsátni.¹

PHILOKLEON.

S adjatok kardot nekem !
Mert, ha meggyőzesz okokkal, én belébocsátkozom.

¹ T. i. az apját, kit a szolgák még mindig fogva tartottak.

BDELYKLEON.

S ha nem állsz az ítéletnek: monddsa, jámbor, mit fogadsz?

PHILOKLEON.

Sohse kapjak áldomásul egy korty — napdíjat is!

KAR.

Most a mi falkánkbelinek új valamit

505 Kell mondania, és nem csupán ez ifjú

Ellen irányozni szavát: mert ime lásd, mi fontos

Nagy küzdelem, a mi reád

Vár, s az egész¹ körül foly, hogyha — ne adja isten —

Most ez le talál győzni téged.

BDELYKLEON.

510 Fusson csak egyik, hozza ki jegyzőkönyvem' szaporán.

KAR.

Minek nagyítod hát magad', ha még ilyet parancsolsz?

BDELYKLEON.

Csak emlékeztető gyanánt jegyzem föl, a miket mond.

PHILOKLEON.

Mit mondatok: ha mégis ez leszónokolna engem?

KAR.

Semmire sem jó az öreg, száza sem ér egy fakovát;

515 Nemde az úton is gúnynevet adnak immár:

¹ T. i. az egész bírói intézmény körül.

«Galyczipelő»¹ nevünk, és «vádíratokon boríték».²
 Hanem oh te, kinek most a mi egész uraságunkért fe-
 leselni
 Szándokod, a nyelved elővedd ám, s nagy-bátran most
 köszörüld meg!

PHILOKLEON.

Kezdem az induló péczénél, s elejétől megmutatom,
 hogy
 520 A mi királyságunk egynél sem hitványabb széles e
 földön.
 Mi van oly boldog s oly irigyelt, oly duskáló, rémletes
 állat
 Mai nap, mint a bíró-ember, noha még hozzá öreg
 ember?
 Ki mihelyt ágyból felezihelődik, már ott várják a so-
 rompón
 Nagy férfiak őt, ölesek bizony; és alig ér oda, már va-
 lamennyi
 525 Nyújtja feléje kezét, a puhát, a közpénzek megrabolóját,
 És meghunyaszkodva, siralmas hangon könnyörögnek
 előtte:
 «Szánj meg, apám, kérlek, ha ugyan magad is esentél
 valaha közpénzt,
 Tisztviselő lévén, vagy eleség-vásárló biztos a hadnál.»
 Ki biz' azt sem tudná, élek-e én, ha minap meg nem
 szabadítom.

BDELYKLEON.

530 Ezt a hódolatot följegyezem, hogy jusson eszembe ha
 majd kell.

¹ Egyébre sem valók, mint hogy ünnepélyeken a szent galyat vigyék. ² Azaz: eldobni való.

PHILOKLEON.

- Bemegyek hát, szinte imádottan, s haragom símára
törölve,
Odabent abból, mit künn fogadék, bizony én mit sem
telyesítek,
Hanem a védő szónoklatokat kezdem hallgatni gyö-
nyörrel.
Hogyne, mikor mennyi hizelgő szót nem hall ilyenkor
a bíró!
- 535 Ki szegénységét panaszolja elő nagy-síránkozva, s ba-
jához
Addig rak költött bajokat, míg az enyémet súlya föléri;
Ki meséket mond, vagy Ezópusból vesz holmi nevetni
valókat,
Ki önelczeivel nevetésre fakaszt, haragom hogy meg-
szelidüljön.
Ha pedig minderre se' hajlunk, a gyereket vonszolja
be kéznél-
- 540 Fogva, leányt, fiakat, valamennyi van; én szépen hall-
gatom; ők meg
Összedugott fejjel bégetnek, mialatt apjok, leborúlva
Mint isten előtt, reszketve könyörg, hogy mentségére
szavazzak: -
«Ha megindít a kis-bárány hang, gyermek hangjára
kegyelmezz!»
- Ha pedig — mond — a malaczt szeretem, könyörüljek
lánya siralmán;
- 545 S ekkor haragunk tekerő-peczkét kissé tágabbra ereszt-
jük.
Hát nemde nagy a mi uralmunk s a gazdagság föl se'
vevője?

BDELYKLEON.

Följegyzem másodikúl ezt: a *gazdász*at¹ föl se vevőjét.
De ha, mint mondád, az egész Hellás ura vagy, mit
nyersz vele, halljuk?

PHILOKLEON.

Ha legényt avatunk, szabad a vizsgált fiunak szemlélni
szemérmét;

550 Ha meg Oiagros színész bekerül, addig híjába kerülget,
Valamíg *Niobe* legszebb helyeit végig nem mondja
szavalva;

Ha pedig sípos nyeri meg a pert, ennek díjába előttünk
Indulót kell fűjni, ha oszlunk, szájára kötött pofa-
szíjjal;

Valamely apa meghalván pedig, és lányát téven örö-
kössé,

555 Ráfogjuk: fejealja hibázik, s baja van végrendeletének
És a csigahéjnak,² mely pedig ép, s gyönyörűen rejti
pecsétjét;

Aztán mi magunk adjuk férjhez, annak ki esengve reá-
bir.

S mindezt felelés nélkül, mit más felsőség nem tehet
egy is.

BDELYKLEON.

Miket elsorolál, az ugyan mind szép, s irigylem dolgod'
azokban:

560 Hanem egy valamit fessegetned kár: az örökösne csi-
gahéját.

PHILOKLEON.

Hát még, a Tanács, meg a népgyűlés, ha nyomós ügy-
ben felakadnak

¹ Bocsássa meg Apolló e rossz szót; másképp nem lehetett az itteni játékot sejtetnem. ² Csigahéjjal borították be a pecsétet.

S arra szavaznak, hogy adassék át minekünk bírának
a vádlott;
Mikor Euathlos, meg ez a pajzsát elhányó *gaznevü*¹
cselesap:
«Nem akarnak elárulni» fogadják, «sőt készek vívni a
népért»;
565 Meg hogy senki a népgyűlésen meg nem nyeri addig
ügyét, míg
Azt nem kéri, hogy a bíróság eloszoljon ez egy szava-
zással;²
Hát, hogy maga e lármás Kleon is majd csak hogy meg
nem esz épen,
Tenyerén hordoz bennünket, s a legyet is tovakergeti
rólunk!
Bezzeg, te saját édes apáddal soha ilyet nem csele-
kedtél;
570 De Theóros, lám, ki hizelgőnek van, mint Euphemios,³
oly nagy,
Veszi a spongyát a medenczéből s megfénymázolja czi-
pónket.
Látod-e hát, mily boldogságtól fosztasz meg s zárod el
útam,
Melyet te ugyan szolgálatnak nevezél s akarál bizo-
nyítani.

BDELYKLEON.

Csak telj be beszéddel; majd beleúnsz: és akkor végre
kitűnik,
575 Hogy az a híres nagy uraságod sem egész fenekig csupa
téjföl.

¹ *Kleonymos* = híres nevű, a helyett most *Kolakonymos* = *hizelgő nevűnek* mondja. De az a szó nem fért be. ² Akkor *egy* per után, az egész napi díjat (3 obol) megkapják. ³ Tehát ez is hizelgő.

PHILOKLEON.

S mi nekem mind közt legkellemesebb, mit azonban
szinte felejték :

Mikor aztán a napidíjammal haza ballagok, otthon
ölelget

Mindenik a pénzért ; legelőbb is lábam' megmossa leá-
nyom

S megkeni, aztán lehajol hozzám, és megcsókolva
papázzgat,

580 Mialatt számból¹ a nyelvével a három-obolt kihalászsza ;
Feleségem szintén hozza elém hízelgő árpalepényét,
Aztán maga is mellém ülven, szép szóval erőltet :
«Egyél csak !»

«Lakjál jól, lelkem !» az ilyeneket szeretem s hogy nem
tereád kell

Tátanom a számat, meg a sáfárt, — mikor ad már egy-
szer ebédet —

585 Szidni motyogva, hanem, ha nékem rögtön nem hozza
mikor kell,

*Itt van bajaim bástyája, nyilak hárító pajzsa, kezem-
ben !*²

Bort tölteni meg ha feledsz, behozom teli borral eme
csacsiforma

Orros-edényt, s töltök lehenyélven ; szamaram pedig,
állá-kitátva,

Nagyot ordít, s a te csuporkádat dörögve-morogva le-
f . . gja.

590 Hát nem nagy az én uraságom ? vagy mivel a Zeüszé
derekabb már ?

Rólam is úgy szólnak, mint Zeüszről :

¹ A *zsebellen* görögök szokott erszénye. ² A 3 obol.

Mert ha zajongunk odabent mi birák, azt mondja ki
elmegy az útezőn:

«Hogy mennydörög, én uram-isten Zeűsz, a törvény-
ház!» ha meg aztán

Villámrom is: a gazdag nagy urak ezuppantva bűdös-
set eresztnek.

595 Magad is felsz ám tőlem olyankor,
Bizony isten felsz: de nem én tőled; sűlyedjek el én,
te! ha félek.

KAR.

Még ily világos-kereken
Szólani és ily eszesen senki-fiát se' hallék.

PHILOKLEON.

Hász' azt hívé, könnyű leend *parlag szőlőt beszűrni*:¹
600 Jó hát, ha megtanulja: mily erős vagyok vitában.

KAR.

Mindenen hogyan átmene, mitsem hagyott el,
Hallva, szintén büszke valék reája,
S mintha talán a Boldogok szigetén² ítelne,
Úgy örülék szavának.

PHILOKLEON.

605 Ni, hogy' nyűjtózik és feszelg: magán kívül van ez már.
Bizony, meg is teszem ma, hogy szemed zöld karikát
hány!

KAR.

Most az idő, fenni ezer-féle cseled: hogy' menekűlj,
Mert haragom' megszelidítni nehéz

¹ Közmondás. ² Az atlánti oceánban képzeltek; olykor pedig az *elysion*nal egyjelentésű, hol a dicsőültek tanyáznak.

A ki velem vitázik.

610 De malomkövet is nézhetsz, a mely jól meg van vágva,
magadnak,¹

Ha olyat nem tudsz mondani, a mi dühömet derczére
darálja.

BDELYKLEON.

Nehéz ugyan, és komolyabb tárgy, mint efféle komédia
kíván,

Gyógyítani a városnak egy-egy veleszült s rögzött nya-
valyáját:

Mindazonáltal «mi atyánk, Kronides!»²

PHILOKLEON.

Csak hagyd el, soh-
se atyázgass;

615 Mert, ha nekem, hogy rabszolga vagyok, egyszerre be
nem bizonyítod:

Meghalsz, bizonyos! ha kitiltanak is végképen az áldo-
zatoktul.³

BDELYKLEON.

Most ide hallgass, édes apácskám, kissé lebecsátva
szemöldöd'.

Számítsd fel, ugyan, csak könnyeden és csak az ujjai-
don, ne kövecscsel,

Az adót, mely hozzánk befoly összesen, a társas váro-
sok által;

620 Külön ettől a vámot, külön a sok százalagos jövedéket,
Bírság- s helypénzt, bányát, kikötőt, földbért, eladott
javak árát:

¹ Hogy malomkövel daráld össze a dühömet, mert *szóval* bajosan fogod. ² Homerosnál mondja Odysseus. ³ Mint gyilkost, excommunicálnak.

Ennek az összege lesz közel egy pár ezer évenkénti
talentom.

Most ebből vonj le az ítélő bírák napidíjja fejében
Hatezerre valót (bíró-jogosult polgár több nem lakik
ittén):

625 A mi tehát néktek esik, szorosán százötven lesz a
talentom.

PHILOKLEON.

Hát még tizedét sem kapjuk, ugyan, díjúl a jövede-
lemnek?

BDELYKLEON.

Zeüsz uccse, nem azt.

PHILOKLEON.

Hova megy hát mind el az a tenger-
nyi bevétel?

BDELYKLEON.

Ezek a «Soha nem hagyom Athénét!» ezek a «Vért
ontok a népért!»¹

Nyelik el; mert hát te, apám, önkint teszed őket kény-
uraiddá,

630 Lefözve az ily mondókákkal. S ezek aztán ötvenesével
Szednek ajándékba talentomokat megijesztett váro-
sainktól,

Fenyegelve: «Behozzatok az adót, vagy olyat menny-
dörgök a nép közt,

Hogy felfordul egész városotok!» Te meg örvendsz, a
hatalomnak

Rágódva körül májbőr-szélén s elhányni való fitye-
gőin.

¹ A demagogok, kik ily phrásisokkal ámitják a népet.

635 A társak ¹ pedig, észrevevén, hogy te, meg ím e' többi
 szemétnép,
 Szavazó kasotokból csemegéztek s a nagy semmin lako-
 máztok,
 Ötödik kerekül néznek, bizony, és amazokhoz gyűl az
 ajándék:
 Bor, szőnyeg, edény, sajt, méz, sütemény, fejbáncos,
 csésze, ruházat,
 Koszorú, nyakláncz, poharak, kelyhek, gazdagság, kel-
 lemes élet;
 640 Te meg a mit bírsz, a miért vízen és szárazon annyit
 eviczkélsz,
 Abból bizony egy fej foghagymát sem ad a fazekadba,
 de senki.

PHILOKLEON.

Bizony isten, nem! minap is három fejet úgy hozaték a
 szatócstul.
 Hanem a *szolgálatomat* bizonyítsd: megöl a nagy vára-
 kozás már.

BDELYKLEON.

Hát nem csupa szolgálai állapot az, mikor ők dús híva-
 talokban
 645 Húzzák a fizetést, magok úgy, mint farkesóváló pere-
 puttyok,
 Te meg, a mit sok fáradsággal, vár-víva, evezve, csa-
 tázva
 Szerezél, abból, megköszönöd, hogy valaki még három
 obolt ád?
 Hozzá, beparancsolnak s te bejársz, hogy a méreg foj-
 togat engem

¹ A *szövetséges* (valóságban: alárendelt) városok.

Mikor egy lefarú¹ ifjonez odamegy, Chaereas fia,
 férfiarázna,
 650 S hanyagon himbálva magát, *így* lép közitek, puha
 mozdulatokkal,
 Mondva: «Korán kell jöni s itélni idejében, mert a
 melyötök
 Az adott jelnél későbbre marad, nem kapja ki három
 obolját».
 Hanem ő megkapja ügyészi díját, drachmát, bár jöjön
 utolszor;
 S ha mit alperes ád neki, azt valamék archonnal, az
 övele tartók
 655 Közzől, megfelelnek, s kicsinálják a dolgot ketten előre :
 Akkor van dolog! és, mint fűrészt, ez húzza erősen, az
 enged.²
 Te pedig lesed a napidij-osztót, nem tudva, mi foly
 körülötted.

PHILOKLEON.

Azt tennék velem? Oh jaj, ne beszélj! fenekig feltúrod
 a lelkem,
 Odahajtod egészen az elmémet, s nem t'om, mit téssz
 ma belőlem!

BDELYKLEON.

660 Mert lásd, te, ki dúsgazdag volnál jogosan, s ezek is
 valamennyin,
 Én nem tudom, e népkibálók által lenyüggözve miként
 vagy;
 Te, ki Pontustól Sardesig annyi városnak fő ura volnál,

¹ Magyarázni nehéz, de ezt a szóképzést a néptől vettem.
 «Le-s — gü» hallani ilyet. Természetesen, nem a görög érte-
 lemben: *καταπύγων*. ² Összejátszanak, mint két fűrészelő: mikor
 egyik húzza, a másik ereszti.

- Te nem élvezed azt, csak ez egy morzsát, a mit kapsz;
 ezt is, olajként,
 Csöpögtetik egy fürt gyapjúról a szádba, hogy élve
 maradhass,
 665 De szegénynek akarnak hagyni: miért? megmondha-
 tom én neked azt is.
 Csak azért, hogy tápláló dajkád ismerd jól, s majd ha
 uszítanak
 Egy vagy más haragossokra, ugorj neki eb módjára
 veszettül.
 Mert hiszen a népet könnyű vón' eltartani, hogyha
 akarnák:
 Van ezer város, ki nekünk az adót köteles évente be-
 hozni,
 670 Ha parancsolnák nekiek, hogy csak húsz embert tart-
 son el egy-egy,
 Élhetne bizony húszezer¹ átheni polgár csupa nyúl-
 pecsenyével,
 Csupa gulásztával² s fecstéjjel, térdig rózsza s koszorú
 közt,
 Méltóan élvezve honához s a marathoni győzödelemhez;
 Míg mostan, olaj³-böngészőként, sullogtok utána ki
 bért oszt.

PHILOKLEON.

- 675 Oh jaj, mi lel engem? mint valamely zsibbadság fut
 karomon le,
 A kardot se birom tartani már, elalélt a testem egészen.

¹ V. ö. *Nőuralom*: 1130. ² A tehén első teje ellés után.

³ Gyümölesszedéskor.

BDELYKLEON.

Bezzeg de mikor megijednek, egész Euboeát ingyen
od'adnák

És ötven köblivel a búzát ígérik mindeniteknek;

Ámbár soha nem adtak semmit, csak a minap öt köből
árpát,

680 (Azt is nagynehezen, mérczénkint, polgárságod ¹ fesse-
getvén).

Ez okon csuktam be az ajtót rád,

Táplálni akarván holtodig, azt

Pedig épen nem ², hogy ama fecsegők

Kinevessenek. És adok is mindent

685 Valamit kívánsz —

Napidíj-osztó-tejet ³, azt nem.

KAR.

Mily bölcs ez a mondat: «Elébb mindkét félnek hall-
gasd ki beszédét,

Azután ítélj». Nekem úgy látszik, sokszorta legyőzted
apádat,

Úgy hogy, haragom meglágyítván, botom ítéletre do-
bom már. ⁴

690 Most hát, édes öreg pajtásom, velem egy kor- s kar-
beli társam,

Fogadj, fogadj szót és ne légy oly esztelen, [Strophe.

Megbicsakolt s nagyon marczona férfiú.

Bár nékem is ily barátom vagy gondviselőm

Akadna, a ki jóra így intene!

¹ T. i. igazi polgár-e? ² Akarván, t. i. ³ Mint *madártejet*.
A közmondásnak, mely görögben is így van, comicus elfordítása.

⁴ «Eltöröm a pálczát» mondaná ma.

695 Ím neked nem tudom melyík istened
 Nyilván felfogta ügyedet és jót akar világosan :
 Vedd hát köszönettel.

BDELYKLEON.

Biz' el is tartom, megadok mindent
 A mi való ily öreg embernek :
 700 Nyalnia pépet, jó puha köntöst,
 Kaczagányt, asszonyt, ágymelegítőt
 És hátvakarót.
 De ni, hogy hallgat, szava sem hallik :
 Ez nincsen inyemre sehogyse.

KAR.

Antistrophe.

705 Magába szállva mind töprenkedik, minő
 Oktalan ember is volt : de eszére tért
 S előbbi dolgait hibának rója fel,
 Hogy unszolásodat mért vetette meg.
 Ámde most szót fogad valószínűleg,
 710 Hanem fontolgat egy kissé, hogy' változtassa meg sorát,
 S vár tőled elébb szót.

PHILOKLEON.

Jaj, jaj nekem !

BDELYKLEON.

No, mit jajgatsz apám ?

PHILOKLEON.

Ne ígérj nékem semmit ezekből :
 «Oda vágy lelkem, ott halok élek»¹

¹ A parodia Euripidesből.

715 Hol hírnök üvölti: «Ki nem szavazott még? álljon fel».
 S megvárom, akár mindig utolsó
 Legyek a szavazó-kosaraknál.
 Hamar, oh lelkem! — hol az én lelkem? —
 «Hagyj menni, borúlt lélek!» de biz' isten
 720 Nehogy, ha Kleon maga vón' is, elém
 Kerüljön már ma, lopásért!

BDELYKLEON.

Jer, jer, fogadj szót már apám, az égre!

PHILOKLEON.

De mit fogadjak? mondd, *egyén* kívül.

BDELYKLEON.

Melyíken?

PHILOKLEON.

Hogy ne bíraskodjam; ebben
 725 «Hádes ítél elébb, mint engedek». ¹

BDELYKLEON.

No hát, ha ebben oly kedved telik,
 Sohse járj te fel, hanem köztünk maradva
 Láss törvényt itthon, a háznép felett. . .

PHILOKLEON.

S miről? ne veszs meg.

BDELYKLEON.

A mi tárgy akad.

¹ Euripides: *Krétai nők*.

- 730 Ha a kulcsárné lopva zárt nyitott :
Szabhatsz reá egy drachma büntetést.
Egy szóval itt is mindent úgy teszesz,
De hercze-hurcza nélkül. Reggelenkint
S derült időben a napon napolsz, ¹
- 735 Ha eső, hó esik, jó tűz megett
Bíráskodol, s ha délben kelsz is ágyból,
Nem zár előtted rostélyt a poroszló. ²

PHILOKLEON.

No hát nem bánom.

BDELYKLEON.

S hosszú per ha foly,

Nem várod *éhen*, ajkharapva, és

- 740 Az alperesre titkon mérgeződve.

PHILOKLEON.

Hogyan fogom hát fel tisztán a tárgyat

— Úgy, mint elébb — ha egyre csámesogok ?

BDELYKLEON.

Még sokkal inkább : úgy is, a bírák

— Ha össze-vissza vall a sok tanú —

- 745 «Alig tudák» — így szoktuk mondani —
-
- «Sokára felkérődni az ügyet».

PHILOKLEON.

Még rábeszélsz ! csak egyet nem tudok :

Kitől kapok díjt ?

¹ *Heliastáknak* nevezték őket a helyről, hol bíráskodtak.² A *thesmothet* nem ez ; de nem fordítható alkalmasan. A későn jövőket nem bocsátották be.

BDELYKLEON.

Tőlem.

PHILOKLEON.

Jó; — tehát

Külön magamra, nem mással, kapom ;

S habár hideg lel, úgy is megkapom.

Rútúl kijátszott a minap Lysistrat

A kópé : fölvesz egy drachmát¹ velem,

Elkölti halra, és kezembe nyom

Egy töke-halnak három pikkelyét :

755 Mohón bekaptam, azt hívén obol,²

De, a szagára, undorral köpém ki,

S öt perbe vonszolám.

BDELYKLEON.

És mit felelt ?

PHILOKLEON.

Mit-é ? kakas-zuzom van : pénzt adott,

De megemésztém ; azt veté nekem.

BDELYKLEON.

760 Ládd, mennyivel jobb lesz, e részben is.

PHILOKLEON.

Jobb, jobb bizonynyal. Kezdd hozzá tehát.

BDELYKLEON.

Várj engem itt : a holmiért megyek.

¹ Mert *hat* obol : *egy* drachma. A *drachma* értéke pedig körülbelül a régi ezüst huszasé. ² Szájába tette, mert zsebe nem volt.

PHILOKLEON.

Lám, hogy' telik be a jós mondata! ¹

Azt tartja, hogy az athenaebeliek

765 Egykor tulajdon házuknál ítélnék,

S mindenki épít tornáczában egy

Parányi törvényházat, széltire,

Mint a Hekataeon, ² az ajtók elé.

BDELYKLEON.

Itt van. Mi kell még? lám, mindent hozok

770 A mit ígértem, sőt még többet is.

Ha a vizelés rád érik, ihol

Szegen függ egy edény, hozzád közel.

PHILOKLEON.

Ez bölcshalálom, és nagy kényelem

Öregnek, a kit háborgat vize.

BDELYKLEON.

775 A tüzhely itt, és rajta lencse fő,

Hörpölsz, ha kell.

PHILOKLEON.

Ez már megint ügyes:

Itt, helyben ülve, lencsét hörpölök.

De hát ezt a kakast miér' hozod?

BDELYKLEON.

Hogy, ha elalszol a hosszú beszéden,

780 Ez majd kukorékol és aztán felébredsz.

¹ E jóslat nem létezik: csupán gúny. ² Hekate szobra, fülkében.

PHILOKLEON.

Egyet szeretnék még; a többi jól van.

BDELYKLEON.

Ugyan mit?

PHILOKLEON.

A Lykos hőstemplomát ¹

Nem hozhatnád elő?

BDELYKLEON.

Dehogy nem, itt van, ²

És benne van, lám, a hős is maga.

PHILOKLEON.

785 Oh, hős uram, ³ így szemrefőre mily
Nagy léhütő vagy, mint Kleónymus!

SOSIAS.

Mert pajzsa ennek sincs, hiába hős.

BDELYKLEON.

Ha széket ülnél, hívnám a perest.

PHILOKLEON.

Hívd bátran, ülök már, imé leültem.

BDELYKLEON (*félre*).

790 Ugyan mit is kén' csak eléje hozni?
Ki és mi csint tett a háznép közül? —
(*Fenn*) A thrák leány kozmásra főzte a

¹ Mely a dikasterion mellett volt. Lásd főnebb 378. v. ² Képet hoz. ³ *Heros*, azaz félisten, ki emberből lett azzá.

PHILOKLEON.

Megállj, megállj hé! majd tönkre tevel:

Korlát nélkül akarsz perest idézni,

795 Szentségeink közt első az pedig.

BDELYKLEON.

Nincs, istenuccse! de megyek, futok,

Magam hozok ki azt onnanbelől.

Csodálatos ez a hely-megszokás!

XANTHIAS.

Manóba véle! tartani az ilyen kutyát!

BDELYKLEON.

800 Mi a baj voltakép?

XANTHIAS.

Hát nem bebújt

A Lábás¹ a kályhába, s onnan a

Szicziiai sajtot felkapva, gyorsan

Odább iramlék és megette mind!

BDELYKLEON.

Elébb is ezt a vétséget hozom

805 Bíró elé; te meg légy vádoló.

XANTHIAS.

Én, uccsegen, nem; a másik kutya

Azt mondja, majd lesz ő a felperes.

¹ Eredetiben *Labes*, s az *Laches* vezérre céloz, kit sicíliai hadjárata alkalmával visszaélással gyanúsítottak. Alább a másik

BDELYKLEON.

Menj, hozd elő hát őket.

XANTHIAS.

Azt, teszem.

PHILOKLEON.

Hát ez mi?

BDELYKLEON.

Veszta sertésakla, nádból. ¹

PHILOKLEON.

810 Szentségtörő, behoztad?

BDELYKLEON.

Csak azért,
Hogy *Vesztán kezd el* ² a vesztes művét.

PHILOKLEON.

Vezesd be már a vádlottat, siess,
Mert büntetésre áll már a szemem.

BDELYKLEON.

Viasztáblákat, írórt hozok még.

PHILOKLEON.

815 Oh jó! megölsz idő-lopásaidal:
Barázdát húzok a bottal, s elég.

kutya *Kleon* lesz, de az eredeti célzásokat nem lehetett magyarban mindenütt érthetőleg visszaadni. Vess össze: fentebb 243. v. ¹ Korlát helyett azt a nádkerítést hozza, melyben a *Vesztán*nak áldozandó malacot szokták tartani. ² Közmondás: *Vesztán*, azaz jól kezdeni.

BDELYKLEON.

Itt van.

PHILOKLEON.

No, hívjad.

BDELYKLEON.

Itt jönnek.

PHILOKLEON.

Ki ez

Az első?

BDELYKLEON.

Tyhű, a kőbe! hogy haragszom
Magamra: még se' hoztam szóvedert!

PHILOKLEON.

320 Hé, hé, hová futsz?

BDELYKLEON.

A szóvedrekért.

PHILOKLEON.

Ne bántsđ : ehol van két boros kupa.

BDELYKLEON.

Nagyon derék : így hát van, a mi kell,
Minden ; talán még vízi-óra nincs.

PHILOKLEON.

Hát e mi? hát nem vízi-óra ez? ¹

¹ Vagy az *edényt* mutatja, vagy még obscoenabb dolgot.

BDELYKLEON.

825 Könnyen segítsz a dolgon, s népszerűleg.
 Hanem tüzet kell hozni szaporán
 És myrrhalombot, tömjén-füstölőt,
 Hogy elébb imádkozzunk az istenekhez.

KAR.

Mi pedig járúlunk az imához
 830 S áldozatokhoz hálaadással,
 Hogy a vitának, versengésnek
 Vége szakadván,
 Ily szépen összejövéték.

BDELYKLEON.

Először is csend, hallgatás legyen!

KAR.

835 Oh, jós Apolló isten, jó szerencsét
 Adj e dologra, melyhez
 Fogott ez a tornác előtt; hagyd végzenünk széprend-
 ben azt
 És minden hiba nélkül. Iéie Paian!

BDELYKLEON.

Oh fejdelem-úr, szent Utczalobor, ¹ hű szomszéd, csar-
 nokom öre!
 Vedd jó neven ez új áldozatot, melyhez most fogtam
 atyámért,
 840 Szüntesd meg az ő nagyon is fanyar és fás erkölcsét
 valahára,

¹ Apollon kúpalakú oszlopa, (maga is istenség,) az *aula* ajtaja előtt.

Indulatához, fött must helyett, elegyítvén egy kicsi mézet;
 Tedd, hogy legyen ő mindenki iránt kegyes és nyájas,
 Hogy szánja meg a vádlottat, elébb mint a vádlót,
 Ejtsen könyet az esdeklővel,
 845 S elhagyva kedélye komor voltát,
 Természetiből
 Gyomlálja ki mérge csalánját.

KAR.

Veled könyörgünk és énekelünk
 Ím ez új tisztségben ¹
 850 A fönnen elsoroltakért; mert jó szívvel vagyunk irántad,
 Mióta észrevettük, hogy barátja vagy
 A népnek, minő egy sincs mái nap.

BDELYKLEON.

Jöjjen be, a ki még künt van bíró, ²
 Mert nem jöhet be tárgyalás alatt.

PHILOKLEON.

855 Ki légyen e vádlott? — Hogy' elmarasztom!

XANTHIAS (*mint vádló*).

Halljátok immár a vádiratot.
 Vádolja *Nyelves*, az alvégi eb, ³
 Fölvégi *Lábas* sérelem miatt:
 Hogy a túrót *magában* ette meg.
 860 Kér büntetést: fügefafa nyakszorítót.

¹ Hogy t. i. a házánál törvényszéket tart, a mi új és szokatlan. ² Így szokták «becsengetni» a künn ácsorgókat. Itt, persze, senki sincs. ³ Az eredeti célzásait csak gyengén lehetett visszaadni. *Nyelves* (ered. *dicsékvő athénai*) Kleonra vág; Lábas *Laches* vezére.

PHILOKKEON.

Haljon meg ebhalállal, ha reásül.

BDELYKLEON.

Jelen van, ím, a vádlott, Lábas eb.

PHILOKLEON.

Te, rossz dög! — tolvaj a nézése is.

Ni, hogy' vicsog, hogy majd lekenyerez!

865 Hol hát a vádló, az alvégi eb?

KUTYA.

Au, au!

BDELYKLEON.

Jelen. Kész Lábas ám ez is: ¹

Ugatni jól tud, s nyalni fazekat.

SOSIAS (*mint hárnök*).

Csend! üljetek le! Vádló, lépj elé.

PHILOKLEON.

Mindjárt!... kitöltöm a lencsét s eszem.

XANTHIAS (*kutya helyett*).

870 Hallátok immár vádam', melylyel ezt

Bevádolám, ítélő férfiak!

Szörnyűség, mit velem s a «hurrah»-néppel ²

Csinált, hogy félrebútt, s a sok turót

Beszicziáliázta, jóllakván sötétben...

¹ Kleon ép oly lármás tolvaj, mint Laches. ² Hajós néppel. Eredetiben megfelelő tengeri kiáltás van, melyre magyar szó nincs.

PHILOKLEON.

875 Zeüsz uccse, hisz világos! az elébb is
Gonosz turó bűzét böfögte rám
A csúnya féreg!

XANTHIAS.

Kértem: nem adott.
Pedig ki tudna nektek ¹ jót mivelni,
Ha nem dob nékem a kutyának is? ²

PHILOKLEON.

880 S nem adott belőle?

XANTHIAS.

Nem, saját felének! ³

PHILOKLEON

Heves a legény: a lencse sem különb. ⁴

BDELYKLEON.

Apám, az istenért, előbb ne ítélj:
Hallgasd ki mindkettőt.

PHILOKLEON.

De, csillagom,
Hisz' oly világos, szinte bög, az üg.

XANTHIAS.

885 Csak *most* szorítsátok, mert minden eb
Között ez ember legmagánfalóbb,

¹ Athenaeieknek. ² Kleonnak. ³ «Ki csak oly kutya vagyok».
⁴ Olyan heves, mint ez a lencse. Az ily főzelék igen soká tartja
a meleget.

Ki a turósbodont körülhajózáván ¹
A városok gipszét kiette mind. ²

PHILOKLEON.

S nekem korsó-bedugni sem maradt. ³

XANTHIAS.

890 Büntetni már azért is kell (különben
Se' fér meg egy csárdába két...⁴ zsvány)
Hogy ne ugassak én hiába mindig;
Mert, hogyha nem, többé nem ugatok. ⁵

PHILOKLEON.

Tyhú!

895 Minő gazemberséget árul el!
Zsvány egész mivolta. Nem igaz,
Kakas? biz' isten ráhagyá fejével.
Hé, hírnök! ⁶ Hol van az? Edényt hogy adjon!

SOSIAS.

Hát vedd le magad. Én hívom a tanúkat.
900 Lábas tanúi: a tál, a fazék,
Mozsárütő, vasláb, túróskanál,
S a többi füstös szerszám, jöjenek be! —
Mégis vizelsz, te? Úlsz le már?

PHILOKLEON.

Nem én.

De ez ma nem csupán vizell, tudom. ⁷

¹ Siciliát. ² Ugyanazon görög szó a turó keményedett részét is jelenti. ³ Gipsz, a kilyukadt korsónak. ⁴ Ered. «egy bokorban két tolvaj». A közmondás ily elfordítása Aristophanesi. ⁵ Nem örzöm a házat. ⁶ A nehezen fordítható *thesmōteta* helyett maradjon hírnök; mint előbb poroszló. ⁷ Hanem nagyobb baj is érik rá; t. i. a vádlottra.

BDELYKLEON.

Te csak mogorva és kemény maradsz
 Az alpereshez? Nyeld le mérgedet. —
 Te meg jer, védj magad. Szólj hát, ne kuttogj.

PHILOKLEON.

De, a mint látom, nincs mit mondani.

BDELYKLEON.

Volna, de úgy járt, azt hiszem, szegény,
 910 Mint, vád alatt levén, Thukydides: ¹
 Megütötte a szél az állkapcsait. —
 Kotródj' el innen! majd én védelek. —
 Nehéz ugyan rágalmazott ebért
 Emelni szót, oh férfiak ²: de szólok,
 915 Mert jó eb, a farkast is megszalasztja.

PHILOKLEON.

Tolvaj biz' ő kigyelme, s áruló.

BDELYKLEON.

Zeüsz uccese, legjobb a mai kutyák közt:
 Sok jó juhocskát ³ tud vezélni.

PHILOKLEON.

Mi haszna, ha a túrót felzabálja!

¹ Nem a történetíró. Perikles ellenfele volt, s ez által vádoltatva, csak megnémult, egy szót sem tudott felelni; a miért 10 esztendőre «kicserepezték». Lásd: *Acharnaebelik* 665. és köv. vv. ² Védő beszédnek ily kezdete gyakori volt a hellen szónokknál. ³ *Buta* birkákat: a népet.

BDELYKLEON.

920 Megharczol érted, örzi hajlokod,
Mindenre jó eb; ha turót lopott,
Bocsásd meg: eziterát pengetni nem tud. ¹

PHILOKLEON.

Szeretném, hogy ne tudna írni se,
Ne írogatna álnok vádakát.

BDELYKLEON.

925 Hallgasd ki, jámbor, a tanúimat.
Jer, állj elő, turóskanál, ² s nagyon szólj.
Te voltál a sáfár; felelj: kiosztád
A katonáknak mindet, a mi volt? —
Azt mondja, hogy ki.

PHILOKLEON.

De hazud, biz' isten!

BDELYKLEON.

930 Jó ember, szánd meg a bajban levőket.
Lábas, szegény, nyakcsonttal is beéri
Meg hátgerinczezel, s mindig fut, sűrög:
A másik, az, mint házőrző kutya,
Itthon marad, s a mit behoznak, abból
935 Kívánja részét, s nem kapván, harap. ³

¹ Közmondásos. (Az a mestersége, hogy a turót is meg-
eszi, ha kapja.) ² Sajtós kés is lehetne, a mivel vágják; de a
görög szó: *turó-dagasztót* jelent, s így kanál jobban illik, bár
evő-kanál még nem volt. ³ *Laches* legalább fut-fárad érte, de
Kleon itthon, készen lopja.

PHILOKLEON.

Mi a gonosz lelt engem? ejnye no!
Lágyúlok, ez rossz jel; még elhíthetnek.

BDELYKLEON.

No csak, könyörgök, szánd meg őt, apám,
És ne veszítsd el. Hol a gyermeki? ¹
940 Elő, porontyok! és vinyogva, sírva,
És térdre hullva esdekeljete.

PHILOKLEON.

Eredj, eredj, eredj, eredj!

BDELYKLEON.

Megyek,
Bár ez «eredj» szó megesalt már sokat. ²
De jó, megyek hát.

PHILOKLEON.

A manóba is!
945 Nem jó zabálni, ha bíró az ember:
Lám, könnyet ejtétek, azt hiszem pedig,
A lencse forró, nincs egyéb oka.

BDELYKLEON.

Feloldozod hát?

PHILOKLEON.

Azt nem tudni még.

¹ V. ö. fentebb. 539. és köv. vv. ² T. i. azt hitte, nyert pöre van, azért küldi el a bírót.

BDELYKLEON.

Úgy, úgy, apácskám; térj a jobbik útra.
 950 Ne, egy kövecs: dobd, szem-behunyva a
 Hátsó fiókba, s mentsd fel őt, apám.

PHILOKLEON.

Nem járja: «cziterázni nem tudok».¹

BDELYKLEON.

No jer, körülvezetlek erre mindjárt.

PHILOKLEON.

Ez a vádló-fiók?

BDELYKLEON.

Ez.

PHILOKLEON.

Be, kövecs!

BDELYKLEON. (*Félre.*)

955 Rászedtem, és fölmenté, nem-akarva.

PHILOKLEON.

Öntsük ki, hadd lám. Hogy ütött ki, vajjon?

BDELYKLEON.

Mindjárt kitetszik. — Lábas, mentve vagy!
 Apám, apám, mi lelt?

PHILOKLEON.

Oh jaj! vizet!...

¹ «De az ítélethozás az én tanult mesterségem.»

BDELYKLEON.

Térj hát magadhoz.

PHILOKLEON.

Azt mondd meg csupán :

960 Szabad, valóban ?

BDELYKLEON.

Isten uccse.

PHILOKLEON.

Végem! . . .

BDELYKLEON.

Kelj fel, ne búsulj, édes jó apám.

PHILOKLEON.

Hogy engedek én meg ezért magamnak ?

S mi ér még? . . . vádlottat fölmenteni !

Bocsássatok meg, oh nagy istenek !

965 Önkéntelen tevém, szokásom ellen.

BDELYKLEON.

Sohse boszankodj' : én eltartalak,

Apám, kényelmesen ; vizlek magammal

Mindenhová : ebédre, dáridóba,

Szinházba ; éld világod, a mig élsz :

970 Itt nem nevet ki, hogy rászed, Hyperbol.¹

Hanem jerünk be.

PHILOKLEON.

Nem bánom, ha tetszik. (El.)

¹ Mint a dikasterionban. H. mécsárusból, fazekasból lett demagog, már fordult elő.

KAR.

[*Kommation.*]

Hát menjetek, a hova tetszik, örömmel.

Ti pedig, számlálhatlan ezernyi-ezer nép, azalatt
Vigyázzatok, hogy a mi jót vagyok mondandó, falra ne
Hányjam, mert ügyetlen nézőkön szokott ilyen meg-
esni,

S nem rajtatok.

[*Parabasis.*]

Most ide hallgass újolog, oh nép, ha örülsz a tiszta
dolognak :

Mert most meg akarja közönségét dorgálni elébb is a
költő.

Azt mondja, igaztalanúl bántá közelebb, noha tön
vele sok jót,

980 Nem nyiltan elébb, de titokban, más költőknek nyujtva
segédet,¹

Euryklesnek² utánozva eszes fortélyát s jóslati módját,
Más embernek bújva hasába, hogy önvígjátékait ontsa ;
Azután maga lépett föl nyilván és tette magát ki ve-
szélynek,

Nem mások', de saját múzsái száját kormányzani mer-
vén.³

985 Majd, bár neve nagy lőn s tiszteletes, mint még soha
egynek is itten,

Nem eléglé azt gögösen, úgy mond,⁴ s felfúvalkodva
eszében,

Sem a vívóhely körül ő nem járt⁵ fitogatni magát ; se,
ha ifju,

¹ Aristophanes első darabjait más költők neve alatt hozta színre. ² Hasbeszéd által jóslott. ³ A *Lovágokban* a hatalmas Kleon szerepére senki sem vállalkozván, maga a költő játszotta el. ⁴ T. i. ezt, a költő helyett, a karvezető szavalja. ⁵ Mint Eupolis.

Hozzá sietett, fenyegetve, nehogy kigunyolja szerelmi
 kalandját,
 Soha egynek is ő szót nem fogadott, oly illő véleke-
 désben,
 990 Hogy nem szabad a Múzsát, kivel él, kerítővé alacso-
 nyítani.
 Mikor előbb kezdé tanítani kart, sem az apró embe-
 rek ellen
 Támadt, hanem a legnagyobb körül forgott héráklesi
 dühvel,
 Bátran legelőbb viadalra magát híván a fogcsiko-
 rítót,¹
 Kinek a szeme a legrettenetesb kéjhölgyszem lángjait
 ontá,
 995 És száz csapnivaló hizelgő' feje nyalta körösleg az
 arczát,²
 Hangja, miként a vésszel-viselős örvény zaja, büze
 pedig, mint
 Fókáé, a t—ke mosdatlan czápáé, s—ge tevéé.
 Ily szörny láttára se' rémült el, sem ajándékot neki
 nem vitt,
 Azt mondja, hanem ma is egyre csatáz érettetek, és ta-
 val ismét³
 1000 Szörnyen megtámadta lidérceit és forrolázait annak,
 Kik megnyomták és fojtogták az apákat s a nagy-
 apákat
 Éjjeli ágyokban, s közzületek a kevésbbé jártasok ellen
 Vádiratot, esküt, idézetet és tanuvallást összekoholtak,
 Úgy hogy sok az ágyból is kiszökött, rettegve miként po-
 lemárchtól.

¹ Kleont, a *Lovagokban*. ² Mint a Medusafőt a kígyók.

³ A *Felhőkben*, a sophistákat és rhétorokat.

- 1005 Ily vészharítótok akadván s gonosz-irtótok hazaszerte,
Eladátok mégis tavaly öt,¹ mikor új eszmét hinte
közétek,
Melyeket ti, nem értve elég tisztán, meggyöngítétek
az által;
Pedig esküszik ő száz- meg százszor, áldozva kehelyt
Dionysznak,
Hogy ama vígjátéki darabnál soha jobbat senkise'
hallott.
- 1010 Ez nem vala szép töletek, ámbár nem fogtátok föl
azonnal;
Hanem a költőt a műértők rosszabbnak azért nem
ítélték,
Ellenfeleit megelőzve kinek széttört győzelmi reménye.
No tehát ezután, oh balgatagok, az olyan költőt, ki ujat
mer
Mondani és költeni, még inkább ápoljátok szeretettel,
1015 Őrizzétek meg az eszméit, ruhaszekrénytekbe, az alma
Mellé² rakván köntösitekhez :
Így rajtok egész esztendőt át az okosság illata érzik.

FÉLKAR.

[Strophe.

- Oh, mi egykor, néhanapján, oly erősek lejteti,
És erősek csatán,
1020 Sőt kivált magával *ezzel*³ is oly harczonea férfiak!
Régen volt az, régen ám!
Vége már, és fürteink a hattyunál is
Őszebben virítanak. Ámde
Maradtjában is, meg kell mutatnunk
1025 Ifju erőnket. Én vénségemet ma is még

¹ A *Felhőkkel* megbukott. ² Szagosítani almát raktak a ruha közé. ³ Obscoen.

Többre tartom, mint sok ifju felpiperézett fürtjei,
Ruhája és tág . . fele.

KAR.

[Epirrhema.]

Hogyha van, ki látva, nézők, termetem ¹ közületek,
Elesudálkozik derékban átdarázsult testemen :

- 1030 Mit jelentsen e fulánk, és hogy mi érzetünk vele,
Felvilágosítom könnyen «még ha oly tudatlan is».
Hát vagyunk mi, kiknek ilyen furcsa farcsikája lóg,
Attikának őslakói, az egyedül valódiak,
Legvitézebb fajta nép, mely harcmezőn e városért
1035 Oltalomra legtöbbet tőn, mikor a barbár bejött
Fojtva füsttel — tűzzel-vassal fenyegetve városunk
S hogy kasunkat megrabolja és sejtünket elviszi.
Ám gerelylyel és paizszsal kirohanva hirtelen,
Harczolánk mi ellenökbe, zord haragtól ittasan,
1049 Férfi állván férfi mellett, ajkharapva mérgiben,
Hogy dárdától és nyilaktól nem látszott a fényes ég.
Mégis visszanyomtuk, isten jóvoltával, est felé,
Mert bagoly ² repült keresztül táborunkon harc előtt.
Üztük aztán, és szigonynyal bökdösők a bugyogót, ³
1045 S ők szaladtak, a fulánktól szembe marva és pofon,
Úgy, hogy a barbár előtt ma sincs — bevallja szél-
tire —
Hősebb állat a világon, mint az attikai darázs.

FÉLKAR.

[Antistrophe.]

Nagy dolog volt, rettentő az, senki nem félt köz-
zülünk,

Visszavertük bizony

¹ Darázsnek volt a Kar álcázva. ² Athena szent madara.

³ Bő perzsa nadrágot.

- 1050 Ellenink' a tengeren, hadigályákkal eredve ki.
 Mert nem a szónokbeszéd
 Czifra voltán s kémszerű árulkodáson
 Járt eszünk még akkor-időben :
 Hanem, hogy ki bír evezni jobban.
 1055 Így, mi foglalván el a méd sok szigetjét,
 Legtöbb érdemünk a tőlük bejövő adóba', mit
 Ellopdos a mai nemzedék.

KAR.

[Antepirrhema.]

- Bármi oldalról tekintve, úgy találjátok bizony,
 Hogy szokásra, életmódra, a darázsokkal egyezünk.
 1060 Mert, először, nincsen állat, ingerelve, mérgesebb,
 Hirtelenebb haragvó nálunk, sem rosszabb természetű.
 Aztán más tekintetben is úgy teszünk mint a darázs :
 Összegyűlünk raj módjára, mind kinek hol fészke van, ¹
 Egy csoport az árchon mellé, más, hol ül a *Tizenegy*,²
 1065 Más az Odeonban ítélt, más a falbírák ³ körül,
 Sűrűn összegomolyodva, földre sütvé a szemünk,
 Mint a féreg a sejtjében, s alig vánszorogva már.
 Máskülönben feltaláljuk könnyen életünk sorát :
 Mert szurkálunk minden embert, s így megélünk las-
 sadán.
 1070 De herék is vannak köztünk, s e fulánktalan herék
 Otthon ülve, nem bajlódva, kész javunkat föleszik.
 S ez nekünk a legfájdalmasb, hogy ki harcban sohse'
 volt,
 A mi díjjunk fölemészti, olyan a ki e honért

¹ Négy dikasterionban bíráskodtak. ² Tisztviselők neve.³ Mint: *hegybírák*; választott polgárok, kik a város falai jó karban tartására ügyeltek.

Sem evezve, se dárdavetve nem kapott hólyagtörést.
 1075 De rövid nap megteszem, hogy olyan polgár, a kinek
 Nincs fulánkja, ne is húzza többé a háromobolt.

III.

PHILOKLEON.

Nem, a míg élek, ezt le nem vetem,¹
 Mert ez mentett meg a táborban is,
 Midőn ama nagy boreas megrohant.

BDELYKLEON.

Úgy látszik, nem tudod a magad javát.

PHILOKLEON.

1080 Nem kell, biz' isten! nem nekem való.
 Minap, hogy a sült hallal jóllakám is,
 Három obolt fizettem a mosónak.²

BDELYKLEON.

Hiszen no próbáld, hogyha már nekem
 Jótéteményre átadád magad.

PHILOKLEON.

1085 Hát mit csináljak?

¹ A régi zubbonyt, mely helyett a fia új, gyapjas, perzsa szövetü ruhát akar ráadni. ² Elesorgatta a zsírját, és a szép új ruhát ki kellett mosatnia. Azért jobb ócska zeke, melyet már nem kell mosatni se.

BDELYKLEON.

Vesd le a zekét,
S vedd rád, ¹ zekének, e gyapjúköpenyt.

PHILOKLEON.

Aztán ezért növeljünk gyermeket,
Hogy most ez engem megfojt a meleggel!

BDELYKLEON.

Ne! vedd el, öltsd fel, és ne hűtsd a szád. ²

PHILOKLEON.

1090 Mi a nyavalya ez? boldog istenek!

BDELYKLEON.

Úgy hívják: perzsabolyhos, — *kaunake*.

PHILOKLEON.

Azt gondolám, hogy thymoitisi bunda. ³

BDELYKLEON.

Hiába, nem voltál Sardesbe' még,
Úgy ismernéd, de most nem ösmered.

PHILOKLEON.

1095 Én? nem biz' isten én; de a Morychos ⁴
Subájához hasonlít, azt hiszem.

¹ Azaz, mintha szűk zeke volna, úgy burkolózzál belé. ² Ne esácsogj hiába. ³ Hely, hol juhászbunda-féléket csináltak. Mintha *debreczeni* gubát említne. ⁴ Fentebb már van említve, mint puha ember. 484. v.

BDELYKLEON.

Hm, Ekbatánában szövik pedig.

PHILOKLEON.

Hát Ekbatánában gyapjúpaczal¹
Terem magától?

BDELYKLEON.

Az eszed, barátom!

1100 Drágán szövik barbárok; ez maga
Egész talentom² gyapjút megevett.

PHILOKLEON.

Hát gyapjukárnak kéne mondani,
Nem kaunakénak, igazság szerint.

BDELYKLEON.

Ne! jámbor, állj meg, s vedd rád.

PHILOKLEON.

Jaj nekem!

1105 Hogy megcsapott melegje a czudarnak.

BDELYKLEON.

Veszed már?

PHILOKLEON.

Nem biz' én; hanem, ha meg
Kell lenni, adjatok rám egy kemenczét.

BDELYKLEON.

No, mindjár' rád adom hát én: gyere!

¹ Oly fűrtös, mint a szásrétű paczal. ² A talentom súlymérték volt sajátlag. (*Talanton: serpenyő a súlymértékben.*)

PHILOKLEON.

Adj hát abárlót is.

BDELYKLEON.

Minek ?

PHILOKLEON.

Minek ?

1110 Hogy majd kivégý, míg el nem olvadok.

BDELYKLEON.

Most rugd le azt az istenverte bocskort
És rántsd föl ezt a pár lakón¹-czipót.

PHILOKLEON.

Majd én meg eltürném a lábamon
«Gyülölt ellenség ádá»² bocskorát!

BDELYKLEON.

1115 No dugd a lábad, háj belé, ne félj,
Eme lakónba.

PHILOKLEON.

Rútul bánsz velem,
Hogy lábam ellen-földre téteted.

BDELYKLEON.

No még a másikat.

PHILOKLEON.

Ezt már sehogysem :
Szörnyen gyülöli a lakónt egy újja.

¹ Nyalkább, városi topán, melyet először a spártaiak használtak, hogy jól beszorítsa lábaikat. ² Parodia Euripidesből.

BDELYKLEON.

1120 De nincs kibúvó.

PHILOKLEON.

Jaj, szegény fejem!
Hát vénségemre — vaktetűt¹ se kapjak?

BDELYKLEON.

Húzd fel ma! gyorsan. Aztán kényesen
Járj benne; így! hetykén, mint gazdag ember.

PHILOKLEON.

No, ime! nézd a tartásom: melyik
1125 Gazdaghoz a menésem leghasonlóbb?

BDELYKLEON.

Melyikhez? a foghagymával bepólyált
Keléshez.²

PHILOKLEON.

Már riszálhatnám³ is a
Farom.

BDELYKLEON.

De tudsz-e finomúl beszélni
Tudós és művelt férfiak előtt?

PHILOKLEON.

1130 Igen.

BDELYKLEON.

Mit mondanál hát?

¹ Lábviszketeg, fagyás miatt. ² Az elég pongyola. De meg a kelés mérges, a foghagyma sem kedves. ³ Kényeskedve lóbálni szeretném.

PHILOKLEON.

Annyi mindent:

Mikor elfogták, hogy f..gott Lamia; ¹
 Meg, hogy mikor Kardopion ² az anyját....

BDELYKLEON.

Hagyd a regéket, mondj társkörbe illőt,
 Mint a családban, a háznál szokás.

PHILOKLEON.

1135 Tudok nagyon jót olyan házit is:
 Volt egyszer egy egér, meg egy menyét....

BDELYKLEON.

«Oh balga és tudatlan!» — mocskolá
 Theagenes a ganajszedőt ³ — «egér —
 S menyétről fogsz beszélni férfiakhoz?»

PHILOKLEON.

1140 Hát mit beszéljek?

BDELYKLEON.

Nagyszerűeket:

Hogy Androklessel, Kleisthenessal együtt
 Valál ünnepkövet. ⁴

¹ Mythologiai személy, ki a gyermekeket elnyeldeste. ² Ez is mythologiai kétes személy. ³ Így nevezték a *scurrákat*, *bohóczokat*. Theagenes egy acharnaei ember. A hely homályos. ⁴ A görög városok egymás ünnepeire, játékaire stb. díszkövetséget szoktak küldeni polgáraik közül. Ezeknek hát semmi dolguk nem volt, csak húzták a napidíjat. Mostanában az athenaeiek oly hitvány embereket küldtek, mint *Androkles* és *Kleisthenes*, csufolódik költünk.

PHILOKLEON.

Soha én, sehol, —
Parosban egyszer, két obol díjért.

BDELYKLEON.

Azt kell beszélned, hogy' birkozta le
1145 Ephudion Askondast, ¹ ősz öreg
Létére, — ámbár a csípője, karja,
Ágyéka izmos volt még, s domboru
A *mellkas*. ²

PHILOKLEON.

Állj meg, állj meg! zöld beszéd.
Hogy' birkozott vón' *méhkassal*, vajon?

BDELYKLEON.

1150 Így társalognak a mivelt körök.
De mást kérdek: ha vendéglakomán
Boroznál, mit beszélnél el magadról,
Mint ifjuságod legfőbb hősi tettét?

PHILOKLEON.

Azt, azt, az én leghősibb tettemet:
1155 Ergasiontól a karó lopást.

BDELYKLEON.

Ne ölj meg a karóddal! Azt beszéld,
Vadkant ha üztél, vagy nyulat, s vagy egyszer
Lámpát ³ futottál; ilyes csinyt találj.

¹ Bizonytalan nevek. Pindarusnál fordul ugyan elő egy ily *öreg győző*, de annak *Erginos* a neve. ² A *thorax* mellkas és pán-
czél. E szójátékot nem lehetett híven követni. ³ Egy futójáték
volt, égő lámpákkal vagy fáklyákkal.

PHILOKLEON.

Jut még eszembe egy nagyon legényes :
 1160 Phaülost, a kengyelfutót, legyőztem ¹
 Suhancz koromban, két szóval, ² mikor
 Rágalmazási pörben megnyerém.

BDELYKLEON.

Hagyd el; hanem már dűlj asztalhoz itt,
 Szokjál iváshoz és társas körökhöz.

PHILOKLEON.

1165 Hogy kell ledőlni? mondjad.

BDELYKLEON.

Módosan.

PHILOKLEON.

Így mondod, úgy-e?

BDELYKLEON.

Ah, dehogy.

PHILOKLEON.

Mikép hát?

BDELYKLEON.

Térded kinyújtva, kent testtel, miként
 Egy birkozó, omolj a pamlagon el.
 Aztán dicsérd a rézedényt, tekints fel
 1170 A mennyezetre, a kárpit szövetjét

¹ Azt gondolnók: futásban. ² Szótöbbséggel.

Magasztald; «kéz-vizet! asztalt behozni!
Együnk; mosódjunk; áldozzunk kehelyt»

PHILOKLEON.

Az istenekre! álmot lakomázunk.¹

BDELYKLEON.

«A fuvolásnő fújja; mind jelen:
1175 Theoros, Aischynes, Phanos,² Kleon,
S a jövevény, főtől,³ amott: Akestor.»
Ily társaságban jól folytasd a kördalt.

PHILOKLEON.

Oly jól, mint senki a hegypárt⁴ közöl.

BDELYKLEON.

No, majd meglátom. Én vagyok Kleon,
1180 S kezdem Harmodiust,⁵ te folytatod. (*Dalol.*)
«Nem volt még Athenaeben olyan férfi . . .»

PHILOKLEON. (*Dalol.*)

«Nem még oly agyafúrt egy tolvaj, mint te.»⁶

BDELYKLEON.

Hát így dalolsz te majd? Veszedre bögysz:

¹ Csak képzeletben. ² Veszekedő irnokféle. Mások szerint sovány koszton élő, s tréfából kerül ezek közé. ³ Az asztalfőn. *Akestor* tragoedia-szerző, s itt csúfolva van azzal, hogy *jövevény*, nem athenaei polgár, *thrák*. ⁴ Az attikai nép, ha érdeklpolitikát űzött, három pártra szakadt: *hegylakók*, *mezősegiek*, *tengerpartiak*. ⁵ Kallistrates híres dalából ismeretes zsarnok-ölő. ⁶ Ezt nem a fiának mondja, hanem Kleonnak, kit a fia személyesít.

Majd rád riaszt, hogy elpusztít, megöl
1185 S kivér az országból.

PHILOKLEON.

Én meg, biz' isten,
Ha rám riaszt, mást éneklek megint:
«Oh ember, te, ki nagy hatalomra törekszel,
Még felfogatód e várost, mely örvény szélén áll!»¹

BDELYKLEON.

S ha majd Theoros, lábtul ott henyélve,
1190 S Kleonnak a kezét megfogva, dall:
«Admetusz szavait, társ, ne feledd: hogy a jókat szeresd —»²
Hát erre mit dalolsz?

PHILOKLEON.

Fenhangon ezt:
«Nem járja, róka módra,
Két féllal, igaz barátság, sehogy.»³

BDELYKLEON.

1195 Most Aischynes jön, a Sellos fia,
Fínom, zeneértő férfi, s így dalol:
«Kincseket és erőt Kleitagorával⁴ én, thessaliak között....»

PHILOKLEON.

«Elfecsérlenél sokat, meg én is.»

¹ Alkaiosból való parodia. ² Ezt is Alkaiosénak mondja a görög Scholiasta. ³ Ezt Praxilla nőköltőének mondja. ⁴ Ez poetria; a vers róla szól, de nem tudni kié.

BDELYKLEON.

Ezt már alkalmasint tudod; hanem
 1200 Jerünk Philoktemonhoz¹ enni most.
 Hé, szolgál, Chrysos! rakj ebédet össze; ²
 Csípjük le már egyszer magunk.

PHILOKLEON.

Ne bántsuk.

Bort inni nem jó: mert abból ered
 Ajtó-bezúzás, ködobás, verés,
 1205 Aztán fizetni érte józanon.

BDELYKLEON.

Nem kell, ha ily urakkal társalogsz:
 Mert vagy megkérelelik sértett feled,
 Vagy holmi furesát elmondván magad,
 Aesópi tréfát vagy sybarita-élczet,
 1210 Mit a lakomán tanultál, — így nevetség
 Lesz a dologból: békét hagy s tovább megy.

PHILOKLEON.

Sok furcsa dolgot kell tanulni hát,
 Hogy ne fizessek, bármi csínyt teszek.
 Hanem jerünk; ne tartson vissza semmi.

KAR.

1215 Sokszor úgy tetszik nekem, hogy finom és ügyes
 [Kommation.
 vagyok,

Ügyetlen semmi esetre nem:

¹ Nagy ebédeket adó, *bolond* ember, mondja a Scholiasta.

² T. i. vittek magukkal ennivalót is a lakomára. Nem vinni, rútt dolognak tartották.

Ámde, Varkocs¹ nemzetéből, Sellosfi Amynias
Még ügyesb, mert láttam egyszer, almát hozva és
fügét,²

Leógorasnál lakomán;

1220 Mert koplal ám, mint Antiphon:³

Pharsalosba is követnek hogy lement, a thessalok
Közül egyes-egyedül csak a penestákkal⁴ társalkodott,
Penesta és szegény, mint senki, ő maga.

FÉLKAR.

[*Strophe.*

Boldog apa, Automenes,⁵ üdv teneked általunk!

1225 Hogy te fiakat nemezél, mind csupa művészeket.

Elseje a kedves-okos, a czitera mestere,

Közszeretetet a kit ölel, és nyomon a Báj követ;

Másik a színész . . . no ez is, éktelen a mily okos!

Harmadik Aripgrades, a még legokosabb fiu:

1230 Esküszí az apja, soha nem tanula senkitül,

Csak veleszülött nagy esze az, mi tanította őt

Járva lebuajokba furát játszani a nyelvivel.

MÁSİK FÉLKAR. 6

[*Antistrophe.*

Van, ki nekem azt veti, hogy íme megadám magam'

A mikor ugy zaklata és megfenyegetett Kleon,

1235 Sőt gonoszul összetöre. Ámde, mikor nyúztanak,

A ki kívül állt, kaczaga hangos üvöltésemen;

Gondja ugyan nem vala rám semmi se, csak leste, ha

Mondok-e az ütleg alatt jóra való éleceket.

¹ Ez magyar szó volna, mely zopfot jelent. ² Csekély ajándékot vitt, mégis dúsan lakomázott. ³ Egy éhező rhétor. ⁴ Penesta a thessaloknál az, mi a thét Athenaeben: a legszegényebb proletár néposztály. ⁵ A Scholiasta sem tud róla többet, mint itt van.

⁶ Egészen Aristophanes szavait mondja.

1240 Látva ezeket, legyezém egy kicsit az ellenem :
Mostan, ime, a venyigét cserbe' hagyá a karó.¹

IV.

XANTHIAS.

Oh béka, teknősbéka, boldog állat !
Háromszor boldog a pánczélodért ;
Mi jól, mi bölesen megfedéd te a
Házad cseréppel, hogy ne fájjon ütleg :
1245 Míg engem a bot, a verés, megöl.

KAR.

Mi lelt, fiú ? — fiúnak kell neveznem
Habár vén volna is, ki ütlegeget kap.

XANTHIAS.

Hát nem merő egy átok az öreg !
Legittasabbb a vendégek között,
1250 Ott volt pedig Hippylos, Antiphon, ²
Lysistrat, Thuphrast s a Phrynich ³ hada :
De mind ezek közt ő volt legvadabb.
Alighogy eltelt a sok drága jóval,
Hát felszökik, tánczol, f...gik, ki zag,
1255 Aztán nekem : «fiú ! fiú !» kiáltoz
S megver legényesen. Ezt látva, moand
Lysistrat : «Épen olyan vagy, öreg,

¹ Azaz : Kleon hiába bízott, hogy költőnk nem bántja többé.

² Homályos nevek, de mindegy is, akárkik ; iszákosak. ³ A költő, vagy más.

- Mint hirtelenforrt újbor, vagy pedig
 A polyva közzé szabadult számár.»
- 1260 «Te meg!» kiálta «sáskához hasonlitsz,
 Mert a zekéd elhánnya lombjait,
 Meg Stheneloshoz, a ki holmijából
 Kivedlett.» Erre tapsol mindenik,
 Csak Thuphrast vonta félre finom ajkát.
- 1265 Ettől öregünk azt kérdi: «Mondsza csak,
Mivel vagy oly fel, s úrhatnál, te ki
 Minden dús' lényaló-bohócza vagy?»
 Így tette csúffá őket sorra mind
 Parasztrugással, a beszéde meg
- 1270 Szörnyű tudatlan volt s tárgyhoz nem illő.
 Most részegen, mint a csap, megy haza,
 S mindenkit üt-ver, a kit csak talál.
 Ahon ni! épen erre tántorog:
 Kotródom is, míg meg nem ütlegel.

PHILOKLEON.

- 1275 Hó, megállj! félre állj!
 Sírni fog még az utánam tódulók közt valaki,
 Mert, ha nem tágultok innen,
 Tepertővé sütlek össze a fáklyámmal, kóficzok!

BDELYKLEON (*távolról, többed magával*).

- De meglakolsz ezért holnap, bizony,
 1280 Ha még oly nagy legény vagy is: viszünk
 Bíró elébe, mind csoportosan.

PHILOKLEON.

«Ihaj! juhaj! csoportosan.»
 Avúlt beszéd: bíró elé; még a nevét sem állhatom.

Ihaj, juhaj! *ez*¹ kell nekem! manób' a szóvödörrel!

1285 Mert ha nem kotródnak — hol van csak egy naposbiró?

Gyere fel hozzám, aranyos cserebogaram,

Ezt a kötélvéget ragadd meg itt;

Ne! csak vigyázz ám, mert rossz a kötél,

De mégse' bánna egy kis dörzsölést.

1290 Lásd, mily furfangosan kiloptalak,

Már lesbiázni készülél pedig

A társaságot. Légy hálás tehát.

De nem leszesz, föl sem veszesz, tudom,

Hanem meg is csalsz, meg ki is nevensz,

1295 Mert mással is tettél már így sokakkal,

Pedig, ha most nem lennél rossz leány,

Én téged, a mint meghal a fiam,

Kiváltlak, ágyasul, te kis malacz.²

De még magam gazdája nem vagyok,

1300 Ifjú vagyok még, őriznek nagyon;

Őriz fiacskám; zsémbes ő pedig,

Kákán-csomó-haj-szőrszál-hasgató.

Félt hát nagyon, hogy elromlom, mivelhogy

Nincs néki apja egy se' több, csak én.³

1305 Úgy látom, épen ott jó futva ránk.

Hanem megállj csak, itt e fáklya, ne,

Hagy' ejtek rajta egy ifjúi csínyt,

Mint rajtam ő az avatás⁴ előtt.

BDELYKLEON.

Ej, ej, te vén bűn, szoknyakergető!

1310 Belé szerettél abb' a nyalka — sírba?⁵

¹ A fuvolásnő, kit hoz magával. ² A szó kétértelmű. Lásd: *Acharnaebeliék*. 735. v. ³ Úgy beszél, mint a *fiú* szokott az apáról. ⁴ A mysteriumokba avatás előtt, tehát ifjú korában. ⁵ A fuvo-

De szárazon ezt még el nem viszed,
Apollon uccse!

PHILOKLEON.

Egy kis pört ehetnél
Eczet-mártással?

BDELYKLEON.

Nem szörnyű dolog,
Hogy még te csúfolsz, a ki ellopád
1315 A fúvolásnöt?

PHILOKLEON.

Mellyik fúvolásnöt?
Mit csácsogsz, mint kinek fél lába sírban!

BDELYKLEON.

Zeüsz uccse, hát ez itt nem Dardanis?

PHILOKLEON.

Nem látod, hogy égő fáklya, az isteneknek?

BDELYKLEON.

Ez, fáklya?

PHILOKLEON.

Fáklya hát; nem látod, hogy bélyeges? ¹

BDELYKLEON.

1320 Mi hát ez a fekete a közepén?

PHILOKLEON.

Ott forr ki, égés közben, a szurok.

lásnőre is értheti, ki kész nyavalya; egyszersmind emlékezteti apját, hogy sírban a fél lába. ¹ A rabnőket megbélyegezték, sütéssel.

BDELYKLEON.

S ez itt hátúl, mi ez? nem alf.. ez?

PHILOKLEON.

Nem, ott kiáll a fáklya egy göcse.

BDELYKLEON.

Göcs, mit beszélsz. (*A leányhoz.*)

Hanem te jössz velem.

PHILOKLEON.

1325 Á, mit akarsz?

BDELYKLEON.

Ezt tőled elveszem;

Te már rohadt vagy: mit tudnál vele

Csinálni úgy is?

PHILOKLEON.

Hallga! mondok egyet:

Olympián mikor néző valék,

Megverte Askondast Ephodion,¹

1330 Öreg létére jól megöklözé

S földhöz teremté az ifjút a vén.

Őrizd tehát kék folttul a szemed!

BDELYKLEON.

Olympiát, Zeüsz ucse, megtanúltad.

KENYÉRKOFA. (*Bdelykleonhoz.*)

Az istenekre! jőj, fogd pártomat.

1335 Ez ember az, ki agyba-főbe vert

¹ Lásd fönnebb 1145. v.

Fáklyával engem, és tíz obol ára
Kenyeret, meg négy mutatványt, ¹ sárba szórt. ²

BDELYKLEON.

Látd mit miveltél! még bajt, büntetést
Hoz italod ránk.

PHILOKLEON.

Sohse' az; hiszen
1340 Ügyes mesével helyre ütjük azt; ³
Én már tudom, hogy' józanítom ezt meg.

KENYÉRKOFA.

Nem fogsz ki, az istennökre, Myrtián, ⁴
Ankylion és Sostrate leányán,
Hogy ekkép tönkre tedd az árumat!

PHILOKLEON.

1345 Hallgasd meg, asszony: egy furcsát fogok
Mesélni.

KENYÉRKOFA.

Nem bizony nekem, bolond!

PHILOKLEON.

Jövén Aesopus egykor estebédről,
Ugatta egy dühös részeg szuka;
S azt mondja néki: «Hej, kutya, kutya,
1350 Ha búzát vennél a rossz nyelveden,
Azt mondanám: biz' isten, van eszed.»

¹ Részeg fővel garázdálkodott. ² *Mutatvány* az a kenyér, melyet a kofa a takarón felül tett, hogy lássák, mi van a kosarában. Ma is így szokás. ³ V. ö. fentebb 1205. v. és köv. ⁴ T. i. öt hívják úgy.

KENYÉRKOFA.

Még kinevetsz ? feladlak, bárki vagy
Mint kártevőmet, a vásárbiráknak ;
Tinóm ¹ legyen rá Chairephon amott.

PHILOKLEON.

1355 Zeüsz uccse ; mit mondok : hallgasd meg ezt.
Versenyze Lasos meg Simonides,
S azt mondja Lasos ²: «hát mit bánom én!»

KENYÉRKOFA.

Ugyan úgy-e, hé? (El.)

PHILOKLEON.

S te, Chairephon, tanúnak
Úgy illel e birsalma képü nőhöz, ³
1360 Euripides Inójához, ⁴ midőn
Tengerbe ugrik a lábai előtt.

BDELYKLEON.

Na, itt a másik : perbe hív ez is
Úgy látom ; és ez a tanú, vele.
Oh én szegény fejem !

VÁDLÓ.

Jer a bíróhoz,

1365 Erőszakért, öreg.

¹ Tanúm. Gyenge szójáték. Eredetiben *klétér* jelent *tanút* és *szamarat*. ² Könyvet írt a zenéről s a dithyramb-költészetéről. Ezért kaphatott össze Simonidessal. ³ Chairephon, Sokrates tanítványa, igen sárga volt. L. *Felhők*. ⁴ *Ino*, a hitregéből ismeretes.

BDELYKLEON.

Erőszakért?

Ne hívd, ne hívd, az istenekre kérlek:

Ím én helyette kész vagyok letenni

A mit kívánsz, s még meg is köszönöm.

PHILOKLEON.

Majd én magam kibékülök vele.

1370 Elismerem: megvertem, megdobáltam.

De jöszte errébb. Rám bízod, hogy én

Szabjam meg a pénzt, a váltságdíjat,

S maradjunk jó barátok, vagy te szabsz?

VÁDLÓ.

Mondjad te; pörpatvar nem kenyerem.

PHILOKLEON.

1375 Leesett szekérről a sybarita, ¹

S nagyon betörte a fejét, mivel

A lóhoz épen semmit sem tudott.

Azt mondja erre ottlelvő barátja:

«Kiki a saját mesterségét tegye.»

1380 Igy hát te is menj Pittalos sebészhez.

BDELYKLEON.

Ez is csak olyan, mint a többi dolgod.

Juno (Hera) üldözése miatt fiával, Melikertessel, a tengerbe ugrik. Ez öngyilkossági jelenetet, a mint épen ugrani készül, először Euripidész hozta színre; azelőtt minden ilyes a színpadon kívül történt, benn csak *elbeszéltek*. ¹ Most már mindig mesél, a hogy a fia tanította. 1205. v.

VÁDLÓ.

Magad lehetsz tanúm, hogy mit felelt.

PHILOKLEON.

Hallj szót, ne fuss... Egy sybarita nő
Eltörte csuprát....

VÁDLÓ (*tanúhoz*).

Erre légy bizonyság.

PHILOKLEON.

1385 S tanút hitt a csupor; de asszonya
Szólt: «Esküszöm Persephonéra, hogy ha,
Mintsem tanút hívsz, sebkötőt szereznél,
Úgy több eszed vón'»

VÁDLÓ.

Hát csak gúnyolódj'

Mig majd az árchon ítéletre vonsz. (*El.*)

BDELYKLEON.

1390 Déméter uccse, nem maradsz tovább itt,
Hanem fölveszlek, s....

PHILOKLEON.

Mit csinálsz?

BDELYKLEON.

Mit-é?

Viszlek, be innen. Mert ha nem, bizony
Mindjárt több vádoló lesz, mint tanú. (*Vízí.*)

PHILOKLEON.

Aesopust Delphi népe . . .

BDELYKLEON.

«Bánom én!»

PHILOKLEON.

1395 Bevádoló, hogy szent kehelyt lopott.
S ő így felelt: «Volt egy ganéjbogár. . .»

BDELYKLEON.

Oh jaj, bizony megölsz bogaraiddal! (*Elviszi.*)

KAR.

[*Strophe.*]

Irigylem a sorsod, öreg,
A mily örökre fordult
1400 Szűk és sivár élet után; mibe ha beléizeledik,
Majd nagyon is elmerül gyönyörök és kéj közepett.
De el is mehet kedve talán:
Mivel a természet kötelit valakinek lehányini nehéz;
Bár megtörtént már sokon ez, hogy mással élvén,
maga is
1405 Azok erkölcsét vette föl.

Elöttem s a józaneszűk

[*Antistrophe.*]

Előtt azonban érje

Méltó dicséret — mivel oly apaszerető s olyan okos —

A Philokleon fiát. Soha jelesb férfira én

1410 Nem akadtam, és ily gyönyöröm

Soha se' telt erkölceiben. Mi diadalmasan feleselt

Apjával, bár mást nem akart, mint a nemzőket magasabb

Becsülettel díszíteni.

V.

XANTHIAS.

No, Bacchus ucse, furcsa dolgokat
 1415 Kavarinta házunkhoz valami daemon ;
 Mert addig-addig kortyolt az öreg
 S hallgatta a zenét, hogy kedve szottyant,
 S táncolni meg sem áll az éjtszaka,
 Járván a régít, még Thespis¹ korából ;
 1420 S azt mondja : mind rüpök most a színész,
 Ő megmutatja, letáncolja mindet.

PHILOKLEON.

«Ki ül a csarnok kapujában amott?»²

XANTHIAS.

Itt jó maga már a vén nyavalya!

PHILOKLEON.

«Táruljanak a kapuk!» ím a táncz
 1425 Kezdeté itt van...

XANTHIAS.

Eszelösséged kezdeté inkább.

PHILOKLEON.

S derekam csavarúl, az inam rándul ;
 Hogy' harsog az orrom, a nyakcsigolyám
 Milyet roppan!

XANTHIAS.

Igyál helleborust.³

¹ A színészet ősapja. ² A «—» helyek parodiák, valahonnan.

³ Bolondokat gyógyító fű.

PHILOKLEON.

1430 Vagdal Phrynichos, ¹ mint egy kakas...

XANTHIAS.

Ej!

Ni bizony megrugsz.

PHILOKLEON.

«Rugd ki alólad lábod az égig!»

Tátog a s—em.

XANTHIAS.

Lábod alá nézz.

PHILOKLEON.

Most, most pörög ám tagom és ízem,

1435 Forog a csuklóban a bütyke.

BDELYKLEON (jő).

Nem jó dolog, örült dolog, biz' isten!

PHILOKLEON.

No, hadd kiáltok versenytársakat.

Ha van itt színész, ki a tánczára tart,

Álljon ki, tánczoljon verset velem!

1440 Van-e hát, vagy senki?

¹ Szinköltő. Más versio szerint így olvasandó: «*Meglapul Phr.*» Phrynichos pedig akkor *lapult* volna *meg*, mikor a perzsák által bevett s elpusztított Miletosról oly szomorú tragoediát írt, hogy az athenaei közönség mind sírva fakadt, s ez ellágyításért a költőt 1000 drachmáig megbírságoalta. De itt az első helyesebb, sőt tán *rugdal* kellene, mert az öreg rugdosódik, a mint a szolga feleletéből kitetszik.

BDELYKLEON.

Egy csupán, amott.

PHILOKLEON.

S ki a boldogtalan?

BDELYKLEON.

A Karkinos ¹

Fia, a középső.

PHILOKLEON.

Azt le is nyelem:

Poflé-ütenynyel semmivé teszem;

Rhythmushoz az nem ért.

BDELYKLEON.

De, istenadta,

1445 Ott jő megint egy Karkin-féle tánczos,

A bátyja.

PHILOKLEON.

Úgy megebédeltem, ² biz' isten.

BDELYKLEON.

De mást nem ettél, csak *rákot*, bizony.

Még ott jön egy Karkinos-sarjadék.

PHILOKLEON.

1450 Mi ez? ollótlan rák, vagy vízi pók?

¹ E tulajdonnév egyszersmind *rákot* jelent. *Karkinos* rossz poétának két fia tánczos, egy tragoedia-író volt, Xenokles. Apró emberek mind. ² Mert már azt is «lenyelte».

BDELYKLEON.

Ez a kagylóleső, a legpiczibb
Rákfajta, mely tragoediát farag.

PHILOKLEON.

Oh boldog, oh dús Karkinos fiakban!
Minő ökörszem ¹ áldás hulla ránk!

BDELYKLEON.

1455 De sikra kell már állanod velök.

PHILOKLEON.

Sós páczba mindet, hogyha győzők én!

KAR.

Nosza mind adjunk helyet, egy kissé hátrább húzódva,
ezeknek,
Hogy egész kénynyel orsózzanak itt, csigamódra forogva
előttünk.

Fel, nagynevü magzati hát a tenger urának,
1460 Ugráljatok a fövényen s «meddő tengernek parti po-
rondján,» ²

Táskarák fivérek!

Gyors lábotok körben mozogjon,
Ropja ki egyötök a Phrynichos-ugróst,
Hogy a nézők «ó»-gassanak, látván a lábakat fenn.
1465 Fordulj! karikára peregj! verd a hasad bokával!
Lábad hajigáld az égig! bűgőcsigát utánozz!
Ím a vizeken uralgó király-apa is előmász,

¹ Eredetiben is ökörszem; de a szóban játék van *táncz* és *here* mellékértelemmel. ² Homerosi hely.

Öryendve az ő fiainak, a hármás *lóherének*¹ -
Hanem már kifelé szaporán, tánczolni kik szerettek,
1470 Induljatok! Ezt azelőtt nem merte volna senki,
Hogy a komoediai kart tánczolja küldje vissza.²

¹ Ereletiben *madár*; de annak nevében is a *here* gonosz-
kodik. ² T. i. újítás, hogy a kar *eltánczol*; azelőtt csak *be* szokott
tánczolni.

A BÉKE

SZEMÉLYEK.

Két szolga, Trygaiosnál.

TRYGAIOS, athmonei föld- és szőlőbirtokos, athenaei polgár.

Ennek leányai.

HERMES isten.

HÁBORÚ
ZÜRZAVAR } istenségek.

KAR, athmonei földművesekből.

HIEROKLES, jós.

Kaszaműves.

Bokrétaötő.

Pánczélnövés.

Trombitaáros.

Dárdanyél-vonó.

Lamachos fia, }
Kleonymos fia, } éneklő gyermekek.

BÉKE,
SZÜRET, }
ÜNNEPÉLY, } istennők, mint néma személyek.

Még egy pár néma személy.

BEVEZETÉS.

E vígjáték Kr. e. 421. márczius havában a nagy Dionysiákon került színre: csak a második díjjal jutalmazták meg; az elsőt Eupolis *Hízeltő*, a harmadikat Leukon *Phratorjai* nyerték el.

Régi grammatikusok szerint ennek a darabnak is kétféle kiadása volt; de Eratosthenes csak egyet t. i. ezt a meglevő kiadását ismerte. A mit a másodikból idéznek, vagy gyanús, vagy nem egyéb mint a mai szöveg csekély változtatása.

A háború, dögvész s egyéb bajok által erejében s kedvében megfogyott Athénnek akkor nyílt volt legjobb alkalmá a békekötésre, mikor Pylosnál győztes hadának sikerült Sphakteria szigetén egy 292 főből álló csapatot, kik közt 120 spártai polgár volt, körülzárnia. Spárta követeket küldött Athénbe, hogy a béke iránt alkudozzanak, de az athéniak Kleon indítványára oly nagy követelésekkel állottak elő, hogy az alkudozás meghiúsult. Kleon maga lett most a fővezér. Megvívta a szigetet s a 120 spártai polgár hatalmába került. Soha ilyen csapás Spártára nézve; újra küldtek követeket Athénbe; de az athéniak mindig többet és többet követeltek. Három ízben ismételték a spártaiak a békeajánlást, de mindannyiszor sikertelenül.

A hadi szerencse azonban megfordult. Brasidas, a lankadatlan spártai hős, ki Pylosnál megsebesült, felgyó-

gyúlt s megint hozzáfoghatott a véres munkához, s az a váratlan siker, mit Makedoniában és Chalkidikén aratott, annyira megijesztette az athénieket, hogy a mikor a spártaiak ezt az alkalmat megint a foglyok kiváltására akarták fordítani, ők az ajánlott fegyverszünetet elfogadták. E fegyverszünet 423 tavaszán jött létre, s egy évre szólt. Ez idő alatt a béke iránt alkudoztak; de új akadályok támadtak, s a fegyverszünet ideje lejárt, a nélkül, hogy a békekötés meg lett volna. Hogy a spártai hatalom terjedését Thrákiában megakadályozza, Kleon harmincz hajóval oda indult. Amphipolisnál csatára került a dolog. Brasidas is, Kleon is elesett, az athéniek vereséget szenvedtek és visszavonultak. Most mind Athénben, mint Spártában a béke emberei kerekedtek fölül. Voltak ugyan még elegenden a kik a békét elleneztek; de a többség mellette szólt s így létre jött 421 április 4. a Nikias-féle béke.

Kevés nappal azelőtt voltak a nagy Dionysiák, a melyeken Aristophanesnek e darabja színre került. Valóságos alkalmi vígjáték: az alkudozások ideje alatt készült, s a leendő béke dicsőítésére szólt.

A mint az olvasó könnyen észreveszi, e vígjáték két részre szakad.

Első fele a legelevenebb képzelet alkotásá, mely megkapó komikummal hat: de a másik korántsem felel meg ama várákozásnak, melyet az első a nézőben felköltött.

A béke ezen kívül még két ízben szolgált témául Aristophanes költészetének t. i. az *Acharnaiakban*, a mely darabot 425-ben, s a *Lysistratében*, melyet 411-ben adtak elő. Mind a kétszer szerencsésebben mint az előttünk levő vígjátékban.

A BÉKE.

Trygaios udvara, oldalvást egy öl.

I.

ELSŐ SZOLGA *(az ólnál).*

Hozz a bogárnak, hozz, lepényt hamar.

MÁSODIK SZOLGA *(teknőben valamit gyúr).*

Ehol van. Adj neki, pusztúljon el;
Hogy jobbat ennél ne egyék soha!

ELSŐ SZOLGA.

Adj más lepényt, hamar! szamárganéjból.

MÁSODIK SZOLGA.

5 Ehol megint. Hol a mit most adék?
Nem ette tán meg?

ELSŐ SZOLGA.

Uccseg'! elkapá
S lábbal meggöngyölgetve, benyelé.
Csak gyúrd sebessen, s adj sokat, nagyot.

MÁSODIK SZOLGA.

Ganajszedők, segítetek, az égre!
10 Ne nézzétek, hogy itt megfúladok.

ELSŐ SZOLGA.

Mást, más megint, szerelmes fattyuét :
Finomra tört kell most, azt mondja.

MÁSODIK SZOLGA.

Ne. —

Egy vádat, óh nézők, én elkerülök :
Nem mondja senki, hogy töröm s eszem.

ELSŐ SZOLGA.

15 Ajbaj! csinálj más, aztán másikat,
Törj többet is még.

MÁSODIK SZOLGA.

Isten uccseg' én nem :
Mert már nem állom a teknő felett.
Inkább magát viszem a tekenőt be.

ELSŐ SZOLGA.

Manóba ezzel! és magad utána.

MÁSODIK SZOLGA (*a nézőkhöz*).

20 Ki tudja, mondja meg közületek :
Honnan szerezzek én lyukatlan orrt,
Mert nincs keservesb munka a világon,
Mint e bogárnak törni abrakot.
Disznó vagy eb, ha félremén az ember,
25 Habsolja nyersen : ez meg dölyfösen
Finnyáskodik, s nem enné a világért
Ha, mint pogácsát, asszonyoknak valót,
Egész nap gyúrva nem rakom eléje.
De meglesem, talán már jóllakott,

30 Így, a kilinesnél csak, hogy meg ne lásson. (*Bekukucsál.*)

Csak rajta! csak zabálj, és el se hagyd,
Míg észre sem veszed, hogy meggebedsz!

Szintúgy görnyed belé, az átkozott,
Mint birkozó, megvetve álla-kapesát,

35 Fejét meg s hosszú nyulga karjait

Körültekerve, mint hajóban az

Alattságot felgöngyölő hajós.

Istentelen бүdös falánk dög ez!

Mé'k isten a gazdája e csapásnak

40 Nem t'om: de azt hiszem, nem Aphrodite,

A Charisok se'.

ELSŐ SZOLGA.

Hát ki?

MÁSODIK SZOLGA.

Nem lehet más:

Istennyilás Zeüs; annak szörnye ez.

ELSŐ SZOLGA.

Mondhatja már a nézők közt egy-egy

Tudákos ifju: «Nos, mi sül ki ebből?

45 Minek a ganéjbogár?» Ahhoz pedig

Ión szomszédja így szólhat megint:

«Úgy vielem, ez czielzás Kleonra, hogy

Orczátlanúl ő is trágyával iel.» —

Hanem had' adjak a féregnek innya. (*El.*)

MÁSODIK SZOLGA.

50 Megmondom én okát, a gyermekeknek,

Az emberkéknek és az embereknek,

És a legemberebb nagy embereknek,

S a már emberföldröttieknek is.
 Gazdámat új örültség szállta meg,
 55 Nem mint titeket, de más, új divatú :
 Bámúl az égre naphosszant, s teli
 Torokkal — így ni — káromolja Zeüszet,
 Kiáltva : «Oh Zeüsz, mit akarsz velünk ?
 Tedd már le seprűd', ne söpörd ki Hellast!»

TRYGAIOS (*kívül*).

60 Ohó! ohó!

MÁSODIK SZOLGA.

Hallgassatok, mert hang üté fülem'.

TRYGAIOS (*künn*).

Oh, mit cselekszel, Zeüsz, velünk a néppel?
 Míg észreveszed, kicsépléd városid'!

MÁSODIK SZOLGA.

No lám : ez a baj, a mit emliték.
 65 Az örültségből hallátok mutatványt :
 Halljátok immár, mit beszélt, mikor
 Dühödni kezdte. Azt hajtá magában :
 «Hogy' is mehetnék Zeüszhöz egyenest?»
 Aztán sok hosszú létrát összetoldva,
 70 Mászkálni kezdte rajtok ég felé,
 Míg lebukott s betörte a fejét!
 Tegnap meg elveszett — nem t'om hová —
 S hoz egyszer egy nagy Aetnai bogárt
 S parancsolá : én legyek a lovásza ;
 75 Ő meg, veregetve mint szilaj csikót :
 «Oh Pegazuskám — mond — jó szárnyasom,
 Repíts föl engem Zeüszhöz egyenest!» —

Bekandikálok : hadd lám, mit csinál.
 Oh jaj! hamar, hamar szomszédok! erre!
 80 Gazdám az ég felé emelkedik,
 Ló-módra ülven egy ganajbogáron.

TRYGAIOS.

(Egy roppant ganajbogáron látható lesz, a mint fölfelé emelkedik.)

Halkan, halkan paripám, lassan ;
 Ne repülj nekem oly szilajon mindjár'
 Eleinte, nagyon bízva erődben,
 85 Mielőtt neki-izzadnál s idegid
 Megtágitná szárnyra kelésed.
 S ne lehelj énrám bűdöset, kérlek,
 Mert ha igen, hát jobb neked inkább
 Itthonn ólamba' maradni.

MÁSODIK SZOLGA.

90 Oh, édes uram, beh félrebeszélsz!

TRYGAIOS.

Hallgass, hallgass.

MÁSODIK SZOLGA.

Hát aztán, hova légevezel most.

TRYGAIOS.

Az egész hellen népért röpülök,
 Adván fejem új hősi merényre.

MÁSODIK SZOLGA.

95 Hova repülnél? Ne bomolj, ingyen!

TRYGAIOS.

Csend legyen! egy *kuk* se, hiábavaló
 Szó, se zszibongás: hanem üdv-mondás!
 Mondjad: az emberek elhallgassanak,
 Peczegödreiket s a csatornákat
 100 Befalazzák mind, új téglával,
 És alf., őket beszögezzék.

MÁSODIK SZOLGA.

Nem hallgatok, míg nem felelsz: hová
 Akarsz repülni.

TRYGAIOS.

Hát hová repülnék?
 Az égbe, Zeüszhöz.

MÁSODIK SZOLGA.

És mi szándokod?

TRYGAIOS.

105 Az összes hellenek dolgába' járok:
 Megkérdem tőle, mit akar velök.

MÁSODIK SZOLGA.

S ha nem felel?

TRYGAIOS.

Bevádlom, hogy egész
 Hellast eladta a perzsának, úgy!

MÁSODIK SZOLGA.

De, Bacchus uccse, míg élek, soha!¹

¹ T. i. ő, a szolga, meggátolja Zeüszet, hogy el ne árulhassa Hellast.

TRYGAIOS.

110 Nincs máskülönben.

MÁSODIK SZOLGA (*a ház felé*).

Hó! hahó! hahó!

Leánykák, im apátok most szökik

Az égbe s itt hagy árván titeket:

Jertek, szegénykéek, rimánkodjatok!

LEÁNY.

Oh papa, oh papa, hát igaz a hír,

115 Mely a szobánkig elhata már, hogy

Itt hagysz engem, s a madarakkal

A szelek szárnyán mégý — a manóba! ¹Oh, van-e ebben igaz? ha szeretsz, mondd meg papa,
kérlek.

TRYGAIOS.

Könnyű hozzávetni, leányim; fáj nekem, az szent,

120 Hogy mikor a kenyeret «papa» szóval kéritek, otthon

Pénn, de csak egy fia sincs, egy csepp sincs, legkevesebb
sincs. ²

Ánde, ha visszajövök sikerülvén útam, azonnal

Lesz nagy dercze ³ czipó, s hozzá sült koncz, idejében.

LEÁNY.

De hát minő alkalmon útaozol?

125 Hová te mégý, hajó nem jár oda.

TRYGAIOS.

Szárnyas csikóm van, nem hajón megyek.

¹ Eredetiben: *a hollók közé*, a mi közmondás. ² A háború miatt. ³ Így nevezik a lángliszt után maradt durvább lisztet.

LEÁNY.

Miféle ötlet, hogy ganéjbogárt
Nyergelve szállsz az égbe, oh apus?

TRYGAIOS.

Aesopus írja egy mesébe', hogy
130 *Csak* e bogár jutott, minden repülő
Közül, az égbe.

LEÁNY.

Oh, az a бүdös?

TRYGAIOS.

Fölment, a sassal gyűlölködve hajdan,
Tojásgörgetve állni bosszuját.¹

LEÁNY.

A Pegasusra jobb lett volna ülnöd,
135 Hogy drámaibb hatást² tégy odafenn.

TRYGAIOS.

Kétannyi élelem kén' úgy, bohó;
Míg most, ha egyszer jóllaktam magam,
Másodszor ezt is abrakolhatom.

¹ A sas ellopta a bogár fiait, megtorlásul a bogár a sas tojását, és felgörgette az Olympusra Zeüszhez, panaszt teendő. Zeüsz a sasnak fogta pártját, s a tojást, a bogártól megvédendő, keblébe rejté; de a bogár addig repkedett Zeüsz feje körül, míg ez, megfélelkezve, felugrott a bogarat elhajtani, s ez által összetörte a sas tojását. *Aesopi mese.* ² Euripidesre, ki a Pegasust színiure hozta *Andromedu* és *Bellerophon* darabjaiban.

LEÁNY.

De hátha «tenger mély vizébe hullnál»¹
 140 Hogy hoz ki? úszni nem tud, csak repülni.

TRYGAIOS.

Hisz itt a kormány, majd használom ezt;
 Hajóm pedig lesz *naxosi* bogár.²

LEÁNY.

S mi rév fogad be, hánykodás után?

TRYGAIOS.

Van a Piraeusban egy *Kantharos*³ rév.

LEÁNY.

145 Csak arra vigyázz hát, hogy le ne pottyanj,
 Aztán, ha sánta léssz, Euripides⁴
 Nyelvére és tragoediába juss.

TRYGAIOS.

Én gondom az; most isten véletek.

(A nézőkhöz:)

Ti meg, kikért ez útban fáradok,
 150 Három napig büzt ne csináljatok hé,
 Mert, hogyha ennek az orrába üt,
 Hanyatthomlok ledob, s legelni mén.
 Nosza, én Pegazom, szállj hát vidoran,
 Aranyos kantárú zaboládat

¹ Parodia valami tragikusból. ² Volt *kantharos*nak nevezett hajóféle Naxos szigetén. ³ Ez a ganéjbogár görög neve. ⁴ Gunyolták hogy sánta, béna, rongyos koldús emberekkel akar hatást tenni; hogy szánandó alakban lépteti fel hőseit.

- 155 Hegyezett füllel nekirántva.
 Mit akarsz? mit akarsz? hova tekergeted
 Orrod' le az útczacsatorna felé?
 Szállj fölfele a földről bizvást,
 Azután, megeresztve sebes szárnyad,
 160 Egyenest a Zeüsz csarnokinak vágj;
 Hanem orrod tartsd félre pöczéktül
 És mindennapi ételeidtől. —
 Ember! mit akarsz? . . . te, ki ott kuczorogsz
 A piraеusi bordélyház mellett?
- 165 Megölsz, te, megölsz! — betemesd mindjárt,
 Hordj rá földből egy egész halmot,
 Ültesd be fölül démutkával
 S balzsamot önts rá: mert, ha lebukván
 Megesik rajtam: az én életemet
- 170 Öt egész tálentommal fizeti
 Chios városa ¹ a te alf? edért!
 Oh jaj, be' rettegek, tréfán kívül!
 Gépész barátom, ² itt jártasd eszed:
 Már is csikar egy szél köldököm körül:
 175 Ha nem ügyelsz, enni adok a bogárnak.
- (Olympos és az istenek lakásai feltűnnek a színpadon.)*
- De, úgy tetszik, közel van már az ég,
 Söt látom is már Zeüsz fénycsarnokát. —
 Ki van itthon Zeüsznél? nyisson nékem ajtót!

HERMES.

- Honnan csap emberszag? Uram Herakles!
 180 Miféle szerzet ez?

¹ Egy illetlen közmondás szerint *chiosinak* gondolja a kuczorgó embert. ² A színpadi gépésznek szól.

TRYGAIOS.

Egy lóbogár.

HERMES.

Oh vakmerő és szemtelen gonosz!
 Te gaz, te fő gaz, te legfőbb gazember,
 Hogyan jöttél ide, te gazok gaza?
 Mi a neved? mondod tüstént?

TRYGAIOS.

Gazember.

HERMES.

185 Honnanvaló vagy? szólj hamar.

TRYGAIOS.

Gazember.

HERMES.

Ki volt apád? felelj.

TRYGAIOS.

Nekem? gazember.

HERMES.

Meghalsz, a Földanyára! bizonyos!
 Ha meg nem mondod, hogy mi a neved.

TRYGAIOS.

Trygaios Athmonéből, jó kapás,¹
 190 Nem sykophanta, nem patvarkodó.

¹ *Trygaios* azt teszi, hogy *Seprösi* vagy *Mustosi*, tehát szőlőmunkás ember, szőlős gazda.

HERMES.

S miért jössz?

TRYGAIOS.

Ezt a *húst* hozom neked.

HERMES.

Szegény, miért jössz?

TRYGAIOS.

Látod-é, kíváncsi,

Hogy nem vagyok már oly nagyon gazember?

Eredj, hívd Zeüszet nekem.

HERMES.

Hahó, hahó!

195 Nincs semmi abból, hogy az istenekhez
Bejuss : tegnap mind elköltöztek innen.

TRYGAIOS.

Mi földre? ¹

HERMES.

«Földre»? hogy ne!

TRYGAIOS.

Hát hova?

HERMES.

Messzebb : az égnek legfelső zugába.

TRYGAIOS.

Hogyan maradtál hát te itt, magad?

¹ E kérdés a görög nyelv természetében van, s egyszerű értelme : *hová?*

HERMES.

200 Órizni a butort, az istenek
Csuprát, edényét, kancsóit, fatálát.

TRYGAIOS.

S mért hurezolkodtak ki az istenek?

HERMES.

Merő boszúságból a hellenekre.
S maguk helyett a Háborút hagyák :
205 Csináljon véletek, a mit akar.
Maguk pedig felköltöztek, minél
Főlebb mehettek, hogy csatáitok'
Ne lássák, még imátokat se hallják.

TRYGAIOS.

S miért cselekvék ezt velünk, ugyan?

HERMES.

210 Hogy, bár gyakorta békét eszközöltek,
Ti mindég háborút kívántatok ;
Kissé ha győztek a lakóniak,
Mindjárt kiálták: «No, Dioskur'¹ uccse,
Most Attikácska meglakol!» ha meg
215 Az Attikóniak² kaptak fölül
És a lakónok jöttek béke kérni :
«Athena uccse» — mondátok legott —
«Csalárdság! nem kell hinni, Zeüszre, nem!
Eljönnek ismét, ha Pylos³ mienk».

¹ Kastor és Pollux. ² Tréfásan, mint lakóniak. ³ Lásd: *Lovagok*, 368. Értelme: míg Pylos a miénk, addig Spárta fog tőlünk békét könyörögni, mint legyőzött fél.

TRYGAIOS.

220 Biz' e beszéd úgy hangzik, mint honi.

HERMES.

Ezért, nem is tudom, látjátok-e
Többé a Békét.

TRYGAIOS.

Hát, kérlek, hová lett?

HERMES.

A Háború egy mély barlangba lökte.

TRYGAIOS.

Melyikbe?

HERMES.

Abba, ott lenn. S látod-e,
225 Mily nagy halom követ hordott reá,
Hogy meg ne kapjátok többé soha.

TRYGAIOS.

Hát már a Háború mit fog velünk
Csinálni?

HERMES.

Nem tudom; csak tegnap egy
Roppant mozsárt vitt — azt tudom — haza.

TRYGAIOS

230 S mit fog csinálni ezzel a mozsárral?

HERMES.

Szétzúzza benne várositokat. —

De távozom, mert azt hiszem, jön immár
 Ki, — hallom a zaját benn. (El.)

TRYGAIOS.

Jaj nekem!

Hová szaladjak? Úgy rémlett, ez is
 235 A háború-mozsárnak hangja volt. (Félre húzódik.)

HÁBORU.

Jaj, jaj halandók, nyomorult halandók!
 Egyszerre hogy fáj minden fogatok!

TRYGAIOS.

Oh szent Apollon, mily roppant mozsár!
 S mily szörnyü ennek a nézése is!
 240 Ez hát ama szörny, melytül úgy futunk,
 Az iszonyú, merész, hátrálhatatlan? ¹

HÁBORU.

Hajh, Prasiae, ² háromszor átkozott,
 Meg ötször, tízszer, százszor is: ma véged!

TRYGAIOS (a nézőkhöz).

Nem a mi gondunk, úgy-e emberek?
 245 Ez a baj a Lacedaemon baja.

HÁBORU.

Hej Megara, Megara, hogy' összetörlek!
 Péppé csinállak mindjárt, mindenestül.

¹ Ki senki előtt meg nem hátrál, arra képtelen is. ² Lakón város, melyet az athenaeiek a peloponnesusi háboru 2-ik évében elpusztítottak.

TRYGAIOS.

Tyühaj, tyühaj! mekkora *fej* s mi csípős
— Siralmakat ¹ hány Megara közé!

HÁBORU.

250 Hej, hej Sicilia, hogy' elveszesz te is!
Szegény város, hogy' összevissza gyúrlak! ²
Most *attikai* mézet töltsünk reá.

TRYGAIOS.

Hé, hé! másfajta mézet önts belé:
Kíméld az *attikait*: mert négy obol! ³

HÁBORU (*szolgájához*).

255 Hé, Zűrzavar!

ZŰRZAVAR.

Minek?

HÁBORU.

Jer csak, kikapsz
A mért henyén állsz. Itt ez a pofon.

TRYGAIOS.

Jujúj, be mérges volt!

ZŰRZAVAR.

Jaj, jaj nekem!

Tán foghagymát tettél belé, uram?

¹ Mintha foghagymát mondana. ² Mint *túrót*, mely sok volt Siciliában. T. i. Háború most *myttotost* csinál, a görögök kedvencz ételét. Siciliát *Syracusa* helyett mond. ³ Azaz drága. (Hazáját féltve mondja.)

HÁBORU.

Lódulsz mozsárütőért?

ZŰRZAVAR.

Hisz' tudod, nincs

260 Mozsárütőnk: csak tegnap költözénk be.

HÁBORU.

Fuss hát egyért, Athénéből, hamar!

ZŰRZAVAR.

Futok biz isten. (Máskép jaj nekem!) *El.*

TRYGAIOS (a nézőkhöz).

Mi lesz belőlünk, árva honfiak?

Látjátok, a veszély rajtunk mi nagy:

265 Ha megjön a mozsárütővel, ez

Ültében összezúzza városinkat.

De, adja Bacchus! vesszen el, s ne hozzon.

HÁBORU.

No, hé...?

ZŰRZAVAR (jő).

Parancs...?

HÁBORU.

Hát nem hozod?

ZŰRZAVAR.

Izé...

Hát elveszett az Athenae ütője,

270 A bőrkupecz,¹ ki Hellast zagyvatolta.

¹ Kleon. «Hanyag és tudatlan» (Thukyd.) hadvezérlés után elésett Amphipolisnál, Thraciában.

TRYGAIOS.

Jól tette, — áldassék neved Athéna ¹
 Hogy elveszett, és a kellő időben,
 Mielőtt kitálalhatta volna főztét.

HÁBORU.

Szaladsz Spártába mingyárt másikért?
 275 Hanem siess.

ZŰRZAVAR.

Repülök. (El.)

HÁBORU.

De hamar járj.

TRYGAIOS (a nézőkhöz).

Mit érünk, ² emberek! nagy a veszély.
 Ha van közöttünk, kit Samothrakéban
 Avattak: ³ most imádkozzék nagyon,
 Hogy ne találjon a küldött oda. ⁴

ZŰRZAVAR (jö).

280 Oh jaj nekem, jaj, jaj szegény fejem!

HÁBORU.

Mi lelt? most sem hozod?

ZŰRZAVAR.

Mert elveszett

A spártaiak mozsárütője is. ⁵

¹ Istennő. ² Mire jutunk. ³ Azaz: *igen szent*, mert a samothrakei mysterium legszentebb volt. ⁴ Spártába. ⁵ *Brasidas* derék

HÁBORU.

Hogyan, gazember?

ZÜRZAVAR.

Thraciába másnak

Kölcsön adák, s ott elveszett az is.

TRYGAIOS.

285 Oh, szent Dioskurok, be' jól tevék!
Tán jóra fordul. Bízatosok, halandók!

HÁBORU.

Fogd ezt a holmit s vidd be, majd magam
Csinálok odabenn mozsárütöt. (El.)

TRYGAIOS. (Előlép.)

Most volna helyén a Datis¹ dala,
290 Ki délben, míg dagaszták, így dalolt:
«Jaj, mint örvendem, vígadom s örülöm!»
Most kell nekünk, oh hellen férfiak,
Felhagyva pörrel és fajháborúval,
Kihúzni a minden-szerette Békét,
295 Míg más mozsárütő nem gátol újra.
No hát parasztok, kalmárok, jövevények,
Zsellérek, ácsok és kőművesek,
Szigetlakók, elő, mind az egész nép

hadvezér. Elesett *Amphipolisnál*, Kleon elleni győzelmes csatában. *Thukydides* is azt mondja: ezek ketten voltak a béke legnagyobb akadályai; *Brasidas* nemes ambícióból; *Kleon*, hogy jobban gonoszkodhassék és rágalmazhasson. (V. 16.)

¹ Perzsa, ki rosszul beszélt görögül.

Hozva ásót és emelyűt s kötelet minélelőbb!
 300 Most lesz alkalom meginni a «jó szellem poharát». ¹

KAR.

Hát elő, ki üdvöt óhajt, minden ember szaporán!
 Rajta összes hellén nemzet, most segítsünk, vagy soha,
 Hagyjuk ott a harczi rendet, gyilkot, vérszinű zekét! ²
 Íme földerült a szép nap, a Lamachos-gyűlölő. ³
 305 Most igazgass, mit csináljunk, s légy te munkavezető,
 Mert ma énrám nem lehet hogyszálljon addig csüggedés,
 Míg emelyű s gépek által napvilágra nem vonók
 E mindnél nagyobb istennőt, a borág ⁴ védasszonyát.

TRYGAIOS.

Nem hallgattok? . . . Szerfölötti hangos örömjajtok
 310 Felriasztja, lánggra kelti odabenn a Háborút.

KAR.

Ilyen jó hír hallatára nem örülnünk nem lehet,
 Mert nem így szól: «három napra hozzon élelmet kiki!» ⁵

TRYGAIOS.

Most ügyeljeteK nagyon a Cerberusra ⁶ ott alatt:
 Ne vicsogjon, ne ugasson mint midőn a földön élt,
 315 Míg az istennőt kihúzzuk, s itt ne légyen láb alatt.

¹ Öröm- vagy áldomás-pohár. Lásd *Lovagok*: 108. v. ² Különösen a hadvezér palástja volt bíbor-teres, melyet ha zászló gyanánt kitűzött, a csata kezdetét jelentette. ³ Hadvezér volt Athenaeben. ⁴ Szöllővessző. ⁵ Szokott parancs, háborúba indulás előtt. ⁶ Kleon, az alvilágban.

KAR.

Nincs eset, hogy elrabolja senki tőlem ezt a nőt,
Hogyha egyszer a kezemre kaphatom még. — Ujjujuh!

TRYGAIOS.

Emberek, bizony megöltök, hogyha így ordítatok,
Mert kironvva ¹ lába mindent összegázol és tapod.

KAR.

320 Ám zavarjon, ám tiporjon össze mindent: mi bizony
Már ma estig meg nem szűnünk hangosan örvendeni.

(Táncz.)

TRYGAIOS.

Emberek, mi a manó lelt? jaj, nehogy, az istenért!
Tánczotokkal elrontsátok szépen indult tervemet.

KAR.

Hisz' nem én, akarva, lejték, hanem az öröm miatt
325 Lábaim tánczolnak önkint, noha én nem mozgatom.

TRYGAIOS.

Ne tovább! hisz' mégis lejtessz, hagyd el immártánczodat.

KAR.

Jól van; íme elhagytam már.

TRYGAIOS.

Mondod csak; nem hagytad el.

¹ Háboru.

KAR.

Ezt az *egy* ugrást engedd még, többet aztán nem, soha.

TRYGAIOS.

Ezt az egyet, jó; de aztán többé ne táncoljatok.

KAR.

330 Majd, ha néked tetszenék sem tánczolunk aztán soha.

TRYGAIOS.

Lám, hisz' egyre folytattjátok.

KAR.

Ezt a lábunkat, ha már
Felhajítók, csak letesszük, uccsegen, a jobbikat.

TRYGAIOS.

Nem bánom, legyen; csak aztán ne boszantsatok tovább.

KAR.

Ámde most meg a bal lábam kell utána dobni, mert
335 Úgy örülök, oly kedvem van, úgy meg f... m, kaczagok,
Majd kiugrom a bőrömből, hogy paizstul ment¹ levék!

TRYGAIOS.

Még ne örvendezetek, mert biztosan nem tudni, mért;
Majd, ha elsőbb kézre kaptuk, akkor lesz örülni ok
És üvölni és kacagni; mert szabad lesz nektek akkor
340 Útra kelni,² jární, ülni, áldozatra összegyűlni,
Lakomázni és koczkázni,

¹ Nem kell háborúba mennie. ² Bizton mehetnek akárhová.

Kéjt vadászni,
«Ujjujút» kiáltani.

KAR.

[Strophe.

Vajha egyszer még valaha láthatnám azt a napot!

345 Mert sanyarut álltam eleget ki, hara¹ fekhelyen, mellyet
ada Phormion,²

S már ezentul bennem durva, mérges bírót³ nem találsz,
Sem vad erkölcsű mogorvát és nehézkezt, mint előbb;
Nyájasan látsz és egész

Megfitalodva, miután a harcztól ment vagyok.

350 Már eleget öltük az időt, szigorogánk eleget, ide-oda
járva mind

A Lyceumból ki meg be, kopja nálunk és paizs.

Ámde nosza mit tegyünk mostan örömedre, szólj; mert
parancsnok gyanánt

Rendele közinkbe a' sors kegye.

TRYGAIOS.

Hadd lám, hová gördítsük a követ.

HERMES (jő).

355 Istentelen merénylő, mit akarsz?

TRYGAIOS.

No, semmi rosszat — csak mint Killikon.⁴

HERMES.

Nyomorult, véged van.

¹ Durva szörpokróc. ² Tengeri hadvezér. ³ Athenae népe nagyon szeretett bíraskodni a 6000 polgárbíró közt. ⁴ Miletust elárulta, előre azt mondogatva, hogy jót akar. Közmondássá vált.

TRYGAIOS.

Nincs, ha sors nem üt: ¹

Hermes ² levén, tudom sorsot huzatsz.

HERMES.

Véged van, elvesztél.

TRYGAIOS.

Melyik napon?

HERMES.

360 Itt nyomba' tüstént.

TRYGAIOS.

Hisz még nem vevék

Lisztet, turót, se semmit, mint *veszendő*. ³

HERMES.

Elpusztultál azért.

TRYGAIOS.

Hogy' nem vevém

Hát észre, hogy ily nagy szerencse ért?

HERMES.

Hát nem tudod, hogy Zeüsz kiadta: meghal

365 Ki *ezt* ⁴ felássá?

TRYGAIOS.

Most hát okvetetlen

Meg kell hálnom nekem?

¹ Az elítélteket *sors* szerint, bizonyos napon szokták kivégezni. ² Többi közt a sorshuzásnak is istene. ³ Katona, ki hadba indul. ⁴ A Békét.

HERMES.

Világosan.

TRYGAIOS.

Adj hát kölesön három drachmát malaczra : ¹
Hagy' avassanak fel még halál előtt.

HERMES.

Villámdübörgő Zeüsz! . . . ²

TRYGAIOS.

Az istenekre!

370 Ne adj fel, kérlek, édes jó uram.

HERMES.

Nem, én nem hallgatok.

TRYGAIOS.

A *hú*sra kérlek,

Melyet számodra hoztam szívesen!

HERMES.

De, jámbor, engem Zeüsz «nemlétbe dönt» ³
Ha ezt «harsányriadva» nem jelentem.

TRYGAIOS.

375 Ne «riadj», könyörgök, édes Hermikém!

Emberek, mi lelt? hallgattok; megdöbbenve álltok itt.
Szóljatok, szegény barátim; mert ha nem, hát majd
«riad!»

¹ Áldozati malaczra. ² Kiált Zeüsznek, nem csupán káromkodik. ³ Tragikus nagy szavak, a komikai hatás végett.

KAR.

[Antistr.

Oh, uram Hermes, ne tedd azt, semmi-semmikép ne tedd,
 Hogyha jut eszedbe malaczáldozatom íze, melyet én
 valaha áldozék:

380 Most mutasd meg, e bajomban, hogy hiába nem veszett.

TRYGAIOS.

Hallod-é, hogyan tyukásznak, én királyom és uram?

KAR.

Oh, ne haragudj' reánk
 És ne cselekedd, hogy eme nőt ne kapjuk vissza most,
 Sőt kegyesen tégy velünk, oh te legemberszeretőbb,
 legadakozóbb urunk,

385 Hogyha utálod Peisandros¹ taraját s szemöldökét;
 S téged ezért áldozatok és becses ajándokok által mi
 dicsőíteni

Soha, soha, oh uram, nem szününk.

TRYGAIOS.

Szánd meg, könyörgök, esdeklésöket, hogy
 Tiszteljenek, még inkább mint előbb.

HERMES.

390 De tolvajok, még inkább mint előbb!

TRYGAIOS.

Majd megjelentek egy nagy árulást,
 Az összes istenek ellen valót.

¹ Gyáva, hetvenkedő katona. *Taraj*: a sisaktaréj.

HERMES.

Na, szólj, fedezd föl; tán majd engedek.

TRYGAIOS.

A Hold, meg a ravasz Nap, cselszövényt

395 Forralva rég a többi isten ellen,
Hellast eladják most a barbaroknak.

HERMES.

S miért cselekszik ezt?

TRYGAIOS.

A mért, bizony,

Mi nektek áldozunk, a barbarok

Pedig nekik; alkalmasint ezer'

400 Akarják a ti pusztulástokat,
Hogy minden áldozat övék legyen.

HERMES.

Ezért lopkodják hát s eszik le régen,

Hibás hajtással, a nap s éj körét.¹

TRYGAIOS.

Ezért, bizisten. No s hát, drága Hermes,

405 Segíts kihúzni e leányt nekünk,

S neked ülljük a dicső Panathenaeát²

És mind a többi isten ünnepit,

¹ Nappalnak kellene lenni 12 órának, éjnek is annyinak: de a *nap* rosszul hajt. A *hold* pedig (mely szerint a hónapokat számlálták) 12 hónapnál többet fordul egy évre, így hát ez is rosszul hajt, sok szökő-napot csinál; a 13 hónapnak pedig hijja van.

² Ünnepe az összes athenaeiek (attikaiak, gyarmatosok, stb.) részére.

Déméter, Hermes, Zeüsz, Adonisét ;
 S a háborúment többi város is, mind
 410 Neked, *vészárító* ¹ Hermesnek áldoz.
 Más jót is nyersz sokat ; most egyelőre
 Ím ezt adom boráldozó pohárnak.

(*Arany kehelyt ad.*)

HERMES (*félre*).

Oh, én mindig megszanom az aranykát! —
 A ti dolgotok tehát most, emberek : kapát neki!
 415 És lemenve, húzzátok le róla gyorsan a követ.

KAR.

Azt csináljuk ; csak te állj itt, istenek bölesebbike,
 S a parancsot, mester szóval, add ki rendbe, mit tegyünk ;
 Majd meglátod, hogy alattad nem silányul dolgozunk.

TRYGAIOS.

Tarts kelyhet elsőbb, hogy munkára kelve
 420 Az isteneknek mondjunk egy fohászt.

HERMES.

Áldozat, áldozat! imára, imára!

TRYGAIOS.

Könyörgünk áldomással, hogy ez a nap
 Legyen Hellasra sok jó kezdete,
 S ki most serényen a kötélhez áll,
 425 A férfiú ne fogjon több paizst.

¹ Különben *Apollo* vagy *Herakles* mellékneve. *Comice* alkalmazza *Hermesre*.

KAR.

Zeüsz uccse, ne! hanem békében éljek,
Tüzet piszkálva, szép menyecske mellett.

TRYGAIOS.

Ki meg' harczot szeretne hogy legyen,
Add, Bacchus isten! míg él, sohse szűnjék
430 Könyökcsontjából szedni a nyilat.

KAR.

Ki meg' hadnagy¹ szeretne lenni, és
Haragszik, égi szűz, hogy fényre jössz:
Úgy járjon a csatán, mint Kleonymus.²

TRYGAIOS.

S ha kopja-császár, vagy paizs-kupezcz
435 Harczot kíván, hogy keljen áruja:
Rablók kezére jusson,³ korpa enni.

KAR.

Ki meg' vezérnek vágy, azért nem húzza,⁴
Vagy szolgál, s szökni készül a csatán:
Kérékre vonva kell megostorozni.
440 S mi jót lássunk. *Ié, Paeon, Ié!*⁵

TRYGAIOS.

Ne mondd a «paeant»,⁶ mondj csupán *Iét*.

¹ Régibb magyar értelemben. ² Veszítse el paizsát. ³ Rab-szolgaságba. ⁴ A kötelek, melylyel a Békét húzzák fölfelé. ⁵ Örömkialtás. ⁶ Mert a szóban *ütés, vágás* értelme van, s ez háborúra emlékeztet.

KAR.

Ié, ié hát, csak ié legyen . . .

TRYGAIOS.

Hermesnek, a Horák- és Charisoknak,
Aphroditének, a szerelmi Vágynak! . . .¹

KAR.

445 Aresnek is?

TRYGAIOS.

Ne, ne!

KAR.

Enyaliosnak?²

TRYGAIOS.

Ah, ne!

KAR.

Marokra hát, kötélre minden ember!

HERMES.

No, rajta!

[*Strophe.*

KAR.

Rajta!

HERMES.

Mégis!

KAR.

Egy kicsit még!

¹ Mondj ié-t. ² A comicum abban van, hogy *Ares* és *Enyalios* egy isten. (*Mars.*) A Kar *kettőnek* veszi.

HERMES.

No rajta, rajta!

TRYGAIOS.

Hisz' nem húzzák mind egyformán;
 450 Nem erőlködtek, csak fogjátok,
 Megbánjátok, Boeótok! ¹

HERMES.

Rajta még!

TRYGAIOS.

Hajrá!

KAR.

No de húzzátok ti is ám ott!

TRYGAIOS.

Hát nem húzom? hisz' rajt' csüngök, ²
 455 S úgy rádülök majd megszakadok.

KAR.

Hát mér' nem boldogulunk?

TRYGAIOS.

Lamachos, ³ nem igazság, lábalatt vagy!
 Itt semmi szükség a te múmusodra.

¹ Legkevésbé hajlottak a békére. ² Csupa spondeus-lábak, hogy a húzást fessék. Ily vontatva dörmögi a magyar népmesében is a medve:

Tányértalpam, lompos farkam,
 Szép lány mátkám, nyiss ajtót.

³ Vezér, Athenaeben.

HERMES.

Ezek se' húzzák, az Argosiak,
 460 Csak nézik, hogy mi kinlódunk, s nevetnek,
 Holott a lisztet két felől szedik. ¹

TRYGAIOS.

De a lakónok húzzák emberül.

KAR.

Tudod mit? a *famunkás* mind szeretné:
 De a *kovács* nem hagyja boldogulni.

HERMES.

465 Megara sem csinál semmit: puhán
 Fanyalog csak s foghegyen, mint a kutya,
 Pedig, biz isten, már éhen veszett!

TRYGAIOS.

Mit sem lendítünk, férfiak! együtt
 Kell fogni újra, és egyszerre mind.

HERMES.

470 No rajta!

[*Antistrophe.*]

TRYGAIOS.

Rajta!

HERMES.

Mégis!

¹ A háború kezdetén Argosnak mind két várossal fegyvernyugvása lévén, míg az le nem telt, 10 évig, békén maradt, s kereskedésben gyarapodott. (Lásd Thukyd.)

TRYGAIOS.

Rajta még!

HERMES.

No, rajta, no rajta!

KAR.

Mégsem mozdúl.

TRYGAIOS.

Nem borzasztó:

Egyik előre, másik vissza? —

Korbácsot kaptok, Argos!

HERMES.

475 Rajta még!

TRYGAIOS.

Hajrá!

KAR.

Hamis itt a lelke nehánynak.

TRYGAIOS.

Békét óhajtók, legalább *ti*

Markoljátok hát meg erősen!

KAR.

Csak hogy sok van, ki gátol.

TRYGAIOS.

480 Megaraiak, nem mentek a manóba?

A Béke-istennő rátok haragszik:

Ti hagymáztátok ¹ össze legelőbb.
 S azt mondom: Athenae se húzza onnan
 Hol most rángatja: a *hegy* oldalon;
 485 Mert nem csináltok mást, csak pört ítélték.
 Hanem, ha ezt kihúzni vágytok, arrább
 Kell fogni kissé: a *tenger* felől. ²

KAR.

No, emberek, fogjuk meg hát; csupán *mi*, a parasztok.

HERMES.

Lám, jobban is megy a dolog, gazd'emberek, tinéktek.

KAR.

490 Azt mondja, jól megy a dolog: csak rajta minden ember!

HERMES.

Földművesek húzzák ki csak, más senki, ezt a terhet.

KAR.

Nosza most, nosza még!

No lám, hisz' már meg is van.

Csak *most* ne hagyjuk, most feszítsük emberebbül egy
 kicsit!

495 Mindjárt is megvan; itt van.

No rajta még, no rajta mind!

¹ Mert bőven terem a fokhagyma ott; s mert némelyek az egész peloponnesusi háborút a Megaraiak és Athenaeiek közt (két hetaera miatt) esett czivódásból származtatták. ² Ne csak a *hegy*-párt (földművesek), hanem a *kikötő*párt (radicalis democraták) is húzzák.

No rajta, rajta, rajta, rajta.

No rajta, rajta mind!

(A BÉKE istennő és kísérői SZÜRET és ÜNNEPÉLY megjelennek.)

TRYGAIOS.

Szöllőadó fennség, hogy' üdvözöljem,

500 Ezer-akós beszéddel, jöttödet?

Honnan vegyek? mert nem hoztam hazól.

Légy üdvöz, oh Szüret, s te Ünnepe!ly!

Mily szép az arczod, kedves Ünnepe!ly,

S mily szívyszerénti édeset lehelsz!

505 Mirrhánál, hadszünetnél édesebbet.

HERMES.

Nem olyat, mint táborban a tarisznya?

KAR.

Phü, undok ember undokabb iszákja!

Illatja hagymaeczetbüfögés;

Ezé meg dáridó, vidám szüret,

510 Dionysiák, síp-dob, tragoedia,¹

Sophokles-ének fenyvesmadara,

Euripides-virágok . . .

TRYGAIOS.

Majd adok!

Még azt hazudni *erről*,² hogy szeret

Oly költőt, a ki versben szónokol!

¹ Mert a szüreti dionysiákon (vagy *lenaéakon*) színművek is adattak elé. ² Az Ünnepe!lyről.

KAR.

515 . . . Borostyán, bornyomó-zsák, bégető juh,
 Mezőre futkosó nők kebele,
 Becsípett szolga, feldölt boredény
 És más egyéb sok drága jó.

HERMES.

Eredj most,
 Nézd, a kibékült városok minő
 520 Vigan csevegnek és kaczagnak együtt,
 Pedig nagy ütlegfolt van a szemök
 Alatt a harczból még, és rajta köppöly.

TRYGAIOS.

Nézd most a nézők arczeit, s találd ki
 A mesterségöket.

HERMES.

Haj, istenadták!
 525 Nem látd: ama sisakforgó-csináló
 Hogy tépi a haját? s e fejszeműves
 Hogyan lef . . . ja azt a kardcsiszárt?

TRYGAIOS.

S ama sarlókovács, nézd, mint örül,
 E kopjaművesnek fügét mutatva!

HERMES.

580 Most menj, bocsásd el a földművelőket.

TRYGAIOS.

Hallgass reám, nép: a földművesek,
 Szerszámukat felvéve, menjenek

Most azonnal a mezőre, kopja, dárda s kard ne'kül,
 Minthogy ott már mindenütt a puha békeség honol.
 585 Hát dologra minden ember, *pacánt* zengve, kifelé!

KAR.

Oh te, minden földművesnek és igaznak várva-várt
 Napja, mely vigan köszöntöm a borágot, jötteden!
 S mellyet ifjabb éveimben *én* ültettem, a fügét,
 Üdvözölni milly öröm lesz oly hosszú idő után!

TRYGAIOS.

540 Most tehát ez istennőnek adjunk hálát, férfiak,
 Hogy megmente a sisaktól, s nem kell már Gorgon-paizs;
 Aztán szép renddel siessünk a tanyákra és haza,
 Véve itt még a mezőre holmi páczott sós-halat.

HERMES.

Oh Poseidon, milyen ékes, hosszan induló soruk!
 545 Mily tömött és milyen élénk, mint lepény s közlakoma!

TRYGAIOS.

Mert, biz isten, fölszerelve csillog immár a kapa,
 S háromágu rögtörő vas fénye játszik a napon.
 Mily szépen vonúlnak el, mint egy barázda, vagy faszor!
 Ugyhogy magam is szeretnék a mezőre menni már
 550 És forgatni a kapával valahára földemet.
 Most tehát a régi élet-módra gondolván, barátim,
 Mit ez istennőtül nyertünk: a gyümölcs-sajt kellemére,
 A fügére, a mirtusra, és a drága édes mustra,
 Az ibolyás kútfejekre, az üdén sajtólt olajra,
 555 Mikre vágyunk:
 Mind ezért az istennőnek üdvözlő dalt mondjatok!

KAR.

Üdv, kegyes nő, üdv neked!

Jöttöd minő örökre gerjeszt!

Érted epedénk sokat

560 Isteni, — ohajtva menekülni a mezőre már.

Mert te főnyereségünk vagy minékünk, oh te várva-várt,

Kik sanyaru földművesi életet folytatunk;

Mert csak te vagy hasznos nekünk.

Sok gyönyörüt, édeset adál valaha, — költekezés

565 Nélküli ajándokot.

Mert te a földműves pörkölt árpafője s üdve vagy,

Rád mosolyog a' venyige, a' figefa új rügyei,

S mindenik egyéb növény

A' mi van, téged örömet fogad. —

570 Ámde, hol volt e kegyes nő annyi tenger év során,

Azt beszéld te most nekünk el, istenek legjobbika.

HERMES.

Oh, elzüllött földműves nép, értsd meg hát beszédimet,
Hogyha e nő eltünését meg szeretnéd hallani.

Phidiás volt a legelső, a ki rosszul bánt vele, ¹

575 Majd Perikles, féltiben hogy annak sorsát osztja meg,

Jól ismerve a ti mérges, harapós mivoltotok',

Míg baj érné, jó előre felgyújtotta városunk;

Beledobva, mint kis szikrát, a megarai ügyet, ²

¹ Röviden: Phidiast vádolták, hogy a Zeüsz-szoborra való aranyból sokat ellopott, s pártfogóját, barátját, Periklest, czinkossággal gyanúsították. Perikles e miatti féltében működött volna háborúra, hogy a közfigyelmet másra fordítsa. A rúgalom találmánya az egész. ² Másutt is van érintve egy másik gyanúsítás Perikles ellen, hogy azért kezdte a peloponnesusi háborút, mert Aspasia két kéjhölgyét megarabeliek elrabolták. Lásd *Acharnaebelik*: 491—496. v.

Oly nagy háborút lobbant a lángra, melynek füsttől
 580 Mind egész Hellas könyedzett, túlhan is, meg innet is.
 Ezt mihelyt hallá, legottan összerezzent a borág,
 És hordó a másik hordót bösz haraggal döngeté,
 Csillapító senki nem volt sehol; így ez¹ oda lön.

TRYGAIOS.

Apollonra! soha ezt én nem hallottam senkitől,
 585 Azt se' hogy ez istennövel Phidiásnak volt köze.

KAR.

Én se, mostantól kiválva. Hát azér' oly szép személy
 Hogy közel járt Phidiáshoz. Nem tudunk sokat, bizony.

HERMES.

Észrevéve most a hódolt s szövetségi városok,
 Mint dühödtök egymás ellen s hogy' viesorgattok fogat,
 590 Egyre cselszövényt koholtak hogy lerázzák az adót,
 S kincsekkel megvesztegették a lakónok főbjeit,
 A kik csupa kapzsiságból, s mint külföldi-gúnyolók,
 Csúfra eldobák e nőt, és megragadák a Háborút.
 Így az ő magános hasznok a földműves kára lett:
 595 Mert azontul innen² indult visszatorló nagy hajók
 Szintén megszedék ártatlan emberek gyümölcsösét.

KAR.

Méltán is! mikor nekem meg figeültetvényimet
 Ők³ kivagdalták, holott én ültetem volt, s ápolám.

¹ T. i. a Béke. ² Athenaeből. ³ A spártaiak.

TRYGAIOS.

Méltán istenuccse, földi, mert nekem meg, szinte ők,
 600 Hat-köblös cseréphambárom ¹ ködobással széttörék.

HERMES.

A mint aztán a munkás nép, a mezőkről, mind beforrt,
 Azt *nem* tudta, hogy eladták, épen úgy, mint bármikor;
 De, mivel szöllője nem volt és ohajtá a fügét:
 Hát a szónokokra bámult; a kik, tudva bölcsen azt
 605 Hogy erőtlen a szegénység, — lisztje otthonn nincs neki,
 Ezt az istennőt vasvilla-ordítással ² elverék,
 Bár e honba visszavágyott és gyakorta megjelent;
 Majd megrázták ³ a hadtársak dúsait, kövéreit,
 Azzal kötve beléjek, hogy Brasidashoz szítanak;
 610 Kiket aztán, mint ebkölykök, ti mohón széttéptetek,
 Mert a város, elsáppadva éhség s félelem miatt,
 Bárki mit dobott eléje, jóízűen felfalá. ⁴
 Látva mások a sebet, mely földre sujtá társukat,
 Szín-arannyal tömték száját annak, a ki ezt tevé,
 615 Úgyhogy *ezt* felgazdagíták; ti meg' arra keltetek,
 Hogy egész Hellas kipusztult. A ki ezt tevé pedig,
 Bőrkupez volt!...

TRYGAIOS.

Hagyd el, hagyd el, oh uram Hermes,
 ne mondd!

Hadd maradjon ott ez ember, ott alatt, hol most vagyon.
 620 Mert nem a mienk már többé, hanem a *te* embered, ⁵

¹ Gabnatartó. A görögök bort, búzát roppant nagy cserépedényekben tartottak. ² Oly ordítással, mintha vasvillát hánytak volna felé. ³ Mint gyümölesfát, hogy aztán a gyümölesöt felszedhessék. ⁴ Akárkit elítéltek, csak a biróiapidíjat kaphassák. ⁵ Köztudomásu, hogy a holtakat Hermes vitte le az alvilágba.

Minden, a mit rá mondhatnál: hogy ravasz volt éltiben,
 Feeskeloeska, sykophanta, és izgága és zavargó, —
 Minden ily gyalázatot most *tennen* emberedre szórsz.
 De hát te, úrnőm, mért hallgatsz? felelj.¹

HERMES.

625 Nem akar beszélni a nézők előtt:
 Haragszik rájok, vett sérelmiért.

TRYGAIOS.

Hát sugja meg csupán neked magadnak.

HERMES.

Szólj, édesem, hogy' érzesz ő irántok?
 Jer, asszonyok legpajzsgyülölőbbike! — (*Béke sig.*)
 630 Jó, hallom. Ezzel vádlod őket? Értem. —
 No, íme halljátok, miért neheztel.
 Azt mondja, önkint jött Pylos után,²
 Hozván egész kas békeáldomást:
 De a gyűlés háromszor leszavazta.

TRYGAIOS.

635 Nagyot hibáztunk, istennő; bocsáss meg:
 Bőr-pajzsainkba szállt volt az eszünk.

HERMES.

De hallga, mit kérdez tőlem megint:
 Ki volt leginkább itten ellene?
 S ki volt barátja, béke sürgető?

¹ A Békéhez szól. ² Akkor Spárta békét kért volt.

TRYGAIOS.

640 Legjobb barátja volt — Kleónymus.¹

HERMES.

Minémü ember e Kleónymus
A háborúban?

TRYGAIOS.

Bátornak merész,
Csakhogy nem az volt apja, kit nevez:
Mert, ha csatába mén, eldobja pajzsát,
645 S a zabföldön lelik meg, mint *zabit*.²

HERMES.

Halld még, minő kérdést intéze hozzám:
Ki most az úr a Pnyx³ magas kövén?

TRYGAIOS.

Hyperbolus⁴ most a hatalmas ott.
Mi lett, dicső hölgy? mért fordul el arczod?

HERMES.

650 Elfordul a néptől: haragszik, a mért
Oly nemtelen főt választott magának.

TRYGAIOS.

Hisz' úgy se vesszük semmibe, — csupán,
Hogy most a népnek gyámja nem vala
És meztelen volt: *ezt* övezte fel.⁵

¹ Mert *gyáva* volt. ² A görög szó, mely itt a *paizselvetest* jelenti, kis fordítással fattyugyereket tesz. ³ Lásd: *Lovagok* 42. v. ⁴ Mécsársusból lett demagog. ⁵ Ezt kötötte a derekára, t. i. Hyperbolust, egyéb ruha hián. Azaz: a hol ló nincs, szamár is jó.

HERMES.

655 S mi haszna — kérdi — a városnak ebből?

TRYGAIOS.

Bölcsebb tanácskozásunk lesz.

HERMES.

Hogyan?

TRYGAIOS.

Mert mécsesináló. Másszor a sötétben
Csak tapogattuk a közdolgokat:
Most mécsvilágnál teszszük a tanácsot.¹

HERMES.

660 Oh, oh,

Mi mindent kérdeztet velem!

TRYGAIOS.

No, mit?

HERMES.

Sok régi dolgot, eltávozta óta.
Előbb is azt, hogy mit csinál Sophokles?

TRYGAIOS.

Jól van, de nagy csoda történt rajta.

HERMES.

Mi?

¹ Tanácskozásunk (nem pl. tanácsot választunk).

TRYGAIOS.

665 Sophoklesből Simonides ¹ leve.

HERMES.

Simonides, hogy'?

TRYGAIOS.

Bár vén és rohadt:

Egy szál gazon tengerre szállna *pénzért*.²

HERMES.

No, s hát Kratinos, a böles, ³ él-e?

TRYGAIOS.

Meghalt

Hogy a lakón ránk jött.

HERMES.

S miben?

TRYGAIOS.

Miben?

670 A szél üté meg: nem nézhette, hogy
 Beverték egy hordót, *borral* tele. —
 De még mi minden történt az alatt!
 Ugyhogy, királyné, többé nem hagyunk el.

HERMES.

No, most eredj, vedd nőül e Szüret

¹ Kit máshol gabnakufárnak csúfol. Lásd *Lovagok*: 381. v.² Kecskét kitolná. Fukar lett. ³ Azaz vígjátékíró, vén korában részeges.

675 Istennöt, s a mezőn lakván vele,
Nemezz magadnak szöllőfürtöket.

TRYGAIOS.

Jer, kedvesem, jer : hadd esókoljalak meg : —
De, hát nem árt meg, mit gondolsz, uram,
Ha nékihajtok annyi év után ?

HERMES.

680 Nem úgy, ha *ménta*¹ főtt levét iszol.
De most meg ezt az Ünnepe^{ly}t, siess,
Vidd a Tanácsnak, a kié előbb volt.²

TRYGAIOS.

Oh, Ünnepe^{ly}lyel már boldog Tanács,
Hogy hörbölöd három nap a levest
685 És mennyi főtt paczalt s húst megeszel!
Élj boldogul, kedves Hermes.

HERMES.

Te is
Távozz örömmel, s ne feledj, halandó.

TRYGAIOS.

Most vissza, vissza, édes bogaram !

HERMES.

De nincs az itt, hé !

¹ Ménta, szüreti bajokról itták. ² Tanács dolga volt ünnepe^{ly}eket elrendelni és rendeztetni.

TRYGAIOS.

Jaj, hová tűnék?

HERMES.

690 «Zeüsz szekerében villámhordozó lett.»¹

TRYGAIOS.

De mit kap enni ott az istenadta?

HERMES.

Ganymedestől ambróziát eszik.

TRYGAIOS.

S én hogy' megyek le?

HERMES.

Pompásan, ne félj:

Ez istennő levisz.

TRYGAIOS.

Jertek, leányok,

695 Kövessetek hamar; mert hej sokan

Várnak tirátok vágyva és meredten. (El.)

KAR.

Menj te örömmel; mi meg addig ezen szerszámokat
örzeni adjukA szinpadi szolgálknak: miután itt a szinpad körül annyi
Tolvaj csavarog² s itt szokta gonosz csinytételit üzni
leginkább.¹ Euripides sora. ² Tény volt. Aristophanes rájok pörköl.

700 Őrizzétek hát emberül ezt; mi meg a nézőknek azonban
 «Gondolatink menetét és elménk tartalmát» mondjuk
 el itten.

[Parabas.

Meg kellene verni, poroszlóknak, az olyan komoedia-
 költőt,

Ki *magát* dicséri, ha a néphez fordul anapaestusi versben:
 Hanem, oh Zeüsz múzsaleánya! ha *van* méltó becsü-
 lésre, ki legjobb

705 Vígjátékszerző s legjelesebb valamerre csak emberek
 élnek:

A *mi* tanítónk¹ hiszi méltónak nagy dicséretre személyét.
 Legelébb is, mert *maga* ő törle el versenytársi szokását:
 Rongynéppel gunyolódni örökké s a tetvekkal hadakozni;
 És a *nagyevő* Hérakleseket, s éhenkórászokat innen,
 710 Szökevényeket és cselelendieket, meg az önként botba
 futókat

Ő verte ki csúfosan elsőb is, valamint a szolga hadat,
 mely

Jajgatva szokott fellépni, azért, hogy szolga barátja,
 gunyolva

Ütlegeit, kérddesse: «mi lelte, boldogtalan ember, a
 bőröd?

Tán bizony a korbács horpaszodat «tetemes haddal
 rohaná meg»

715 És hátad közepén fát vágott?» — Ő, megszüntetve az
 ilyen

Otromba modort, pór tréfákat s *oltárlesi*² nemtelen
 élczet,

¹ Aristophanes. ² Áldozatoknál egy kis *lesi-pecsenyéért* bohóczkodó. Innen általában aljas bohócz.

- Fölemelte művészeti águnkat s falait tornyozta magassá
 Nagyszerű nyelvvel, nemes eszmékkal s nem köznapi
 és kofa gúnynyal ;
 Nem holmi magán emberkéket játszván ki, sem asszo-
 nyi népet,
- 720 Hanem a legnagyobbát fogta elé mintegy héraكليسي dühvel,
 Átgázolva erős *bőrszagon* és habarékdühü fenyegetésen,
 Bátran legelőbb viadalra magát híván fel a fogcsikorítót,
 Kinek a szeme a legrettenetesb Kynné¹ szem' lángjait
 ontá,
 És száz csapnivaló hízelgő feje nyalta körösleg az arczát,
- 725 Hangja, miként a vésszel viselős örvény zaja, búze
 pedig mint
 Fókáé, a t—ke mosdatlan czápáé, s—ge tevée.
 Ily szörny láttára se' rettegtem, hanem, értetek egyre
 csatázva
 S minden szigetért,² ellene álltam. Mi okon méltó, hogy
 a hála
 Adaját ti nekem ma lerójátok, s ne feledjétek viadalmom ;
- 730 Mert én, ha sikert araték ezelőtt, sem jártam torna-
 helyekre
 Fiukat csábítani, hanem tüstént szedvén holmim, haza
 mentem,
 Unalomra kicsit, vigságra sokat, s mindent telyesítve
 mi kellett.
 Nosza hát tartson velem a gyermek, s a férfi az én
 részemen álljon,
 Sőt a *kopaszoknak*³ is ajánlom igen, diadalra segíteni
 most engem,

¹ Kynné, hetaira. ² T. i. a társ-szigetekért. ³ Arist., mint maga is vallja itt, kopasz volt.

735 Mert a lakomán és asztalnál, ha ma én győzők, sokan
 ezt mondják :
 «Nesze, vidd a kopasznak eme csemegét ; adj a kopasz-
 nak, tőle ne sajnáld :
 Mert nála is ím a mi legjelesebb nagy költőnk homloka
 díszlik !»

FÉLKAR.

Múza, te a hadakat elhagyva, dalolj ma velem [Strophe.
 Régi kedveseddel,
 740 Te, ki zenged az isteni nászt, a föld lakomáit,
 S Boldogok ünnepeit,
 Melyekre fő gondod vagyon.
 Ámde, ha Karkinos eljő
 Esdeni a fiaival, hogy övelők lejts,
 745 Rá se figyelj, ne is jőj őket elésegíteni ; nézd csupa házi-
 fűrjnek
 Mind e górnnyaku, törpe növésű tánczosokat,
 Kecskegolyó-morzsákat, gép-esoda-szörny keresőket :
 Mert hisz' az apjok is — a mi esetleg egy
 Színműve lenni talált — «megölte macska !» úgymond.¹

MÁSİK FÉLKAR.

[Antistrophe.

750 «Ilynemű kördalokat, a széphaju Kellemekét,
 Kell tanult költőnek
 Lantolni, midőn cseveg a fészket ujító
 Tavaszi fecskemadár»;²

¹ Karkinos *Egerek* című darabbal lépett fel, de megbukott. Különben ő és fiai ismeretesek a *Darázsokból*. Lásd ott: 1441. vers. *Morsimos*, *Melanthios* gyenge költők. ² *Stesichoros* után parodiáz.

De *kart* ne kapjon Morsimos,
 755 És ne Melanthios, a kit
 Fülreszelő dalokat gajdolni hallék,
 A' mikor öcsese és ő színpadi karra tőnek szert a tra-
 goediában,
 E nagyevő Gorgonhad, rája-leső ¹ csodaszörny,
 E banyaúzó, halpusztító, bak-szagu gaz pár,
 760 Kikre te, múza-leány, laposat s nagyot
 Köpve, jer és ma *velem* játszszál ez ünnepélyen!

II.

A színen, mikép a darab elején volt.

TRYGAIOS (*a nézőkhöz*).

Haj, beh keserves volt az égbe jutnom!
 Szörnyen kifáradt a lábam belé.
 S onnanfelül mily aprók voltatok:
 765 Az égből oly — gonosznak láttalak,
 Hanem hisz' innen még nagyobb gonosznak.

SZOLGA.

Uram, megérkezél?

TRYGAIOS.

Úgy hallom én is.

SZOLGA.

Hát mit tapasztalál?

¹ *Rája-hal* leső.

TRYGAIOS.

Fáj a bokám

A hosszas úttól.

SZOLGA.

Menj! mondd csak nekem . . .

TRYGAIOS.

Mit?

SZOLGA.

770 Láttál-e még más embert odafenn,
Magadon kívül, bolyongni ?

TRYGAIOS.

Nem, csupán

Két-három óda-költő szellemét.

SZOLGA.

És mit csináltak ?

TRYGAIOS.

Kezdő sort kerestek :

Afféle «üdvlégszellet-úszomát.» No s ?

SZOLGA.

775 Hát az való-e, a mit mondanak :
Hogy, a ki meghal, ott *csillag* leszen ?

TRYGAIOS.

Való hát.

SZOLGA.

És ki lett most csillag ottan ?

TRYGAIOS.

Íon,¹ Chiosból, a ki írta nem rég
Itt lenn a «Hajnalesillagot»; miért is,
780 A mint fölért, hajnalesillag leve.

SZOLGA.

Hát a futosva-égő csillagok
Miféle népek?

TRYGAIOS.

Hát, mennek haza
Jobb módu csillagok ebédiről
Lámpával, és a lámpában világ. —
785 De vidd e hölgyet a szobámba, ne,
A kádat öblintsd meg, hevíts vizet,
Vess nászi ágyat, ennek és nekem,
S ha megcsináltad, jőj elő megint;
Én addig *ezt*² beküldöm a Tanácsnak.

SZOLGA.

790 S hol tettél szert e nőkre?

TRYGAIOS.

Hol? az égben.

SZOLGA.

Nem érnek hát nekem három obolt
Az istenek, ha bordélyt tartanak
Mint mi halandók.

TRYGAIOS.

Abból él néhány.

¹ Tragoedia- és dithyrambköltő. ² Az Ünnepelet.

SZOLGA.

Jerünk tehát. Mit adjak ennek enni?

TRYGAIOS.

795 Semmit; nem enne az meg a cipót
Se' a lepényt: ahoz van szokva, hogy
Ambróziát szopott az isteneknél.

SZOLGA.

Úgy hát «szopóka» kell itt is neki. (EL.)

KAR.

[Strophe.]

Jól járt az öreg nagyon, jól foly neki dolga már, úgy
látszik, ezentúl.

TRYGAIOS.

800 Hát még, ha vőlegény gyanánt díszben ragyogni láttok!

KAR.

Irigyleni fognak, és ismét fiatal leszesz, dús mirrha-
kenettel.

TRYGAIOS.

Elhiszem azt. Hát még ha majd öelve csicserezem!

KAR.

Akkor te boldogabb leszesz mint Karkinos csigái.¹

TRYGAIOS.

Hát *nem* megérdemlem, ki egy bogár-járművön meg-
hozám

¹ *Apró* fiai.

805 Hellasnak üdvét, hogy szét a mezőn
Ezentúl bizton merjenek mozogni és aludni?

SZOLGA (jö).

Meg van fürösztve, s haj be' szép a dúcezeà!
Lepény kisütve, még' jó kaprosan,
S a többi is mind: csak kés kell neki.

TRYGAIOS.

810 No hát sietve most ez Ünnepélyt
Adjuk kezéhez a Tanácsnak.

SZOLGA.

Ezt-e?

Ez hát az Ünnepély, kit meggyürénk
Mikor Brauronba ¹ mentünk részegen?

TRYGAIOS.

Biz' ez; s majd elszalasztók.

SZOLGA.

Hej, uram,

815 Minő ötévfordulás ² tatja van!

TRYGAIOS (a nézők felé).

Hadd lám: ki a jó ember köztetek?

Ki adja ezt be híven a Tanácsnak? (Szolgához:)

Hé, mit kerülgeted?

¹ Helynév. Az allegoria rút csak; nem a jelentett dolog.

² Brauron attikai demosban ötvenként egy-egy kicsapongó Bacchusünnepet tartottak.

SZOLGA.

Az isthmusi

Játékra sátrat nézek a karómhoz.

TRYGAIOS.

820 Hát senki sem szól hogy megőrzi? Asszony,
Jer hát, «leteszlek,» mint közhelyre, itt.¹

SZOLGA (*mutatva*).

Az integet?

TRYGAIOS.

Ki?

SZOLGA.

Ki? Aripgrades,²

Majd ő beadja, kér.

TRYGAIOS.

De hisz, bolond,

Útközbe' mind kiszopná a levét. —

825 Nő, rakd le most elébb a holmidat. —

Nemes Tanács,³ ím nézd ez Ünnepelet;

Tekintsd, mi nagy jót hoztam én neked.

Kissé csak a lábát emelve föl,

Kész nektek a rejtelmes áldozat.

830 Nézzétek: itt a konyha is, mi vonzó!

És még azon füstös, — mert a Tanács

Edénye itt állt háború előtt.

Tornát is aztán tarthattok jelest,

Ha ezt birjátok, mindjárt holnap is:

¹ Mint: «bírókézhez» tenni le valamit. ² Lásd róla a gúnyverset a *Lovagokban*: 1167 s. köv. vv. ³ Azon tanácstagokhoz szól, kik a nézők közt vannak; a Tanács számára rendelt padokon.

- 835 Lehet birkozni, négy-kéz-lábon állni,
 Kenődzve ösz-tusákat küzdeni,
 Tülkölni, öklözni legényesen.
 Harmad napon lófuttatás legyen,
 Lovag lovaggal fussa versenyét,
- 840 Az egymás ellen rontó fogatok
 Prüsszögve, fújva ágaskodjanak;
 Lebukva meg', s konyultan sok kocsis
 Fog majd heverni a fordúlaton. —
 No hát, prytánok, ím az Ünnepeý. —
- 845 Ni, beh mohón kap rajta egy prytán!
 Bezzeg, ha ingyen-pört kén' bemutatni,
 Törvényszünettel mentené magát.

KAR.

[*Antistrophe.*]

Mily hasznos az ily derék polgár az egész hazának,
 mint ez az ember.

TRYGAIOS.

Meglátjátok milyen vagyok, ha majd beszúrtök elsőbb!

KAR.

- 850 Hisz' látnivaló ma is; mert csak te vagy a világ- és
 népszabadító.

TRYGAIOS.

Akkor beszélj, ha majd egész kancsó új bort megittál!

KAR.

Elsőnek, istenink után, téged tartunk ezentúl.

TRYGAIOS.

Bizony sokat is érdelek, Trygaios én, az Athmoni,
 Ki a szegény köznép s földműves osztály

855 Szörnyű baját megszüntetém, s Hyperbolust¹ kicsap-
tam.

KAR.

No mondtsza, hát most mi következik?

TRYGAIOS.

Áldozni ennek *csuprot*; mi egyéb?²

KAR.

Csuprot? mint egy silány Hermes-szobornak?

TRYGAIOS.

No, mit gondoltok: hát hizlalt ökörrrel?

KAR.

860 Ökörrrel? azt nem, hogy *öklelni* járjunk.³

TRYGAIOS.

Hát nagy kövér disznóval?

KAR.

Ne, ne.

TRYGAIOS.

Mért?

KAR.

Abból Theagenes⁴ disznósága lenne.

TRYGAIOS.

Melyikkel hát? mi van még hátra?

¹ Lásd fentebb. ² Kisebb alkalmakra főzeléket áldoztak, fázékban. ³ Azaz háborúba. ⁴ Egy piraeusi ember, ki mint tudatlan és puha, a mellett szurtos, gunyoltatik.

KAR.

Juh.

TRYGAIOS.

Juh?

KAR.

Az bizony.

TRYGAIOS.

Hisz ez *ión* beszéd! ¹

KAR.

865 Szándékosan *az*, hogy majd a gyülésben,
Ha háborúra izgat valaki,
A hallgató borzadva nyögje: *jú!* . . .

TRYGAIOS.

Találtad.

KAR.

Jámbor legyen az egész,
Hogy egymás közt mi is bárányok és
870 A «társaink» ² iránt legyünk szelídek.

TRYGAIOS.

Eredj, keríts hát egy juhot hamar;
Áldozni én meg majd oltárt hozok.

¹ Fordíthatatlan szójáték. Csak úgy érthető, ha felteszszük, hogy az *attikai* kiejtésnek magyarul az *ih* (=juh) szó felel meg, az *ioniai* kiejtésnek pedig a *juh*. Erre aztán az attikai közönség, mint szokatlanra, felkiáltana: *jú!* indulatszóval. (A *juh*, dativusban, *ioni* kiejtéssel, görögül *ῖ*, mely attikai kiejtésben indulatszó, míg a *juh* dativusa *ῖ* diphthongus.) ² A szövetséges városok és szigetek.

KAR.

Minden, mit isten úgy akar s a szerencse hoz reánk,
Ím, hogy' sikerül és mindkettő egyszerre találkozik
össze!

TRYGAIOS.

875 Az már világos; íme az oltár is itt van épen.
Csak rajta tehát, a míg odafenn üde szél veri még
Felhőit a hadaknak;
Mert már bizonyos, hogy a jó szellem fordítja jobbra
sorsunk'.

KAR.

Itt a kosár, és benne a virágok, árpaliszt, kés,
880 A tűz is itt van: semmisen hibázik már csak a — juh.

TRYGAIOS (*szolgához*).

Lódultok érte mindjárt?
Tudom, ha Chairis ¹ észre vesz,
Mingyárt hivatlan itt terem sípolni, a miért, tudom,
Míg fújja hogy majd megszakad, ti ráfizettek inkább.²
(*Szolgához.*)

885 Ne a kosár s a kézmosó medencze:
Kerüld meg az oltárt jobbra, hirtelen.

SZOLGA.

Ehol, már megkerültem; mást parancsolj.

TRYGAIOS.

Most hát ez üszköt mártsd a vízbe, ne,
Te ezt csóváld; te meg nyújts árpalisztet.³

¹ Zenész, fuvolás. ² Csak hagyja el. ³ Másik szolga is van jelen, mint néma személy.

890 Most addszá ; mártsd be ujjaid' te is ;
A nép közé hints árpát és paszulyt.

SZOLGA.

Ím !

TRYGAIOS.

Szórtál nekik már ?

SZOLGA.

Hermes uccse, annyit
Hogy e nézők közt, mind a hányan vannak,
Egy sines immár, kinek paszúlya nincsen.

TRYGAIOS.

895 És kaptak a nők ?

SZOLGA.

Nem, de férjeiktől

Estére kapnak.

TRYGAIOS.

Most : könyörgeni ! . . .
Ki van jelen ? hol a *sok jámbor ember* ?¹

SZOLGA (*a karra*).

Had' öntözöm meg ! mert ezek sokan
Vannak, s mind jámborok.

TRYGAIOS.

Ezek ?

SZOLGA:

No, hogyne ?

¹ Formai szólásmód áldozat előtt.

900 Mikor leöntöm őket annyi vízzel
És mégis egyhelyt állnak ¹ jámborul?

TRYGAIOS.

De most imára, most imára, mind!
Oh drága királyné, isteni nő
Mennyei Béke,

905 Karok asszonya, és asszonya násznak :
Ím vedd kegyesen kész áldozatunk!

KAR.

Oh vedd kegyesen, te imádandó,
És, Zeüszre! ne tégy úgy, mint az olyan
Balkörmű nők cselekesznek,

910 Mikor a kissé kinyitott ajtón
A csarnokból kilesekednek,
Aztán, ha ügyel rájok valaki,
Félrevonóznak;
S újra, ha elment, kilesekednek.

915 Ily asszonyi csinyt te ne tégy mivelünk.

TRYGAIOS.

Zeüsz uccse, ne ám! de mutassad egész
Szűz idomodban magadat minekünk
Tizennegyed évig utánad epedt
Kedveseidnek;

920 Oszlasd el a háboru zűrzavarát,
Hogy «Csatabontó» legyen a neved itt;
És oltsd ki szivünkéből a keresett
Czifra gyanúkat,

¹ Mert tartoztak ott állni.

- Melyeket egymás arczába dobunk ;
 925 Elegyíts minket Helléneket a
 Régi barátság édes ízével,
 Elménkbe vegyíts szelidebb, készebb
 Bocsánatadást ; hogy az áruterünk
 Teljék meg drága javakkal :
 930 Nagyfejü hagymával, uborkával,
 Nemes almákkal,
 Kurta subával szolgálóinknak ;
 Hozzanak ismét a Boeótok
 Lúd-kacsafélét, bíbiczet, olyvet,
 935 És ángolnát nagy kősarakkal
 A Kopaisból, hogy körülötte
 Vásárt ütvén, taszigáljuk odább
 Morychost, Teleast, Glauketést, meg
 A többi szodét ; de Melanthios,¹
 940 Késve jelenjék meg a vásáron
 Mikor elkelt mind, hogy jajszóval
 Szavalja saját «Medeájából» :
 «Oda, hajh ! oda, hajh ! megfosztva levék
 A czéklalevél közt heverőktől !»
 945 S örvendjenek a körülállók.
 Mind ezt, könyörgünk, add meg istenasszony !

SZOLGA.

Fogd, itt van a kés, hogy szakácsilag
 Ölhesd le a juhot.

TRYGAIOS.

Tilos.

¹ Nyalánk emberek nevei, kik siettek minden újságot hamar bevásárlani.

SZOLGA.

Miért?

TRYGAIOS.

Kedvét ölésben Béke nem találja,
 950 Oltára vért nem tűr. Csak vidd be hát,
 S leölve, hozd ki csontos részeit,
 (Így a juh megmarad a karvezérnek). *(Szolga el.)*

KAR.

Te meg' maradj künn, és hasábokat
 Rakogass ide most szaporán, s telyesítsd, mit szükség,
 áldozatodhoz.

TRYGAIOS.

955 Mit gondoltok: nem *jószilag* tevém alá e rőzsét?

KAR.

Már hogy ne? hiszen mi ne menne neked
 Okos embernek! s mit ki nem észlelsz
 Mi böles észhez illik, és akadálytalan
 Bátor kebelhez!

TRYGAIOS.

960 Ég a hasáb: hogy Stílbidest¹ magát zavarba ejti.
 No, most asztalt hozok *magam*, szolgára semmi szükség.

KAR.

Ki ne dícsérné az ilyen férfit immár,
 A ki nagyra veté fejét megmenteni városunk'
 Miért irigyelendő marad köztünk neve mindig.

¹ Híres áldozó jós, de ő sem tudta volna jobban megrakni a tüzet.

SZOLGA (jő).

965 Megvan. Te rakd fel ím e konczoekat:
Én a belekhez látok s a lepényhez.

TRYGAIOS.

Én gondom az. De, itt vagy már? siess?

(Szolga el s rögtön vissza.)

SZOLGA.

Ihol vagyok már. Hát késtem sokat?

TRYGAIOS.

Süssed csak ezt; mert íme valaki
970 Jön ott felém babérral koszorúzva.
Vajon ki ez?

SZOLGA.

Csalónak gondolom:

Afféle jós lesz.

TRYGAIOS.

Sőt Hierokles¹ épen.

SZOLGA.

Az Oreosi jós? hát a' biz' ez.

Mit mond, ugyan?

TRYGAIOS,

Nyilván a béke ellen

975 Lesz kifogása: látom a szeméből.

SZOLGA.

Nem annak: inkább a sült' szagra jó.

¹ Vágás benne az, hogy: sőt épen H., ki legnagyobb «csaló».

TRYGAIOS.

Tegyünk úgy, mintha nem látnók.

SZOLGA.

Helyes.

HIEROKLES.

Mi áldozat, s mely istené, ez itt?

TRYGAIOS *(a szolgának)*.

Csak süsd, ne szólj; kergesd odább a hústól.

HIEROKLES.

980 Kinek áldoztok? nem mondjátok?

TRYGAIOS.

A farka

Jó jelt mutat?

SZOLGA.

Jót, hála érte a
Szentséges Béke istennőnek!

HIEROKLES.

Áldozz

Zsengét hamar hát, és adj nékem is.

TRYGAIOS.

Süljön meg előbb.

HIEROKLOS.

Megtúlt már ez, e!

TRYGAIOS.

985 Akárki légy, de sok lében kanál vagy. (*Szolgának:*)
Most szeld le. Hol az asztal? Hozz kehelyt.

HIEROKLES.

Nyelvét külön szokás levágni.¹

TRYGAIOS.

Tudjuk.

Hanem, tudod mit?

HIEROKLES.

Halljam hát.

TRYGAIOS.

Ne szólj

Kezünk alá: ez *Béke*-áldozat.

HIEROKLES (*ünnepélyesen*).

990 Balga halandók, együgyüek

TRYGAIOS.

Mind a te fejedre!²

HIEROKLES.

Oktalanul kik nem hallgatván isteni szóra,
Férfiak,³ a sívó — majmokkal egyeztetek össze

TRYGAIOS.

Hahhahahah!

¹ A papok számára. ² Szálljon a baljóslat vagy átok, a mit mondandó vagy. V. ö. *Felhők* 1204. v. ³ T. i. férfiak levén, a *sívó* — oroszlányt várunk.

HIEROKLES.

No, mi lelt?

TRYGAIOS.

E «sívó majmok» olyan szép!

HIEROKLES.

Gyáva sirályokként meghívén rókafiaknak,
 995 Melyek szive csalárd, elméje csalárd

TRYGAIOS.

Be' szeretném
 A te tüdődöt is ily forrónak ¹ látni, te nyegle!

HIEROKLES.

Mert, ha sem a Nymphák meg nem csalták Bakis agg
 jóst,
 Sem Bakis a népet, se' Bakist, ismétlem, a Nym-
 phák

TRYGAIOS.

Pusztúlj el, s veszz meg, ha tovább is akarsz ba-
 kisolni!

HIEROKLES.

1000 Nem vala végzetes,² a Békének eloldani lánczát,
 Csak ha elébb

TRYGAIOS (*a szolgának*).

Ezt még jól meg kell hinteni sóval.

¹ Mint ez a sült juhtüdő. ² A végzet nem engedte volna.

HIEROKLES.

Mert nincs kedve szerint örök isteneinknek, a hadzajt
Megszüntetni elébb, mint «farkas nőszí a bárányt»...

TRYGAIOS.

Hát ugyan a farkas bárányt hogy nőszne, gazember?

HIEROKLES.

1005 És valamíg a csimasz bűdösebbet ereszt ki, mikor fut;
S a hegyesen csaholó nővizsla vajúdva vakot szül:
Addig ezen békét nem kellett vón' soha kötni.

TRYGAIOS.

Hát mit kellett vón'? soha meg nem szünni a harcztól?
Sorsot vetni talán: melyőnk pusztúljon előbb el,
1010 Bárha, kibékülvén, közösen Hellas ura lettünk?

HIEROKLES.

Mondhatod a ráknak, hogy: járj egyenest! soha sem
jár.

TRYGAIOS.

Nem *te* bizony soha már a prytaneumba ebédre!
S eddigi izgágád' ezután nem folytatod itten.

HIEROKLES.

Símithatd a süldisznót: nem lesz soha síma.

TRYGAIOS.

1015 Ámitgatni mikor szűnsz már az athénei népet?

HIEROKLES.

Czombot az istennek minemű jóslatra pirítottok?

TRYGAIOS.

Arra, mit oly szépen költött régente Homéros :

«Ők pedig, eltolván a háboru vész-zivatarját,

A békét ölelik vala s annak emeltenek oltárt.»

1020 «És miután johot¹ izleltek, s a czombok elégtek :
Kelyhet is áldoztak»; s én voltam az útmutatójok ;
Jósnak azonban senki bizony nem adott tele kancsót.

HIEROKLES.

Ahhoz semmi közöm, mert azt *nem* mondta Sibylla.

TRYGAIOS.

Zeüsre ! hanem sokkal bölsebben mondta Homéros :

1025 «Nincs hona, nemzete nincs, joga nincs és tűzhelye
annak,

A ki gyönyörködik a véres polgári hadakban.»

HIEROKLES (*mintha jóslana*).

Ámde vigyázz, netalán, elméd' meglopva eselével,

Kánya ragadja fel

TRYGAIOS (*a szolgálóhoz*).

A *pecsenyére* ügyelj te azonban :

Mert félelmes ez a jósmondat a birkatüdőnek.

1030 Tölts áldozni kehelyt, és adj a beltetemekből.

HIEROKLES.

Engedelemmel ! hadd szolgálók szinte magamnak.

¹ Az áldozatbarom belső részei: szív, máj, tüdő, lép.

HIEROKLES.

Kulesolom a térded!

TRYGAIOS.

Jámbor, de hiába esengsz itt:
 «Símithatd a süldisznót: nem lesz soha síma.» —
 Néző barátim, jertek a belet
 Ízlelni.

HIEROKLES.

Hát én?

TRYGAIOS.

Edd meg a Sibyllát.

HIEROKLES.

1045 Nem ketten esztek itt, a Földanyára!
 Erővel elkapom: hisz' köz vagyon.

TRYGAIOS (*Szolgának*).

Üsd a Bakist, üsd!

HIEROKLES (*a nézőkhöz*).

Legyetek tanúim!

TRYGAIOS.

De nékem is, hogy nyegle vagy s falánk.
 Üsd a nyeglét, ne kíméld a botot.

SZOLGA.

1050 Üssed te; én meg majd kihámozom
 E kaczagányból, melyre csalva tett szert.
 Veted le, tátos, azt a birkabórt?

Hallottad? ... Ejnye, Oreosi¹ holló!
 Repülsz Elymionba² szaporán? (*Elüzi.*)

FÉLKAR.

- 1055 Mily öröm, mily öröm, [*Strophe.*
 Hogy már nem kell a sisak, a hagyma és turó;
 Nem kedves a harcz nekem,
 Csak borozgatni a tűz előtt jó barátimmal, és
 Rakni rá, a mi legszárazabb, s legvidámabban ég
 1060 Nyári vágásu fát;
 Csicseri borsót pattogatva, és piritva cserfamakkot
 Csókolgatni thrák leányt, míg a nőm fürödni van.
 Mert nincs annál kedvesebb, ha már az ember elvetett
 S permetez rá a jó isten, mint ha szomszédom kiszól:
 1065 «Mit csináljunk mostanában, mondtsza csak Komar-
 chides?³
 Úgy-e, jó lesz egyet innunk, míg az isten jót művel?
 Nossza, pörkölj nékem, asszony, három mércze kan-
 babot,⁴
 Elegyíts buzát is közzé, s hozz fűgét onnanbelől,
Syra meg kiáltsa vissza *Manest*⁵ a hegyek közől,
 1070 Már ma szöllöt sem kötözni, sem kapálni nem lehet,
 Nem képes⁶ ma ott taposni: az egész föld egy-pocsok.
 Menjen egyik: hozza a pár csízt s a fenyvesmadarat,
 Még gulászta⁷ s négy egész nyúl is volt tegnap oda-
 benn
 Ha a macska el nem vitte tegnap este egyiket,

¹ Lásd: 973. v. ² Euboeában volt ily nevű hely. ³ Akárki; maga a beszélő. ⁴ Szerették rágesálni bor mellett. V. ö. *Lovagok* 41. v. ⁵ *Syra* nő *Manes* férfi szolgál. ⁶ Képtelenség, lehetetlen. ⁷ *Darászok* 672.

1075 Mert zörömbölt, nem tudom mit, s borogatott oda-
benn.

Hozz, fiú, nekünk ki hármat, egyet az apámnak adj,
Aztán Aeschinadesektől kérj mirrhát is, fürtöset,
Egy úttal Charinadest¹ is hívja által valaki,
Hadd igyék ő is velünk, míg

1080 Szántóföldeinkre isten bő áldását öntözi.»

MÁSİK FÉLKAR.

És midőn a tücsök [Antistrophe.

Éneklí vídám dalát, örvendve szemlélgetem

Szóllómben a Lemnosit :²

Érik-é már, vajon (legkorábban szokott érni ez),

1085 S a fügét lesve, hogy duzzadoz ; és ha zsendülni kezd
Úgy kínálok s eszem !

Zengve vígan : «Oh, kedves nyár !» sört vegyítve démut-
kával,

A mitől nyárára én, mint a ponty, kövér leszek ;

Isten átkánál görbébben nézve minden hadnagyot,

1090 Hármás tollat a sisakján, és rikító bíborát,³

Melynek a festéke-színe, mint ő mondja, sardesi :

De ha néki e bíborban harcztot állni kellene,

Akkor színe hátul mindjárt kyzikéni sárga lesz,

S ő az első a ki megfut, mint egy sárga vert kakas,

1095 Rázva nagy taréját ; én helyt állok, mint hajtóvadász.

De, ha egyszer *itthon* vannak, mily kiállhatatlanok !

Kit beírnak, kit lehúznak,⁴ össze-vissza, közzülünk,

Kétszer-háromszor, ha tetszik. «Aztán holnap indu-
lunk !»

¹ Szomszédok, jó barátok lehettek. ² Szóllófaj. ³ Lásd fön-
nebb : 303. v. ⁴ A katonák lajstromába.

KASZAMŰVES.

Lelkem Trygaios, beh nagy jót tevél
 1115 Velünk, hogy a békét kieszközölted :
 Előbb kaszám egy kispénzen se' kelt,
 Most bezzeg ötven drachmáért adom,
 Ez meg, mezőre, korsót háromért.
 No, jó Trygaios, vedd hát e kaszát
 1120 Meg még ezekből, a mi kell. Ne, még ez !
 Mert, a mit árultunk, kész nyereségből
 Hozzuk tenéked, nászajándokul.

TRYGAIOS.

No hát, letéve, menjetek be gyorsan
 Nászlakomámra ; mert ahol jön egy
 1125 Fegyvercsiszár, s a mint látom, dühös.

BOKRÉTAKÖTŐ.

Trygaios, hajh, megöltél ! tönkre tettél !

TRYGAIOS.

Szerencsétlen, mi lelt ? meg**bokrosodtál** ?

BOKRÉTAKÖTŐ.

Elvetted a vásárom, kenyerem ;
 Meg ím e dárdanyél-vonónak ¹ is !

TRYGAIOS.

1130 Mit adjak hát e pár sisaktaréjért ?

¹ Ki a *vonószéken*, *vonókéssel* simítja a dárdanyelet.

BOKRÉTAKÖTŐ.

Mit adsz magadtól?

TRYGAIOS.

Mit? ... átallom a szót:

Azonban, minthogy a boglárja munkás,
 Megadnék értök három pint fügét;
 Asztalt seperni jó lesz majd velök.

BOKRÉTAKÖTŐ.

1135 Eredj be hát no, s hozd ki a fügét:
 Jobb, mint ha épen semmit sem kapok.

TRYGAIOS.

Vidd, vidd a házamból! vidd a manóba!
 Repít a szőre, egy batkát sem ér:
 Egy szem fügét sem adnék érte már.

PÁNCZÉLKOVÁCS.

1140 Szegény fejem! hát én e tíz-minás
 Bélelt pánczélderékkal mit tegyek?

TRYGAIOS.

No, hogy ne légyen rajta veszteséged,
 Add által, a miben magadnak áll;
 Alkalmas, ebbe járni félre majd. (ráül.)

PÁNCZÉLKOVÁCS.

1145 Mit csúfolóddol drága áruimmal?

TRYGAIOS.

Hát nem derek? ... a törő itt megáll ...

PÁNCZÉLKOVÁCS.

S *hol* nyúlsz be majd, törülni, esztelen?

TRYGAIOS.

Hát, e karöltön által, és ezen.

PÁNCZÉLKOVÁCS.

Mindkét kezeddél?

TRYGAIOS.

Isten uccse, úgy:

1150 Ne érjen a vád, hogy lyukat¹ lopok.

PÁNCZÉLKOVÁCS.

S tíz-mina-érő árnyékszékre ülsz?

TRYGAIOS.

No, istenuttarcs'; mit gondolsz, bohó:

Adnám *ezer* drachmáért a likam?

PÁNCZÉLKOVÁCS.

Ne hát, csak adj pénzt.

TRYGAIOS.

Jó ember, töri

1155 A farcsikámat, vidd el, nem veszem meg.

¹ Hajón azt a likat, melyben az evezőnyél jár. T. i. a kapitány fölvette a bért az egész hajószemélyzetre; aztán nem bérelt elég matrózt, hanem becsinált néhány lyukat, mintha teljes számu volna a legénység, s a fölösleg bért zsebre rakta.

TROMBITAÁRUS.

Hát én e harsonával mit tegyek?
 Hatvan drachmáért vettem, én magam.

TRYGAIOS.

Ha ólmot öntesz a lyukába, itt,
 S felül hosszúka pálczát dugsz belé:
 1160 Játzsószered lesz: *kottabos* nevű.¹

TROMBITAÁRUS.

Ah, még kicsúfolsz!

TRYGAIOS.

Mást mondok tehát:

Ólommal öntsd be, mint tanácsolám,
 Aztán zsinegre függesztvén, csinálj
Nyelvét: azonnal kész a mérleged,
 1165 S mérhetsz fügét mezőn a dolgozóknak.

TROMBITAÁRUS.

Kegyetlen daemon, oh be tönkre tettél
 Hogy egy-egy minát adtam ezekért!
 Hová tegyem most és ki veszi meg?...

TRYGAIOS.

Vidd Egyiptomba, ott eladhatod:
 1170 Reteklé² mérni alkalmas nagyon.

DÁRDANYELES.

Hajh, beh ebül vagyunk, sisakműves!

¹ Sajátságos játék a lakomán, bornak edénybe csöpögtetése által. ² Ebből csinált hashajtó.

SISAKMŰVES.

Hisz ő még semmi kárt se' vall: de én!
 Ki vesz még, a világon, sisakot!

TRYGAIOS (*megfogva S. ütét*).

Ha ilyen két fülét ragasztanál:
 1175 Elkelve jobban, mint korsó, tudom.

SISAKMŰVES.

Jerünk tovább, dárdás.

TRYGAIOS.

Ez még maradjon,
 Hadd vásárlom meg tőle a nyelet.

DÁRDANYÉLVONÓ.

Mit adsz hát érte?

TRYGAIOS.

Ketté róva őket,
 Százával *egy* drachmáért megveszem
 1180 Szöllőkarónak.

DÁRDANYÉLVONÓ.

Csúfolnak: jerünk. (*El.*)

TRYGAIOS.

Zeüsz ucese, már jön is ki két fiú
 Piskálni, a vendégeké, s hogy itt
 Próbálja, mit fog énekelni benn. —
 No, kis fiacskám, a mit énekelni
 1185 Akarsz, próbáld el itt előbb nekem.

ELSŐ FIÚ (*énekelt*).

«Kezdem most *fiatal* hősekről énekem»

TRYGAIOS.

Elmenj

A *viadallal* most, boldogtalan, ebben az áldott
Békében; hanem ostoba vagy, verjen meg az átok!

ELSŐ FIÚ.

«Hogy pedig a rohanók egymás közelébe jutottak:
1190 Összetüzék tarcsáikat, a rézköldökü pajzsot...»

TRYGAIOS.

Pajzsot hé? mersz még említeni *pajzsot* előttünk?

ELSŐ FIÚ.

«Ott jajüvöltéssel lón nagy diadalmi rivalgás....

TRYGAIOS.

Mit, jajüvöltéssel? Dionys', szent ucse! *te* jajgatsz
Csak te dalold a jajt, és még «rézköldöküt» azt is!

ELSŐ FIÚ.

• 1195 Hát mit dalljak, ugyan? te magad hát monddsz, mi
tetszik?

TRYGAIOS.

«Így lakomáztak az ökrök húsából».... vagy ilyesmit.
«És feladák az ebédet, melynek öröm vala íze.»

ELSŐ FIÚ.

«Így lakomáztak az ökrök húsából, s leszerelték
Izzadt méneiket, miután betelének a harczczal.»¹

¹ Többnyire Homerosból szedett sorok.

TRYGAIOS.

1200 Úgy, úgy: beteltek harczezal s enni ültek;
Azt énekeld, azt: s jóllaktak, betelvén.

ELSŐ FIÚ.

«Majd, kipihenve, megint mentek *vért-ölteni*»

TRYGAIOS.

Azt, azt:
Tölteni vért, bikavért; s nyakalák, úgy tartom, örömmel.

ELSŐ FIÚ.

«S tornyokból kiomolva, riadt végetlen üvöltés»

TRYGAIOS.

1205 Veszsz meg, fiacskám, harczustul: hiszen te
Semmit sem énekelsz, csatán kívül.
Ki fia is vagy?

ELSŐ FIÚ.

Én?

TRYGAIOS.

Te hát.

ELSŐ FIÚ.

Lamachosé.¹

TRYGAIOS.

Aj, baj!

Szinte csodálám is, hallván, ha te nem valamellyik
1210 Hadba-csalamachos s nyavalamachos fia volnál.

¹ Hadvezér.

Eredj, dalolj a dárdahordozóknak.

Hol van nekem Kleónym kis fia? (*Másik fiú jő.*)

Dalolj csak egyet; nem harczot, tudom:

Eszélyes egy apának vagy fia.

MÁSİK FIÚ (*dalol.*)

1215 «Pajzsomat egy Saios ¹ mutogatja, melyet nem-akarva,
Jó szerszám vala bár, dobtam a cserje mögé». ²

TRYGAIOS.

Ugy-e te most, szolgám, az apádról mondod ezen dalt?

MÁSODIK FIÚ (*folytatja.*)

«Életem így mentém»

TRYGAIOS.

Megböcstelenítve szüledet. —

Hanem jerünk be, mert tudom bizonynyal,

1220 Hogy a mit most a pajzsrul énekeltél

El nem felejtéd, mint *apád fia.* (*Fiú el.*) [Strophe.

Most a *ti* dolgotok leszen, kik itt maradtok, *ezt* mind
Fölneni és bevenni, és jót húzni telt pohárból.

Csak rajta, gyürni emberül,

1225 S mind két pofára örleni! mert, jámborok, mi haszna

A szép fehér fognak, ha nem majszol velök az ember?

KAR.

[Antistrophe.

Már ez *mi* gondunk lesz; hanem köszönjük biztatásod.

¹ Thrák népfajbéli ember. ² Archilochus verséből, ki úgy járt, mint Horatius.

KAR.

Háromszorosan vagy, ím, boldog, hanem érdemled.
 Hymen, Hymen éjhaj!
 Hymen, Hymen éjhaj!

TRYGAIOS.

Mit kell vele tenni?

KAR.

1250 Mit kell vele tenni?

TRYGAIOS.

Bé kell szüretelni.

KAR.

Bé kell szüretelni.

Kapjuk fel a vőlegényt, s vállon vigyük, emberek! mi
 a kijelöltek.

Hymen, Hymen éjhaj! Hymen, Hymen éjhaj!

TRYGAIOS.

1255 Vár békelak a falun, nem lesz hadi gondotok: fűgét
 szüreteltek.

Hymen, Hymen éjhaj! Hymen, Hymen éjhaj!

KAR.

Nagy, vastag ezé, — s emitt édes fűge rejlik.

TRYGAIOS.

Hát még, ha eszel, s iszol jó bort odabenn sokat!

KAR.

Hymen, Hymen, éjhaj!

TRYGAIOS.

Üdv hát ma, barátim, üdv! jertek be utánam
 Jóllakni lepénynyel.

A VERSFORMÁKRÓL.

Lovagok.

1. v. Folyó párbeszédben, a *hatos* (triméter) jambus helyett, az *ötöst* (illetőleg hatodfelest) alkalmaztam, mely ugyan nem ó-klasszikai forma, de a mi fülünknek szokottabb, s a vígjátéki párbeszédre ma már könnyebb, elevenebb, mint a lassú és nehézkes trimeter.
245. v. Csonkított négyméretű trochaeus, vagyis nyolczadfél láb. (Tetrameter trochaicus catalecticus.)
312. v. Két sorban *creticus* (— ∪ —) lábak uralkodnak.
316. v. Nyolczas dactylus, végül trochaeussal.
318. v. Jambus, rá mindjárt trochaeus.
320. v. Négyméretű csonkított jambus, vagy 7 és fél láb. (Jambus tetrameter catalecticus.)
352. v. Ugyanaz, de már nem csonkított, hanem egész tetrameter.
361. v. Ismét *creticus* (— ∪ —), melynek hosszúja néha két rövidre (∪ ∪) cseréltetik.
364. v. A Kar éneke *creticussal* (— ∪ —) változik, mert *antistrophája* az előbbi karénekek, a mi tévedésből nincs megjelölve a szövegben.
381. v. Mint a 320. és 352. v.
464. v. Dactylus és anapaestus (∪ ∪ —) lábak, a helyettesítő spondeussal.
467. v. Az *aristophanesi* anapaestus. Nyolczadfél láb, a negyedik után rendszeren sormetszet. A sormetszet előtti részbe, ana-

paestus és spondeus közé, dactylus is szokott vegyülni; a sormetszet utáni rész hasonló a hexameter hátulsó feléhez. Rendesen *parabasis*okban, vagy tüzetes vitatkozásban használja Aristophanes.

511. v. A *stropha*-szerkezet rhythmusa, melyet fülünk ma már alig érez, főleg abban áll, hogy a *stropha* minden egyes sorának az *antistrophában* mértékileg hasonló sor felel meg. Másképp a sorok igen szabad és változatos mértékűek.

521. v. Mint a 245. v.

904. v. A *glykóni* és *pherekratesi* sorok, összetéve.

(-- | - - - | - - - || - - | - - - | - -).

934. v. A *jóslatok* formája (mint már előbb is) hexameter; így adta a Pythia is.

1031. v. Ez a schema: -- | - - - | - - -, háromszor teljesen, negyedikszor csonkítva, mindenik sorban, kivéve a középsőt, hol mind a négyszer teljes. Ezt, bár szavakat metsz ketté, rendszeren apró sorokra szaggatják; de én, Bothe után, jobbnak láttam így.

A már előfordult jambus, trochaeus, anapaestus féléket mellőzöm.

Felhők.

264. v. Az *aristophanesi* v. nagy anapaestus.

433. v. Négyes anapaestus, mely nemcsak spondeus, hanem dactylus lábakkal is váltakozik.

451. v. Vegyes sorok, mint többnyire a Kar énekeiben.

503. v. *Eupolis* használta és róla nevezett sorok, a trochaicus tetrametertől abban különbözök, hogy a két első trochaeus után egy choriambus (- - -) jő.

858. v. Négyes anapaest., mint 433. v. Később a vitatkozás hol aristophanesi anapaestus, hol nyolczadfeles jambus. Ez utóbbi, a végén, teljes nyolczasba megy át (melyből rendszeren két sort csinálnak), s végül a Kar trochaeussal zárja be.

1100. v. Elegyes sorok.

1285. v. Nyolczadfeles jambus.

Darázsok.

233. v. Nyolczadfeles jambus.
 250. v. Négy jambusra három trochaeus, egy sorban.
 273. v. Elegyes sorok.
 293. v. *Ionicus a minore* (vv—) lábakon pereg le a strophá, némi változtatással.
 311. v. Elegyes sorok.
 326. v. Az ismert nagy trochaicus. (Lásd: Lovagok, 245. v.)
 338. v. Aristophanesi anapaestus. (Lásd: u. o. 467. v.)
 350. v. Négyes anapaestus, rá elegyes sorok, majd a nagy trochaeus (326. v.) váltakozva aristophanesi anapaestussal.
 504. v. Elegyes sorok, az után a hosszú jambus (233. v.) és anapaestus.
 698. v. Négyes anapaestus.
 977. v. Parabasisban, a nagy anapaestus; majd a nagy trochaeus.
 1215. v. Elegyes méretű sorok.
 1224. v. Három *paeanra* (—vvv) egy dactylus. Magyarban, a *paean* helyett, néhol a *choriambus* (—vv—) elkerülhetetlen volt.
 1282. v. Elegyes hosszú sorok.
 1457. v. Aristophanesi, azután vegyes sorok; vége felé ez a schema ismétlődik: —|vv—|v—|—||—|v—|v—|v (kettős anakreoni.)

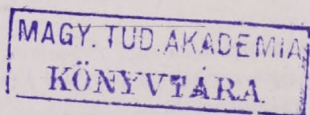
Béke.

82. v. Négyes anapaestus.
 113. v. Kettős adonisi (—vv|—vv||—vv|—v).
 118. v. Hexameter.
 153. v. Ismét a négyes anapaestus; alább a folyó jambus.
 299. v. A nagy trochaeusba megy át.
 345. v. A strophában gyakori a *paean* (—vvv) versláb, mint alább is, 557. v. vegyítve *creticussal* (—v—).
 697. v. Aristophanesi, a vége felé 8-as anapaestus.
 799. v. A Kar énekének schemája ez:

— 0 0 | — 0 — || — 0 0 0 | — 0 — | — 0 0 0 | — 0 mire Trygaios
jambusban felel. V. ö. *Lovagok* : 1031. v.

879. v. Egy sor hexameter. A többi jambus és anapaestus.
990. v. Hexameter, egészen az 1042-ig. 1186. v. újra az.
1232. v. Aristophanesi anapaestus; azután négyes.
1245. v. Mint a 799.

Általános megjegyzés. Az egy időméretű verslábak föl-
cserélését (jambusban három rövid : 0 0 0, vagy anapaes-
tus; trochaeusban szinte három rövid vagy dactylus; ana-
paestusban dactylus) a fordító sem kerülhette mindenütt el.

AZ ELSŐ KÖTET TARTALMA.

ELŐSZÓ	III
ARISTOPHANES ÉLETE	IX
A LOVAGOK	1
A FELHŐK	97
A DARÁZSOK	199
A BÉKE	299
A VERSFORMÁKRÓL	387

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA